

เอกสารวิจัย

การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือ
ด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับ
ประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เอกสารวิจัย การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง
ของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า

พิมพ์ครั้งที่ ๑ - กรุงเทพฯ จำนวน ๔๐๐ เล่ม ISSN ๐๘๕๘-๘๗๕๑

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๖๐ จำนวน ๒๓๔ หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ.๒๕๓๗

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทยเป็นของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้อำนวยการ	: พลตรี อภิศักดิ์	สมบัติเจริญนนท์
รองผู้อำนวยการ	: พันเอก กิตติ	คงสมบัติ
	พันเอก อรรถเดช	ประทีปอุษานนท์
ที่ปรึกษา	: พันเอกหญิง อารยา	จุลานนท์
หัวหน้าโครงการ	: พันเอก นิรุจ	ดวงปัญญา
รองหัวหน้าโครงการ	: นาวาอากาศเอกหญิง จุฬารัตน์ เพชรวิเศษ	
	พันเอก สุทัศน์	คร่ำในเมือง
นักวิจัย	: นางสาว มนวิดี	ตั้งตรงหลทัย
คณะวิจัย	: เรือโทหญิง นันทิยา	ทองคณารักษ์
	จำเอก สามภพ	ศรีอักษร
	นางสาว หัสยา	ไถยานนท์
	นางสาว ธราทิพย์	กัลยาณมิตร
	นางสาว กรรณิการ์	มหาสารกุล
พิสูจน์อักษร	: พันตรีหญิง เฉลียว	เหมหงษ์
	จ่าอากาศโท ชาญชัย	วิงวงศ์
	นางสาว ชุติณธร	พรวุฒิกุล
	นาง กัญจณีพร	มหาวรรการ

จัดพิมพ์โดย

กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

๖๒ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทร. ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๕

เว็บไซต์ <http://ssc.rtarf.mi.th>, <http://sscthailand.org>

เอกสารวิจัย

การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือ
ด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับ
ประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า

คำนำ

เอกสารฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยที่มีต่อประเทศมหาอำนาจ ๕ ประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น รวมถึงเป็นการพัฒนาหลักการ และแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงต่อประเทศมหาอำนาจต่างๆ โดยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเอกสารฉบับนี้ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า ที่สามารถเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (ศสย.สปท.) หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บังคับบัญชา ฝ่ายเสนาธิการ ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจด้านการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง สามารถนำไปใช้ในการวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจได้ อย่างไรก็ตาม ด้วยความสำคัญและความเป็นพลวัตรของความร่วมมือด้านความมั่นคงดังกล่าว เอกสารฉบับนี้ยังต้องอาศัยการศึกษา เพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ให้ได้แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงที่น่าเชื่อถือ และเป็นปัจจุบันสามารถยึดถือและนำไปปฏิบัติได้อย่างความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป...

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
กันยายน ๒๕๖๐

สารบัญ

คำนำ	หน้า
สารบัญ	
สารบัญภาพ	
สารบัญตาราง	
บทที่ ๑ บทนำ	๓
๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา	๓
๑.๒ คำถามการวิจัย	๘
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๘
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๙
๑.๕ คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย	๑๐
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๑๕
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประเทศมหาอำนาจ	๑๕
๒.๒ ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	๑๘
๒.๓ พลังอำนาจแห่งชาติ	๓๔
๒.๔ เอกสารที่เกี่ยวข้อง	๓๕
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๕
๓.๑ กรอบการดำเนินงานวิจัย	๔๕
๓.๒ ประชากรที่ศึกษา กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๔๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๘
๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย	๕๒

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๗
๔.๑ สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อ ความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ	๕๗
๔.๑.๑ สถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาค เอเชียแปซิฟิก	๕๘
๔.๑.๒ ภาพรวมแนวโน้มอนาคตที่มีโอกาสจะเกิดขึ้น	๖๐
๔.๑.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก	๖๓
๔.๒ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทย กับประเทศมหาอำนาจในปัจจุบัน	๗๕
๔.๓ แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า	๑๓๗
๔.๓.๑ แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือ ด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศ มหาอำนาจ (สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น) ในทศวรรษหน้า	๑๓๗
๔.๓.๒ ภาพรวมแนวทางการเสริมสร้าง ความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทย กับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า	๑๕๗
๔.๓.๓ ปัจจัย/ เงื่อนไขของการเสริมสร้างความร่วมมือ ด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ	๑๗๒
 บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	 ๑๗๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๗๙
๕.๑.๑ สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจ ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคง ของไทยกับประเทศมหาอำนาจ	๑๗๙

๕.๑.๒	สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทย กับมหาอำนาจในปัจจุบัน	๑๘๑
๕.๑.๓	ข้อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือ ด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศ มหาอำนาจในทศวรรษหน้า	๑๘๘
๕.๒	ข้อเสนอแนะ	๑๙๕
๕.๒.๑	การนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๙๕
๕.๒.๒	การพิจารณาปรับปรุงการศึกษาวิจัย ในครั้งต่อไป	๑๙๖
บรรณานุกรม		๑๙๗
ภาคผนวก		๒๐๓
ภาคผนวก ก	สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/ ๒๕๖๐ เรื่อง “การเสริมสร้าง ความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศ มหาอำนาจในทศวรรษหน้า” วันพุธที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐	๒๐๕
ภาคผนวก ข	ภาพการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/ ๒๕๖๐ เรื่อง “การเสริมสร้าง ความร่วมมือด้านความมั่นคง กับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า” วันพุธที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐	๒๑๗
ภาคผนวก ค	ภาพการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เชิงลึกงานวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้าง ความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศ มหาอำนาจในทศวรรษหน้า”	๒๑๙
ภาคผนวก ง	ภาพการประชุมวิชาการ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐ เรื่อง “การเสริมสร้าง ความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทย กับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”	๒๒๑

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง“การพัฒนา แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”	๔๑
ภาพที่ ๓.๑ กรอบการดำเนินงานวิจัย เรื่อง“การพัฒนาแนวทาง การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”	๔๖
ภาพที่ ๔.๑ บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ (สหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย อินเดีย ญี่ปุ่น) ที่เป็นทั้งคู่ขัดแย้ง คู่แข่งขัน และพันธมิตรกัน	๗๔

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคง ของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น)	๑๒๙
ตารางที่ ๔.๒ ข้อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือ ด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น) ในทศวรรษหน้า	๑๕๒
ตารางที่ ๔.๓ ข้อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือ ด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจในทศวรรษหน้า	๑๖๙

บทที่ ๑

บทนำ

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากพลวัตสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงของโลก และภูมิภาคที่มีความผันผวนและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความรุนแรงและสลับซับซ้อนของภัยคุกคามด้านความมั่นคงที่มีได้เป็นลักษณะ “ภัยคุกคามความมั่นคงแบบเดิม (Traditional Threat)” อีกต่อไป แต่มีบริบทแปรเปลี่ยนไปเป็น “ภัยคุกคามไม่ตามแบบ (Non Traditional Threat)” ซึ่งหากพิจารณาความมั่นคงแห่งชาติในความหมายใหม่ ตามแนวคิดของนักวิชาการและนักบริหารยุคปัจจุบันที่มองว่าเป็นความมั่นคงในลักษณะองค์รวมที่มีความหมายกว้างและครอบคลุมไปถึงปัจจัยทุกด้านมากขึ้น โดยมีได้มองเฉพาะเพียงความอยู่รอด ความปลอดภัยของรัฐ หรือความเข้มแข็งของชาติ ชุมชน และประชาสังคมในทุกด้าน แต่ยังคงหมายรวมไปถึงความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยเหตุผลว่าประเทศไทยจะไม่สามารถมีความมั่นคงได้ด้วยตนเองโดยลำพังหากปราศจากเพื่อนบ้านที่มีความมั่นคง ดังนั้น แนวคิดในลักษณะองค์รวมนั้นจึงถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงกันอย่างแพร่หลาย โดย “**ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ หรือความมั่นคงเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ (Comprehensive National Security)**” หมายถึง ความมั่นคงที่คำนึงถึงทั้งพลังอำนาจของชาติในทุกมิติ (อาทิ เศรษฐกิจ การทูต และการเมืองฯ) ควบคู่ไปกับความมั่นคงในระดับต่างๆ ทั้งระดับภูมิภาคและระดับโลกไว้ในแนวความคิดด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการความมั่นคงด้านต่างๆ ในหลากหลายมิติ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับกิจการทหารโดยตรง และไม่ใช้กิจการทางทหารโดยตรง แต่กองทัพต้องให้การสนับสนุน เพื่อให้สามารถรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ จึงจำเป็นต้องอาศัยการสร้างร่วมมือด้านความมั่นคง เพื่อ

เสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคง โดยผ่านกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงที่โปร่งใสและเปิดเผย สนับสนุนความไว้วางใจระหว่างกัน รวมทั้งเพื่อลดโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งอันเนื่องจากการแย่งชิงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือจากสาเหตุอื่นๆ นั้นจึงถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

โดยแนวทางการดำเนินความร่วมมือ นี้ยึดถือหลักการสำคัญตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งนี้ วิสัยทัศน์ดังกล่าวจะต้องสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติอันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งเขตอำนาจรัฐ การดำรงอยู่ อย่างมั่นคง ยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติ การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของชาติและประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่นมีความมั่นคงทางสังคม ท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมความมั่นคงทางพลังงาน และอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติภายใต้การเปลี่ยนแปลง ของสถานะแวดล้อมระหว่างประเทศและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประสานสอดคล้องกัน ด้านความมั่นคงในประชาคมอาเซียน และประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีไม่เป็นภาระของโลก และสามารถก้าวไกลประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า ด้วยความมุ่งหวังให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีรายได้สูงอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว คนไทยมีความสุข อยู่ดี กินดี สังคมมีความมั่นคง เสมอภาค และเป็นธรรม ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงถือเป็น ๑ ใน ๖ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ซึ่งมีกรอบแนวทางการพัฒนาระบบกลไก มาตรการและความร่วมมือระหว่างประเทศทุกระดับ และรักษาดุลยภาพความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ เพื่อสร้างเสถียรภาพภายในประเทศ และช่วยลดและป้องกันภัยคุกคามจากภายนอก รวมทั้งสร้าง

ความเชื่อมั่นในกลุ่มประเทศอาเซียนและประชาคมโลกที่มีต่อประเทศไทย^๑ ประกอบกับ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๔ เป็นนโยบายที่กำหนดกรอบทิศทางหลักในการดำเนินการด้านความมั่นคง เพื่อให้ภาครัฐและภาคส่วนต่างๆ ในสังคม นำไปเป็นกรอบแนวทางดำเนินการในขอบเขตและภารกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติ และการรักษาความมั่นคงของประเทศได้อย่างประสานสอดคล้องและมีเอกภาพ^๒

รวมถึงอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม ได้กำหนดบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ การรักษามลประโยชน์แห่งชาติ สนับสนุนการพัฒนาประเทศและส่วนราชการอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหมหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงกลาโหม โดยในส่วนของกองทัพไทยมีวิสัยทัศน์ คือ “เป็นกองทัพชั้นนำในภูมิภาคในการพิทักษ์รักษาปกป้องและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ การป้องกันประเทศ การรักษามลประโยชน์ชาติ การพัฒนาประเทศ และการช่วยเหลือประชาชน” โดยมีนโยบายการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศ ในการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศสมาชิกอาเซียน มิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ โดยสร้างความไว้วางใจใจ ลดความหวาดระแวง การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และหลักการต่างตอบแทนในการเจรจา ให้ความสำคัญเร่งด่วนกับการเป็นประชาคมอาเซียน และการรักษาสมดุลความสัมพันธ์กับประเทศที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาค^๓ ส่วนอำนาจหน้าที่ของกองทัพไทย เน้นการกำหนดอำนาจหน้าที่ของกองทัพไทย ตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยมี “แนวทางการดำเนิน

^๑ ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๗๙), (๒๕๕๙)

^๒ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๔, สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

^๓ นโยบาย ผบ.ทสส./ ผบ.ศบท. ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐, หน้า ๓ และ หน้า ๑๖

ความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศมหาอำนาจ และมิตรประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒” ซึ่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ผบ.ทสส.) ได้กรุณาอนุมัติให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทาง ในการดำเนินความร่วมมือฯ เมื่อ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๘

ดังนั้น จากภาพใหญ่ตั้งแต่ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) จนกระทั่งถึงวิสัยทัศน์ ภารกิจ อำนาจหน้าที่ของ กองทัพไทยที่ได้กล่าวมานี้ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า การสร้างความร่วมมือ ด้านความมั่นคงกับนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจ เพื่อเสริม สร้างสันติภาพและความมั่นคงจึงถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยประเทศ มหาอำนาจที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออก เฉียงใต้ที่สำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น ซึ่งการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านความมั่นคง ของประเทศเหล่านี้แล้ว จะพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และโดยเฉพาะประเทศไทย และปฏิสัมพันธ์ ระหว่างมหาอำนาจด้วยกันเองที่ส่งผลต่อความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์จึงต้องอาศัยแนวคิดในระดับระหว่างประเทศที่เน้น ถึงลักษณะขั้วอำนาจระหว่างประเทศ และผลประโยชน์ของประเทศ มหาอำนาจ อย่างไรก็ตาม หลังจากพิจารณากำลังอำนาจลำดับต้นๆ ของประเทศต่างๆ ทั่วโลกแล้ว

จึงอาจกล่าวได้ว่า สหรัฐฯ จีน และรัสเซีย นับเป็นประเทศมหาอำนาจ ลำดับต้นๆ รวมทั้งมีญี่ปุ่นและอินเดียที่มีผลประโยชน์ต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ต่างจากสามประเทศที่กล่าวมา แม้ว่าจะมีกำลังอำนาจไม่ทัดเทียมกัน และข้อสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ประเทศเหล่านี้เป็นมหาอำนาจได้คือ ขีดความสามารถในการใช้พลังงานนิวเคลียร์ ซึ่งสามารถแปลงเป็นอาวุธ ที่มีแสนยานุภาพในการทำลายล้างสูงได้ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า มหาอำนาจ มีสิทธิและหน้าที่บางอย่างซึ่งมีผลต่อเสถียรภาพและความมั่นคงระหว่าง

ประเทศ ทั้งนี้ การที่มหาอำนาจมีอิทธิพลต่อระเบียบระหว่างประเทศนั้นอาจ
เนื่องมาจากประเทศต่างๆ มีอำนาจไม่เท่าเทียมกันในระบบระหว่างประเทศ
จึงทำให้การจัดการปัญหาความมั่นคงใหญ่ๆ ระดับโลก เช่น การแพร่กระจาย
ของอาวุธนิวเคลียร์เคมี ชีวะ การก่อการร้ายสากล ฯลฯ จำเป็นต้องอาศัย
ขีดความสามารถของประเทศมหาอำนาจในการจัดการ

ดังนั้น การกำหนดแนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคง
กับกลุ่มประเทศมหาอำนาจ ถือว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมาก เนื่องจากประเทศ
มหาอำนาจสามารถชี้นำทิศทางของโลก โดยให้ประเทศต่างๆ คล้อยตาม
ในหลากหลายมิติ ทำให้ประเทศต่างๆ ในประชาคมโลก รวมถึงประเทศไทย
จึงต้องพยายามปรับตัว เพื่อรักษาสมดุลความสัมพันธ์ เพื่อรักษาผลประโยชน์
แห่งชาติ กองทัพไทยและกองทัพในฐานะหน่วยงานด้านความมั่นคงจำเป็นต้อง
ต้องมีการกำหนดความสำคัญและเป้าหมายในการสร้างความร่วมมือด้าน
ความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจ ให้มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ประสาน
สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้ง สามารถจัดลำดับความสำคัญ
ในการดำรงสถานภาพพันธมิตรด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศเหล่านั้น
โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ

ด้วยความสำคัญของความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศ
มหาอำนาจ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ทำให้ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการ
ป้องกันประเทศ (ศศย.สปท.) เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องดำเนินการศึกษาวิจัย
ในหัวข้อ เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง
ของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า” เพื่อให้ทุกหน่วยงาน
ในสังกัดกองทัพไทยใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านความร่วมมืออย่าง
ประสานสอดคล้อง เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อันจะเกิดประโยชน์สูงสุด
ต่อกองทัพและประเทศชาติต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ ในปัจจุบันสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา (United States of America) สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China) สหพันธรัฐรัสเซีย (Russian Federation) สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India) และญี่ปุ่น (Japan) เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ในปัจจุบันสถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ (สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น) มีลักษณะอย่างไร

๑.๒.๓ แนวทางความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยต่อประเทศมหาอำนาจ (สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น) ในทศวรรษหน้าควรมีทิศทางอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาวะแวดล้อมแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น)

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาสถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น) ในปัจจุบัน

๑.๓.๓ เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น) ในทศวรรษหน้า

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ด้านประชากร เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในมิติ ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และความร่วมมือด้านความมั่นคง ระหว่างประเทศไทยกับมหาอำนาจ ทั้งจากหน่วยงานด้านความมั่นคง สถาบัน การศึกษา และเหล่าทัพต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนที่กำหนดนโยบายและ ส่วนการศึกษาด้านความร่วมมือด้านความมั่นคง โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่าง เป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่

๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาท อำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการกำหนด นโยบายความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ ได้แก่ กระทรวง การต่างประเทศ สำนักปลัดกระทรวงกลาโหม และสำนักงานสภาความมั่นคง แห่งชาติ เป็นต้น

๒) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาท อำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการสนอง ตอบนโยบาย ความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ อาทิ ส่วนราชการ ใน บก.ทท. ได้แก่ กรมยุทธการทหาร (ยก.ทหาร) กรมข่าวทหาร (ขว.ทหาร) เป็นต้น

๓) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิในส่วนนักวิชาการที่มีองค์ความรู้ และเชี่ยวชาญในด้านความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ อาทิ สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ (Institute of Security and International Studies : ISIS) คณะรัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยต่างๆ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัย รามคำแหง เป็นต้น

ด้านเนื้อหาที่ศึกษา คณะผู้วิจัยได้ศึกษาสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคง และความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ เพื่อให้ได้มา ซึ่งแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยที่มีต่อ มหาอำนาจทั้ง ๕ ประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น ในทศวรรษหน้า ในกรอบมิติพลังอำนาจแห่งชาติ ๔ มิติ ได้แก่ มิติการเมือง และการทูต มิติสังคมจิตวิทยา มิติการทหาร และมิติเศรษฐกิจ

ด้านระยะเวลาการดำเนินงานวิจัย รวมทั้งสิ้น ๑๐ เดือน (ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ – กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

๑.๕ คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

๑.๕.๑ ประเทศมหาอำนาจ หมายถึง รัฐซึ่งได้รับการยอมรับว่ามี ความสามารถแผ่อิทธิพลในระดับโลกได้ โดยลักษณะของรัฐมหาอำนาจ คือ ครอบครองอำนาจทางทหาร เศรษฐกิจ ตลอดจนอิทธิพลทางการทูต และอำนาจแบบอ่อน (soft power) ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ประเทศด้อยอำนาจ ต้องพิจารณาความเห็นของมหาอำนาจก่อนดำเนินการใดๆ ของตน โดยประเทศมหาอำนาจที่ศึกษาในเอกสารฉบับนี้ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น

๑.๕.๒ สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อ ความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ หมายถึง สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคง ๔ มิติ ได้แก่ มิติการเมืองและการทูต สังคม จิตวิทยา การทหาร และเศรษฐกิจ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือ ด้านความมั่นคงของไทยที่มีต่อประเทศมหาอำนาจ

๑.๕.๓ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศ มหาอำนาจ หมายถึง ความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศมหาอำนาจ ในมิติต่างๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางการทูต นโยบายการต่างประเทศ ที่มีมหาอำนาจมีต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและประเทศไทย ความสัมพันธ์ ทางด้านวัฒนธรรม ค่านิยม และแนวคิด ความสัมพันธ์ทางการทหาร ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

๑.๕.๔ แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่าง ไทยกับประเทศมหาอำนาจ หมายถึง แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือ ด้านความมั่นคงที่ไทยควรมีการวางแผนในการดำเนินการเพื่อดำรงไว้ ซึ่งความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิม หรือเสริมสร้างความสัมพันธ์ในมิติที่จะเป็น ประโยชน์ต่อผลประโยชน์ของชาติในภาพรวมใน ๔ มิติ ได้แก่ การเมืองและ การทูต สังคมจิตวิทยา การทหาร และเศรษฐกิจ

๑.๕.๕ กองทัพไทยหรือกองบัญชาการกองทัพไทย เป็นส่วนราชการ ขึ้นตรงกับกระทรวงกลาโหม มีบทบาทหน้าที่ในการควบคุม อำนาจการ สั่งการ และกำกับดูแลการดำเนินงานของส่วนราชการในกองทัพไทย ในการ เตรียมกำลัง การป้องกันราชอาณาจักร และการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้ กำลังทหารตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทย กับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้าที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ อย่างยิ่ง ทั้งในเชิงทฤษฎี เชิงนโยบาย และเชิงการปฏิบัติ ดังนี้

๑.๖.๑ เชิงทฤษฎี นับเป็นการศึกษาพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า อย่างมีระเบียบวิธีซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์และข้อมูล รอบด้าน เพื่อให้ได้ตัวแบบของหลักการที่เหมาะสมต่อบริบทแวดล้อมของไทย รวมทั้งครอบคลุมแนวทางการร่วมมือด้านความมั่นคงได้อย่างแท้จริง

๑.๖.๒ เชิงนโยบาย แนวทางฯ ที่ถูกพัฒนาขึ้นในการวิจัยนี้ สามารถ นำไปใช้เป็นกรอบในกระบวนการกำหนดนโยบาย นับตั้งแต่ขั้นการร่าง/ กำหนดแนวนโยบาย ขั้นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ อันจะทำให้หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำกรอบการดำเนินการวางแผนไปประยุกต์ใช้กับ ความร่วมมือด้านความมั่นคงได้อย่างครอบคลุม

๑.๖.๓ เชิงปฏิบัติ แนวทางความร่วมมือด้านความมั่นคงที่ได้รับ จากการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานและผู้มีส่วนปฏิบัติ ทุกระดับ ในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับแนวนโยบายที่ได้รับการ เตรียมการและพัฒนาทักษะขีดความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินการ ไปจนถึง การปรับปรุงและแก้ไขปัญหา/ อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ เพื่อให้ สามารถปฏิบัติการตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

GREAT POWER
CULTURE POLITICAL VALUE
INTERDEPENDENCE
GREAT POWER COMPLEX INTERDEPENDENCE
FOREIGN POLICY COOPERATION SECURITY
GREAT POWER NATIONAL POWER
SOFT POWER CULTURE

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาได้รวบรวมข้อมูลทฤษฎีภูมิแนวคิด ทฤษฎี เอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ความหมายของประเทมหาอำนาจ Soft Power พัฒนาการของความร่วมมือด้านความมั่นคง ความมั่นคงสมบูรณ์แบบความมั่นคงแบบร่วมมือกัน พลังอำนาจแห่งชาติ รวมถึงกรอบแนวคิดในการวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประเทมหาอำนาจ^๔

๒.๑.๑ ประเทมหาอำนาจ

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “มหาอำนาจ” จะต้องมึประเทมากกว่า ๑ ประเทในโลกที่เป็นประเทมหาอำนาจ และเมื่อจัดลำดับกำลังอำนาจของประเทต่างๆ ทั่วโลกแล้ว ประเทเหล่านี้จะอยู่ในลำดับต้นๆ ของโลก และที่สำคัญประเทมหาอำนาจจะต้องได้รับการยอมรับจากประเทอื่นๆ ทั่วโลกว่ามีสิทธิและหน้าที่พิเศษบางประการ^๕ ต่อเสถียรภาพและความมั่นคงระหว่างประเท เช่น นโยบายการรักษาเส้นทางคมนาคมทางทะเลระหว่างประเท เป็นต้น ดังนั้น หลังจากพิจารณากำลังอำนาจลำดับต้นๆ ของประเทต่างๆ ทั่วโลกแล้ว อาจกล่าวได้ว่าประเทสหรัฐฯ จีน และรัสเซีย เข้าข่ายประเทมหาอำนาจ โดยอาจมีญี่ปุ่นและอินเดียเข้าข่ายด้วยเช่นกัน เพราะถือว่าสองประเทนี้มีผลประโยชน์ต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ต่างจากสามประเทที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าจะมีกำลังอำนาจไม่เท่าเทียมกัน

^๔ หัสไชยญ์ มั่งคั่ง, ยุทธศาสตร์ของประเทมหาอำนาจกับความมั่นคงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ภาคพื้นฐานทฤษฎี, นาวิกานุปัตย์สาร, หน้า ๘๓ - ๘๔

^๕ Hedley Bull. The Anarchical Society : A Study of Order in World Politics (London : Macmillan Press, ๑๙๗๘), pp.๒๐๐ - ๒๐๒

ก็ตาม และข้อสำคัญที่ทำให้ประเทศเหล่านี้เป็นมหาอำนาจได้คือขีดความสามารถในการใช้พลังงานนิวเคลียร์ ซึ่งสามารถแปลงเป็นอาวุธที่มีขีดความสามารถในการทำลายล้างสูง อย่างไรก็ตาม การที่มหาอำนาจมีอิทธิพลต่อระเบียบระหว่างประเทศมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า อำนาจของประเทศต่างๆ มีไม่เท่าเทียมกันในระบบระหว่างประเทศ การจัดการปัญหาความมั่นคงใหญ่ๆ ระดับโลก เช่น การแพร่กระจายของอาวุธนิวเคลียร์ เคมี ชีวะ หรือการก่อการร้ายสากล ต้องอาศัยขีดความสามารถของประเทศมหาอำนาจในการจัดการ ดังนั้น ธรรมชาติของประเทศมหาอำนาจจึงไม่ใช่การดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติของตนเองเท่านั้น แต่ยังพิจารณาเสถียรภาพของระบบระหว่างประเทศ ในฐานะผลประโยชน์สำคัญอีกประการหนึ่งด้วยเช่นกัน

๒.๑.๒ อำนาจอ่อน (Soft Power)

อำนาจอ่อน (Soft Power) คือ แนวคิดที่พัฒนาโดยโจเซฟ เนย์ (Joseph Nye) จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งมีความสามารถในการดึงดูดโน้มน้าว (Persuasive Power) สร้างการมีส่วนร่วมมากกว่าการบังคับหรือให้เงิน สร้างความชอบโดยใช้ความเสน่ห์หา และชื่อเสียงในการสร้างอิทธิพลต่อความคิด ในปัจจุบันใช้ในการเปลี่ยนแปลงและสร้างอิทธิพลต่อความคิดของสังคมและประชาชนในประเทศอื่น โดยอาศัยทรัพยากรพื้นฐาน ๓ ประการ ได้แก่

๒.๑.๒.๑ วัฒนธรรม (Culture) ถ้าวัฒนธรรมของประเทศหนึ่งมีความสอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของประเทศอื่นๆ โอกาสที่วัฒนธรรมดังกล่าวจะกลายเป็น Soft Power ของประเทศนั้นก็จะมีมากขึ้น ช่องทางที่ทำให้วัฒนธรรมของประเทศหนึ่งเป็นที่รู้จักในประเทศอื่นๆ นั้นมีมากมายหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการค้า การเยี่ยมเยือน การติดต่อสื่อสาร และการแลกเปลี่ยน เป็นต้น

๒.๑.๒.๒ ค่านิยมทางการเมือง (Political Values) และ ถ้าประเทศดังกล่าวมีค่านิยมทางการเมืองที่สอดคล้องกับประเทศอื่นๆ soft power ของประเทศนั้นจะเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันถ้าค่านิยมของประเทศดังกล่าวขัดกับค่านิยมของประเทศอื่นๆ อย่างชัดเจน Soft power ของประเทศนั้นก็จะลดลง ตัวอย่างเช่น การที่สหรัฐอเมริกาในทศวรรษ ๑๙๖๐ ยังคงมีการแบ่งแยกสีผิว (racial segregation) ทำให้ Soft power ของสหรัฐอเมริกาในทวีปแอฟริกันนั้นมีน้อย เป็นต้น

๒.๑.๒.๓ นโยบายต่างประเทศ (Foreign Policy) ถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อความอยู่รอดของชาติ และความเจริญรุ่งเรืองของไทยมา โดยตลอด ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ดังนี้ เจ. ดี. บี. มิลเลอร์ (J. D. B. Miller) ให้คำจำกัดความว่า นโยบายต่างประเทศ หมายถึง พฤติกรรม (ของรัฐ) ที่เป็นทางการต่อกิจการภายนอก รัฐ เค. เจ. โฮลสตี (K. J. Holsti) ได้ให้ความหมายว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศ หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพราะนโยบาย หมายถึง การตัดสินใจต่างๆ ที่มีเป้าหมาย เพื่อการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายนั้นๆ ดังนั้น นโยบายต่างประเทศจึงเป็นการกระทำต่างๆ ของรัฐภายใต้การตัดสินใจและนโยบาย เพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐด้วยกัน เคลาส์ คนอร์ (Klaus Knorn) อธิบายว่า การที่รัฐใช้ทรัพยากรต่างๆ ของตนในการสัมพันธ์กับรัฐอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ และ ที. บี. มิลลาร์ (T. B. Millar) กล่าวว่านโยบายต่างประเทศ เป็นเรื่องเกี่ยวกับนโยบายต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลของประเทศหนึ่งกับประเทศอื่นๆ

ซึ่งจากความหมายที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้น สามารถสรุปได้ว่า “นโยบายต่างประเทศ” หมายถึง วิธีดำเนินการเพื่อการนำไปปฏิบัติที่มุ่งเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมหรือการตัดสินใจของประเทศอื่นๆ เพื่อประโยชน์ของประเทศตน การกระทำเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๒.๒ ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีหลายแนวคิด ซึ่งแต่ละแนวคิดต่างมีหลักการสำคัญของตนเอง ซึ่งแนวคิดที่นักวิชาการนิยมนำมาใช้มี ๓ แนวคิด ได้แก่ แนวคิดแบบดั้งเดิม (Classical Approach) แนวคิดแบบอุดมคติ (Idealist Approach) และแนวคิดสัจนิยม (Realism Approach) สำหรับงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ทำนายแนวคิดสัจนิยมและเป็นแนวคิดที่น่าสนใจ มีดังนี้

๒.๒.๑ แนวคิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence)

แนวคิดดังกล่าวถูกทำนายโดยแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในทศวรรษ ๑๙๗๐ ว่าการพึ่งพาอาศัยกันและกันในฐานะลักษณะของความสัมพันธ์ที่มีอายุยืนยาวที่สุดของระบบรัฐก็คือระบบพันธมิตร จึงเป็นที่ชัดเจนว่ากิจกรรมการหาพันธมิตร และการสร้างระบบสัมพันธมิตร เป็นเครื่องหมายของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยระบบพันธมิตรนั้นระดับการพึ่งพาอาศัยกันขึ้นอยู่กับว่าประเทศพันธมิตรเหล่านั้นมีความจำเป็นต่อกันมากน้อยเพียงใด ในเวลาต่อมาการยอมรับในความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยกันและกันในประเด็นการทหาร และความมั่นคงได้ขยายไปสู่แนวความคิดความมั่นคงร่วมกัน แนวคิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยระบบนี้ได้กระตุ้นให้เกิดการแสวงหาพันธมิตรมากยิ่งขึ้น และเกิดความพยายามแสวงหาทางก่อตั้งระบบความมั่นคง ซึ่งจะมีการจัดองค์กรตึกว่าระบบพันธมิตรแบบเก่า ปัจจุบันแนวคิดการพึ่งพาอาศัยกันและกันเน้นความสำคัญในประเด็นทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและสวัสดิการเป็นลำดับแรก โดยการพึ่งพาอาศัยกันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสังคมกลายเป็นสังคม

อุตสาหกรรมและมีการใช้ความทันสมัย ซึ่งระบบการค้าถือเป็นรูปแบบตัวอย่าง
ของกระบวนการพึ่งพาอาศัยกันและกันทางเศรษฐกิจ^๖”

๒.๒.๒ แนวคิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างสลับซับซ้อน (Complex Interdependence)^๗

คำนี้ใช้โดย Keohane และ Nye ในหนังสือที่พิมพ์ในปี ค.ศ. ๒๕๒๐ โดยผู้เขียนมีความตั้งใจให้ Complex interdependence เป็นรูปแบบอุดมคติ และสะท้อนให้เห็นภาพของความจริงสมัยใหม่ ในฐานะเป็นรูปแบบหนึ่งของการอธิบายเกี่ยวกับการเมืองโลก เชื่อว่ามีการติดต่อหลายช่องทางระหว่างสังคมต่างๆ ไม่มีการจัดลำดับความสำคัญระหว่างประเด็นปัญหาต่างๆ และการไม่ใช้กำลังทหารหรือใช้กำลังทหารให้น้อยที่สุด แนวคิดนี้เน้นว่าการเมืองโลกทั้งตัวแสดง (Actors) สภาพแวดล้อม (Environments) โครงสร้าง (Structure) กระบวนการ (Processes) และผลลัพธ์ (Outcomes) ต่างไม่มีความแน่นอน และมีความสลับซับซ้อนมากกว่าที่จะเป็นเอกภาพ และคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงอย่างเช่นแนวคิดสัจนิยม (Realism Approach)^๘

^๖ จุลชีพ ชินวรรณโณ, (๒๕๓๐), ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า ๒.๑ - ๒.๓

^๗ พิทยา มาศมินทร์ไชยนา, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเบื้องต้น, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, หน้า ๒๕

^๘ สมพงศ์ ชูมาก, (๒๕๔๒), ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ ๑๙๙๐ และแนวโน้ม), หน้า ๔๑ - ๔๒

^๙ แนวคิดสัจนิยม (Realist Approach) ให้ความสำคัญกับความเป็นจริงที่กำลังเกิดขึ้นหรือสิ่งที่กำลังเป็นอยู่มากกว่าสิ่งที่ควรจะเป็น โดยจะวิเคราะห์ปัจจัยอำนาจ (Power) และผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจ เพื่อให้อำนาจปกป้องรักษาผลประโยชน์ของรัฐ

๒.๒.๓ ความร่วมมือด้านความมั่นคง^{๑๐}

๒.๒.๓.๑ พัฒนาการความร่วมมือด้านความมั่นคง

(๑) ช่วงที่หนึ่งของพัฒนาการของความร่วมมือด้านความมั่นคงความร่วมมือโดยมีมหาอำนาจภายนอกภูมิภาคร่วมอยู่หรือเป็นแกน ได้แก่ (๑) องค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization หรือ SEATO) เป็นองค์การที่เกิดจากยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ที่เรียกว่า Containment policy มีวัตถุประสงค์เพื่อสกัดกั้นการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสหรัฐฯ ได้ทำ “สนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Collective Defense Treaty)” กับ ๘ ประเทศ ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส ปากีสถาน ไทย ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๗ ณ กรุงมะนิลา ฟิลิปปินส์ สนธิสัญญานี้จึงเรียกอีกอย่างว่า “สนธิสัญญามะนิลา” และกำหนดให้มีที่ตั้งของสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพมหานคร สนธิสัญญามะนิลานี้มีทั้งหมด ๑๑ มาตรา (โดยยึดกฎบัตรสหประชาชาติเป็นหลักการพื้นฐาน) กล่าวคือ ยึดหลักความเท่าเทียมกัน และการกำหนดใจตนเองของประเทศต่างๆ, การใช้ความพยายามอย่างสูงสุดในการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี, การให้มีรัฐบาลของตนเอง, รักษาอิสรภาพของประเทศ, พัฒนาการความเข้มแข็งของสันติภาพ เสรีภาพ, ยึดหลักประชาธิปไตย, เสรีภาพส่วนบุคคล, หลักนิติธรรม, สร้างความเป็นอยู่ที่ดีทางเศรษฐกิจ, การพัฒนาคนในพื้นที่ที่สนธิสัญญานี้มีผลบังคับใช้, เป็นการประกาศต่อสาธารณชนถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างเป็นทางการ หากมีผู้รุกรานประเทศในสนธิสัญญานี้จะร่วมอยู่ด้วยกัน ร่วมกันในความพยายามทำการป้องกันร่วมกันเพื่อรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคง สนธิสัญญานี้

^{๑๐} ดนัยวัฒนา รุ่งอุทัย (บรรยาย), พัฒนาการของความร่วมมือด้านความมั่นคง, อาเซียนกับความมั่นคง ตอนที่ ๑ เรื่อง “ความร่วมมือด้านความมั่นคงของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายใต้อาเซียนในสองทศวรรษแรก (๑๙๖๗ - ๑๙๘๗)”, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, ณ โรงแรมฮอลิเดย์ อินน์ แบงคอกสีลม

ไม่ได้ให้ความมั่นใจแก่ไทยหรือประเทศในสนธิสัญญาว่าจะสามารถบังคับให้ทุกชาติร่วมมือกันในการต่อสู้ภัยจากภายนอกกลุ่มได้จริง เพราะมาตรา ๔ ของสนธิสัญญาระบุว่า “หากประเทศหนึ่งประเทศใดในพื้นที่ที่กำหนดในสนธิสัญญานี้ถูกโจมตีด้วยกำลังอาวุธแล้ว ประเทศสมาชิกมีมติเอกฉันท์ว่าเป็นอันตรายต่อสันติภาพและความปลอดภัยของตน และจะแสดงออกถึงว่าเป็นอันตรายร่วมกันได้ก็โดยผ่านกระบวนการทางรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ” ดังเช่น กรณีตัวอย่างคือประเทศลาว ที่ประเทศไทยขอให้ SEATO ส่งทหารเข้าไปช่วยลาว แต่ SEATO ปฏิเสธ จนไทยขู่จะถอนตัวจาก SEATO สหรัฐฯ จึงยินยอมออกแถลงการณ์ร่วม “รัสก์-ถนัด” ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เพื่อให้เกิดเงื่อนไขที่พิเศษไปจากที่กำหนดไว้ใน SEATO ต่อมาเมื่อสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลง สหรัฐฯ และจีนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้น ทำให้บทบาทของ SEATO ที่เน้นด้านการทหารลดลง เหตุผลของการมีสนธิสัญญานี้จึงลดความสำคัญลงไป และองค์การนี้ได้เลิกล้มไปในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ อย่างไรก็ตาม พันธกรณีทางกฎหมายยังคงมีอยู่ (๒) ข้อตกลงเพื่อการป้องกันร่วมกัน ๕ ชาติ (Five Power Defense Agreement หรือ FPDA) ได้รับแรงกระตุ้นมาจากการที่นายกรัฐมนตรีฮาโรลด์วินสตันของอังกฤษประกาศในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ว่าอังกฤษจะถอนกำลังออกจากดินแดนที่อยู่ทางฝั่งขวาของคลองสุเอซ (East of Suez) และอังกฤษประกาศเมื่อ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ว่าจะถอนทหารของตนเองออกจากมาเลเซียและสิงคโปร์ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ทั้งหมด ทำให้ทั้งมาเลเซีย และสิงคโปร์เกิดความรู้สึกถึงความไม่มั่นคงของประเทศของตน ซึ่งในขณะนั้นสถานการณ์ในอาณานิคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่เป็นที่น่าไว้วางใจ โดยมาเลเซียเพิ่งเผชิญกับนโยบายเผชิญหน้า (cofomtation) ของอินโดนีเซีย ที่เห็นว่าการก่อตั้งประเทศมาเลเซียเป็นการสร้างอาณานิคมยุคใหม่ (neo-colonialist) ขณะเดียวกันต้องเผชิญกับการก่อความไม่สงบของลัทธิคอมมิวนิสต์ และแนวโน้มผลกระทบจากสงครามเวียดนามการประกาศถอนตัวของอังกฤษนี้สร้างความไม่แน่นอนในสถานการณ์ด้านความมั่นคงให้แก่สิงคโปร์ จากคำกล่าวของนายลี กวน ยู ที่ต้องการให้เกิดความชัดเจนว่าพันธมิตรชาติตะวันตกจะต้องการอะไรในการ

ประกาศถอนตัวไปในเวลานี้ เขากล่าวว่า “...เป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องทำให้ทุกฝ่ายเกิดความชัดเจนว่า พันธมิตรชาติตะวันตกไม่ได้ตั้งใจที่จะทิ้งบริเวณนี้ไปในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ แล้วปล่อยให้เกิดช่องว่างของอำนาจขึ้น ซึ่งประเทศอื่นอย่างรัสเซียหรือจีน หรือประเทศอื่นจะเข้ามาแทนที่ช่องว่างของอำนาจนี้” ดังนั้น ทางฝ่ายอังกฤษจึงได้เสนอ FPDA เข้ามาแทนที่ “ข้อตกลงด้านการป้องกันประเทศระหว่างอังกฤษกับมาลายัน (Anglo-Malayan Defence Agreement-AMDA)”

FPDA จึงก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นความตกลงการทางทหารเพื่อการป้องกันร่วมกันของประเทศอังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ และมาเลเซีย ประเทศเหล่านี้ได้มาประชุมร่วมกันและออกแถลงการณ์ร่วมความร่วมมือกัน “ทางการเมือง” โดยเรียกความร่วมมือนี้ว่า “ข้อตกลงเพื่อการป้องกันร่วมกัน ๕ ชาติ” เป็นกรอบความร่วมมือในการปรึกษาด้านการเมืองแบบหลวมๆ การเป็นพันธมิตรกันอย่างหลวมๆ ดังกล่าวเห็นได้จากการที่ประกาศนี้ไม่ได้ทำเป็นสนธิสัญญา กล่าวคือ หากมาเลเซีย และสิงคโปร์โดนโจมตี อังกฤษ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์จะร่วมมือด้วยการ “ปรึกษาหารือกัน” เพื่อหาทางออกว่าจะดำเนินการร่วมกันหรือแต่ละฝ่ายจะต้องดำเนินการเองอย่างไรกับการถูกโจมตีนั้น ความหลวมอีกประการหนึ่งคือ ไม่มีข้อระบุว่าความร่วมมือกันนี้มีความมุ่งหมายของความร่วมมือเพื่ออะไร นี่เป็นจุดที่ทั้งสิงคโปร์และมาเลเซียไม่ได้รับความเชื่อมั่นด้านความมั่นคงจากมิตรประเทศภายนอกภูมิภาคถึงกระนั้นก็ตาม ความร่วมมือนี้ก่อให้เกิดผลในทางจิตวิทยาที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งมาเลเซียและสิงคโปร์ว่า หากประเทศของตนจะถูกโจมตี ฝ่ายที่วางแผนโจมตีต้องคิดคำนวณให้รอบคอบว่ามีความเป็นไปได้ที่พันธมิตรหลวมๆ เหล่านี้ที่อาจตัดสินใจเข้าช่วยก็ได้

และเหตุผลของการที่ไม่ตั้ง FPDA ขึ้นเป็นองค์การความร่วมมือทางทหารเพราะไม่ต้องการให้เกิดการทำทลายหรือปฏิบัติการในทางลบจากประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเหมือนเช่นที่ SEATO ประสบมาแล้ว นั่นคือทำให้

เข้าใจว่าประเทศในภูมิภาคนี้ตั้งอยู่ในอ้อมมือของประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินโดนีเซียในช่วงต้นๆ ของการก่อตั้งความร่วมมือนี้ มอง FPDA ด้วยความสงสัยว่าเป็นความร่วมมือที่ก่อตั้งมาเพื่อต่อต้านอินโดนีเซียโดยตรงผลประโยชน์ที่ประเทศในกลุ่ม FPDA ได้รับสำหรับมาเลเซียและสิงคโปร์ ผลประโยชน์โดยตรงคือความมั่นคงของประเทศในทางอ้อมคือ การได้รับการฝึกการศึกษาทางทหารอย่างมืออาชีพ และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีที่ได้รับจากอังกฤษ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ในทางกลับกัน สำหรับอังกฤษ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์คือ การที่ประเทศเหล่านี้จะยังคงรักษาสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคที่มีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงกับประเทศของตน สิ่งที่มีถูกมองข้ามถึงความสำคัญของ FPDA ไปเสมอคือ ในช่วงเวลาที่ประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์เกิดความบาดหมางกัน ช่องทางทางการเมืองระหว่างสองประเทศไม่สามารถทำได้ FPDA เป็นช่องทางที่ทำให้ประเทศทั้งสองได้ติดต่อแลกเปลี่ยนกันได้อย่างปกติ นอกจากนั้น ในช่วงต่อมาที่ประเทศทั้งสองพัฒนาศักยภาพขีดความสามารถของกองทัพของตนให้สูงขึ้นในทศวรรษต่อๆ มานั้น FPDA เป็นเวทีที่ทำให้ทั้งสองประเทศเกิดความโปร่งใส ไว้วางใจ หรือเชื่อมั่นระหว่างกันมากขึ้น

ลักษณะของ FPDA ไม่ได้เป็นการทำสนธิสัญญา เป็นเพียงข้อตกลงระหว่างกองทัพในกลุ่ม ๕ ประเทศ ซึ่งมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน แต่ความตกลงต่างๆ เป็นเรื่องที่กระทำกันแบบทวิภาคีคือ ระหว่างอังกฤษ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ (Collection of Bilateral Status of Forces Agreement) ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ออสเตรเลียได้ตั้ง “คณะกรรมการระบบป้องกันภัยทางอากาศร่วม” (Integrated Air Defense system-IADS) ขึ้นภายใต้การบังคับบัญชาที่เมืองบัตเตอร์เวิร์ธ และมีผู้แทนอาวุโสของประเทศเหล่านี้มาร่วมทำงานอยู่ประเทศละ ๑ คน รับผิดชอบในเรื่องของระบบป้องกันภัยทางอากาศร่วมกัน นอกจากนั้นยังมี “คณะกรรมการการปรึกษาร่วม” (Joint Consulative Council-JCC) อีกคณะหนึ่งด้วย

ทำหน้าที่เป็นเวทีปรึกษากันในระดับเจ้าหน้าที่ชั้นอาวุโสของมิตรประเทศเหล่านี้ โดยเป็นการประชุมในลักษณะสม่ำเสมอเป็นปกติ โดยประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ผลักดันกันเป็นเจ้าภาพการประชุม แต่ความร่วมมือนี้จะไม่มีการตั้งกองบัญชาการร่วมขึ้นมา แต่จะมีเพียง IADS เท่านั้นในช่วง ๑๐ ปีแรก มีการประชุม JCC เพียง ๔ ครั้ง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ จึงได้มีการพิจารณาปรับปรุงความร่วมมือมีการทำงานที่ตื่นตัวขึ้น จัดให้มีการฝึกร่วมของ FPDA มีการตั้งคณะที่ปรึกษา FDPAs แทน JCC และ IADS ได้มีการจัดตั้งกองบัญชาการขึ้นเรียกว่า HQ IADS เพื่อบัญชาการฝึกหลายรูปแบบ และมีคณะทำงานย่อยอีกหลายคณะ กำหนดการฝึกร่วมกันทั้งทางภาคพื้นดิน อังกฤษสนับสนุนเฮลิคอปเตอร์ ออสเตรเลียจัดตั้งฝูงบินมิราจ ๒ ฝูง และต่อมาเปลี่ยนเป็นเครื่องบินขับไล่แบบ F-18 นิวซีแลนด์มีกำลังทหาร ๑ กองพันในสิงคโปร์ ต่อมาได้ถอนกำลังออกไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒

ในยุคหลังสงครามเย็นเป็นต้นมาที่ความร่วมมือของ FPDA ได้รับการยกระดับขึ้น เช่น ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ทำการฝึกร่วมกัน ๑๒ วัน ใช้กำลังพลประมาณ ๓๐๐ นาย และการฝึกทางทะเลในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ การฝึก Joint FPDA Exercise ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ Suman Protector ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ความร่วมมือใน FPDA เพิ่งมามีมากขึ้นในยุคหลังสงครามเย็น เกิดความร่วมมือของการฝึกมากขึ้น ทั้งที่มาเลเซียและสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจดี สามารถจัดหาอาวุธชั้นดีเข้าประจำการได้แล้วก็ตาม แต่ความร่วมมือที่ขยายมากขึ้นนี้เพื่อประกันความไม่แน่นอนของสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในภูมิภาค บรรดาประเทศพันธมิตรหลวมๆ เหล่านี้จึงได้มีแนวคิดร่วมกันในการแสดงแสนยานุภาพไว้อย่างต่อเนื่อง ได้มีการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของกลุ่ม FPDA อยู่เสมอ การประชุม FPDA - Defence Minister Meeting ครั้งที่ ๗ จัดขึ้นที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการยืนยันถึงพันธะที่มีต่อกันในด้านความมั่นคง การปรึกษา

หาหรือสถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาค แต่ยังเป็นการสร้างความผูกพันกันถึงการร่วมมือพัฒนาระบบอาวุธ การใช้ระบบติดต่อสื่อสาร และการควบคุมบังคับบัญชาาระบบงานด้านความมั่นคงต่างๆ ร่วมกันคณะรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมของประเทศกลุ่ม FPDA เหล่านี้ต่างเห็นถึงความสำคัญของ FPDA และยืนยันที่จะพัฒนา FPDA ให้เป็นสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงของภูมิภาคด้วย

FPDA ได้ครบรอบการจัดตั้ง ๔๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้มีการฝึกซ้อมของ FPDA ในเรื่องการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (HADR) โดยใช้กำลังพลจาก ๕ ประเทศ จำนวน ๔๐๐ นาย อีกด้วยตลอดเวลา ๔๐ ปี ที่ผ่านมา FPDA ยังคงมีประสิทธิภาพและสำคัญสำหรับประเทศสมาชิก FPDA มีประสิทธิผลเชิงจิตวิทยาด้านความมั่นคงคือการป้องปรามความร่วมมือของประเทศในกลุ่ม FPDA ในทางปฏิบัติเริ่มจากการร่วมกันในด้านการป้องกันภัยทางอากาศ และได้วิวัฒนาการมาสู่การป้องกันประเทศในลักษณะครอบคลุมทั้งด้านภาคพื้นดินและการปฏิบัติการในทะเลในยุคปัจจุบัน FPDA เป็นพลังเงียบของการร่วมมือกันของ ๕ ประเทศ ในการสร้างการปฏิบัติการร่วมทางทหารร่วมกัน (inter-operability) โดยมีการพัฒนากลไกของการควบคุมบังคับบัญชา สร้างประสบการณ์ร่วมกัน ซึ่งกองกำลังของทั้ง ๕ ประเทศ สามารถปฏิบัติการร่วมกันได้ภายใต้กองบัญชาการเดียวกันปัจจุบัน FPDA ได้ขยายขอบเขตของความร่วมมือออกไปสู่ความมั่นคงแบบใหม่ คือ การปฏิบัติการช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (HADR) ถือได้ว่า FPDA เป็นระบบความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศเพียงหนึ่งเดียวของภูมิภาคนี้ที่มีความถาวรและมีวิวัฒนาการแม้ว่าจะตั้งอยู่บนกรอบของความร่วมมืออย่างหลวมๆ ก็ตาม แต่การสนับสนุนด้านทรัพยากรต่างๆ ยังคงเป็นไปอย่างดีทั้งในระดับการเมืองคือ การประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของ ๕ ประเทศ ในระดับปฏิบัติการคือ ความร่วมมือใน IADS และในทางยุทธวิธีคือการฝึกซ้อมกันทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศเป็นประจำทุกปี

ความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันเองในยุคสงครามเย็น ได้แก่ (๑) สมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ อาสา (Association of Southeast Asia หรือ ASA) ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยความริเริ่มของมาเลเซียและฟิลิปปินส์ และประเทศไทยสนับสนุนความคิดนี้ จึงมีสมาชิกเพียง ๓ ประเทศ คือ ไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ วัตถุประสงค์ ของ ASA เพื่อกระชับความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และการศึกษา แต่การดำเนินการเกิดความชะงักและ ต้องล้มเลิกไป เพราะความขัดแย้งระหว่างมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ในกรณีชามบอร์ ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งจนเกือบเกิดเป็นสงคราม ประเทศไทย ได้ทำหน้าที่คนกลางจัดการอำนวยความสะดวกในการเจรจาระหว่างสาม ประเทศ (good office)จนสามารถตกลงกันได้ (๒) MAPHILINDO ก่อตั้งขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นความริเริ่มของอินโดนีเซีย ที่ต้องการประสานความ ขัดแย้งที่มีระหว่างรัฐ คือมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ กลับมารวมมือกันใหม่ โดยมี อินโดนีเซียเข้าร่วมด้วย โดยมีความใฝ่ฝัน จะสร้างสมาพันธ์ของคนเชื้อชาติ มาเลย์เข้าด้วยกัน หรือ The Greater Malayan Confederation นอกจากนี้ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม และความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจร่วมกันองค์การนี้ดำเนินการมาได้ ๒ ปี ก็เกิดปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซีย เพราะอินโดนีเซียเห็นว่า ความพยายาม ก่อตั้งสหพันธรัฐมาเลเซียเป็นไปภายใต้จักรวรรดินิยมอังกฤษ ประธานาธิบดี ชูการ์โนจึงประกาศนโยบายเผชิญหน้ากับมาเลเซีย (Confrontasi) ทำให้อ องค์กรนี้ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ จึงล้มเลิกไปในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ (๓) จากความล้มเหลวของความร่วมมือและองค์การดังกล่าวแล้ว ได้นำไปสู่ การก่อตั้งสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations หรือ ASEAN) หรืออาเซียนขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ อันเป็นความริเริ่มของประเทศไทย อันเป็นผลมาจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ ที่เริ่มใกล้ตัวเข้ามา และ SEATO ไม่อาจเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นที่พึ่งพา ได้ของไทยอย่างแท้จริง แม้ว่าไทยและสหรัฐฯ จะได้สร้างความสัมพันธ์

แบบทวิภาคีในการแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสท์ แล้วก็ตาม การก่อตั้งอาเซียนเป็นที่เข้าใจกันระหว่างประเทศสมาชิกก่อตั้ง ๕ ประเทศ ถึงเป้าประสงค์ทางการเมืองความมั่นคงอย่างแท้จริง เพราะสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศที่ถูกคุกคามด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์ร่วมกัน ทำให้จำเป็นจะต้องหาความร่วมมือกันเตรียมการป้องกัน แต่อาเซียนไม่ได้มีจุดประสงค์ของความร่วมมือในการจัดตั้งพันธมิตรทางทหาร พ.อ.ถนัด คอมันตร์ กล่าวอย่างชัดเจนว่า “...สมาคมอาเซียนได้รับบทเรียนจาก SEATO การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศโดยมูลฐานทางการทหารนั้นคงจะไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะประเทศสมาชิกที่จะประกอบเป็นอาเซียนก็เป็นประเทศเล็ก ๆ ไม่มีกำลังทางทหารและอุตสาหกรรม หรือทางเศรษฐกิจที่จะสร้างกำลังทหารได้ ขอให้ตัดเรื่องทหารออกไป...” และกล่าวซ้ำอีกว่าการก่อตั้งอาเซียนนั้น “...เป็นที่ตกลงว่าจะไม่พูดถึงกำลังทหาร แต่ก็มีการศึกษาหรือด้านความมั่นคงปลอดภัย หรือความร่วมมือกันทางทหารระหว่างฝ่ายหนึ่งกับอีกฝ่ายหนึ่งแต่ไม่เป็นสัญญาพันธมิตรทางทหาร คือไม่ได้เป็น military alliance...”

ความร่วมมือกันของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีมาตั้งแต่ในสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia หรือ ASA) ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ต่อมาก่อตั้งสมาคมแห่งชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) ล้วนมีสาเหตุมาจากการเห็นถึงภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ที่กำลังเข้ามาก่อความไม่สงบภายในประเทศของบรรดาประเทศในภูมิภาค เจื่อนโซที่คอมมิวนิสต์ใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงรัฐคือเจื่อนโซทางเศรษฐกิจและสังคม ดังในปฏิญญาประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The ASEAN Declaration ๑๙๖๗) นัยที่มีอยู่ใน “ความมุ่งหมาย” ของความร่วมมือด้านความมั่นคงจึงเป็นการใช้การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นเครื่องมือนำหน้าการเมือง อีกทั้งเพื่อให้เกิดสันติภาพ เสรีภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของประเทศที่พ้นจากแทรกแซงจากภายนอกประเทศโดยยึดถือความยุติธรรมและหลักแห่งนิติธรรม เพื่อรักษา

ไว้ซึ่งความเป็นชาติของตน โดยยินดีให้ทุกประเทศที่มีความคิดอย่างเดียวกัน เข้ามาเป็นสมาชิก อีกทั้งดำรงความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับระหว่างองค์การ ระหว่างประเทศที่มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน และจุดที่สำคัญคือในข้อที่ ๕ อัน เป็นประการสุดท้ายได้กล่าวเน้นไว้ว่า “สมาคมเป็นสัญลักษณ์ของความตั้งใจ ร่วมกันของประชาชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอันที่จะสมานสัมพันธ์ฉันท์ มิตรและร่วมมือกัน และจะเพียรพยายามร่วมกันและเสียสละเพื่อให้ประชาชน ของตนและอนุชนได้รับประสพพรแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเจริญ รุ่งเรือง” ดังนั้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว อาเซียนจึงมีกิจกรรมทาง เศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน มีความตั้งใจให้เกิดการประสานนโยบายเข้าด้วย กันแม้แต่กับองค์การอื่นๆ เพื่อให้มีทิศทางของนโยบายเพื่อประสานความ สัมพันธ์ระหว่างกันขึ้น ได้เริ่มมีการเชื่อมโยงการพัฒนาด้านวัตถุดิบมากขึ้น เช่น การลงทุนในกิจการต่างๆ ถึง ๑๘ แนวทาง รวม ๔๐ โครงการ นอกจากนั้น อาเซียนได้มีการแบ่งแยกหน้าที่ของรัฐในความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม คือ อินโดนีเซียและมาเลเซียรับทำโครงการปุ๋ยยูเรีย ฟิลิปปินส์รับโครงการซูเปอร์ ฟอสเฟต สิงคโปร์รับโครงการผลิตเครื่องยนต์ดีเซล ไทยรับโครงการโซดาแอช ความร่วมมือเหล่านี้แม้ว่าจะไม่เป็นผลสำเร็จอย่างที่ต้องการนัก แต่สิ่งสำคัญ ที่ได้จากความร่วมมือกันของประเทศผู้ก่อตั้ง ๕ ประเทศในทางอ้อมคือ ทำให้ อาเซียนได้มี “กลุ่มแกนกลาง” หรือกลุ่มนำของความร่วมมือขึ้น ซึ่งกลุ่ม แกนกลางนี้จะได้มีส่วนอย่างมากต่อพัฒนาการของประชาคมในยุคหรือ ระยะเวลาต่อมา

สถานการณ์ด้านยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงหลังสงครามเวียดนามส่งสัญญาณว่าอาเซียนต้องเผชิญกับภัยคุกคาม ของคอมมิวนิสต์มากขึ้น โดยที่สหรัฐฯ ได้ประกาศลดบทบาทในภูมิภาคลง อันมีสาเหตุมาจากทั้งปัญหาความมั่นคงภายในประเทศสหรัฐฯ และการ ที่ประธานาธิบดีนิกสันลาออก เป็นเหตุให้สหรัฐฯ ไม่พร้อมที่จะเข้ามามีบทบาท ในภูมิภาคในช่วงเวลาดังกล่าว จีนมีศักยภาพสูงตั้งแต่หลังสงครามโลก

ครั้งที่สองเป็นต้นมา มีแนวโน้มจะขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคสูงขึ้นเข้ามา มีอำนาจแทนสหรัฐฯ เป็นเหตุให้อาเซียนร่วมมือกันเพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศมหาอำนาจภายนอกเข้ามาแทรกแซงในภูมิภาคนี้ด้วยการประกาศ “ปฏิญญาว่าด้วยเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง” (Zone of Peace, Freedom and Neutrality หรือ ZOPFAN) ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ อย่างไรก็ตาม ZOPFAN ก็ไม่ได้รับการยอมรับจากประเทศมหาอำนาจและประเทศในภูมิภาคที่ไม่ได้เป็นสมาชิกอาเซียนในขณะนั้น สิ่งทีปฏิญญาฯ นี้ได้เน้นย้ำอันเห็นได้ถึงการสร้างประชาคมความมั่นคงอาเซียนคือ การมีผลประโยชน์ร่วมกันที่เกิดจากการไม่แทรกแซงของประเทศมหาอำนาจภายนอกต่อประเทศใดๆ ในภูมิภาคนี้ที่จะทำให้เกิดความรู้สึกว่าประเทศตนถูกคุกคาม การที่ประเทศในภูมิภาคมีความเชื่อมั่นในความเป็นกลางของตน ด้วยการไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศภายนอกเข้ามาตั้งฐานทัพอยู่ประเทศของตน นับเป็นการแสดงความโปร่งใส และสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของประเทศในภูมิภาคอีกด้วยในปฏิญญาฯ ได้กล่าวถึงความมุ่งมั่นในความร่วมมือระหว่างกันว่า ประเทศสมาชิกจะหาทางทุกวิถีทางเพื่อสร้างความเป็นกลางให้เกิดขึ้น อันเป็นความปรารถนาของประชาชนอย่างแรงกล้าที่จะรักษาสันติภาพ เสถียรภาพของอาณาบริเวณนี้ โดยทุกประเทศในอาเซียน (สมาชิกในขณะนั้น) ได้รับรองการเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางแล้ว และจะใช้ความพยายามอย่างพร้อมเพรียงกันในการขยายขอบเขตแห่งความร่วมมือกันในความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน และต่อสัมพันธ์ภาพอันใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างกัน

(๒) ช่วงที่สองของความร่วมมือ: ยุคความโกลาหลทางการเมืองความมั่นคง

เมื่อสหรัฐฯ ได้เริ่มถอนกำลังทหารออกไปจากภูมิภาคในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ สัญญาณภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์เริ่มเข้มข้นขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ด้วยการที่ประเทศเวียดนามได้ร่วมเป็นประเทศเดียวกันภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ และประเทศในอินโดจีนได้เปลี่ยนระบอบการปกครอง

เป็นคอมมิวนิสต์ทั้งหมดอาเซียนได้ประชุมสุดยอดอาเซียนขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ เพื่อแสดงจุดยืนของความร่วมมือด้านความมั่นคงที่แสดงให้เห็นถึงความเป็ประชาคมความมั่นคง คำกล่าวของประธานาธิบดีซูฮาร์โต ในการเปิดประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ ๑ ที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย แสดงให้เห็นความร่วมมือภายในอาเซียนเพื่อป้องกันการแทรกแซงจากภายนอกประเทศของตนว่า ‘...ความร่วมมือในหมู่พวกเราไม่ควรได้รับการมองว่าเป็นเรื่องน่าสงสัย...เราไม่ปรารถนาที่จะสร้างระบบสัมพันธ์ไมตรีทางทหาร...แนวคิดของเราในเรื่องความมั่นคงเป็นแนวคิดที่มุ่งมองเข้าสู่ภายในประเทศ คือ สร้างสภาพอันเป็นระเบียบ สันติภาพและความมั่นคงภายในดินแดนของแต่ละประเทศ โดยปราศจากการเข้าแทรกแซงและบ่อนทำลาย...’

การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ ๑ นี้ได้เกิดเอกสารทางการเมืองความมั่นคงที่สำคัญ ๒ ฉบับ อันเป็นการแสดงเจตนารมณ์หรือจุดยืนร่วมกันของประชาคม คือ ปฏิญญาสมานฉันท์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Declaration of ASEAN Concord, ๑๙๗๖) ประกาศจุดมุ่งหมายและหลักการแสวงหาเสถียรภาพทางการเมืองอย่างชัดเจน ๘ ประการ คือ การที่แต่ละประเทศจะมุ่งมั่นขจัดภัยคุกคามของประเทศตนเองอันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของอาเซียนโดยส่วนรวม โดยประเทศสมาชิกจะช่วยเหลือกันไม่ว่าโดยเอกเทศหรือโดยร่วมมือกันเพื่อสร้าง ZOPFAN ให้สำเร็จโดยเร็ว ปรับระดับความเป็นอยู่ของประชาชนของประเทศตนเอง ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ ให้ความช่วยเหลือกันในการบรรเทาทุกข์จากภัยพิบัติตามกำลังของประเทศตน สร้างการพึ่งพาอาศัยกันโดยการใช้ทรัพยากรของภูมิภาคเพื่อการพัฒนาาร่วมกันทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคงโดยตรงนั้น ได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกมีความมุ่งมั่นในการระงับความขัดแย้งโดยสันติวิธี สร้างสภาวะที่จะนำไปสู่การส่งเสริมความร่วมมือโดยสันติระหว่างประเทศ มีความเสมอภาคในอธิปไตย และไม่แทรกแซงในกิจการภายในของประเทศอื่นสำหรับข้อตกลงที่มีในเอกสารนี้

ด้วยคือ การตกลงให้มีเลขาธิการอาเซียน เอกสารฉบับที่สอง คือ สนธิสัญญา มิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation หรือ TAC, ๑๙๗๖) เป็น “สนธิสัญญาฉบับแรก” ของอาเซียน ที่วางบทบัญญัติอย่างชัดเจนไว้ ๑๙ ข้อ โดยเฉพาะข้อ ๒ ว่าด้วยความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ๖ ประการ คือ ๑) การเคารพ ในอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน ๒) การไม่แทรกแซงและบ่อนทำลายกัน ๓) การไม่สอดแทรกในกิจการภายในของกันและกัน ๔) ระงับข้อขัดแย้งหรือ พิพาทโดยสันติวิธี ๕) การเลิกคุกคามหรือใช้กำลัง และ ๖) มีความร่วมมือกัน ในหมู่ประเทศสมาชิกให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถานการณ์ที่เหมือนเครื่องทดสอบความเป็นประชาคม ความมั่นคงอาเซียนถึงความมีจิตใจร่วมกันในการสร้างความมั่นคงในภูมิภาค คือวิกฤตการณ์การเข้ายึดครองกัมพูชาของเวียดนามตั้งแต่ปี ๑๙๗๖ - ๑๙๘๗ เป็นเวลาถึง ๑ ทศวรรษที่ได้เป็นบทพิสูจน์ถึงความร่วมมือของอาเซียน ด้านความมั่นคงได้เป็นอย่างดี แม้จะไม่มีหลักฐานยืนยันได้ดีกว่าเหตุผลที่ว่า การถอนทหารเวียดนามออกไปจากกัมพูชาเป็นผลมาจากการขาดแรง สนับสนุนจากโซเวียตเพราะการใกล้ล่มสลายของโซเวียตในไม่กี่ปีต่อมาก็ตาม

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อนสิ้นยุคขงครวมเย็น ได้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือของอาเซียนในการ สร้างเป็นประชาคมความมั่นคงในขั้นแรกเริ่มของอาเซียน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ เกิดความร่วมมือคือ ความเป็นประเทศที่ถูกกระทำจากประเทศมหาอำนาจ ภายนอกอยู่อย่างต่อเนื่อง ความไม่เชื่อมั่นต่อความร่วมมือของประเทศ ภายนอกภูมิภาคในการให้ความมั่นคงปลอดภัย และความร่วมมือเพื่อต่อต้าน ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์และการป้องกันการแทรกแซงจากภายนอกประเทศ ของตน สิ่งเหล่านี้ได้เป็น “กลไกที่จุดชนวนให้ประเทศในภูมิภาคเข้ามารวมกลุ่มกัน” (triggering mechanism for integration) แสดงให้เห็นถึง จุดยืนร่วมกันในการสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะจากบรรดา ปฏิญญาและสนธิสัญญาที่เกิดขึ้นนั้น

๒.๒.๓.๒ ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ (Comprehensive Security)^{๑๑}

ความมั่นคงแห่งชาติในความหมายใหม่ตามแนวคิดของนักวิชาการ และนักบริหารยุคปัจจุบันมองว่าเป็นความมั่นคงในลักษณะองค์รวมที่มีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุม ถึงปัจจัยทุกด้านมากขึ้น โดยไม่มองเฉพาะเพียงความอยู่รอด ความปลอดภัยของรัฐ หรือความเข้มแข็งของชาติของชุมชนและของประชาสังคมในทุกด้าน แต่จะหมายรวมไปถึงนอกประเทศด้วย คือความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้านด้วยเหตุผลว่าประเทศไม่สามารถดำรงอยู่ตามลำพังได้ หากประเทศเพื่อนบ้านยังไม่มี ความมั่นคง และการศึกษาความมั่นคงในปัจจุบันจึงเน้นการศึกษาความมั่นคงในรูปแบบที่หลากหลาย นอกเหนือจากด้านการทหารและการป้องกันประเทศ ซึ่งแนวคิดในลักษณะองค์รวมดังกล่าว เรียกว่า ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ หรือความมั่นคงแบบเบ็ดเสร็จ (Comprehensive Security)” โดยความมั่นคงสมบูรณ์แบบจะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนากำลังอำนาจของชาติทุกด้านให้ได้สมดุลย์ คือให้ความสำคัญกับกำลังอำนาจของชาติในทุกมิติไปพร้อมๆ กัน และเท่าเทียมกัน เพราะถ้ามุ่งเน้นไปในด้านใดด้านหนึ่ง อย่างเช่น การทหารเพียงด้านเดียว นอกเหนือพลังอำนาจของชาติทางด้านอื่น เช่น เศรษฐกิจอาจส่งผลกระทบต่อให้ประเทศขาดความพร้อมในการป้องกันประเทศ

๒.๒.๓.๓ ความมั่นคงแบบร่วมมือกัน (Cooperative Security)^{๑๒}

การสร้าง ความมั่นคงของประเทศอาจทำได้โดยการแสวงหาพันธมิตร (Alliance) ในรูปแบบของการเข้าร่วมกลุ่มกันเพื่อถ่วงดุลกับประเทศที่มีอำนาจเพิ่มขึ้น และให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกที่มากกระทบกับความมั่นคงโดยเฉพาะเรื่องของภัยคุกคาม (Threats) ที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่เป็นภัยคุกคามตามแบบ (Traditional Threats) มาเป็นภัยคุกคามไม่ตามแบบ

^{๑๑} กองทัพบกภัยคุกคามรูปแบบต่างๆ, (๒๕๕๘), ศูนย์พัฒนาหลักนิยมและยุทธศาสตร์ กรมยุทธศึกษาทหารบก

^{๑๒} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, ศูนย์พัฒนาหลักนิยม และยุทธศาสตร์ กรมยุทธศึกษาทหารบก, หน้า ๔๔

(Non - Traditional Threats) อันนำไปสู่แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแบบร่วมมือกัน (Cooperative Security) ซึ่งจะเน้นถึงการพบปะพูดคุยกัน (Dialogue) ระหว่างผู้เล่นในภูมิภาคทั้งจากภาครัฐและมีใช้รัฐ โดยเชื่อว่าปัญหาความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นมิติทางการทหารหรือมิติอื่นๆ ไม่อาจแก้ไขได้ด้วย การดำเนินการฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือ (Cooperation) ระหว่างรัฐต่างๆ และผู้เล่นอื่นๆ ภายในรัฐผ่านมาตรการในการเสริมสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจระหว่างกันและมีความโปร่งใส (Confidence Building and Transparent Measures) เพื่อลดความขัดแย้งในภูมิภาคโดยใช้การทูตเชิงป้องกัน (Preventive Diplomacy) รวมทั้งการแก้ไขความขัดแย้งร่วมกัน เพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงจะบรรลุถึงผลประโยชน์แห่งชาติ ตลอดจนนำไปสู่ การเตรียมการ เพื่อเผชิญต่อภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

๒.๒.๔ ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ^{๑๓}

หลักการคือ ถ้ารัฐหรือกลุ่มรัฐมีพลังอำนาจเท่าเทียมกัน การรุกรานจะเกิดขึ้นได้ยาก จึงควรมีหลายชาติเกี่ยวข้อง มีชาติที่ทำหน้าที่ถ่วงดุลอำนาจ

๒.๒.๕ ทฤษฎีแห่งความหวาดกลัว^{๑๔}

ทั้งสองฝ่ายอยู่ในความหวาดกลัวอาวุธนิวเคลียร์ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายรุนแรง

๒.๒.๖ เครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ^{๑๕} ได้แก่

๒.๒.๖.๑ การทูต คือ การรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน การทูตจะช่วยลดความขัดแย้งด้วยการเจรจาทางประนีประนอม รัฐเอกราช มีสิทธิ์แต่งตั้งคณะทูตของตนไปประจำ ณ รัฐอื่นที่มีสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน และ

^{๑๓-๑๕} รศ.สุกัญญา เอมอัมธรรม, (๒๕๕๙), ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมสมัย (Contemporary International Relations), สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า ๗ - ๙

มีสิทธิ์ที่จะรับคณะทูตของรัฐอื่นมาประจำยังรัฐของตน คณะทูตมีบทบาทในการเป็นตัวแทนของรัฐ หาข้อมูลและรายงานข่าวต่อรัฐ คຸ້ມครองผลประโยชน์ให้รัฐและเอกชน และเจรจาต่อรองเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน (เท่าเทียม) หรือการพึ่งพิงกัน (ไม่เท่าเทียม) โดยการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการทูต มีการไปเยือนต่างประเทศของผู้นำหลายระดับ คือ การเยือนของประมุข การเยือนอย่างเป็นทางการของผู้นำรัฐบาล การเยือนแบบไม่เป็นทางการ และการเดินทางส่วนตัว

๒.๒.๖.๒ เครื่องมือทางจิตวิทยาการทูต รัฐต่างๆ จะใช้เครื่องมือนี้ไม่เท่าเทียมกัน การใช้เครื่องมือทางจิตวิทยามักจะอยู่ในรูปของการโฆษณาชวนเชื่อ โดยเฉพาะในช่วงสงครามเย็นผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น สำนักข่าว การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ภาพยนตร์ หรือการให้ทุนการศึกษา เป็นต้น

๒.๒.๖.๓ เครื่องมือทางเศรษฐกิจ มักก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางการเมือง การทหาร และสังคมจิตวิทยา เมื่อรัฐมีความสัมพันธ์ทางการค้าและการให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจต่อกันแล้ว รัฐอาจได้ผลประโยชน์ทางการเมืองในการขยายอิทธิพลหรือประโยชน์ทางการทหารด้วย เช่น การตั้งฐานทัพ เป็นต้น

๒.๒.๖.๔ เครื่องมือทางทหาร เพื่อการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างกัน หรือเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่น เพื่อขยายเขตอิทธิพลของตน เช่น สงครามในรูปแบบต่างๆ การแทรกแซงทางทหาร การซื้อขยาอาวุธยุทโธปกรณ์ หรือการให้ความช่วยเหลือทางทหาร เป็นต้น

๒.๓ พลังอำนาจแห่งชาติ (National Power)

คำว่า “พลังอำนาจ” หรือ “กำลังอำนาจ” นั้นมีความหมายเหมือนกันคือมาจากรากศัพท์ ภาษาอังกฤษคำเดียวกันว่า “Power” โดยทั่วไปมักจะนำมาใช้แยกกัน เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างของวัตถุประสงค์ กล่าวคือสำหรับชาติหรือประเทศเป็นส่วนรวม จะใช้คำว่า “พลังอำนาจ” ส่วนคำว่า “กำลัง

อำนาจ” จะใช้ในเมื่อกล่าวถึงองค์ประกอบของพลังอำนาจอย่างหนึ่งอย่างใด โดยเฉพาะ เช่น กำลังอำนาจทางทหาร กำลังอำนาจทางการเมือง กำลังอำนาจทางเศรษฐกิจ และกำลังอำนาจทางสังคมจิตวิทยา เป็นต้น

Inis L. Claude กล่าวว่า “พลังอำนาจ หมายถึง ความสามารถในการทำลายสิ่งต่างๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต” ในเอกสารการศึกษายุทธศาสตร์ของ รร.สธ.ทบ.สหรัฐฯ ให้ความหมายของพลังอำนาจแห่งชาติไว้ ดังนี้ “พลังอำนาจแห่งชาติ คือ กำลังทั้งสิ้นหรือขีดความสามารถของชาติในการทำให้ผลประโยชน์ของชาติบรรลุผล” จากความหมายข้างต้นอาจอนุมานได้ว่า “พลังอำนาจแห่งชาติ คือ กำลังหรือขีดความสามารถของชาติ” หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า “พลังอำนาจแห่งชาติ คือ ความสามารถของรัฐหนึ่ง ในอันที่จะก่อให้เกิดอิทธิพลแก่รัฐอื่นๆ” เพราะเหตุว่าประเทศต่างๆ ย่อมมีพลังอำนาจแห่งชาติไม่เท่ากันดังที่ได้กล่าวมา บรรดาประเทศที่มีพลังอำนาจมาก อันได้แก่ ประเทศมหาอำนาจต่างๆ ย่อมจะมีอิทธิพลเหนือประเทศเล็กที่ยากจนและมีพลังอำนาจน้อยกว่า ทั้งโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม ทั้งนี้โดยทั่วไปองค์ประกอบ (Elements) ที่เป็นพื้นฐานสำคัญของพลังอำนาจแห่งชาติหรือสิ่งที่ทำให้เกิดเป็นพลังอำนาจแห่งชาติขึ้นอาจแบ่งได้เป็น ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ กำลังอำนาจทางการเมืองและการทูต กำลังอำนาจทางเศรษฐกิจ กำลังอำนาจทางสังคมจิตวิทยา และกำลังอำนาจทางทหาร ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงได้วางกรอบการศึกษาโดยพิจารณาตามมิติพลังอำนาจแห่งชาติทั้ง ๔ ที่ได้กล่าวมา คือ มิติการเมืองและการทูต มิติเศรษฐกิจ มิติสังคมจิตวิทยา และมิติการทหาร

๒.๔ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการดำเนินงานของกระทรวงกลาโหมไทยต่อประเทศมหาอำนาจ อ้างอิงจากยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๕ ซึ่งมี ๓ แนวคิดสำคัญ และหนึ่งในสามแนวคิดนั้น ได้แก่ การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง

กับมิตรประเทศ ประกอบกับ มีเอกสาร “แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศปี พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐” ซึ่งสรุปได้ว่า จะดำเนินการโดยเน้นการทูตเชิงป้องกัน การแก้ปัญหาเชิงรุก การจำกัดปัญหาไม่ให้ลุกลาม และใช้ช่องทางการพบปะพูดคุยในช่องทางต่างๆ การพัฒนาพื้นที่ชายแดน การพัฒนาสันติภาพในกรอบสหประชาชาติ เป็นต้น รวมถึงได้กำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจและประเทศคู่เจรจาของอาเซียน ๘ ประเทศ ตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น อินเดีย รัสเซีย ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ และนิวซีแลนด์ โดยเน้นกิจกรรมต่างๆ ทั้งการเยี่ยมคำนับของผู้นำประเทศ การพบปะหารือระหว่างรัฐมนตรีกลาโหม การแลกเปลี่ยนหลักสูตรทางทหาร อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ เป็นต้น อีกทั้ง ยังมีเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ สรุปได้ ดังนี้

๒.๔.๑ แนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศมหาอำนาจ และมิตรประเทศ (พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒) กองบัญชาการกองทัพไทย

เอกสาร “แนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศมหาอำนาจ และมิตรประเทศ (พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒)” ของกองบัญชาการกองทัพไทย ได้กำหนดแนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศต่างๆ ออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศมหาอำนาจ และมิตรประเทศอื่นๆ และสำหรับแนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อกลุ่มประเทศมหาอำนาจ ทั้งในระดับโลกและภูมิภาค ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีบทบาทในการขึ้นนำทิศทางของโลก รวมทั้งพยายามใช้อิทธิพลครอบงำประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยต้องพยายามปรับตัวและรักษาสมดุลความสัมพันธ์ เพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญ โดยสรุปสาระสำคัญของแนวทางการร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจต่างๆ ดังนี้

- สหรัฐฯ : ดำรงกิจกรรมทางทหารกับกองทัพสหรัฐฯ (United States Pacific Command : USPACOM) เช่น การฝึกร่วม/ ผสม Cobra Gold และการฝึกระดับเหล่าทัพอื่นๆ ทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี, มีจุดยืนต่อปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศ ด้วยการยึดถือการปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ เน้นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และยึดถือจุดยืนของอาเซียนที่สมาชิกมีความเห็นร่วมกัน ไม่สนับสนุนการความขัดแย้งภายนอกเข้าสู่ภูมิภาค และระมัดระวังไม่ให้มีการนำความขัดแย้งในภูมิภาคไปแสวงหาประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ฯลฯ

- จีน : สนับสนุนการแก้ไขปัญหาระดับพหุภาคีทะเลจีนใต้ และทะเลจีนตะวันออกด้วยสันติวิธี โดยยึดตามการหารือและเจรจาในกรอบอาเซียน – จีน, แสดงจุดยืนที่ชัดเจนในทุกๆ เวที ว่าไทยมีพันธกรณีที่จะต้องร่วมมือกับนานาชาติในการรักษาสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงในภูมิภาคเช่นเดียวกัน ฯลฯ

- รัสเซีย : ส่งเสริมให้แลกเปลี่ยนที่นั้งศึกษาในหลักสูตรต่างๆ ของกองทัพทั้งสองฝ่าย, สนับสนุนและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและพัฒนาเทคโนโลยีทางทหารและอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ ฯลฯ

- ญี่ปุ่น : การกำหนดท่าทีของไทยให้เหมาะสมในการวางตัว บริบทความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจ สหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น โดยยึดถือตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ตลอดจนการกำหนดท่าทีร่วมกันของอาเซียนเป็นหลักสำคัญ, ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคง ส่งเสริมให้อุตสาหกรรมญี่ปุ่นในไทยมีส่วนช่วยสนับสนุนงานด้านความมั่นคง และการป้องกันประเทศ โดยไทยควรขอรับเทคโนโลยีด้านต่างๆ รวมถึงด้านอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ ฯลฯ

- อินเดีย : สนับสนุน ข้างสาร ข่วกรอง เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของขบวนการหรือกลุ่มองค์กรที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของแต่ละฝ่าย แลกเปลี่ยนข่าวสาร/ ข่วกรอง ทางเทคนิคด้านยุทธโธปกรณ์, ใช้ความระมัดระวังในการติดต่อ/ ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างไทยกับอินเดียและปากีสถาน ฯลฯ

๒.๔.๒ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๔ สำนักงาน สภาความมั่นคงแห่งชาติ

การเสริมสร้างดุลยภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็น ๑ ใน ๑๖ นโยบายของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไปของ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๔ ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

- ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ ของภูมิภาค โดยเน้นที่ความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันในมิติทางวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน เพื่อให้เกิดทัศนคติในทางสร้างสรรค์ของการเป็นมิตรประเทศ รวมถึงลดอคติและความหวาดระแวงระหว่างกัน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างประชาชน โดยสนับสนุนและส่งเสริมให้ ดำเนินการในทุกกระดับ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นและภาคประชาชน และให้ภาควิชาการและสถาบันด้านการวิจัยมีบทบาทนำในการเชื่อมโยง การศึกษา ค้นคว้า วิจัย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับประเทศเพื่อนบ้าน

- ส่งเสริมให้อาเซียนมีเอกภาพในการดำเนินความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ และเป็นเครื่องมือสร้างดุลยภาพทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมหาอำนาจ

- สนับสนุนให้ ประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมมือกันอย่างเป็นรูปธรรมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นผลกระทบจากการเชื่อมโยงกันมากขึ้นในประชาคมอาเซียน

- ดำเนินการอย่างสมดุลในการปรับตัวให้สอดคล้องกับการที่อาเซียนเป็นองค์กร ที่ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดมากขึ้น แต่สามารถรักษาผลประโยชน์ด้านความมั่นคงแห่งชาติที่สำคัญไว้ได้

- เสริมสร้างความพร้อมของประเทศในการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ในการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรภาครัฐ พัฒนากฎ ระเบียบ ปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงาน ให้ไทยมีความ

พร้อมในการจัดการผลข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นจากการอำนวยความสะดวก ให้มีการติดต่อเชื่อมโยงกันมากขึ้นในอาเซียน พร้อมทั้งเสริมสร้างความตระหนักรู้และทัศนคติที่ดีต่อการเป็นประชาคม อาเซียน ประเทศสมาชิก อาเซียน และดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในการสร้างความคุ้นเคย ความเข้าใจ และความรู้จักเป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๔.๓ ทิศทางความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ ในศตวรรษที่ ๒๑ จากพันธมิตรสู่หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์

สหรัฐฯ จะยังคงเป็นมหาอำนาจเดียวในโลก พร้อมๆ กับการขยายตัวทั้งทางการเมือง และเศรษฐกิจของจีนและอินเดีย และการถดถอยทั้งการเมืองและเศรษฐกิจของยุโรป ซึ่งข้อเสนอแนะสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

 ยุทธศาสตร์การดำเนินความสัมพันธ์ในกรอบทวิภาคี เช่น ให้สหรัฐฯ เห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของไทยและการเป็นพันธมิตรกับไทยในขอบเขตของอธิปไตยและผลประโยชน์ชาติ, เพื่อให้การดำเนินความสัมพันธ์ในแต่ละด้านมีความสมดุลและสอดคล้องประสานผลประโยชน์ที่เกื้อหนุนกันและมีการจัดลำดับความสำคัญ, เพื่อให้เกิดภาพรวมความสัมพันธ์ เพื่อลดโอกาสที่ไทยซึ่งเป็นประเทศเล็กกว่าจะถูกกดดันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง, ในขณะที่จีนขยายอิทธิพลในภูมิภาคมากขึ้น ไทยจะต้องกำหนดบทบาทที่เหมาะสมต่อการดำเนินความสัมพันธ์กับจีนและสร้างสมดุลกับความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนมีความละเอียดอ่อน และมีรายละเอียดปลีกย่อยหลายประการที่ต้องพิจารณา

 การทูตเพื่อประชาชน เช่น การศึกษา ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนนักเรียน นักศึกษาระหว่างกัน ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกัน โดยเฉพาะในขณะนี้ผู้ที่มีความสนใจในประเทศไทย ในวงการต่างๆ ของสหรัฐฯ ซึ่งส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในสงครามเวียดนามต่างเริ่มเกษียณอายุ และในระยะหลังๆ ก็ไม่มีเหตุการณ์ที่เป็นประวัติศาสตร์ร่วมกัน

 เศรษฐกิจ เช่น ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ การเร่งจัดทำ FTA ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ซึ่งการเจรจา FTA ถือเป็น การตัดสินใจทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของไทย เป็นการดำเนินนโยบายในลักษณะ pro - active ไม่เพียงแต่ในการดำเนินความสัมพันธ์ ไทย - สหรัฐฯ หากแต่ยังเป็นการตอบสนองต่อระบบการค้าโลกซึ่งมีความผันผวนสูงตามกระแสโลกาภิวัตน์

๒.๔.๔ ยุทธศาสตร์จีนบนเวทีโลก

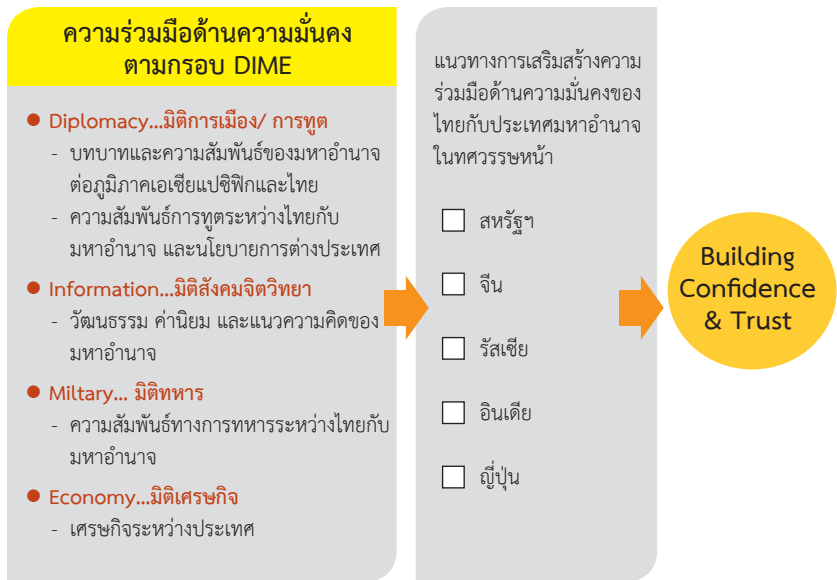
- ความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : ความร่วมมือทางการทหารระหว่างกระทรวงกลาโหมไทยกับจีนมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความไว้วางใจต่อกันและก่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันโดยเฉพาะความร่วมมือทางการทหาร อันจะนำไปสู่ความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างกันในระดับสูงสุด

- การดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนในระดับโลกและต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนมีแกนหลักที่สำคัญสรุปได้ ดังนี้ (๑) มุ่งรักษาผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งของประเทศในสามประการใหญ่ ๆ ได้แก่ การดำรงอยู่ของระบบพื้นฐานความมั่นคงแห่งชาติ ภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์จีน, การปกป้องอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน, การพัฒนาทางสังคมและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนตามแผนที่ได้กำหนดไว้ (๒) มุ่งสร้างสภาพแวดล้อมให้มีสันติภาพ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นหลักการอยู่ร่วมอย่างสันติ คือ การเคารพอธิปไตย การไม่รุกรานซึ่งกันและกัน การให้ความเสมอภาคต่อกันและใช้วิธีการสันติในการอยู่ร่วมกัน (๓) ปัญหาทางยุทธศาสตร์ที่จีนถือว่าเป็นกิจการภายในของจีน ได้แก่ ดินแดนไต้หวัน มณฑลซีจาง (ทิเบต) ปัญหาชนกลุ่มน้อยในมณฑลซินเจียง เป็นต้น

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ได้กล่าวมาในส่วนที่ ๒ ได้นำมาเป็นฐานคิดในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ความมั่นคงที่อาจนำมาซึ่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศต่างๆ โดยสามารถ

นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยจากการวิจัยครั้งนี้ ได้พิจารณาความมั่นคงสมบูรณ์แบบ ในมิติพลังอำนาจทั้งสิ้น ๔ ด้าน ได้แก่ มิติการเมืองและการทูต มิติสังคมจิตวิทยา มิติการทหาร และมิติเศรษฐกิจ ศึกษาภายใต้ความร่วมมือระหว่างไทยกับมหาอำนาจ โดยให้ความสำคัญกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น ซึ่งถือเป็นมหาอำนาจขนาดใหญ่ (Great Power) ที่มีบทบาท หรือมีแนวโน้มที่การดำเนินนโยบายของมหาอำนาจเหล่านี้ อาจส่งผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศไทยได้ โดยกรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า” แสดงดัง ภาพที่ ๒.๑

ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

เอกสารวิจัยครั้งนี้ฉบับนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า” ซึ่งคณะผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการ โดยมีรายละเอียดตามหัวข้อ ดังนี้

- ๓.๑ กรอบการดำเนินงานวิจัย
- ๓.๒ ประชากรที่ศึกษา และกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์และสรุปผลงานวิจัย

๓.๑ กรอบการดำเนินงานวิจัย

เอกสารวิจัยฉบับนี้ได้ดำเนินการศึกษาสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และบทบาทความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจทั้ง ๕ ประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและวิเคราะห์ผลการศึกษา ทำให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยต่อประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า โดยมีกรอบการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจ” ดัง ภาพที่ ๓.๑

ภาพที่ ๓.๑ กรอบการดำเนินงานวิจัย

เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจ”

๓.๒ ประชากรที่ศึกษา กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในมิติความมั่นคง ความสัมพันธ์ และความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศไทยกับมหาอำนาจ ทั้งจากหน่วยงานด้านความมั่นคง สถาบันการศึกษา และเหล่าทัพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกำหนดนโยบายและส่วนการศึกษาด้านความร่วมมือด้านความมั่นคง

เอกสารวิจัย “การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนประชากรที่คณะผู้วิจัยได้ผสมผสานเทคนิคที่ใช้ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ๒ ส่วน ได้แก่ เทคนิคการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) และเทคนิคการคัดเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling Technique) เพื่อกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในมิติความมั่นคง ความสัมพันธ์ และความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศไทยกับมหาอำนาจ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่

๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาท อำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ สำนักปลัดกระทรวงกลาโหม และสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นต้น

๒) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาท อำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการสนองตอบนโยบายความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ อาทิ ส่วนราชการใน บก.ทท. ได้แก่ กรมยุทธการทหาร กรมข่าวทหาร เป็นต้น

๓) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในด้านความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ อาทิ สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ (Institute of Security and International Studies: ISIS) คณะรัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น

๓.๒.๓ การเตรียมผู้เชี่ยวชาญ ในเบื้องต้นคณะผู้วิจัยจะติดต่อผู้เชี่ยวชาญเป็นการส่วนตัว เพื่ออธิบายรายละเอียดวัตถุประสงค์ ขั้นตอนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย รวมถึงความสำคัญของการใช้ผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงขอความร่วมมือ นัดวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยคณะผู้วิจัยได้ส่งประเด็นสำคัญ แนวคำถาม และเค้าโครงเอกสารวิจัยให้แก่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาก่อนในเบื้องต้น เพื่อเตรียมข้อมูลที่ครบถ้วนครอบคลุมให้แก่คณะผู้วิจัย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เอกสารวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงอนาคต (Future Research) โดยใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลตัวอย่าง โดยเป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบสอบถามดังกล่าวสร้างขึ้นจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีจำนวนกรอบคำถามทั้งสิ้น ๓ ข้อ ดังนี้ (๑) สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศไทย (๒) บทบาท ความสัมพันธ์ และแนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงของมหาอำนาจที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาเซียน และไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ และ (๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า

๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงต่อประเทศมหาอำนาจ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๔.๑.๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ได้แก่ พ.อ. ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล (นายทหารปฏิบัติการประจำสพท.), พล.ท. ชัชชัย ภัทรนาวิก (ผู้อำนวยการ ศูนย์ต่อต้านการก่อการร้าย), พ.อ. คม วิริยเวชกุล (ผู้ช่วยทูตทหารบกประจำประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย), ศ.ดร. จริญญา มะลูสิม (อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์),

นายวัฒน์ คุ้มวงศ์ (รองอธิบดีกรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ), นายวิษุ เวชชาชีวะ (รองอธิบดีกรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ กระทรวงการต่างประเทศ), พ.อ. วีระ เขียวธโรนปัจจัย (ผอ.กขย.สนข.ขว.ทหาร) โดยภาพการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกดัง **ภาคผนวก ค**

๓.๔.๑.๒ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation)

จากกิจกรรมการฟังบรรยายต่าง ๆ ได้แก่

❶ การสัมมนาเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในยุค Donald Trump” วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ ห้องประชุมประกอบ หุตะสิงห์ ชั้น ๓ อาคารอเนกประสงค์ ๑ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ มีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ รศ.ดร. ประภัสสร เทพชาตรี, อ. พรศิลป์ พัชรินทร์ตนะกุล, รศ.ดร. สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์

❷ การสัมมนาเรื่อง “ยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย” บทเรียนจากจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้สู่การประยุกต์ใช้ของไทย วันศุกร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ ห้องกมลทิพย์ ๑ โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ มีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ รศ.ดร. กิตติ ประเสริฐสุข (ผอ. สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา) ผู้เชี่ยวชาญประเทศญี่ปุ่นคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

❸ การสัมมนาเรื่อง “บทบาทของชาติมหาอำนาจ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทย” วันพุธที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ วิทยาลัยการทัพสัมพันธ์ ณ ห้องมัชวานรังสรรค์ สโมสรทหารบก มีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ รศ.ดร. ปณิธาน วัฒนายากร (ที่ปรึกษารองนายกฯ ด้านความมั่นคง), พ.อ.ดร. เศรษฐพงศ์ มะลิสวรรณ (ประธานกรรมการกิจการโทรคมนาคม (กทค.) และรองประธานกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

๓.๔.๑.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus group) จากการสนทนา

ปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐ เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า” วันพุธที่ ๑๕ กุมภาพันธ์

พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ ห้องประชุม ศศย.สปท. มีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ พ.อ. ปณิวัฒน์ ทรัพย์รุ่งเรือง (ผู้อำนวยการ กองนโยบายและแผน สำนักงานอาเซียน สำนักนโยบายและแผนกลาโหม), ผศ.สุรัตน์ โหระชัยกุล (อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), รศ.ดร. ชัยชนะ อิงคะวัต (อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง), น.ส. ชลิตา โชไชย (ที่ปรึกษาด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ) โดยสรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐ และภาพการสนทนาฯ ดัง **ภาคผนวก ก และ ข**

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ บทความ เอกสารงานวิจัย สรุปการประชุม งานนำเสนอ (เช่น แผนภาพ นำเสนองาน หรือ Power Point) แผ่นพับหรือเอกสารแจกจ่าย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น โดยการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ได้แก่

๓.๔.๒.๑ เอกสารวิชาการ ซึ่งได้รวบรวมเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง และเป็นแหล่งข้อมูลที่สามารถเปิดเผยต่อสาธารณะได้ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมสมัย (Contemporary International Relations), ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และบทบาทของไทย, อินเดีย ศึกษา การเมืองการปกครอง การต่างประเทศ ศาสนา สังคมและวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศมหาอำนาจ และมิตรประเทศ (พ.ศ. ๒๕๕๘ - พ.ศ. ๒๕๖๒), หนังสือรวมบทความการประชุมวิชาการนานาชาติ “มิติใหม่ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - จีน ๔๐ ปี”, มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก บทบาท ผลกระทบกับการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง, ความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพสหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และ ญี่ปุ่น, คุยกับทูต คีร์ล บาร์สกี ประวัติศาสตร์แห่งความทรงจำในความสัมพันธ์

ไทย-รัสเซีย, ความสัมพันธ์ (ทางทหาร) ไทย - รัสเซีย ความก้าวหน้าและ การพัฒนา, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, รั้งยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙, ยุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจ กับความมั่นคงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ภาคพื้นฐานทฤษฎี, อนาคต ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียน, ทิศทางความสัมพันธ์สหรัฐฯ ในศตวรรษ ที่ ๒๑ จากพันธมิตรสู่หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์, ทิศทางความสัมพันธ์ - สหรัฐฯ ในศตวรรษที่ ๒๑ จากพันธมิตรสู่หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์, กองทัพกับภัยคุกคาม รูปแบบต่างๆ, ความร่วมมือไทย - อินเดีย ด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ, กองทัพกับภัยคุกคามรูปแบบต่างๆ, Hedley Bull. The Anarchical Society : A Study of Order in World Politics (London : Macmillan Press, 1978), “What America might want from Russia, but is unlikely to get” เป็นต้น

๓.๔.๒.๒ ข้อมูลจากการประชุมวิชาการ

● การสัมมนาเรื่อง “ยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย” บทเรียนจากจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้สู่การประยุกต์ใช้ของไทย, สถาบันเอเชีย ตะวันออกศึกษา, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

● การสัมมนาเรื่อง “บทบาทของชาติมหาอำนาจที่มีอิทธิพล ต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทย”, ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

● การสัมมนาเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในยุค Donald Trump”, ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

● สรุปผลการประชุมวิชาการ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๐ เรื่อง “ภาพอนาคตทางยุทธศาสตร์ต่อทิศทางความมั่นคง ของไทยในอีก ๒ ทศวรรษข้างหน้า”, ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

● สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐ เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจ ในทศวรรษหน้า”, ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

๓.๔.๒.๓ ข้อมูลจากการถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึก

- ◆ สัมภาษณ์ พ.อ.ดร. ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐
- ◆ สัมภาษณ์ พล.ท. ชัชชัย ภัทรนาวิก, ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐
- ◆ สัมภาษณ์ พ.อ. คม วิริยเวชกุล, ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐
- ◆ สัมภาษณ์ ศ.ดร. จรรย์ มะลูลีม, ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐
- ◆ สัมภาษณ์ คุณนายวัฒนะ คุ่นวงศ์, ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐
- ◆ สัมภาษณ์ คุณวิษุ เวชชาชีวะ, ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐
- ◆ สัมภาษณ์ พ.อ. วีระ เขียวธโนปจัย, ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

๓.๔.๒.๔ ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ร่างกรอบ

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙), นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๔, ประวัติความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมหาอำนาจ, ประธานาธิบดี วลาดีเมียร์ ปูติน ผู้นำที่มีอิทธิพลมากที่สุดของโลก, เศรษฐกิจสหรัฐฯ: เติบโตได้ดี แม้จะมีความไม่แน่นอนเชิงนโยบาย, นโยบาย “หันหาตะวันออก” ของรัสเซียต่ออาเซียน, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย, Japan’s ASEAN Policy: In Search of Proactive Multilateralism เป็นต้น

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยดำเนินงานในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ และนำข้อมูลที่ได้มาผ่านกระบวนการระดมสมอง (Brainstorming) จากผู้เชี่ยวชาญและคณะวิจัย ซึ่งใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีการให้เหตุผลแบบอุปนัย (Inductive Reasoning) ซึ่งเป็นวิธีการสรุปผลมาจากการค้นหาความจริงจากการสังเกตหรือการทดลองหลายครั้งจากกรณีย่อย ๆ แล้วนำมาสรุปเป็นความรู้แบบทั่วไป นอกจากนี้ ในวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นหลังจากการสัมภาษณ์และสังเกตทุกครั้ง ยังมีการใช้แนวทางโดยยึดทัศนะคนใน (Emic) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและวิเคราะห์รวมเป็นผลงานวิจัย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๕.๑ สรุป-ประมวลผลการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี ตลอดถึงกฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร มาจัดหมวดหมู่ ตีความ และสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย สำหรับการนำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ ต่อไป

๓.๕.๒ รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์นิยม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ขึ้นเป็นหมวดหมู่ตามแนวทางความร่วมมือด้านความมั่นคงต่อไป

๓.๕.๓ ดำเนินการถอดเทปบันทึกเสียง จากการถกแถลงสัมมนาและ สัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นบทสนทนาสอบถามข้อมูลและความคิดเห็นระหว่าง คณะผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ประกอบกับการเก็บข้อมูลในรูปแบบแผ่นวีดิทัศน์ (แผ่นซีดี) นำข้อมูลที่วิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นทั้งจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตลอดถึงการถอดเทปบันทึกเสียง จากการถกแถลงสัมมนาและสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บในรูปแบบวีดิทัศน์ (แผ่นซีดี) มาใส่รหัส (Coding) จัดหมวดหมู่ ตีความ และสร้างข้อสรุป และอธิบายความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์และสรุปผล การวิจัยในครั้งนี้

บทที่ ๔

พลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) เพื่อทบทวนสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ ๒) เพื่อศึกษาสถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศมหาอำนาจในปัจจุบัน และ ๓) เพื่อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า ทั้งนี้ ได้ให้ความสำคัญกับมหาอำนาจทั้ง ๕ ประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น ผ่านการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กรอบแนวคิดความมั่นคงแบบสมบูรณ์แบบ (Comprehensive Security) ภายใต้มิติพลังอำนาจของชาติ ๔ มิติ ได้แก่ มิติการเมืองและการทูต มิติสังคมจิตวิทยา มิติการทหาร และมิติเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๑ สถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ^{๑๖, ๑๗}

จากสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่มีผันผวน แปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ทำให้การที่จะปฏิสัมพันธ์กับมหาอำนาจเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด เพื่อให้สามารถพิจารณาวางบทบาท และกำหนดทิศทางการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมต่อบริบทความมั่นคงนั้นๆ ดังนั้น จึงควรทบทวนสถานการณ์ด้านความมั่นคงที่มีโอกาสจะส่งผลกระทบต่อ

^{๑๖} มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก บทบาท ผลกระทบ กับการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง, กชย.สนช.ข.ว.ทหาร, ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

^{๑๗} สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐ เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, ห้องประชุม ศสย.สปท.

ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศไทยทั้งในแง่บวกและแง่ลบ โดยเฉพาะ สถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหล่าประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งมีทั้งลักษณะที่เป็นภัยคุกคาม คู่ขัดแย้ง และพันธมิตรต่อกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑.๑ สถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

ปัจจุบัน แม้ว่าสถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกโดยรวมจะยังมีเสถียรภาพและความมั่นคงอยู่ แต่พบว่ยังคงมีปัจจัยเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความไม่แน่นอน และสามารถบั่นทอนเสถียรภาพได้จากหลายประเด็นในทศวรรษหน้า ได้แก่ ปัญหาพิพาทหมู่เกาะ Kuril ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น ปัญหาพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ซึ่งมีแนวโน้มใกล้จะประสบความสำเร็จในการย่อส่วนหัวรบนิวเคลียร์เพื่อติดตั้งกับขีปนาวุธพร้อมพัฒนาขีปนาวุธพิสัยกลาง Musudan และทดลองยิงขีปนาวุธจากเรือดำน้ำ จนสามารถยกระดับกลายเป็นภัยคุกคามได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงที่อาจขึ้นจากแผนการดำเนินการของสหรัฐฯ ที่จะติดตั้งระบบป้องกันขีปนาวุธ THAAD (Terminal High Altitude Area Defense) ในเกาหลีใต้ ท่ามกลางเสียงคัดค้านของจีน รัสเซีย และเกาหลีเหนือ ความขัดแย้งในหมู่เกาะ Senkaku/Diaoyu ในทะเลจีนตะวันออกระหว่างจีนกับญี่ปุ่น การขยายบทบาททางทหารของญี่ปุ่น กรณีผู้นำได้หัวหน้าคนใหม่ (น.ส.ไฉ่ อิ่งเหวิน) ไม่ยอมรับนโยบายจีนเดียว (One-China Policy) และยังได้สนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการกับประธานาธิบดี Trump ทางโทรศัพท์ รวมถึงกรณีสหรัฐฯ ขาดดุลการค้าต่อจีน วิจารณ์นโยบายจีนเดียว และการขยายอิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้ จนอาจเป็นปัญหากระทบความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ทำให้สถานการณ์มีแนวโน้มตึงเครียดมากขึ้น

สำหรับอาเซียนยังคงต้องเผชิญความท้าทายในหลายประการ ทั้งปัญหา การเมืองภายในของสมาชิกอาเซียนอย่างเมียนมา กัมพูชา มาเลเซีย และไทย, ปัญหาการก่อการร้ายที่เครือข่ายของกลุ่ม IS ขยายตัวขึ้น ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ โดยเฉพาะในฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ปัญหาความมั่นคงไม่ตามแบบ ทั้งภัยพิบัติทางธรรมชาติ โรคระบาด ยาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาผู้อพยพ ปัญหาการโจมตี ทางไซเบอร์ และปัญหาโจรสลัด นอกจากนี้ ยังมีความไม่เป็นเอกภาพ ของอาเซียนกรณีข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ รวมถึงความขัดแย้งระหว่างสมาชิก อาเซียนด้วยกันเอง เช่น มาเลเซีย – สิงคโปร์ ในกรณีเกาะ Pedra Branca ที่มาเลเซียอ้างว่ามีหลักฐานจากอังกฤษที่ยืนยันได้ว่าเกาะดังกล่าวเป็น ของมาเลเซีย ความขัดแย้งระหว่าง มาเลเซีย – เมียนมา กรณีชาวโรฮีนจา ในรัฐยะไข่ และยิ่งกลายเป็นปัญหามากยิ่งขึ้นเมื่อเกิดการแข่งขันอิทธิพล ระหว่างมหาอำนาจจีนกับสหรัฐฯ ในภูมิภาค ขณะเดียวกันมหาอำนาจ หลายชาติทั้งญี่ปุ่น อินเดีย และรัสเซีย ต่างก็เข้ามาขยายบทบาทในภูมิภาค อาเซียนมากขึ้น และยิ่งสหรัฐฯ กำลังแข่งขันและต่อสู้ทางเศรษฐกิจด้วยการ เริ่มขั้นตอนถอนตัวออกจากข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจข้ามแปซิฟิก (TPP) ก็ยิ่งส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคได้

จากที่กล่าวมา แม้ว่าปัญหาและความเสี่ยงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และอาเซียนส่วนใหญ่ ประเทศไทยจะไม่ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง แต่คงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่จะได้รับผลกระทบจากปัญหาเหล่านั้น ดังนั้น การกำหนดบทบาททำที่ที่เหมาะสม รวมถึงการกำหนดแนวทางการมี ปฏิสัมพันธ์ต่อชาติต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชาติมหาอำนาจที่เข้ามา เสริมสร้างบทบาทโดยใช้อาเซียนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเวที ในการถ่วงดุลอำนาจ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ควรจะดำเนินการศึกษาอย่างจริงจัง และประเมินสถานการณ์กันอย่างรอบด้าน เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทาง ความร่วมมือทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีได้อย่างเหมาะสม อันจะนำมา

ซึ่งการตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติของไทยทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อไป ทั้งนี้ คณะผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบการศึกษาทบทวนและความสัมพันธ์ของชาติมหาอำนาจ ๕ ชาติ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น ซึ่งคาดว่าในทศวรรษหน้าแนวโน้มว่าจะเข้ามามีอิทธิพลต่อสถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคนี้ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับผลประโยชน์ชาติไทยอย่างไร และไทยควรกำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อมรับมือและมีปฏิสัมพันธ์กับชาติมหาอำนาจเหล่านี้ได้อย่างไร

๔.๑.๒ ภาพรวมแนวโน้มอนาคตที่มีโอกาสจะเกิดขึ้น

โดยประเด็นหลักที่อาจนำไปสู่การใช้กำลังทางทหาร ประกอบด้วย กรณีคาบสมุทรเกาหลี ได้หวัน ทะเลจีนใต้ และทะเลจีนตะวันออก และสิ่งที่คาดว่าจะภาพรวมแนวโน้มอนาคตที่มีโอกาสจะเกิดขึ้น ได้แก่

๔.๑.๒.๑ สหรัฐฯ จะยังคงเป็นประเทศมหาอำนาจอันดับหนึ่ง และยังคงเป็นประเทศผู้นำในหลายเรื่อง^{๑๘} เนื่องจากมีทั้งอำนาจโดยแจ้ง/อำนาจโดยตรง และอำนาจโดยนัยหรืออำนาจเชิงโครงสร้าง ซึ่งอำนาจโดยแจ้ง/อำนาจโดยตรง หมายรวมถึง ขีดความสามารถทางทหาร เศรษฐกิจ การเงิน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น รวมถึงสาเหตุสำคัญหลายประการ เช่น

(๑) สหรัฐฯ มีงบประมาณทางทหารสูง มีศักยภาพทางการทหารทั้งทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ กำลังพลที่มีความสามารถในการเคลื่อนย้ายได้อย่างคล่องตัว (Mobility) และมีฐานทัพประจำการอยู่ทั่วโลกถึง ๑๘ แห่ง อีกทั้ง มีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศในเชิงการค้าอย่างมาก

(๒) หากพิจารณาเศรษฐกิจของสหรัฐฯ มีการสร้างความมั่งคั่ง

^{๑๘-๕} สรุปผลการประชุมวิชาการ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๐ เรื่อง “ภาพอนาคตทางยุทธศาสตร์ต่อทิศทางความมั่นคงของไทยในอีก ๒ ทศวรรษข้างหน้า”, ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๐, โรงแรมทาวน์ อิน ทาวน์ กรุงเทพฯ

(Wealth) จากการค้าการลงทุนทั่วโลก ซึ่งสหรัฐฯ มีกลไกการรักษาความมั่งคั่ง เช่น ๑) การใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) สิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นรายได้หลักที่สำคัญ ๒) การลงทุนของบริษัทข้ามชาติ ๓) การกำหนด กฎกติกา ควบคุม และการบังคับใช้กฎกติกา และ ๔) การกำหนดโครงสร้าง สถาบัน โครงสร้างพื้นฐาน กำหนดมาตรฐาน

(๓) สหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีการพัฒนาองค์ความรู้และคิดค้น นวัตกรรมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ผู้นำด้านวิทยาศาสตร์และองค์ความรู้ และสามารถนำมาสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสหรัฐฯ เอง และบุคลากร ที่มีความรู้ความสามารถสูงซึ่งมาจากที่อื่น โดยสหรัฐฯ สามารถส่งเสริมบุคลากร เหล่านี้ให้ร่วมคิดสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรม ซึ่งสหรัฐฯ สามารถรักษาคคนเหล่านี้ไว้ได้ด้วยการให้สัญชาติ สหรัฐฯ มีสถานะแวดล้อมที่เหมาะสมกับการ สร้างสรรค์ อาทิ การให้ทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมความเชี่ยวชาญ เฉพาะบุคคล และมีการพัฒนาการวิจัยไปสู่เชิงพาณิชย์

(๔) สหรัฐฯ ใช้การเมืองนำเศรษฐกิจ ภายใต้นโยบายของ ปธน. Trump ที่ให้ความสำคัญกับนโยบาย American First ให้สหรัฐฯ กลับมายิ่ง ใหญ่อีกครั้ง (American Great Again) ด้วยการปรับปรุงกองทัพครั้งใหญ่ ในรอบ ๘ ปี น่าจะกระทบต่อยุทธศาสตร์และผลประโยชน์ของจีน

๔.๑.๒.๒ สหรัฐฯ จะถูกท้าทายและไล่ตามจากมหาอำนาจ
อย่างจีนที่พยายามจะเสริมสร้างบทบาทของตนอย่างต่อเนื่อง โดยคาดการณ์ ว่าในอนาคต GDP ของจีนน่าจะมีแนวโน้มเจริญเติบโตมากกว่าสหรัฐฯ เนื่องจากจีนมีประชากรจำนวนมาก และมีเศรษฐกิจที่มาจากฐานต่ำ โดยเป็น ประเทศที่ยังมีช่องว่างในการสร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อรองรับการบริโภค ภายในประเทศ จึงทำให้สามารถเติบโตได้สูง ซึ่งแน่นอนว่าสหรัฐฯ จะประสบ กับปัญหาการถูกไล่ตาม (catch up) และถูกท้าทาย (Challenge) จากมหาอำนาจอื่นๆ ที่พยายามจะเสริมสร้างบทบาทของตนอย่างต่อเนื่อง

๔.๑.๒.๓ สิ่งที่จะเกิดขึ้นกับความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจ ในอนาคต^{๑๙} ได้แก่

๑) การเผชิญหน้า (Confrontation) ระหว่างสหรัฐฯ - จีน ในเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะการที่สหรัฐฯ ทำทายนโยบายจีนเดียว ซึ่งถึงแม้ว่า ปธน.Trump จะมีท่าทีเปลี่ยนแปลงไปในภายหลังจากจะยังคงยึดมั่นนโยบายจีนเดียวก็ตาม รวมถึงที่ ปธน.Trump และนาย Rex Tillerson (รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ) ต่างวิจารณ์เกี่ยวกับประเทศในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้อย่างรุนแรง พร้อมกับมีการเผชิญหน้าในพื้นที่ดังกล่าวอยู่เนืองๆ ก็อาจสามารถประเมินได้ว่า อาจเกิดการแข่งขันอิทธิพลระหว่างสหรัฐฯ และจีน จนนำมาซึ่งความตึงเครียดในภูมิภาคต่อไปในทศวรรษหน้า

๒) การแข่งขัน (Competition) ระหว่างจีน-สหรัฐฯ สามารถคาดการณ์ได้ว่า สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจะเกิดการแข่งขันอิทธิพลที่รุนแรงขึ้น เสี่ยงต่อการเกิดความตึงเครียดระหว่าง จีน - สหรัฐฯ โดยเฉพาะในประเด็นสงครามการค้าทางเศรษฐกิจ ปัญหาไต้หวัน นโยบายจีนเดียว ทะเลจีนตะวันออก ทะเลจีนใต้ และประเด็นเกาหลีเหนือ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้พร้อมที่จะทำให้สหรัฐฯ มีท่าทีที่แข็งกร้าวต่อจีนและเกาหลีเหนือได้ ในขณะที่เดี่ยวนมหาอำนาจอื่นๆ อย่างญี่ปุ่น อินเดีย และรัสเซีย ต่างก็เข้ามาขยายบทบาทในภูมิภาคอาเซียนมากขึ้น จนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศและเกิดการแข่งขันสะสมอาวุธได้

๓) ความร่วมมือ (Cooperation) จะเกิดขึ้นในเรื่องที่ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญ เช่น HADR การต่อต้านการก่อการร้าย การโจมตีทางไซเบอร์ และปัญหาโจรสลัด และโลกร้อน เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น สหรัฐฯ ในยุคประธานาธิบดี Trump พยายามจะดึงรัสเซียเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาซีเรีย เพื่อแก้ปัญหาการก่อการร้าย IS และลดภาระ

^{๑๙} การสัมมนาเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในยุค Donald Trump”, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, ห้องประชุมประกอบ หุตะสิงห์ ชั้น ๓ อาคารอเนกประสงค์ ๑ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

ด้านการทหารที่สหรัฐฯ ต้องแบกรับอยู่ รวมถึงป้องกันการก่อการร้ายจากประเทศรอบบ้าน รวมถึงประเทศมหาอำนาจต่างๆ มีการกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือกับอาเซียนในทุกมิติดังที่กล่าวมาในเบื้องต้น

๔.๑.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

ในขณะที่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น กำลังแข่งขันเสริมสร้างบทบาทและอิทธิพลกันอย่างเข้มข้นในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก จากการที่ภูมิภาคนี้รวมถึงอาเซียนมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เป็นแหล่งทรัพยากร มีความหลากหลาย มีประชากรจำนวนมาก เป็นเส้นทางคมนาคมและเป็นพื้นที่สำคัญทางด้านมั่นคงแห่งหนึ่งของโลก รวมถึงเป็นพื้นที่เต็มไปด้วยผลประโยชน์สำคัญของชาติมหาอำนาจอยู่ จึงนำไปสู่การพัฒนาและแข่งขันอิทธิพลกันในทางยุทธศาสตร์อย่างชัดเจน โดย สหรัฐฯ ได้ประกาศใช้ยุทธศาสตร์ความมั่นคงฉบับใหม่ (The 2015 National Security Strategy) ที่คาดว่ารัฐบาลของประธานาธิบดี Trump อาจปรับยุทธศาสตร์ความมั่นคงใหม่ดังกล่าวอีกครั้ง ในขณะที่ จีน มีการปฏิรูปเชิงลึกที่ครอบคลุมในทุกมิติ (Comprehensively Deepening Reform) ทั้งการปฏิรูปด้านการทหาร และการปฏิรูปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๑๓ ส่วน รัสเซีย หันมากระชับความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก จนทำให้การแข่งขันอิทธิพลของชาติต่างๆ ทวีความรุนแรงขึ้น และย่อมจะมีการดำเนินนโยบายและทำที่ทั้งที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกันในเรื่องผลประโยชน์ของแต่ละชาติ จนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศ และเกิดการแข่งขันสะสมอาวุธได้ สำหรับ อินเดีย ได้ปรับนโยบายจาก Look East เป็น Act East เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับอาเซียนให้มากขึ้น และ ญี่ปุ่น ก็ได้ผ่านกฎหมายความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ เพื่อขยายบทบาททางการทหาร โดยเปิดทางให้มีการส่งออกยุทโธปกรณ์ได้เป็นครั้งแรก

โดยหากจะกล่าวถึงปัญหาสำคัญในปัจจุบันที่อาจส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงถึงขั้นการใช้กำลังทางทหารและเป็นจุดเสี่ยงสำหรับความมั่นคงในภูมิภาคนี้ ได้แก่ ปัญหาในคาบสมุทรเกาหลี ปัญหาไต้หวัน ปัญหาทะเลจีนตะวันออก และทะเลจีนใต้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคง และนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงของดุลอำนาจจนกลายเป็นความท้าทายและความขัดแย้งขึ้นได้ง่าย โดยเฉพาะการเป็นมหาอำนาจของจีนและรัสเซียกำลังมีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจ การจัดระเบียบความมั่นคงโลก และเกิดระบบขั้วอำนาจชัดเจนระหว่างขั้วอำนาจสหรัฐฯ กับพันธมิตร กับขั้วอำนาจจีนและรัสเซียในการเข้ามาเกาะเกี่ยวปฏิสัมพันธ์สร้างความร่วมมือเชื่อมโยงกับภูมิภาคนี้ เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตนจนทำให้ประเทศในภูมิภาคต่างต้องปรับตัว ตั้งรับกับยุทธศาสตร์เหล่านี้^{๒๐} โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ ดังนี้

๔.๑.๓.๑ จีน - สหรัฐฯ มีความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะภัยคุกคาม คู่ขัดแย้ง และพันธมิตรต่อกัน เนื่องจากจีนกำลังผงาดขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของโลกจากการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งจีนเริ่มเผยแพร่อิทธิพลไปในหลายภูมิภาค ทำให้สหรัฐฯ ต้องพยายามสกัดกั้นอิทธิพลจีนให้เจริญเติบโตช้าที่สุด หรือทำให้การเติบโตของจีนไม่กระทบต่อความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐฯ โดยการสร้างสมดุลกับจีนในประเด็นต่างๆ อาทิ นโยบายเงินเดียว ความขัดแย้งในทะเลจีนตะวันออก และทะเลจีนใต้ เป็นต้น แต่เนื่องด้วยความสัมพันธ์ในยุคของประธานาธิบดี Trump ซึ่งดูไม่ค่อยจะราบรื่นเท่าไรนัก จากปัญหาสำคัญ ๓ ประการที่ประธานาธิบดี Trump หยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นต่อรองกับจีน ได้แก่ ๑) ประธานาธิบดี Trump มีท่าทีต่อต้านจีนอย่างชัดเจนในประเด็นด้านการค้าการลงทุน ๒) สหรัฐฯ ทำทายนโยบายเงินเดียว ที่จีนถือว่าเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ที่ไม่สามารถต่อรองกันได้ แม้ว่าประธานาธิบดี Trump

^{๒๐} มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก บทบาท ผลกระทบ กับการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง, กษย.สนช.ชว.ทหาร, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

จะได้ปรับเปลี่ยนท่าทีในภายหลัง ด้วยการส่งจดหมายและสนทนาทางโทรศัพท์กับ ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ของจีน โดยยืนยันว่ายังมีค่านิยมนโยบายจีนเดียวก็ตาม แต่ก็สามารถประเมินได้ว่าการแข่งขันอิทธิพลกันระหว่าง สหรัฐฯ – จีน จะนำมาซึ่งความตึงเครียดในภูมิภาคต่อไปในทศวรรษหน้า และ ๓) การเข้ามายุ่งเกี่ยวกับปัญหาในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้โดยที่ประธานาธิบดี Trump และนาย Rex Tillerson รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่างก็วิจารณ์จีนอย่างรุนแรง กรณีการสร้างเกาะเทียมในทะเลจีนใต้พร้อมกับส่งกำลังเข้ามาประจำการในพื้นที่จนเกิดการเผชิญหน้ากันอยู่เนือง ๆ

๔.๑.๓.๒ จีน - รัสเซีย มีความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะพันธมิตรและคู่แข่ง ซึ่งที่ผ่านมาถึงแม้ว่าจะมีปัญหาขัดแย้งกันบ้าง แต่เนื่องด้วยการเป็นประเทศที่ปกครองในระบอบสังคมนิยมเช่นเดียวกัน จึงถือว่าความสัมพันธ์ระหว่างกันยังอยู่ในเกณฑ์ดี รวมถึงมีความสัมพันธ์ในแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นได้จากการสร้างท่อส่งน้ำมันของรัสเซียที่มีเส้นทางผ่านไปยังประเทศจีน

๔.๑.๓.๓ จีน - อินเดีย มีความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะคู่แข่งและคู่แข่ง จากความสัมพันธ์ตั้งแต่อดีตที่เคยทำสงครามกันมา จนกระทั่งปัจจุบันจีนได้สร้าง One Belt One Road (OBOR) พัฒนาท่าเรือที่ประเทศศรีลังกาและปากีสถาน ทำให้อินเดียมองว่าการกระทำของจีนเป็นการตีกรอบจำกัดอิทธิพลของอินเดีย ประกอบกับ ความสัมพันธ์ในระยะหลังระหว่างจีนและอินเดียไม่ค่อยราบรื่นเท่าไรนัก จากปัญหาบริเวณชายแดนจีน - อินเดีย รวมทั้งโครงการ One Belt One Road ของจีนที่ได้เข้าไปช่วยเหลือศรีลังกาพัฒนาโครงการเมืองท่าฮัมบันโตตา (Hambantota) และช่วยปากีสถานพัฒนาท่าเรือกวาดาร์ (Gwarda) พร้อมกับการที่เรือรบจีนไปจอดเทียบท่าที่ท่าเรือของศรีลังกา จนสร้างความไม่พอใจให้แก่อินเดีย ซึ่งมองว่ากำลังจะเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ชาติของอินเดีย ดังนั้น จึงอาจทำให้สหรัฐฯ และญี่ปุ่นใช้ช่องว่างของความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวนี้ เพิ่มบทบาทของตนได้

๔.๑.๓.๔ จีน - ญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะ

คู่ขัดแย้งและคู่แข่ง เนื่องจากความขัดแย้งหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu ในทะเลจีนตะวันออก ปัญหาทะเลจีนใต้ โดยเรือของประเทศจีนรุกล้ำเข้าไป ในบริเวณหมู่เกาะที่ญี่ปุ่นอ้างสิทธิ์อยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งประเด็นประวัติศาสตร์ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ผู้นำจีนเห็นว่าญี่ปุ่นยังไม่แสดงความสำนึกผิดเท่าที่ควรและยังแสดงถึงมุมมองเกี่ยวกับความกระหายสงครามของญี่ปุ่นในอดีต และยังเมื่อฝ่ายบริหารชุดใหม่ของสหรัฐฯ ประกาศจะช่วยญี่ปุ่นปกป้องหมู่เกาะ Senkaku/Diaoyu ด้วย ในขณะที่ญี่ปุ่นเล่นบทบาทเชิงรุก (Proactive) ต่อประเด็นปัญหานี้ โดยการให้อาวุธยุทโธปกรณ์แก่ฟิลิปปินส์เพื่อสร้างสมดุลกับจีน ยิ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่จีนเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ประเด็นปัญหาบริเวณดังกล่าวเกิดความตึงเครียดมากขึ้น

๔.๑.๓.๕ จีน - อาเซียน มีความสัมพันธ์และความร่วมมือ

ใกล้ชิดในทุกมิติ โดยมีการจัดประชุมสุดยอด จีน - อาเซียน จีนเป็นประเทศคู่เจรจาประเทศแรกของอาเซียนที่ให้การรับรองสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation: TAC) รวมทั้งยังแสดงความพร้อมที่จะลงนามในพิธีสารต่อท้ายสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Protocol to the Treaty of Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone: SEANWFZ) ซึ่งนับเป็นการแสดงเจตนารมณ์ในการเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศ และถึงแม้ว่าอาเซียนจะยังไม่มีเอกภาพ แต่ก็เป็นเวทีของการแก้ไขปัญหาทะเลจีนใต้และความมั่นคงอื่นๆ ที่สำคัญ

ความสัมพันธ์ของอาเซียนถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญอย่างมากต่อจีน เนื่องจากเป็นเส้นทางผ่านที่สำคัญ โดยการเพิ่มบทบาทของจีนที่มีต่ออาเซียน ไม่ว่าจะเป็นการทูตเชิงรุกด้วยการทำเขตการค้าเสรี (FTA) กับอาเซียนก่อนสหรัฐฯ และญี่ปุ่นหรือการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ซึ่งจีนเป็นประเทศแรกที่ได้เข้าเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับอาเซียน จึงอาจกล่าวได้ว่า อาเซียนหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กลายมาเป็นภูมิภาคที่มี

ความสำคัญที่ทั้งมหาอำนาจโลกอย่างสหรัฐฯ และมหาอำนาจเอเชียอย่างญี่ปุ่น ต่างต้องการเข้ามาช่วงชิงการมีบทบาทในภูมิภาคนี้กับจีน

จีนมองว่าไทยเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่ายในภูมิภาค และต้องการขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงกับไทย จีนต้องการขยายเส้นทางรถไฟเข้าสู่ไทยเพื่อเชื่อมต่อไปยังอาเซียน รวมถึงยังคาดหวังที่จะขยายความร่วมมือด้านการทหารกับไทยให้มากขึ้น โดยเฉพาะการฝึกต่าง ๆ เช่น Cobra Gold ซึ่งจีนยังถูกจำกัดเพียงแค่การฝึก Humanitarian and Civil Assistance/ HCA เท่านั้น จึงนับว่าเป็นจุดแข็งที่ไทยควรนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป และในขณะที่ประเทศจีนกำลังก้าวไปสู่ความเป็นมหาอำนาจของโลกจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้จีนและอาเซียนต้องมีการทบทวนแนวทางในด้านการแข่งขันมาสู่ความร่วมมือกันมากยิ่งขึ้น โดยการเร่งกระบวนการบูรณาการเพื่อการต่อรองที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของทั้งจีนและอาเซียนเอง^{๒๑}

อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ที่เป็นปรากฏการณ์สำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับบทบาทของประเทศไทยในการเชื่อมต่อยุทธศาสตร์ของจีนบนความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียน กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๘ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้เข้าร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน - จีน ครั้งที่ ๑๘ ณ ประเทศมาเลเซีย ร่วมกับผู้นำชาติอาเซียน เลขาธิการอาเซียน และนายหลี่ เค่อเฉียง นายกรัฐมนตรีจีน ในการประชุมครั้งนี้ นายกรัฐมนตรีไทยได้ร่วมกำหนดทิศทางความสัมพันธ์และความร่วมมือ อาเซียน - จีน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ พร้อมร่วมรับรองแผนปฏิบัติการตามปฏิญญาร่วมว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ อาเซียน - จีน (พ.ศ. ๒๕๕๙ -

^{๒๑} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, อนาคตความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียน, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, หน้า ๑๑ - ๑๓

๒๕๖๓) และเห็นพ้องกับผู้นำที่เข้าร่วมให้จัดกิจกรรมฉลองครบรอบ ๒๕ ปีของความสัมพันธ์ อาเซียน - จีน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙^{๒๒} ได้แก่

- ไทยจะร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการพัฒนาความสัมพันธ์ อาเซียน - จีน ให้ใกล้ชิดแน่นแฟ้น และขอร่วมรับรองแผนปฏิบัติการตามปฏิญญาร่วมว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ อาเซียน - จีน เพื่อสันติภาพและความเจริญรุ่งเรือง พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ เพื่อเป็นกรอบส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน

- อาเซียนและจีนควรพัฒนาหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์บนพื้นฐานของความสมดุลและผลประโยชน์ร่วมกัน โดยนายกรัฐมนตรีไทยได้เสนอแนวทาง ๔ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก การพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืนและครอบคลุม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในภูมิภาค

ประเด็นที่สอง การส่งเสริมความเชื่อมโยงในภูมิภาคในทุกมิติ ซึ่งจะทำให้การค้า การลงทุน และการเดินทางของประชาชน มีประสิทธิภาพปลอดภัยและรวดเร็ว

ประเด็นที่สาม การเชื่อมโยงด้านวัฒนธรรมและการศึกษา เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจกัน ไทยจึงสนับสนุนให้ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นปีแห่งการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาอาเซียน-จีน

ประเด็นที่สี่ สำหรับประเด็นในระดับภูมิภาคหากภูมิภาคปราศจากสถานะแวดล้อมที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ อาเซียน และจีน ก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ได้กล่าวมาทั้งหมดได้ ดังนั้น การส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง การสร้างความไว้วางใจต่อกัน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ต้องร่วมมือกันส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

^{๒๒} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, นโยบายต่างประเทศของจีนต่ออาเซียนในยุคประธานาธิบดี สี จิ้นผิง และบทบาทของไทย, วารสารเสนาริพิตน์, ปีที่ ๖๕, ฉบับที่ ๒, พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๙, ยุทธศาสตร์จีนบนเวทีโลก, หน้า ๓๑๑ - ๓๑๒

ทั้งนี้ การปรับปรุงความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับจีน ต้องอยู่บนแนวคิดความมั่นคงแบบร่วมมือกัน (Cooperative Security) ที่เน้น การพบปะพูดคุยปรึกษาหารือ (Dialogue) ทั้งจากตัวแทนภาครัฐและมีใช้ ภาครัฐ เพื่อให้ครอบคลุมปัญหาในทุกมิติ ที่มีอาจแก้ไขได้ด้วยการดำเนินการ ฝ่ายเดียว อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการสร้างประชาคมความมั่นคงใน ภูมิภาค (Security Community) ในอนาคตได้ดีที่สุด

๔.๑.๓.๖ สหรัฐฯ - รัสเซีย มีความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะ ภัยคุกคาม คู่แข่งขัน และพันธมิตรในเวลาเดียวกัน รัสเซียเป็นภัยคุกคาม ของสหรัฐฯ ในประเด็นยูเครนและไครเมีย สหรัฐฯ ในยุคประธานาธิบดี Trump พยายามจะดึงรัสเซียเข้ามา มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาซีเรีย เพื่อแก้ปัญหา การก่อการร้าย IS และลดภาระด้านการทหารที่สหรัฐฯ ต้องแบกรับอยู่ รวมถึงป้องกันการก่อการร้ายจากประเทศรอบบ้าน สำหรับรัสเซียนั้น แม้ว่า ที่ผ่านมามีความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ไม่ราบรื่นตั้งแต่ยุคของประธานาธิบดี Obama จากความขัดแย้งกรณียูเครน ไครเมีย ซีเรีย และการโจมตีทางไซเบอร์ ต่อสหรัฐฯ จนทำให้สหรัฐฯ ดำเนินมาตรการคว่ำบาตรรัสเซีย แต่จากนโยบาย และท่าทีที่ผ่านมามีโอกาสที่สหรัฐฯ เห็นได้ว่ามีโอกาสที่สหรัฐฯ และ รัสเซียจะปรับปรุงการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างกัน โดยเฉพาะความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาซีเรีย ปรามปรามกลุ่ม IS โดยประธานาธิบดี Trump ได้สนทนาทางโทรศัพท์กับนาย Vladimir Putin แห่งรัสเซีย เพื่อหาแนวทางร่วมมือกันในเรื่องดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดี Trump ก็จะไม่ยอมยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรรัสเซีย เพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองจนกว่า สหรัฐฯ และรัสเซีย จะสามารถเสริมสร้างความไว้วางใจและร่วมมือต่อกันในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันได้

ในทางการเมืองระหว่างประเทศ ท่านผู้นำรัสเซียถูกเรียกว่า “นักฆ่า” เพราะเป็นผู้สังหารปรามปรามกบฏทั้งในประเทศรัสเซียและประเทศต่างๆ ใน คาบสมุทรไครเมีย แต่อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดี Trump กลับแสดงให้เห็นว่า รัสเซียเป็นพันธมิตรที่มีศักยภาพ (potential partners) แสดงออกซึ่งความ

ไม่สนใจต่อประเด็นการล้วงข้อมูลการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ทั้งยังติดต่อกับเป็นการส่วนตัวระหว่างรัฐมนตรียุติธรรมสหรัฐฯ และเจ้าหน้าที่การทูตรัสเซีย ฝ่ายประธานาธิบดี Trump และผู้ช่วยของเขาได้อธิบายว่า ให้มองแนวทางการทูตต่อรอง (grand diplomatic bargain) กับรัสเซีย คือการต่อรองเรื่องการควบคุมอาวุธ การต่อต้านการก่อการร้าย ประเด็นสถานะของไครเมีย การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน จากที่กล่าวมาจึงแสดงให้เห็นว่า นโยบายของประธานาธิบดี Trump ที่มีต่อรัสเซียตรงกันข้ามกับประธานาธิบดีสหรัฐฯ สองคนก่อนหน้า^{๒๓, ๒๔}

๔.๑.๓.๗ สหรัฐฯ - อินเดีย มีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นพันธมิตรกัน สหรัฐฯ ถือว่าเป็นมิตรแท้และเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับอินเดีย ซึ่งเป็นการสร้างสมดุลกับจีน ทั้งนี้ในยุคของประธานาธิบดี Trump ที่มองอินเดียว่าเป็นมิตรแท้และหุ้นส่วนท่ามกลางสถานการณ์ความท้าทายที่เกิดขึ้นทั่วโลก อินเดียและสหรัฐฯ เป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ตั้งแต่อดีตในยุคประธานาธิบดี Obama ความสัมพันธ์มีความใกล้ชิดตลอดมาจนกระทั่งถึงในยุคของประธานาธิบดี Trump โดยอินเดียเป็นประเทศที่ไม่ต้องการอยู่ภายใต้อิทธิพลของจีน จึงมีโอกาที่สหรัฐฯ จะกระชับความสัมพันธ์กับอินเดีย เพื่อถ่วงดุลอิทธิพลกับจีนในมหาสมุทรอินเดียได้อีกทางหนึ่ง ทั้งนี้สหรัฐฯ ตระหนักถึงปัจจัยต่างๆ เช่น ความแข็งแกร่งทางการเมืองตามแนวทางอิสลาม (Political Islam) ในเอเชียกลางและเอเชียตะวันตก ความจำเป็นในการรักษาอำนาจทางการเมืองในเอเชียอย่างต่อเนื่อง สหรัฐฯ เห็นถึงศักยภาพของอินเดียในการถ่วงดุลอำนาจกับจีน สถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้จึงทำให้สหรัฐฯ รับรู้ถึงความสำคัญของอินเดียในการเมืองโลกยุคปัจจุบัน^{๒๕}

^{๒๓} อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, โลกทรรศน์, มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ ๒๔ - ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๐, สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_30020

^{๒๔} “What America might want from Russia, but is unlikely to get” The Economist 11 February 2017

^{๒๕} จรัญ มะลูลีม, อินเดียศึกษา การเมืองการปกครอง การต่างประเทศ ศาสนา สังคมและวัฒนธรรม, (๒๕๕๙), หน้า ๑๒๔

๔.๑.๓.๘ สหรัฐ - ญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์เป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกันมาโดยตลอด ถึงแม้ว่าประธานาธิบดี Trump จะสร้างความไม่แน่ใจในการให้ความช่วยเหลือแก่ญี่ปุ่นอยู่บ้างก่อนหน้านี้ แต่สำหรับญี่ปุ่นแล้ว สหรัฐฯ มีความใกล้ชิดในฐานะพันธมิตรด้านความมั่นคง โดยในยุคประธานาธิบดี Obama ได้สนับสนุนญี่ปุ่นให้เพิ่มบทบาทด้านความมั่นคง และแม้ว่านายกรัฐมนตรี Abe อาจไม่มั่นใจต่อนโยบายของประธานาธิบดี Trump ในช่วงแรก แต่จากการเยือนญี่ปุ่นของ พล.อ. Mattis รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่ได้ให้คำมั่นสำหรับการเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและจะช่วยปกป้องหมู่เกาะ Senkaku และภัยคุกคามจากเกาหลีเหนือ ก็น่าจะทำให้ญี่ปุ่นคลายความกังวลไปได้ และยิ่งนายกรัฐมนตรี Abe กลายเป็นผู้นำชาติที่สองที่ได้มีโอกาสไปเยือนประธานาธิบดี Trump ด้วยแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นก็น่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่สหรัฐฯ จะยังคงดำรงไว้ เพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองกับจีนต่อไปอีกในอนาคต

๔.๑.๓.๙ สหรัฐฯ - อาเซียน สหรัฐฯ มีการกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือกับอาเซียนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ HADR การต่อต้านการก่อการร้าย การโจมตีทางไซเบอร์ และปัญหาโจรสลัด โดยได้มีการประชุมสุดยอด อาเซียน - สหรัฐฯ วาระพิเศษเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่ Sunnyland รัฐ California

สหรัฐฯ และไทยมีความสัมพันธ์เป็นพันธมิตรกัน โดยสหรัฐฯ ยังคงต้องการดำรงความเป็นพันธมิตรกับไทย แต่ความสัมพันธ์จะลดลงจากเสถียรภาพทางการเมืองของไทย โดยกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ เห็นว่าควรชะลอการปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ที่มีต่อไทยลง แต่ในขณะเดียวกันก็ยังเห็นความสำคัญของไทยอยู่ และสำหรับบทบาทของสหรัฐฯ ต่อไทยนั้น ถือว่ายังคงดำรงความเป็นพันธมิตรต่อกัน เนื่องจากไทยอยู่ในฐานะพันธมิตรที่เป็นกลาง สามารถสนับสนุนบทบาทของสหรัฐฯ ได้ และแม้ว่ากองทัพสหรัฐฯ จะเผชิญกับข้อจำกัดในการดำเนินความร่วมมือกับกองทัพไทย แต่ความ

สัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็ยังคงเป็นไปด้วยดีและมีโอกาสที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กันมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคของประธานาธิบดี Trump ที่ให้ความสนใจเรื่องสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และสิ่งแวดล้อมน้อยลง ก็จะทำให้กระแสกดดันในประเด็นดังกล่าวจากสหรัฐฯ ลดทอนลงไปด้วย

๔.๑.๓.๑๐ รัสเซีย - อินเดีย มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดต่อกัน โดยประธานาธิบดี ปูติน เยือนประเทศอินเดีย เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ และได้ลงนามข้อตกลงทั้งสิ้น ๑๖ ฉบับ ครอบคลุมทั้งด้านพลังงาน นิวเคลียร์ ไฮเบอร์ การต่อต้านการก่อการร้าย ระบบขีปนาวุธ และอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ ภายใต้การเป็นพันธมิตรเพื่อสันติภาพและความมั่นคงของโลก (Partnership for Global Peace and Stability) สำหรับความสัมพันธ์ในภาพรวมมีความต่อเนื่องทั้งที่เป็นทางการและตามแนวคิดที่เป็นจริงในบทบาทของอินเดีย ซึ่งมีเสียงไม่พอใจถึงความสัมพันธ์อันแข็งแกร่งที่อินเดียมีต่อรัสเซียอยู่น้อยมาก

๔.๑.๓.๑๑ รัสเซีย - ญี่ปุ่น แม้จะมีความขัดแย้งกรณีหมู่เกาะ Kuril และยังไม่มีกรลงนามสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างกัน แต่ผู้นำของทั้งสองประเทศต่างมีความพยายามที่จะหาทางแก้ไขปัญหาวางอย่างสันติ และตกลงที่จะร่วมมือกันในมิติทางเศรษฐกิจไปก่อน

๔.๑.๓.๑๒ รัสเซีย - อาเซียน รัสเซียพยายามเพิ่มบทบาทของตนเองในอาเซียน ซึ่งรัสเซียถือว่าอาเซียนเป็นตลาดค้าอาวุธที่สำคัญแห่งหนึ่ง รัสเซียมีการกระชับความสัมพันธ์ผ่านการประชุมสุดยอด อาเซียน - รัสเซีย อย่างไม่เป็นทางการที่เมือง Sochi ในประเทศรัสเซีย เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมทั้งรัสเซียยังเป็นตลาดค้าอาวุธรายใหญ่ของสมาชิกอาเซียนหลายประเทศอีกด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและไทยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีการขยายความร่วมมือไปสู่มิติต่างๆ มากขึ้น รัสเซียให้ความสำคัญกับไทยค่อนข้างมากในฐานะที่ไทยเป็นสมาชิกอาเซียนที่มีความเป็นกลาง สามารถสนับสนุนบทบาทของรัสเซียได้ อีกทั้งรัสเซียยังสามารถเป็น

ทางเลือกในการเสริมสร้างความร่วมมือทางทหารให้กับไทยได้นอกเหนือจากสหรัฐฯ และจีน จึงทำให้รัสเซียพยายามยกระดับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นขึ้นมากในห้วงที่ผ่านมา

๔.๑.๓.๑๓ อินเดีย - ญี่ปุ่น ญี่ปุ่นสร้างความสัมพันธ์กับอินเดีย เพื่อสร้างสมดุลกับจีน และในขณะเดียวกันก็แสวงหาความร่วมมือด้านเทคโนโลยีกับอินเดียไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้ ญี่ปุ่นได้ยกระดับความสัมพันธ์ขึ้นสู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์และหุ้นส่วนในระดับโลก โดยมีข้อตกลงร่วมมือกันด้านยุทธโธปกรณ์ การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการคุ้มครองข้อมูลที่มีชั้นความลับ โดยอินเดียและญี่ปุ่นมีความร่วมมือกันด้านการทหารเพิ่มมากขึ้น และญี่ปุ่นยังจะขายเทคโนโลยีรถไฟฟ้าความเร็วสูงให้กับอินเดียอีกด้วย ขณะที่อินเดียก็ช่วยสนับสนุนญี่ปุ่นในกรณีปัญหาทะเลจีนตะวันออก

๔.๑.๓.๑๔ อินเดีย - อาเซียน หลังสงครามเย็นนั้นพบว่า อินเดียดำเนินนโยบายต่างประเทศกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกภายใต้นโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) ทำให้ทั้งสองฝ่ายกระชับความร่วมมือในกรอบอาเซียน+๑ (อินเดีย) อาเซียน+๖ (จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย) ความร่วมมือลุ่มน้ำโขง คงคา (MGC) และ BISMT-EC เป็นต้น โดยในภาพรวมผู้นำอาเซียนและอินเดียประกาศยกระดับความสัมพันธ์ให้เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์และสนับสนุนการดำเนินการภายใต้แผนปฏิบัติการ อินเดีย - อาเซียน (ปี ๒๐๑๐ - ๒๐๑๕) โดยเห็นพ้องให้จัดตั้งศูนย์อาเซียน - อินเดีย เพื่อกระชับความร่วมมือดังกล่าว อีกทั้ง อินเดียมองไทยว่าเป็นจุดเชื่อมสู่อาเซียน และต้องการให้ไทยสนับสนุนบทบาทของอินเดียในการร่วมรักษาความมั่นคงบริเวณช่องแคบมะละกา ^{๒๖}

๔.๑.๓.๑๕ ญี่ปุ่น - อาเซียน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยญี่ปุ่นได้พยายามขยายบทบาทเพื่อถ่วงดุลจีนในอาเซียน มีการจัด

^{๒๖} จรัญ มะลูลีม, อินเดียศึกษา การเมืองการปกครอง การต่างประเทศ ศาสนา สังคมและวัฒนธรรม, ๒๕๕๙, หน้า ๑๘๒

๔.๒ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในปัจจุบัน

พลังอำนาจของชาติในทุกมิติมีลักษณะเชื่อมโยงกันจนไม่สามารถแยกมิติต่างๆ ออกจากกันได้ ทั้งมิติการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น ดังนั้น หากจะเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงจึงต้องพิจารณาพลังอำนาจในทุกมิติของชาติมหาอำนาจ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาสถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดความมั่นคงแบบสมบูรณ์แบบเป็นกรอบการศึกษา ซึ่งแนวคิดดังกล่าวไม่เพียงให้ความสำคัญกับมิติการทหารเท่านั้น แต่ยังให้ความสนใจกับความมั่นคงในมิติอื่นๆ เช่น มิติการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้คณะผู้ศึกษาจึงได้สรุปความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในปัจจุบัน รวมถึงปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงในอนาคต (ทศวรรษหน้า) ตามมิติพลังอำนาจ ดังนี้

- มิติการเมืองและการทูต : บทบาทและความสัมพันธ์ของชาติมหาอำนาจต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและไทย/ ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับมหาอำนาจ และนโยบายการต่างประเทศ
- มิติสังคมจิตวิทยา : วัฒนธรรม ค่านิยม และแนวคิดของมหาอำนาจ
- มิติการทหาร : ความสัมพันธ์ทางการทหารระหว่างไทยกับมหาอำนาจ
- มิติเศรษฐกิจ : เศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยเรียงลำดับประเทศมหาอำนาจ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๒.๑. สหรัฐอเมริกา

(๑) มิติการเมืองและการทูต

บทบาทและความสัมพันธ์ของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและไทย ถึงแม้ว่าบทบาทความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐฯ จะดูเหมือนกำลังลดต่ำลง เนื่องจากประเทศมหาอำนาจอื่นอย่างจีนกำลังก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจ วิกฤตเศรษฐกิจที่สหรัฐฯ ต้องเผชิญ การเสียเปรียบดุลการค้ากับหลายประเทศทั่วโลก การทุ่มงบประมาณด้านการทหารเพื่อแก้ปัญหาการก่อการร้ายในประเทศต่างๆ ของสหรัฐฯ ประกอบกับที่ผ่านมาสหรัฐฯ เป็นประเทศหนึ่งที่ใช้การเมืองนำเศรษฐกิจมาโดยตลอด ขณะที่ประธานาธิบดี Trump ซึ่งเดิมเป็นนักธุรกิจ ทำให้อาจยังมองไม่เห็นภาพรวมผลประโยชน์แห่งชาติอย่างชัดเจน การแสดงออกต่างๆ จึงเป็นไปเพื่อการตอบสนองต่อฐานเสียงแต่อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยสหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีทั้งแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนยุทธศาสตร์ระดับโลก ทำให้สหรัฐฯ ยังคงน่าจะมีบทบาทนำเป็นอันดับหนึ่งต่อไปในทศวรรษหน้านี้ แต่อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ยังเป็นประเทศที่เข้ามามีอิทธิพลต่อสถานการณ์ต่างๆ ในภูมิภาคนี้ ทั้งกรณีคาบสมุทรเกาหลี ทะเลจีนตะวันออก ปัญหาไต้หวัน และทะเลจีนใต้ อีกทั้ง ยังคงขยายบทบาทและความร่วมมือกับอาเซียนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในมิติการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ (HADR) การก่อการร้าย การโจมตีทางไซเบอร์ ปัญหาผู้อพยพ และอาชญากรรมข้ามชาติ ผ่านการประชุมสุดยอด อาเซียน – สหรัฐฯ สหรัฐฯ และจีน ต่างแข่งขันกันเสริมสร้างบทบาทและอิทธิพลของตนต่อในภูมิภาคอาเซียนอย่างเข้มข้น ซึ่งสิ่งที่สหรัฐฯ กำลังจะทำคือการต่อรองกับหลายประเทศอย่างเข้มข้นขึ้น สังเกตได้จากการส่งรัฐมนตรีกลาโหมไปยังประเทศญี่ปุ่นหรือเกาหลีใต้ มีการเจรจากันด้วยน้ำเสียงอ่อนนุ่ม แตกต่างจากท่าทีของประธานาธิบดี Trump แสดงให้เห็นว่าสหรัฐฯ ยังคงต้องการรักษาพันธมิตรที่ตืออย่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เอาไว้ โดยเฉพาะตอนนี้ ขีปนาวุธของเกาหลีใต้ได้ขยายตัวมากขึ้น มีการสั่งซื้อเป็นลำดับต้นๆ ของโลก จึงทำให้สหรัฐฯ ต้องสร้างพันธมิตรกับเกาหลีใต้ไว้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งสิ่งที่สหรัฐฯ ทำอยู่

ขณะนี้ทำให้จีนเป็นกังวลไม่น้อย^{๒๗} ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีสิ่งที่สหรัฐฯ มีความกังวลอยู่หลายเรื่อง ทั้งการฟื้นฟูด้านเศรษฐกิจ โดยสหรัฐฯ คิดว่าจะทำอย่างไรให้ประเทศเข้มแข็งมากขึ้น ในจังหวะที่เศรษฐกิจของจีนกำลังเจริญเติบโตไปพร้อมกับสร้างกำลังทางทหารอย่างรวดเร็ว ซึ่งถึงแม้สหรัฐฯ จะมองว่าจีนต้องใช้เวลาอีกพอสมควรในการก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจที่ทัดเทียมกับสหรัฐฯ แต่ถ้าสหรัฐฯ ยังไม่ขยับจากนี้อีก ๒๐ ปีข้างหน้า ตำแหน่งมหาอำนาจอันดับหนึ่งของสหรัฐฯ คงต้องหลุดลอยไปอย่างแน่นอน ในส่วนประเด็นการก่อการร้าย ที่สหรัฐฯ มีความกังวลในเรื่องการก่อการร้ายที่แฝงตัวเข้ามาในสหรัฐฯ เป็นอย่างมาก โดยเน้นการปฏิบัติการเชิงรุกเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ปรากฏก่อน มากกว่าการรอตั้งรับ ยกตัวอย่างเช่น มีการส่งหน่วยงานความมั่นคงทำแผนให้สามารถเอาชนะ ISIS ให้ได้ภายในเวลา ๑ เดือน รวมถึงปัญหาผู้อพยพเข้าเมืองอีกด้วย

ทั้งนี้ ล่าสุดเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ วุฒิสมาชิก Tom Cotton จากพรรค Republican และสมาชิกในคณะกรรมการการทหารและข่าวกรอง วุฒิสภาสหรัฐฯ ได้กล่าวสนับสนุนให้สหรัฐฯ ดำเนินถึงประเทศพันธมิตรอย่างฟิลิปปินส์และไทยให้มากขึ้น เนื่องจากในห้วงที่ผ่านมาเห็นห่างจากสหรัฐฯ ไป นอกจากนี้ พล.ร.อ. Harry Harris ผบ.หน่วยบัญชาการสหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิกก็ยังคงได้เดินทางมาเยือนไทย เพื่อเข้าร่วมพิธีเปิดการฝึก Cobra Gold 2017 อีกด้วย ดังนั้น ความสัมพันธ์ไทยและสหรัฐฯ น่าจะสามารถฟื้นคืนได้อย่างรวดเร็ว

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับสหรัฐฯ และนโยบายการต่างประเทศ ไทย - สหรัฐฯ มีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน โดยเริ่มต้นความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๗๖ จากที่ทั้งสองฝ่ายมีสนธิสัญญาไมตรีและการพาณิชย์ (Treaty of Amity and Commerce) ในรัชสมัย

^{๒๗} ปณิธาน วัฒนายากร, การสัมมนาเรื่อง “บทบาทของชาติมหาอำนาจที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทย”, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, วิทยาลัยการทัพบกสัมพันธ์ ณ ห้องมณฑลวันรังสรรค์ สโมสรทหารบก

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ โดยประธานาธิบดี Andrew Jackson ของสหรัฐฯ ซึ่งดำรงตำแหน่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๓๗๒ - ๒๓๘๐ ได้ส่ง นาย Edmund Roberts เป็นเอกอัครราชทูตเดินทางมายังกรุงเทพฯ พร้อมทั้งนำสิ่งของมาทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ซึ่งรวมถึงดาบฝักทองคำที่ด้ามสลักเป็นรูปนกอินทรีและช้าง และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ได้พระราชทานสิ่งของตอบแทนซึ่งเป็นของพื้นเมือง เช่น งาช้าง ติบูก เนื้อไม้ และกำยาน เป็นต้น โดยภารกิจสำคัญของนาย Robert คือการเจรจาจัดทำสนธิสัญญาทางการค้ากับไทย เช่นเดียวกับที่ไทย ได้ทำสนธิสัญญาและข้อตกลงทางการค้ากับสหราชอาณาจักรเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๙ ทั้งนี้ การจัดส่งคณะทูตสหรัฐฯ มายังประเทศไทยในครั้งนั้นแสดงให้เห็นถึงความสนใจของสหรัฐฯ ที่จะติดต่อค้าขายกับไทยตั้งแต่ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ หลังจากที่มิชชันนารีตะวันตกอื่นๆ อย่างโปรตุเกสและสหราชอาณาจักรที่ได้เข้ามาค้าขายกับไทยอยู่ก่อนหน้านี้อีกแล้ว ซึ่งไทยและสหรัฐฯ ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๓๙๙^{๒๘}

นโยบายด้านการต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่มีต่อภูมิภาคเอเชีย แม้ว่ายังไม่ชัดเจนเท่าไรนัก แต่ในขณะที่มีแนวโน้มว่าสหรัฐฯ จะมุ่งกีดกันด้านการค้ากับประเทศจีน ทำให้ความขัดแย้งระหว่างจีนและสหรัฐฯ อาจทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประเทศไทยได้^{๒๙}

^{๒๘} ประวัติความสัมพันธ์ ไทย-สหรัฐฯ, สืบค้นจาก <http://uswatch.mfa.go.th/uswatch/th/relationship/history/>

^{๒๙} การสัมมนาเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในยุค Donald Trump”, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, ห้องประชุมประกอบ หุตะสิงห์ ชั้น ๓ อาคารอเนกประสงค์ ๑ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

(๒) มิติสังคมจิตวิทยา : วัฒนธรรม ค่านิยม และแนวคิดของมหาอำนาจ^{๓๐}

พื้นฐานทางสังคมของสหรัฐฯ เป็นประเทศที่เชิดชูอุดมการณ์เสรีภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และยอมรับในความเห็นที่แตกต่างตามแนวทางพหุนิยม (Pluralism) ซึ่งพัฒนามาตั้งแต่การอพยพของคนเชื้อชาติต่างๆ มายังดินแดนใหม่ เป็นที่ยอมรับว่าความหลากหลายเป็นจุดแข็งของประเทศ ในแนวคิดว่าการให้เสรีภาพจะเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถสูงสุดในปัจเจกบุคคลมาสนับสนุนผลประโยชน์ชาติได้ดีที่สุด ดังนั้นการทำความเข้าใจนโยบายของสหรัฐฯ จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการกำหนดนโยบาย โดยในระบบการเมืองของสหรัฐฯ กลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายแก่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีการคานอำนาจตรวจสอบอำนาจอย่างสมดุลซึ่งสะท้อนถึงพื้นฐานทางสังคมของสหรัฐฯ ได้เป็นอย่างดี

ในด้านวัฒนธรรม แม้ว่าวิถีชีวิตและค่านิยมอเมริกันจะยังคงเป็นที่ยอมรับ แต่มีสัญญาณของการหยุดนิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกระตือรือร้นของประเทศอื่นๆ ขณะที่สหรัฐฯ ลดงบประมาณการประชาสัมพันธ์ลงเพื่อแก้ปัญหาด้านงบประมาณของประเทศ แต่ประเทศอื่นกลับเพิ่มนโยบายในเชิงรุกด้านวัฒนธรรมมากขึ้น สังเกตได้จาก แม้สหรัฐฯ จะยังเป็นจุดมุ่งหมายหลักในการศึกษาต่อในต่างประเทศ แต่พบประเทศที่เป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอื่นๆ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อาทิ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น จีน และอินเดีย รวมถึงจำนวนทุนการศึกษาจากประเทศเหล่านี้ก็เพิ่มขึ้นด้วย รวมถึงกระแสวัฒนธรรมสหรัฐฯ ซึ่งเคยเป็นที่นิยมก็ต้องแข่งขันกับกระแสวัฒนธรรมอื่นๆ รวมทั้งการรุกทางวัฒนธรรมบั่นทอน ท่องเที่ยวจากญี่ปุ่น เกาหลี และจีน ดังนั้น การที่สหรัฐฯ ดูเหมือนจะนิ่งเฉยในการเปลี่ยนแปลงของกระแส

^{๓๐} นงนุช เพ็ชรรัตน์, ทิศทางความสัมพันธ์ – สหรัฐฯ ในศตวรรษที่ ๒๑ จากพันธมิตรสู่หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์, (๑๕๕๑), โครงการสหรัฐอเมริกาศึกษา สถาบันความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๒๕ – ๒๖, ๓๔ – ๓๕

โลกาภิวัตน์เชิงวัฒนธรรมนี้ ย่อมไม่เกิดผลดีต่อการแก้ไข และสร้างภาพลักษณ์
ความเป็นผู้นำโลกที่รัฐบาลสหรัฐฯ พยายามเชิดชู ในภูมิภาคต่างๆ อย่างแน่นอน
ซึ่งอาจส่งผลให้ประเทศมหาอำนาจอื่นๆ นอกจากสหรัฐฯ สามารถเข้ามา
เสริมสร้างบทบาทในประเทศไทย รวมถึงประเทศในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มมากขึ้น

(๓) **มิติการทหาร** : ความสัมพันธ์ทางการทหารระหว่างไทยกับ
มหาอำนาจ

หลังยุคสงครามเย็นความสัมพันธ์ทางการทหารระหว่างไทยและ
สหรัฐฯ ลดลง แต่ยังคงดำเนินความสัมพันธ์มาอย่างต่อเนื่อง โดยกองทัพไทย
กับกองทัพสหรัฐฯ มีความสัมพันธ์ทางการทหารที่ดีต่อกันมายาวนานในฐานะ
พันธมิตรเก่าแก่ของสหรัฐฯ ประเทศทั้งสองมีการแลกเปลี่ยน ผชท.ทหาร
ทั้งสามเหล่าทัพจากการฝึก Cobra Gold ระหว่างไทยและสหรัฐฯ ที่มีประจำ
ทุกปี ถือเป็นสัญญาณของการเป็นพันธมิตรทางทหาร ซึ่งเป็นการฝึกร่วม
ผสมที่ใหญ่ที่สุดที่สหรัฐฯ มีกับประเทศต่างๆ โดยในระยะหลังมีประเทศอื่น
เข้าร่วมการฝึก ได้แก่ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ มองโกเลีย และมีอีก
๑๖ ประเทศเข้าร่วมสังเกตการณ์ อีกทั้ง จากการทำสหรัฐฯ มอบสถานะพันธมิตร
สำคัญนอกองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (Major Non NATO Ally :
MNNA) ให้แก่ไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นการแสดงให้เห็นถึงพันธมิตรด้าน
การทหารและความมั่นคงของทั้งสองฝ่ายอีกระดับหนึ่ง ประกอบกับที่
พล.ร.อ. Harry Harris ผบ.หน่วยบัญชาการสหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิกเดินทาง
มาร่วมพิธีเปิดการฝึก Cobra Gold 2017 และกรณีวุฒิสมาชิก Tom Cotton
แห่งพรรค Republican ในฐานะคณะกรรมการการทหาร และข่าวกรอง
วุฒิสภาสหรัฐฯ ต้องการให้สหรัฐฯ นึกถึงประเทศพันธมิตรอย่างฟิลิปปินส์และ
ไทยมากขึ้น

ซึ่งถึงแม้ว่า กองทัพสหรัฐฯ จะประกาศระงับความช่วยเหลือทางทหารตามโครงการ IMET ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ แต่กองทัพสหรัฐฯ ยังไม่ระงับทุนดังกล่าว แต่ฝ่ายไทยจะต้องออกค่าใช้จ่ายเอง ยังให้ทุนการศึกษาตามโครงการ FMS และ โครงการ CTFP (Combating Terrorism Fellowship Program) ตามปกติ จึงยังมีการส่งนายทหารไทยไปศึกษาหลักสูตรเสนาธิการทหารสหรัฐฯ และมิตรประเทศ มีการฝึกร่วม/ ผสม COBRA GOLD 2017 เป็นการฝึกร่วม/ ผสม ขนาดใหญ่ ระหว่างกองทัพไทย กับ กกล.สหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิกและมิตรประเทศ การฝึกปัญหาที่บังคับการ โครงการความช่วยเหลือประชาชน และการฝึกภาคสนาม และยังมีการฝึกร่วมทวิภาคีกันในหลายกิจกรรม ทั้งการปฏิบัติการพิเศษ การฝึก AM-Hex เพื่อบรรเทาภัยพิบัติและความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ได้แก่ สหรัฐฯ เข้าร่วมการฝึก Combine Joint Exercise MM-HA/ DR (ไทย-รัสเซีย เป็นเจ้าภาพ) และการฝึกด้านมนุษยธรรมและภัยพิบัติ (AM-Hex 2016) ร่วมกับ รัสเซีย ลาว ญี่ปุ่น เป็นเจ้าภาพ มีกองทัพชาติอาเซียน และประเทศคู่เจรจาของอาเซียน และองค์การระหว่างประเทศเข้าร่วมการฝึกระหว่าง ๕ - ๙ กันยายน ๒๕๕๙ ณ พัทยา และชลบุรี (สนามบินอู่ตะเภา) และในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ กท.สหรัฐฯ และ กท.มาเลเซีย จะเป็นประธานร่วมคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้าน HA/DR โดยสหรัฐฯ จะเชิญประเทศสมาชิกอาเซียนเข้าร่วมการดำเนินการที่สำคัญและการสื่อสาร ส่วนการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง ขว.ทหาร และ ขว.ทหาร กกล.สหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิก (USPACOM, J2) ได้จัดทำบันทึกความตกลงเกี่ยวกับการจัดการประชุมแลกเปลี่ยนข่าวกรอง (MOA CONCERNING PROCEDURES FOR EXCHANGING MILITARY INTELLIGENCE) โดยกำหนดให้ฝ่ายไทยและฝ่ายสหรัฐฯ ผลัดกันเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมดังกล่าว ปีละ ๑ ครั้ง มีการประชุม จก.ขว.ทหาร เอเชีย - แปซิฟิก (APICC) เป็นความริเริ่มของ USPACOM เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคง และมีโครงการ Intelligence Roadmap ซึ่งปัจจุบันอยู่ในขั้นที่ ๒ ของ Roadmap ซึ่งสหรัฐฯ วางแผนให้การสนับสนุนเรื่อง

การต่อต้านข่าวกรอง/ HUMINT ฝ่ายสหรัฐฯ และไทยจะดำเนินความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง พร้อมเชิญนายทหารไทยไปร่วมประชุม USPACOM International Intelligence Fellows Program ในช่วง ๑๔ กุมภาพันธ์ - ๔ มีนาคม ๖๐ ที่ผ่านมา พร้อมยังต้องการให้ไทยจัด นตต. ไปประจำที่ กกล. ภาคพื้นแปซิฟิก

นอกจากนี้ ยังมีการประชุมคณะทำงานหารือทางทหารระหว่าง ไทย - สหรัฐฯ (THAI - AMERICAN CONSULTATIONS: THAI - TAC) มีวัตถุประสงค์เพื่อหารือเกี่ยวกับนโยบาย/การวางแผน ความร่วมมือในการฝึกพร้อมและการปฏิบัติทางทหารด้านต่างๆ ระหว่างกองทัพไทย กับ กองบัญชาการสหรัฐฯ ประจำภาคพื้นแปซิฟิก (The United States Pacific Command: USPACOM) สลับกันเป็นเจ้าภาพ แบ่งการประชุมออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับ Working Groups (WG) เป็นการประชุมเพื่อติดตามหารือ และนำเสนอผลการปฏิบัติ และความร่วมมือทางทหารที่ผ่านมา ในภาพรวม เพื่อรายงานต่อการประชุมระดับ Senior Staff Talks (SST) และระดับ Senior Staff Talks (SST) เป็นการประชุมระดับผู้บังคับบัญชา ระหว่างผู้แทน ทท. และผู้แทน USPACOM เพื่อรับทราบผลการประชุมและการปฏิบัติการณ์ร่วมกันของระดับ Working Groups (WG) รวมทั้งเพื่อร่วมกันกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินความร่วมมือในระยะต่อไป

รวมถึงยังมีความร่วมมือในด้านกำลังพล การส่งกำลังบำรุง การต่อต้านการก่อการร้าย การแพทย์ทหาร และเรื่องทุนระเบิดด้วย ความร่วมมือที่หลากหลายดังกล่าว ซึ่งในภาพภายนอกที่ดูเหมือนสหรัฐฯ จะลดความสำคัญกับไทยไปมาก แต่ก็ยังมีความร่วมมือที่ดีต่อกันอยู่ และความ ร่วมมือดังกล่าว จะเป็นพื้นฐานพัฒนาความสัมพันธ์ให้หลากหลายต่อไปได้

(๔) มิติเศรษฐกิจ : เศรษฐกิจระหว่างประเทศ

เศรษฐกิจสหรัฐฯ มีแนวโน้มดีขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้การลงทุนโดยตรงจากสหรัฐฯ มาไทยเพิ่มขึ้น ซึ่งในปีที่ผ่านมาการลงทุนจากสหรัฐฯ มาไทยถือว่าน้อย เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ อย่างญี่ปุ่นและยุโรป ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ Economic Intelligence Center หรือ EIC มองว่าเศรษฐกิจสหรัฐฯ จะเติบโตได้ถึงร้อยละ ๒.๒ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับที่นักวิเคราะห์ต่างปรับประมาณการตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้น เนื่องจากคาดว่าจะได้รับการสนับสนุนจากนโยบายการคลัง เศรษฐกิจของสหรัฐฯ ในช่วงครึ่งปีแรกจะเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากภาคเอกชนอาจชะลอการลงทุน เนื่องจากความไม่แน่ชัดของนโยบาย และภาคการส่งออกอาจได้รับผลกระทบจากค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ที่มีแนวโน้มแข็งค่า ทั้งนี้ ในช่วงครึ่งปีหลังของปี พ.ศ. ๒๕๖๐ คาดว่าสถานะเศรษฐกิจภายในประเทศที่ดีขึ้นตามลำดับ เศรษฐกิจจะได้รับแรงกระตุ้นจากนโยบายการปรับลดอัตราภาษี และอาจมีการให้แรงจูงใจเพื่อดึงให้ภาคธุรกิจมาลงทุนมากขึ้น ส่วนโครงการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานน่าจะเห็นผลในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นต้นไป ทั้งนี้ Economic Intelligence Center หรือ EIC มองว่าผลกระทบของนโยบายสุดโต่งของ Trump อย่างมาตรการกีดกันทางการค้าและนโยบายรับคนเข้าเมืองจะส่งผลเพียงจำกัด^{๓๑}

๔.๒.๒ สาธารณรัฐประชาชนจีน

(๑) มิติการเมืองและการทูต

บทบาทและความสัมพันธ์ของจีนต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China : PRC) หรือประเทศจีนนับเป็นประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียและในสังคม

^{๓๑} เศรษฐกิจสหรัฐฯ: เติบโตได้ดี แม้จะมีความไม่แน่นอนเชิงนโยบาย, เผยแพร่ใน EIC Outlook ฉบับไตรมาส ๑/ ๒๐๑๗, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐, สืบค้นจาก <https://www.scebic.com/th/detail/product/3155>

โลกที่กำลังพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ อย่างมาก โดยปัจจุบันจีนใช้ soft power ด้านเศรษฐกิจเป็นตัวนำ และพัฒนาด้านการทหารควบคู่ไปด้วยกันอย่างก้าวกระโดด ซึ่งจากการที่จีนต้องการจะขึ้นมาเป็นมหาอำนาจเช่นเดียวกับสหรัฐฯ จึงทำให้จีนตั้งเป้าหมายไว้หลายประการ โดยหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของจีนคือการเสริมสร้างศักยภาพด้านอวกาศ เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ จีนได้ออก White Paper ซึ่งมีเนื้อหาแสดงถึงสิ่งที่จีนปรารถนาในการดำเนินการด้านความมั่นคง รวมถึงความร่วมมือด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก อาทิ จีนเจีย ทิเบต ไต้หวัน ทะเลจีนใต้ จีนเริ่มนำข้อบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดมากขึ้นมาบังคับใช้ อาทิ กรณีโครงการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงของจีน ซึ่งไทยอาจได้รับผลกระทบด้านความมั่นคง อันเนื่องมาจากผลกระทบเชิงลบที่แผ่มากับโครงการเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟจากจีนผ่าน สปป.ลาว ที่เริ่มดำเนินการก่อสร้างแล้ว ผ่านเข้ามาในไทยไปยังมาเลเซียและสิงคโปร์ ทั้งในเรื่องอิทธิพลของจีนที่อาจเข้าสู่ไทยเพิ่มมากขึ้น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การหลั่งไหลของประชาชน ปัญหาผู้อพยพ และอาชญากรรมข้ามชาติ และไทยยังอาจถูกจีนกดดันให้ร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์ของจีนในไทย เช่นเดียวกับกรณีแม่น้ำโขงด้วยรวมทั้ง ความสัมพันธ์ที่ดีกับจีน อาจนำมาซึ่งการกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์กับบางประเทศอย่างสหรัฐฯ ได้ โดยจีนน่าจะจะต้องพึ่งพาไทยให้สนับสนุนบทบาทจีนในอาเซียน และอาจต้องการดึงไทยให้เข้าไปใกล้ชิดเพิ่มขึ้น เพื่อลดทอนอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาคลง^{๓๒}

บทบาทในภูมิภาคเอเชียผ่าน ๒ ช่องทางหลัก ได้แก่ การสร้างกรอบความร่วมมือในโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-Regional: GMS) และ

^{๓๒} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, ความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน: ศึกษาเฉพาะกรณีความร่วมมือทางทหาร, วารสารเสนาธิปัตน์, ปีที่ ๕๙, ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๕๓, ศูนย์พัฒนาหลักนิยม และยุทธศาสตร์ กรมยุทธศึกษาทหารบก, หน้า ๕๓ - ๕๔

ขยายอิทธิพลมาทางทะเลจีนใต้ โดยจีนใช้ Soft Power ด้านเศรษฐกิจเป็นตัวนำควบคู่ไปกับการพัฒนาพลังอำนาจทางทหาร ซึ่งเป็นไปได้ว่าอาจจะทำให้จีนก้าวเข้าสู่การเป็นมหาอำนาจเทียบเคียงมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาในอนาคตข้างหน้า และการที่จีนวางยุทธศาสตร์เพื่อขึ้นเป็นมหาอำนาจเช่นเดียวกับสหรัฐฯ นั้น แน่นนอนว่าจีนจำเป็นต้องตั้งเป้าหมายไว้หลายประการ เช่น การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ และการเสริมสร้างศักยภาพทางการทหารด้านอวกาศ ฯลฯ ทั้งนี้ สังเกตได้ว่า จีนมักจะมีการเสนอทางเลือกที่แตกต่างจากสหรัฐฯ เช่น สหรัฐฯ มีธนาคารโลก (World Bank) ส่วนจีนก็มีการตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (The Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) สหรัฐฯ เสนอข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (The Trans-Pacific Partnership : TPP) จีนก็เสนอความตกลงพันธมิตรทางการค้าระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศตะวันตกก็ยังคงมี Soft Power ต่อไปอีกระยะหนึ่ง เนื่องจากมีพัฒนาการด้านภาษาและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน ส่วนจีนอาจต้องใช้ระยะเวลาานพอสมควรในการส่งออกภาษาและวัฒนธรรมให้ได้เช่นเดียวกับมหาอำนาจในฝั่งตะวันตก

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคส่งผลกระทบในด้านลบและไม่เอื้อประโยชน์ต่อจีนหลายประการ ได้แก่ สถานการณ์ความตึงเครียดและความขัดแย้งระหว่างจีนและญี่ปุ่น โดยเฉพาะหลังจากที่ญี่ปุ่นได้ประกาศตัวเป็นเจ้าของอิทธิปไตยเหนือหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu ความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นและจีนก็ยังทวีความเลวร้ายลง ปัญหาเกาหลีเหนือที่จีนตกอยู่ในสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก รวมถึงการที่สหรัฐฯ เพิ่มการจำกัดบทบาทของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออก เพื่อเป็นการขัดขวางการทะยานขึ้นเป็นมหาอำนาจและขยายอิทธิพลของจีนในขณะที่ ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างจีน - ไทย มีพัฒนาการอย่างรวดเร็วในเรื่องความสัมพันธ์เชิงหุ้นส่วน

ทางยุทธศาสตร์ ความแน่นแฟ้นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อจีนและไทยได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยโครงการความร่วมมือระหว่าง ไทย-จีน ในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดกรอบการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจ การค้า การทหาร การศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีของประเทศทั้งสอง ซึ่งปัจจุบันยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งในด้านการเมืองที่ประเทศไทย ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่าง จีนและอาเซียน ยังคงแสดงบทบาทการเป็นศูนย์กลางทางยุทธศาสตร์ในแง่ของปัญหาข้อพิพาททะเลจีนใต้ ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน ไทย และประเทศอื่นๆ เช่น กัมพูชา แต่ในขณะเดียวกันนั้นไทยก็ยังคงรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างสหรัฐฯ และอาเซียน ที่มีมาอย่างช้านานควบคู่กับการเสริมสร้างความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์อันแน่นแฟ้นกับจีนเช่นเดิม

และภายใต้เป้าหมายทางการเมืองของจีน คือการ ยืนหยัดแนวทางสังคมนิยมแบบจีนต่อไป โดยเน้นย้ำว่า เป็นแนวทางการพัฒนาที่แตกต่างจากระบบตะวันตก ซึ่งมีภารกิจหลักคือการสร้างระบบประชาธิปไตย ผ่านกลไกสภาที่ปรึกษาการเมืองภายใต้ระบบสังคมนิยมให้สมบูรณ์ ส่งเสริมการเมืองภาคประชาชนผ่านระบบผู้แทนสภาประชาชนแห่งชาติ (The Nation People's Congress) ส่งเสริมให้ชนชั้นล่างมีส่วนร่วมกับประชาธิปไตย และการปฏิรูปทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยเรียกร้องให้สมาชิกพรรคทุกคนมีความโปร่งใสต่อต้านการคอร์รัปชันอย่างเข้มข้น ทั้งนี้ โครงสร้างทางการเมืองของจีนที่มีเอกภาพในรูปแบบการนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ส่งผลให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนได้มีการประสานการทำงานกันตามระบบที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างมีทิศทางเดียวกัน และมีการตรวจสอบโดยคณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เช่น มหาวิทยาลัยป้องกันประเทศและสถาบันวิทยาการทหาร สปจ. (The China Association for Military Science: CAMS) ซึ่งเป็นหน่วยคลังสมองของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน ที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะนโยบายด้านยุทธศาสตร์

และการทหารแก่คณะกรรมาธิการทหารกลาง ซึ่งมีนายสี จิ้นผิง (ประธานาธิบดี และเลขาธิการพรรคฯ) เป็นประธานกรรมาธิการทหารกลาง โดยทำงานร่วมกับหน่วยงานคลังสมองอื่นๆ เช่น สถาบันศึกษายุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ สปจ. (China Institute for International Strategic Studies: CISS) และสถาบันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมสมัย (China Institutes of Contemporary International Relations: CICIR) ภายใต้โครงสร้างของกระบวนการในการกำหนดนโยบายความมั่นคงของจีน โดยมีวาระการปฏิบัติงานประจำเป็นวงรอบ จึงทำให้นโยบายความมั่นคงของจีนมีการบูรณาการให้เกิดความชัดเจน และอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่ผ่านการศึกษาวิจัยจากหน่วยงานด้านคลังสมองทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน^{๓๓}

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับจีน และนโยบายการต่างประเทศ ไทยและจีนมีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สนิทสนมกันมาอย่างยาวนาน โดยมีคำหนึ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างจีนและไทย และจีนใช้คำนี้กับไทยเป็นหลักมาโดยตลอดคือ “จิง ไท้อี้ เจีย ชิน” หรือแปลเป็นไทยได้ว่า “ประเทศจีนและไทยมีความสนิทเหมือนญาติในครอบครัวเดียวกัน”

จีนและไทยมีความสัมพันธ์ทั้งความสัมพันธ์ระดับราชวงศ์ ประชาชนชาวจีนให้ความเคารพนับถือสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยอย่างมาก อันเนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์ที่มีกันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเสด็จฯ เยือนจีนจนครบหมุดทั่วทุกมณฑลของจีนที่กว้างใหญ่ไพศาล จนกระทั่ง ทรงได้รับการเทิดทูนและยกย่องจาก

^{๓๓} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, โครงสร้างทางการเมืองของจีนและบทบาทหน่วยงานด้านคลังสมองต่อการกำหนดนโยบายความมั่นคง, วารสารเสนาธิปต้น, ปีที่ ๖๔, ฉบับที่ ๑, มกราคม – เมษายน ๒๕๕๘, ยุทธศาสตร์จีนบนเวทีโลก, หน้า ๒๓๖

ชาวจีนให้เป็น “มิตรที่ดีที่สุดในโลก” อันดับที่ ๒ โดยทรงได้รับคะแนนโหวตจากชาวจีนทั่วประเทศถึงกว่า ๒ ล้านคะแนน หลังจากที่ก่อนหน้านี้ทรงได้รับการถวายพระสมัญญาว่าเป็น “ทูตสันถวไมตรีไทย-จีน” และทรงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีนแน่นแฟ้นมากขึ้นเป็นทวีคูณ อีกทั้ง สมเด็จพระเทพฯ ได้เสด็จเยี่ยมผู้ประสบภัยแผ่นดินไหวในมณฑลชื้อชวน (เสฉวน) เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๒ ซึ่งนอกจากพระองค์จะเสด็จเยี่ยมผู้ประสบภัยหลายแห่งตอนเหนือของนครเฉิงตู รวมทั้ง เมืองเหมียนหยาง พระองค์ยังบริจาคเงินส่วนพระองค์ เพื่อสร้างโรงเรียนประถมศึกษาเหมียนหยางเซียนเฟิงลู่ที่ประสบภัยพิบัติจากแผ่นดินไหว และเพื่อเป็นเกียรติแก่โรงเรียน และเป็นที่ระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระเทพฯ โรงเรียนได้เปลี่ยนชื่อใหม่โดยเพิ่มพระนามในภาษาจีน ซึ่งแปลว่า เจ้าฟ้าหญิงสิรินธร ลงต่อท้ายชื่อเดิม สอดคล้องกับชื่อที่ได้รับพระราชทานใหม่ในภาษาไทยว่า โรงเรียนประถมศึกษาเหมียนหยางเซียนเฟิงลู่ สิรินธร ซึ่งหากจะศึกษาสายสัมพันธ์ระหว่างจีนและไทยบางส่วนได้มีหลักฐานอ้างอิงที่ปรากฏการเปรียบเทียบสายสัมพันธ์ระหว่างจีนและไทยในยุคสมัยกรุงอยุธยา ณ พิพิธภัณฑวัตถุไตรมิตรวิทยารววิหาร

ส่วนความสัมพันธ์ระดับผู้นำด้านการเมือง ระบบการเมืองของจีนเป็นสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์ของจีน โดยมีประธานาธิบดีเป็นผู้นำในการบริหารประเทศ และก่อนที่ประธานาธิบดีจะได้ขึ้นรับตำแหน่ง ต้องผ่านการดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนเพื่อแสดงฝีมือในการทำงาน และเตรียมความพร้อมในการก้าวขึ้นเป็นประธานาธิบดี โดยประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้พิสูจน์ตัวเองจากการเป็นผู้นำมณฑลประจำอยู่ทั้งในเมืองอันยากแค้นอย่างฉีเปต และเมืองที่เจริญรุ่งเรืองอย่างเซียงไฮ้มาแล้ว ปัจจุบัน นอกจากนายสีจิ้นผิงจะดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแล้วยังดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีน และประธานกรรมาธิการทหารกลางอีกด้วย ซึ่งจีนมักจะเรียกร้องให้ประชาคมโลกยอมรับในอัตลักษณ์ของจีน ตามสภาพความเป็นจริงที่มีความแตกต่างกัน ยุทธศาสตร์ประเทศจีน

คือ การเดินตามความฝันของจีน (Chinese Dream) โดยตั้งเป้าหมายว่า ในวันครบรอบสถาปนาพรรคคอมมิวนิสต์ ๑๐๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ประชาชนจีนจะต้องมีความพอมือพอกินอย่างถ้วนทั่ว และเมื่อครบรอบ ๑๐๐ ปีของการสถาปนาประเทศจีน ในปี พ.ศ. ๒๕๙๑ จีนหวังว่าจะก้าวเข้าสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยการดำเนินของจีนยึดตามหลักวิทยาศาสตร์ โดยหลังการกำหนดนโยบายจะทดลองใช้ ประเมินผล และปรับปรุงยุทธศาสตร์อย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะผลลัพธ์ที่ต้องการ^{๓๔, ๓๕, ๓๖}

จีน - ไทย มีประวัติความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างกันอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยไทยและจีนได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตมาเป็นระยะเวลากว่า ๔๐ ปี และอาจกล่าวได้ว่าตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงผ่านความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคี โดยยึดหลักการ ๕ ข้อแห่งการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ได้แก่ การเคารพอธิปไตยและบูรณภาพเหนือดินแดนซึ่งกันและกัน การไม่รุกรานต่อกัน การไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน ความเสมอภาคและอำนาวยประโยชน์แก่กัน และอยู่ร่วมกันอย่างสงบ โดยย้ำจุดยืนการดำเนินการยุทธศาสตร์การปฏิสัมพันธ์กับประชาคมโลก โดยคำนึงถึงหลักการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจโลกที่เข้มแข็งสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาให้พัฒนาด้วยตนเองแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการค้าอย่างเหมาะสมโดยการเจรจา

^{๓๔} การสัมภาษณ์เชิงลึก ไซลิทธี ต้นตยกุล, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

^{๓๕} จาง ซีเจิน, กรอบยุทธศาสตร์ใหม่ว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูตประเทศเพื่อนบ้าน โดยประธานาธิบดี สี จิ้นผิง กับความสัมพันธ์ไทย-จีน, วิทยาลัยนานาชาติปริติ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมและคณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยปักกิ่ง, หนังสือรวมบทความการประชุมวิชาการนานาชาติ “มิติใหม่ความสัมพันธ์ทางการทูต ไทย-จีน ๔๐ ปี”, หน้า ๑ - ๖, ๑๑

^{๓๖} จู เจินเหมิง, ระลึก ๔๐ ปีแห่งความสัมพันธ์ทางการทูต จีน - ไทย จากคู่มือปฏิบัติไปสู่ความสัมพันธ์หุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์รอบด้าน, สถาบันวิจัยสังคมศาสตร์แห่งมณฑลยูนนาน, หนังสือรวมบทความการประชุมวิชาการนานาชาติ “มิติใหม่ความสัมพันธ์ทางการทูต ไทย - จีน ๔๐ ปี”, หน้า ๘๒ - ๘๔

และใช้หลักการ “เป็นมิตรที่ดีและหุ้นส่วนที่ดีของประเทศเพื่อนบ้าน”^{๓๗} ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่าง ไทย - จีน กำลังนำหน้าความสัมพันธ์ในความร่วมมือมิตรภาพสมานฉันท์จากเพื่อนบ้าน ยกระดับเป็นความสัมพันธ์หุ้นส่วนความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์รอบด้านตลอดระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา จีนและไทยได้ลงนามร่วมกันใน “แถลงการณ์ร่วมว่าด้วยแผนงานความร่วมมือในศตวรรษที่ ๒๑ ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับราชอาณาจักรไทย” ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อความชัดเจนในความสัมพันธ์ในศตวรรษที่ ๒๑ ที่กำลังใกล้จะมาถึงนี้ และยังให้การรับรองและสนับสนุนว่า แถลงการณ์ร่วมฯ ดังกล่าวมีส่วนสำคัญขึ้นำการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน ทำให้จีนมีความสัมพันธ์กับไทยในฐานะหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมั่นคงขึ้นอีกขั้น ถึงแม้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองของไทยจะยังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง แต่กระนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนยังคงราบรื่นจนถึงบัดนี้

และนับตั้งแต่การประชุมสมัชชาประชาชนแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนครั้งที่ ๑๘ ในปี ค.ศ. ๒๐๑๒ เป็นต้นมา โดยเฉพาะช่วงเวลาหลังจากการประชุมพันธกิจนโยบายด้านความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศเพื่อนบ้านในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ สถานการณ์ความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศเพื่อนบ้านของจีนปรากฏรูปแบบใหม่ คือ การเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียทำให้ทั่วโลกต่างจับจ้องไปที่กรุงปักกิ่ง โดยประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้เสนอแนวคิดใหม่ในการสร้างสัมพันธ์มิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน สรุปเป็นคำนิยาม ๔ คำ คือ “ใกล้ชิด จริงใจ เผื่อแผ่ อดทน” และยังเรียกร้องให้ “ลงมือปฏิบัติเพื่อซื้อใจและสร้างความอุ่นใจแก่ผู้อื่นให้มากขึ้น เพิ่มพูนแรงดึงดูด แรงจูงใจ และอำนาจชักจูง” แนวคิดรูปแบบใหม่นี้แฝงไว้ด้วยกุศโลบายยุทธศาสตร์ทางการทูตกับประเทศเพื่อนบ้าน

^{๓๗} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, การบูรณาการงานด้านความมั่นคงของจีน ภายใต้ผู้นำรุ่นที่ ๕, วารสารเสนาธิปไตย, ปีที่ ๖๓, ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๗, ยุทธศาสตร์จีนบนเวทีโลก, หน้า ๒๑๐

ของจีน อาทิ “เพื่อนบ้านที่ปรองดอง เพื่อนบ้านปลอดภัย เพื่อนบ้านที่รุ่งเรือง” และ “เพื่อนบ้านที่ดี มิตรสหายที่ดี หุ่นส่วนที่ดี” เป็นต้น ซึ่งยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ทางการทูตของเพื่อนบ้านในรัฐบาล สี จิ้นผิง รูปแบบใหม่นี้ สรุปได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์เชื่อมโยงเครือข่ายแบบ “มุ่งสู่ทิศใต้ เดินหน้าสู่ตะวันตก” โดยมีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ

ประการที่ ๑ การสร้างโครงข่ายเชื่อมโยงกับมิตรประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงนานาประเทศจากทั่วทั้งภูมิภาคเอเชีย และแม้กระทั่งยุโรปและแอฟริกา โดยใช้โครงข่ายสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างเป็นจุดเชื่อมต่อธรรมชาติ ท่าเรือ สนามบิน เส้นทางบิน และระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น รวมทั้งทรัพยากรบุคคลอีกด้วย อีกทั้งยังเน้นย้ำ “โครงข่ายเชื่อมโยงที่เราสร้างขึ้นมานั้นควรจะเป็นระบบที่ประกอบขึ้นด้วย ๓ ปัจจัย ได้แก่ โครงสร้างด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน ระบบกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ และการแลกเปลี่ยนทางทรัพยากรบุคคล” และควรจะต้องเป็นความร่วมมือกันในขอบข่าย ๕ ด้าน คือ การติดต่อสื่อสารกันในระดับยุทธศาสตร์ ความเชื่อมโยงในระดับสาธารณูปโภคพื้นฐาน การไหลเวียนของเงินทุน และความร่วมมือแรงร่วมใจของประชาชน” และ

ประการที่ ๒ การร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกควรเป็นความร่วมมือที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและปรองดองระหว่างประเทศในภูมิภาค ต้องสร้างกลุ่มประชาคมที่ร่วมชะตากรรมในรูปแบบใหม่ที่สามารพัฒนาาร่วมกันในยามสงบ และร่วมกันฝ่าฝืนอุปสรรคในยามเกิดวิกฤต^{๓๘} ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ นายเวิน เจียเป่า ได้เข้าร่วมการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ ๑๔ ได้เปรียบเปรยความร่วมมืออย่างแนบแน่นระหว่างจีนกับอาเซียนว่าเป็น “กลุ่มประชาคมที่ร่วมชะตากรรมเดียวกัน” อีกทั้ง

^{๓๘} ความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกสร้างประชาคมร่วมทุกข์ร่วมสุขแบบใหม่, หนังสือพิมพ์เขตเศรษฐกิจพิเศษเซินเจิ้น, สืบค้นจาก <http://paper.sznews.com/tqb/20070116/ca2559356.htm>

ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ยังได้เน้นย้ำถึง “การจัดตั้งกลุ่มประชาคมที่ร่วมชะตากรรมเดียวกันที่มีเสถียรภาพ” ในการแสดงปาฐกถาการประชุมสมัชชาประชาชนแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๘ ซึ่งในความจริงแล้ว มาตรการยุทธศาสตร์ที่สำคัญประกอบด้วย ๒ โครงการใหญ่คือ โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษตามเส้นทางสายไหมสายใหม่ และโครงการเส้นทางสายไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ ๒๑ และถึงแม้ว่าทิศทางและพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ของโครงการทั้งสองจะมีความแตกต่างกัน แต่ทั้ง ๒ โครงการนี้ต่างมีเป้าหมายเดียวกันและได้รับการขนานนามว่าเป็นยุทธศาสตร์โครงการ “หนึ่งเขต หนึ่งเส้นทาง” ซึ่งรัฐบาลจีนได้ริเริ่มมาตรการขนาดใหญ่ที่สำคัญรองรับทางด้านเศรษฐกิจและการเงิน โดยการริเริ่มการก่อตั้ง “ธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank: AIIB)” โครงการ “กองทุนเส้นทางสายไหม” เพื่อให้การสนับสนุนการเงินแก่ประเทศที่อยู่ในเขตยุทธศาสตร์ “หนึ่งเขต หนึ่งเส้นทาง”

ทั้งนี้ นโยบายความสัมพันธ์ทางการทูตของจีนโดยสรุปจะเป็นยุทธศาสตร์ความร่วมมือเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างเสมอภาค และเป็นความร่วมมือฉันทมิตร โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) พัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน สร้างความเชื่อมั่นทางการเมืองการปกครอง ๒) ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เน้นความร่วมมือที่เอื้อประโยชน์กันแบบ win-win และ ๓) สนับสนุนการสร้างกลุ่มความร่วมมือด้านผลประโยชน์และกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน

โดยรัฐบาลจีนได้ใช้มาตรการทางยุทธศาสตร์จำนวนหนึ่งเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ดังกล่าว คือ (๑) ก่อตั้งและเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการเจรจาประเภทต่างๆ อาทิ การก่อตั้งและเข้าร่วมกลไกการเจรจาอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ (๒) การก่อตั้งและเข้าร่วมกลไกความร่วมมือและองค์การความร่วมมือระดับภูมิภาค อาทิ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกประเทศขององค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เอเชีย - แปซิฟิก (APEC)

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ และเข้าร่วมการประชุมสุดยอดผู้นำอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ รวมทั้งการก่อตั้งองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้กับกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียกลางและประเทศรัสเซีย (๓) การสร้างเขตการค้าเสรี เช่น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๓๓ จีนและอาเซียนร่วมกันเปิดเขตการค้าเสรี ในระดับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และ (๔) สนับสนุนการ แลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและการค้า การขยายโครงการแลกเปลี่ยนความร่วมมือต่างๆ ทั้งทรัพยากรบุคคล วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

ซึ่งลักษณะพิเศษอันเด่นชัดของยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศเพื่อนบ้านของจีนในช่วงเวลาดังกล่าว ประกอบด้วย ๑) การสร้างมาตรการแบบอ่อน คือ ความสัมพันธ์ของการแลกเปลี่ยนความร่วมมือในระดับองค์กรและกลไกประเภทต่างๆ ที่มีอาจมองเห็นหรือจับต้องได้ ๒) ความร่วมมืออย่างรอบด้านในหลากหลายระดับ การดำเนินความร่วมมือในด้านต่างๆ ทั้งในระดับภาครัฐจนถึงภาคประชาชน และ ๓) การเสริมสร้างความเสมอภาค การเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

นโยบายการต่างประเทศของจีนมีความเข้มแข็ง เน้นการแก้ไขปัญหาโดยสันติ มีนโยบายเพื่อนบ้านที่ดี (good neighbor policy) ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจกับประเทศอื่นๆ แต่ในทางกลับกันจีนก็มีความแข็งแกร่งในประเด็นข้อพิพาทดินแดน การเสริมสร้างแสนยานุภาพกำลังทางทหารขนาดใหญ่ สนับสนุนรัฐเผด็จการ เน้นผลประโยชน์ภายในประเทศเป็นหลัก เช่น การสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขง มีเงื่อนไขเข้มงวดในโครงการต่างๆ เช่น โครงการรถไฟ เป็นต้น^{๓๙}

^{๓๙} กิตติ ประเสริฐสุข, สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สรุปผลการสัมมนา “ยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย” บทเรียนจากจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ผู้การประยุกต์ใช้ของไทย, วันศุกร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐, ณ ห้องกมลทิพย์ ๑ โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ

(๒) มิติสังคมจิตวิทยา : วัฒนธรรม ค่านิยม และแนวคิด
ของมหาอำนาจ

จีนมีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เข้มแข็ง แต่วัฒนธรรมสมัยนิยม
ยังไม่ค่อยเข้มแข็งเท่าที่ควร ชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในประเทศอาเซียน
อยู่แล้วถือเป็นผู้เผยแพร่วัฒนธรรมที่สำคัญ ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน
กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทย
อาทิ เทศกาลตรุษจีน ความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย การแก๊ซง ยาจีน แพทย์แผนจีน
สถาบันขงจื้อ การแสดงงิ้ว การเรียนภาษาจีน ฯลฯ ซึ่งจีนยังไม่ค่อยส่งเสริม
วัฒนธรรมสมัยนิยม เนื่องจากจีนเน้นการสร้างชาติและการจัดการภายใน
ประเทศมากกว่า สังเกตได้จากภาพยนตร์จีนที่มีนัยทางการเมือง อาทิ ขงจื้อ
สามก๊ก มังกรสร้างชาติ จึงทำให้ไม่เป็นที่นิยมมากนัก

ส่วนค่านิยม แนวคิดของจีน ให้ความสำคัญในเรื่องของหน้าตา
เป็นอย่างมาก และยึดถือ Core Interest อย่างแรงกล้า พยายามมุ่งเน้น “โลก
อันสามัคคีกลมเกลียว (harmonious world)” “การพัฒนาอย่างสันติ
(Peaceful Development) การมี “ฉันทามติปักกิ่ง (Beijing Consensus)”
เป็นทางเลือกแทน Washington Consensus แก้ปัญหาคอร์รัปชัน
ความเหลื่อมล้ำ และปัญหาสิ่งแวดล้อม โรงงานของโลก (factory of the
world)^{๔๐}

ไทย - จีน มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือ
ทางวัฒนธรรม ในปีต่อมายังได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจด้านความร่วมมือ
ทางวัฒนธรรมว่าด้วยแผนปฏิบัติการระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๓

^{๔๐} กิตติ ประเสริฐสุข, สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สรุปลงการสัมมนา “ยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย” บทเรียนจากจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ สู่อุตสาหกรรมที่ใช้ของไทย, วันศุกร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, ณ ห้องกมลทิพย์ ๑ โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ

โดยการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่าง ไทย - จีน ได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ รัฐบาลจีนได้เริ่มจัดตั้งสถาบันขงจื้อในประเทศไทย ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ยังได้ก่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมจีนขึ้นที่กรุงเทพฯ เพื่อประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมจีนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ทั้งสองประเทศได้เจรจาความตกลงว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตราหนังสือเดินทาง (วีซ่า) ระหว่างกัน โดยหวังว่าจะเป็นการขยายการติดต่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗^{๔๑}

และอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ คนจีนให้ความเคารพนับถือสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยอย่างมาก โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี จากการที่สมเด็จพระเทพฯ ได้ทรงเสด็จประเทศจีนครบในทุกมณฑล และเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา ประชาชนจีนก็เลือกลงคะแนนโหวตให้สมเด็จพระเทพฯ เป็น ๑ ใน ๑๐ บุคคลที่เป็นชาวต่างชาติที่เป็นมิตรที่ดีที่สุดของชาวจีน ท่านทรงเป็นที่รู้จักของชาวจีนและทรงเสด็จเยี่ยมจีนเป็นประจำทุกปี ทำให้ในช่วงวันพระราชสมภพของท่านประเทศจีนได้จัดงานให้ท่านอยู่เสมอ ประกอบกับท่านทรงสนพระทัยประวัติศาสตร์จีนเป็นอย่างมาก และในช่วง ปี พ.ศ. ๑๕๕๑ สมเด็จพระเทพฯ ได้ทรงพระราชทานเงินในการก่อสร้างโรงเรียนให้กับจีน เนื่องจากโรงเรียนได้รับความเสียหายอย่างมาก จากเหตุแผ่นดินไหวอย่างรุนแรง ณ มณฑลเฉิงตู ศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเฉิงตู ชาวจีนจึงเรียกโรงเรียนนี้ว่า โรงเรียนเจ้าฟ้า (หรือกวงจู) ซึ่งเป็นความช่วยเหลือที่สร้างความประทับใจให้แก่ชาวจีนจนไม่วันลืมเลือน และอีกหนึ่งพระองค์ที่มีความสำคัญต่อความสัมพันธ์คือ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงโปรด

^{๔๑} หลิว ซางหมิง และเกาซิน, ก้าวใหม่พัฒนาความสัมพันธ์จีน - ไทยและบทบาทของไทยในการเป็นแกนหลักของสัมพันธ์ภาพระหว่างจีน - อาเซียน, คณะรัฐศาสตร์และรัฐศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หนังสือรวมบทความการประชุมวิชาการนานาชาติ “มิติใหม่ความสัมพันธ์ทางการทูต ไทย - จีน ๔๐ ปี”, หน้า ๑๐๓ - ๑๐๔

เครื่องดนตรีจีน โดยท่านได้แสดงดนตรีเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ในงานสายใยสองแผ่นดิน ซึ่งจัดงานสลับกันในทุกปีระหว่างไทยกับจีน นอกเหนือจากนี้ ยังมีการเยี่ยมเยียนระดับผู้นำ ซึ่งผู้นำจีนได้มาเยือนประเทศไทยหลายครั้ง โดยเฉพาะตั้งเสี่ยวผิง อดีตผู้นำจีนรุ่นที่ ๒ เคยมาร่วมงาน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ตอนทรงยังเป็นพระบรมราชกุมาร ท่านทรงผนวชที่วัดพระแก้ว ตั้งเสี่ยวผิง มาเข้าร่วมพิธีทรงผนวชของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ขณะนั้นยังทรงพระเยาว์อยู่ ก็แสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ที่ดี ขนาดประมุขของจีนยังมาร่วมงาน ทั้งนี้ ตั้ง เสี่ยวผิง มองว่าถ้าไม่เปิดประเทศรับวัฒนธรรม รับทุนจากต่างประเทศ รับเทคโนโลยี ประเทศจีนอาจไปต่อไม่ได้ อันนี้เป็นการมองการไกลและวางแผนในการพัฒนานโยบายของ ตั้ง เสี่ยวผิง ถือเป็นปัจจัยภายในที่ทำให้จีนแข็งแกร่ง^{๔๒}

(๓) มิติการทหาร : ความสัมพันธ์ทางการทหารระหว่างไทยกับมหาอำนาจ^{๔๓, ๔๔}

มีโครงสร้างด้านเศรษฐกิจและกองกำลังทหารที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากต้องการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ ทั้งด้านทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ รวมทั้งจีนได้เข้ามาขยายอิทธิพลมากขึ้นในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ส่งผลได้จากการสร้างกรอบความร่วมมือ “แม่โขงล้านช้าง” ที่จะทำให้พื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงเป็นพื้นที่ในการอำนวยความสะดวกกับจีนในด้านการค้าขาย ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าจีนกำลังจะขึ้นมามีบทบาทสำคัญในฐานะ

^{๔๒} การสัมภาษณ์เชิงลึก ไซยสิทธิ์ ต้นตยกุล, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

^{๔๓} จาง ซีเจิ้น, กรอบยุทธศาสตร์ใหม่ว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูตประเทศเพื่อนบ้านโดยประธานาธิบดี สี จิ้นผิง กับความสัมพันธ์ไทย - จีน, วิทยาลัยนานาชาติปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และคณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยปุกกิ่ง, หนังสือรวมบทความการประชุมวิชาการนานาชาติ “มิติใหม่ความสัมพันธ์ทางการทูต ไทย - จีน ๔๐ ปี”, หน้า ๗

^{๔๔} หลิว ชางหมิง และเกาซิน, ก้าวใหม่พัฒนาความสัมพันธ์จีน - ไทยและบทบาทของไทยในการเป็นแกนหลักของสัมพันธ์ภาพระหว่างจีน - อาเซียน, คณะรัฐศาสตร์และรัฐศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หนังสือรวมบทความการประชุมวิชาการนานาชาติ “มิติใหม่ความสัมพันธ์ทางการทูต ไทย - จีน ๔๐ ปี”, หน้า ๑๐๓

มหาอำนาจในภูมิภาคและในโลกในอนาคต จนอาจส่งผลอย่างมากต่อเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและในอาเซียน เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนได้กลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้จีนต้องสร้างหลักประกันความมั่นคงให้แก่ตนเอง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านการทหาร ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์การขยายอิทธิพลทางทะเล จนนำไปสู่ปัญหาความมั่นคงในกรณีทะเลจีนใต้กับสมาชิกอาเซียนบางประเทศ นอกจากนี้ จีนยังมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาความมั่นคงในแม่น้ำโขง ปัญหาผู้อพยพชาวมุสลิมอุยกูร์ และมีปัญหากับชาติอาเซียนบางประเทศ เช่น สิงคโปร์ ที่จีนมองว่าวางตัวไม่เป็นกลางในกรณีทะเลจีนใต้ เป็นต้น^{๔๕}

ในด้านการพัฒนาศักยภาพทางการทหารไปสู่ความสมัยใหม่ เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนายุทธศาสตร์ความมั่นคงนั้น มุ่งมั่นให้บรรลุภารกิจเชิงประวัติศาสตร์ของกองทัพโดยมุ่งเน้นการนำไปปฏิบัติของยุทธศาสตร์ทางทหารยุคใหม่ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางทะเล อากาศ และความมั่นคงทางไซเบอร์ เพิ่มศักยภาพในการบุกเบิกทรัพยากรทางทะเล และมุ่งเน้นการสร้างแสนยานุภาพทางทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จีนอ้างว่า “จีนจะไม่ยอมก้มหัวให้กับแรงกดดันจากอำนาจภายนอกใดๆ โดยจุดยืนและการตัดสินใจเชิงนโยบายของจีนจะตั้งอยู่บนความถูกต้องตามความเป็นจริง”^{๔๖}

(๔) มิติเศรษฐกิจ : เศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ปัจจุบันจีนได้ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจที่มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลก มีปริมาณทุนสำรองเงินตราต่างประเทศ

^{๔๕} มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก บทบาท ผลกระทบ กับการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง, กขย.สนช.ขว.ทหาร, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

^{๔๖} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, การบูรณาการงานด้านความมั่นคงของจีน ภายใต้ผู้นำรุ่นที่ ๕, วารสารเสนาธิปไตย, ปีที่ ๖๓, ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๗, ยุทธศาสตร์จีนบนเวทีโลก, หน้า ๒๑๐ - ๒๑๑

จำนวนมหาศาล และมีศักยภาพที่สามารถให้การสนับสนุนปัจจัยด้านสินค้า สาธารณะต่างๆ ในฐานะประเทศมหาอำนาจระดับภูมิภาคและระดับโลก เนื่องจากการปรับยุทธศาสตร์และการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นการ ประเมินการณ์ที่ถูกต้องและชัดเจนของจีน โดยการก่อตั้ง AIB เป็นอีกปัจจัย หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงในจุดนี้ จีนตั้งเป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้เข้าถึงการสร้างสังคมแบบกินตืออยู่ได้อย่างทั่วถึง หรือที่ชาวจีนเรียกว่า “เสี่ยวคัง” ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยจีนจะเร่งปฏิรูปเชิงเศรษฐกิจและ เปิดประเทศต่อไปอย่างรอบด้านด้วยการส่งเสริมการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน มุ่งเน้นกลยุทธ์ในการส่งเสริมความต้องการภายในประเทศ และการพัฒนา ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างระบบความเท่าเทียมกันของ สวัสดิการสังคมเมือง และชนบทอย่างทั่วถึง^{๔๗}

ส่วนความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างจีนและไทย ยิ่งแนบแน่นมากยิ่งขึ้น โดยปัจจุบันจีนเป็นประเทศที่เป็นตลาดส่งออกสินค้า รายใหญ่ที่สุดของไทย รวมถึงยังเป็นประเทศหลักๆ ที่บ่อนักท่องเที่ยวให้กับ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย และความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เกิด ประสิทธิภาพอย่างชัดเจนเกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖ ไทยและจีน ได้ร่วมกันจัดตั้งการประชุมรองนายกรัฐมนตรีว่าด้วยความร่วมมือด้านการค้า การลงทุนและเศรษฐกิจ ไทย - จีน และมีการเปิดประชุมนี้ไปแล้วถึง ๓ ครั้ง นับจากจัดตั้งขึ้นจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยทั้งสองประเทศได้ลงนามในข้อตกลง การพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันอีกหลายฉบับ ในเวลาต่อมาได้มีการลงนามในบันทึก ความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการค้า เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ไทยและจีนได้ดำเนินการยกเว้นภาษีสำหรับผักและผลไม้ เป็นศูนย์ภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนกับจีน ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ ทั้งสองประเทศได้ลงนามในความตกลงการขยายความร่วมมือ

^{๔๗} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, การบูรณาการงานด้านความมั่นคงของจีน ภายใต้ผู้นำรุ่นที่ ๕, วารสาร เสนาธิปัตน์, ปีที่ ๖๓, ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗, ยุทธศาสตร์จีนบนเวทีโลก, หน้า ๒๑๐

ทวิภาคีทางเศรษฐกิจและการค้าเชิงกว้างและเชิงลึก ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ลงนามในความตกลงว่าด้วยการแลกเปลี่ยนเงินตราแบบทวิภาค ในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ สองประเทศลงนามในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ไทย - จีน ๕ ปี เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารกลางจีน ได้ลงนามร่วมกันในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งธนาคารชำระดุลเงินหยวนในประเทศไทย จากผลการดำเนินการตามข้อตกลงต่างๆ ทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบทวิภาคีระหว่างสองประเทศมีโลกทัศน์ที่ชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ และความร่วมมือแบบทวิภาคีก็ยิ่งมีความลึกซึ้งขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการขยายการลงทุนการค้าจนถึงด้านการเงิน ระดับความพึงพาระหว่างกัน ด้านเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศมีการยกระดับขึ้นอย่างเป็นลำดับ

ในด้านการลงทุนในต่างประเทศ “ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องในการเสริมศักยภาพด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลการลงทุน เพื่ออำนวยความสะดวกและปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการลงทุนของทั้งสองประเทศ” การลงทุนระหว่างไทย - จีน มีการเติบโตขึ้นอย่างมาก ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มูลค่าการลงทุนระหว่าง ไทย - จีน มีจำนวนถึง ๖,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ยอดรวมการลงทุนในประเทศไทยของจีนในภาพรวมแล้วมีแนวโน้มเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๗ เติบโตขึ้นประมาณ ๑๐ เท่า นอกจากนี้ ไทยและจีนยังเรียกร้องให้สร้างโครงข่ายเชื่อมต่อภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง เพื่อผลักดันให้เกิดการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานด้านการคมนาคม “ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันในการส่งเสริมโครงการเชื่อมต่อระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานด้านการคมนาคมผ่านเครือข่ายทางรถไฟ ทางหลวง ท่าเรือ และสนามบินที่เชื่อมต่อจาก สปป.ลาว และเมียนมา ซึ่งจะช่วยสร้างความสะดวกในการเดินทางขนส่งสินค้าในภูมิภาคนี้ ทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาการค้าและการท่องเที่ยวในภูมิภาคอีกด้วย”

และล่าสุด เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ในโอกาสที่ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีไทยได้เดินทางไปเยือนจีน รัฐบาลไทยและ

จีนได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางรถไฟของประเทศไทยตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๕ และบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการค้าสินค้าเกษตร ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๕๕๘

๔.๒.๓ สหพันธรัฐรัสเซีย

(๑) มิติการเมืองและการทูต

บทบาทและความสัมพันธ์ของรัสเซียต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและไทย ในสมัยปูตินมีสภาพเป็น “รัฐคู่ขนาน (Dual State)” มีระบอบการเมืองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นทางการ มีการปกครองที่ยึดหลักกฎหมาย และมีเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง การที่รัสเซียเป็นประเทศที่มีเรื่องอื้อฉาวด้านคอร์รัปชัน เหตุผลหนึ่งมาจากสื่อมวลชนในรัสเซียมีเสรีภาพมากในการเปิดโปงเรื่องนี้ แต่อีกด้านหนึ่ง ผู้มีอำนาจของรัสเซียก็มีอิทธิพลที่จะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเล่นงานฝ่ายตรงกันข้ามได้ เหมือนกับว่าผู้มีอำนาจมีระบอบกฎหมายของตัวเอง สภาพแบบรัฐคู่ขนานดังที่กล่าวมาในเบื้องต้นนี้คือสิ่งที่อธิบายพัฒนาการการเมืองของรัสเซียได้เป็นอย่างดี และหลังจากการล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ รัสเซียอยู่ในพื้นที่สีเทาที่ขาดความชัดเจนว่าจะพัฒนาประเทศโดยยึดหลักกฎหมายหรือจะเป็นประเทศที่มีการปกครองแบบที่เรียกกันว่า “อำนาจนิยมแต่เสรี” หรือ “ประชาธิปไตยที่มีการควบคุม” แต่ทั้งนี้นักวิเคราะห์เห็นว่า รัสเซียในสมัยปูตินไม่ต้องการให้มีระบอบการเมืองที่เลียนแบบสหรัฐฯ หรืออังกฤษ แต่เป็นระบอบการเมืองที่สะท้อนธรรมเนียมดั้งเดิมและสถานการณ์ของรัสเซีย เจ้าหน้าที่รัฐบาลรัสเซียเคยเรียกระบอบการเมืองรัสเซียเช่นนี้ว่า “*ประชาธิปไตยที่มีอธิปไตย (Sovereign Democracy)*” คือ นโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลอาศัยการสนับสนุนจากคนรัสเซีย ไม่ใช่ถูกกำหนดจากต่างประเทศ ปูตินก็เคยกล่าวว่า ถ้าไม่มีเสรีภาพ ไม่มี

ประชาธิปไตย รัสเซียก็จะไม่มีเสถียรภาพและนโยบายเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งรัสเซียจะเป็นผู้ตัดสินใจที่จะก้าวไปสู่การเป็นประชาธิปไตยด้วยตนเอง^{๔๘}

หลังจากที่ปูตินขึ้นเป็นผู้นำรัสเซียมาแล้ว ๑๗ ปี ปูตินทำให้รัสเซียเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จากประเทศที่เคยเต็มไปด้วยความปั่นป่วนทางการเมือง และทรัพยากรด้านพลังงานของรัฐถูกแปรรูปไปสร้างคามมั่งคั่งให้กับพวก Oligarch กลายมาเป็นรัสเซียใหม่ที่ความยิ่งใหญ่ในอดีตหวนกลับมา จนนิตยสาร Forbes ยกย่องให้ปูตินเป็นผู้นำการเมืองที่มีอิทธิพลมากที่สุดของโลกติดต่อกันถึง ๔ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ – ๒๕๕๙ ทั้งนี้เพราะบทบาทรัสเซียในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อทุกมุมของโลก ตั้งแต่สงครามกลางเมืองในซีเรีย จนถึงการพยายามแฮ็กข้อมูลของพรรคเดโมแครตเพื่อช่วย Trump ให้ชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ^{๔๙}

รัสเซียเริ่มให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในช่วงเวลาที่รัสเซียมีปัญหาความขัดแย้งกับสหรัฐฯ และชาติตะวันตก กรณีรัสเซียสนับสนุนกลุ่มกบฏในยูเครน และบุกเข้ายึดครองไครเมียของยูเครน โดยรัสเซียได้พยายามใช้จุดเด่นของตนในเรื่องการเมืองที่มีเสถียรภาพ ผู้นำที่เข้มแข็ง มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญมากมาย เช่น พลังงาน น้ำมัน แก๊สธรรมชาติ และการส่งออกอาวุธยุทธโธปกรณ์ มาเป็นเครื่องมือในการขยายบทบาทในภูมิภาคนี้ โดยรัสเซียถือเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางการทหาร โดยรัสเซียยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเกาหลีเหนือ รัสเซียเป็นหนึ่งในผู้เข้าร่วมการเจรจา ๖ ฝ่าย กับเกาหลีเหนือกับอาเซียน รัสเซียได้มีการกระชับความสัมพันธ์ผ่านการประชุมสุดยอดอาเซียน - รัสเซีย ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมถึงรัสเซีย

^{๔๘} ปรีดี บุญซื่อ, ประธานาธิบดี วลาดิเมียร์ ปูติน ผู้นำที่มีอิทธิพลมากที่สุดของโลก, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐, สืบค้นจาก <http://thaipublica.org/2017/03/pridi39/>

^{๔๙} ปรีดี บุญซื่อ, ประธานาธิบดี วลาดิเมียร์ ปูติน ผู้นำที่มีอิทธิพลมากที่สุดของโลก, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐, สืบค้นจาก <http://thaipublica.org/2017/03/pridi39/>

ยังเป็นตลาดค้าอาวุธรายใหญ่ของสมาชิกอาเซียนหลายประเทศ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นปัจจัยที่สามารถผลักดันให้รัสเซียเพิ่มบทบาทของตนเองได้ ในเวทีการเมืองโลก สังเกตได้จากรัสเซียสามารถผนวกดินแดนไครเมีย มีอิทธิพลในยูเครน และมีบทบาทสำคัญในการเจรจานิวเคลียร์ในอิหร่าน จึงถือได้ว่ารัสเซียเป็นหนึ่งในประเทศที่มีศักยภาพในการก้าวขึ้นมาเป็นหนึ่งในมหาอำนาจโลกได้ แต่อย่างไรก็ตาม รัสเซียก็ยังคงมีความขัดแย้งกับบางประเทศอย่างประเทศญี่ปุ่น ในกรณีหมู่เกาะ Kuril ซึ่งผู้นำทั้งสองชาติต่างพยายามหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างสันติ แม้ในขณะนี้ยังไม่คืบหน้ามากนักก็ตาม

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับรัสเซีย และนโยบายการต่างประเทศ ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง ไทย - รัสเซีย เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ โดยไทยและรัสเซียได้ถือเอาการเสด็จประพาสรัสเซียของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงวันที่ ๓ - ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน จนกระทั่งไทยได้ยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัสเซียนับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ภายหลังจากเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง และมีการปลงพระชนม์จักรพรรดินิโคลัสที่ ๒ และครอบครัว (๑ ปีหลังจากเปลี่ยนการปกครองซึ่งตรงกับสมัย ร.๖) ต่อมาได้ฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกันอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ สหภาพโซเวียตได้ส่งเอกอัครราชทูตคนแรกมาประจำการที่ประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ และไทยได้ส่งเอกอัครราชทูตไปประจำการที่สหภาพโซเวียต ในปีต่อมา (พ.ศ. ๒๔๙๐) ซึ่งความสัมพันธ์ได้ได้เริ่มฟื้นฟูอย่างเป็นทางการ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๓๐ เป็นต้นมา ประเทศไทยได้ส่งผู้ช่วยทูตไปยังประเทศรัสเซีย เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ และสร้างความสมดุลงกับมหาอำนาจต่างๆ จนกระทั่งความสัมพันธ์ระหว่าง ไทย - รัสเซีย เริ่มดีขึ้นเรื่อยๆ แต่อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทั้งทางการทหารและการค้าก็ยังไม่ลึกซึ้งเท่าไรนัก ความรู้สึกของคนรัสเซียรุ่นใหม่ไม่ได้รู้สึกผูกพันกับประเทศไทย

เช่นเดียวกับประเทศ สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ที่มีรัสเซียดูแลมาตั้งแต่
ในสมัยยุคสงครามเย็น แต่อย่างไรก็ตาม นับจากเมื่อสหภาพโซเวียตได้ล่มสลาย
ลงในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ รัสเซียได้เป็นผู้สืบทอดของสหภาพโซเวียตทั้งหมด จนถึง
ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๐) ถือได้ว่าประเทศไทยและรัสเซียมีความสัมพันธ์ทางการ
ทูตกันมาเป็นเวลายาวนานครบ ๑๒๐ ปี^{๕๐}

ในระหว่างสงครามเย็น ไทยกับสหภาพโซเวียตมีความสัมพันธ์
ที่ห่างเหิน และขาดความไว้นื้อเชื่อใจกัน เนื่องจากมีอุดมการณ์ทางการเมือง
ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็น และการล่มสลาย
ของสหภาพโซเวียต ความสัมพันธ์ ไทย - รัสเซีย ได้กลับคืนสู่ภาวะปกติ
มีการเยือนในระดับสูง ระหว่างกัน โดยมีการเยือนที่สำคัญ ยกตัวอย่างเช่น
ฝ่ายไทยไปเยือนรัสเซีย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ (๒-๑๑ กรกฎาคม) สมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯ เยือนสหพันธรัฐรัสเซีย อย่างเป็นทางการ
ในฐานะผู้แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อฉลองโอกาส
ครบรอบ ๑๑๐ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-รัสเซีย, ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙
(๒๓ - ๒๕ กุมภาพันธ์ , ๒๕-๒๗ เมษายน) พล.อ.ประวิตร วงษ์สุวรรณ ได้เดินทาง
เยือนรัสเซียอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาล และร่วมประชุม
ด้านความมั่นคงนานาชาติ, ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ (๑๗ - ๒๑ พฤษภาคม)
พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางเยือนรัสเซียอย่างเป็นทางการ
และเข้าร่วมประชุมสุดยอด อาเซียน - รัสเซีย และในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ (๑ - ๙
ตุลาคม) สมเด็จพระเทพฯ มีกำหนดเยือนรัสเซียอย่างเป็นทางการตาม
การทูลเชิญของรัฐบาล ส่วนฝ่ายรัสเซียมาเยือนไทย เช่น ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖
(๒๑ ตุลาคม) นายวลาดีเมียร์ ปูติน ประธานาธิบดีสหพันธรัฐรัสเซีย เยือนไทย
อย่างเป็นทางการ ในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๙, ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ (๗ - ๘ เมษายน) นายดมิทรี เมดเวเดฟ นาย
กรัฐมนตรี รัสเซีย ได้เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ โดยไทยและรัสเซียได้จัดตั้ง

^{๕๐} การสัมภาษณ์เชิงลึก พ.อ. คม วิริยเวชกุล, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

คณะทำงานว่าด้วยการหารือด้านความมั่นคง โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรมเป็นหัวหน้าคณะ เพื่อเป็นกลไกที่สำคัญในการรวมความร่วมมือ ด้านความมั่นคงในด้านต่างๆ มาไว้ในกรอบเดียวกัน และช่วยให้การติดต่อ ประสานงานอย่างมีเอกภาพ และได้จัดการประชุมเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘ มีการประชุมร่วมด้านความมั่นคงที่รัสเซียและ สมช.ไทย และ รัสเซียได้มีการลงนามข้อตกลงความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงาน เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

รัสเซียให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในระดับภูมิภาคมากกว่า ระดับประเทศ ยกตัวอย่างเช่น การที่รัสเซียไม่ได้ตั้งธนาคารแห่งชาติ ทุกประเทศในอาเซียน แต่ตั้งธนาคารแห่งชาติที่ประเทศสิงคโปร์ เนื่องจาก มองว่าสิงคโปร์เป็นประเทศที่โดดเด่นในเชิงการค้า รวมถึง มีความร่วมมือ ระหว่างกระทรวงกลาโหมไทยและกระทรวงกลาโหมรัสเซียในกรอบ ADMM - Plus มีการจัดตั้งศูนย์การแพทย์อาเซียนในประเทศไทย โดยแต่ละปีจะมีการส่งเจ้าหน้าที่มาประจำที่ศูนย์นี้ แต่หลังจากที่ประเทศไทย ดำเนินนโยบายถ่วงดุลอำนาจ จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย มีแนวโน้มดีขึ้น เกิดความร่วมมือระหว่าง ไทย - รัสเซีย อย่างเป็นรูปธรรม มากขึ้น ในขณะที่รัสเซียมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับจีนและอินเดีย แต่ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอินเดียไม่ราบรื่นเท่าใดนัก จึงเป็นประเด็น สำคัญอย่างยิ่งในการถ่วงดุลอำนาจเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับประเทศ มหาอำนาจ^{๕๑} ในขณะที่ ไทยกับรัสเซียได้มีความพยายามในการร่วมมือ เพื่อการพัฒนาอย่างมีพลวัตยิ่งขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ ที่เป็นไปในรูปแบบของ “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์” อันนำมาซึ่งการกระชับ ความสัมพันธ์ โดยมีกลไกความสัมพันธ์ทวิภาคีด้านการเมืองเป็นเครื่องผลักดัน และนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือในสาขาอื่นๆ ที่ลึกและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

^{๕๑} การสัมภาษณ์เชิงลึก พล.ท. ชัชชัย ภัทรนาวิก, วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

“ปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับไทยถึงจุดที่แข็งแกร่งที่สุด โดยครอบคลุมทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง วัฒนธรรม การศึกษา และการท่องเที่ยว และในปีนี้ก็จะได้เห็นบริบทระหว่างประชาชนเพื่อร่วมเฉลิมฉลอง ๑๒๐ ปีแห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่าง ไทย - รัสเซีย” โดยเอกอัครราชทูตรัสเซีย นายคีริลล์ บาร์สกี ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์กับประเทศไทยในปัจจุบัน บทบาททางการทูตและความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ

(๒) มิติสังคมจิตวิทยา : วัฒนธรรม ค่านิยม และแนวคิดของมหาอำนาจ

วัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติของรัสเซียมีความเป็นมาที่ยาวนานมาก วัฒนธรรมของรัสเซียถูกถ่ายทอดออกมาผ่านศิลปะหลายแขนง อาทิ บทกวี บัลเลต์ โอเปร่า ภาพยนตร์ สถาปัตยกรรม รวมไปถึงแอนิเมชัน วัฒนธรรมรัสเซียถูกเผยแพร่และได้สร้างอิทธิพลให้กับโลก นอกจากนี้ยังรวมถึงความแข็งแกร่งทางเทคโนโลยีของรัสเซียด้วย ในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ รัสเซียได้รับสื่อจากตะวันตกมากขึ้น สังคมและวัฒนธรรมของรัสเซียเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก แต่ทั้งนี้ พื้นฐานของชาวรัสเซียส่วนใหญ่ยังคงเป็นสังคมนอนุรักษนิยมเช่นเดิม

สำหรับลักษณะนิสัยของชาวรัสเซียนั้นไม่ค่อยยิ้มแย้มแจ่มใส ดูไม่เป็นมิตร และน่ากลัว แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าชาวรัสเซียเป็นชนชาติที่ไม่เป็นมิตรและโหดร้าย ในทางตรงกันข้ามหากได้สัมผัสกับชาวรัสเซียอย่างลึกซึ้งแล้วจะพบว่าชาวรัสเซียชอบคบเพื่อนและใจดี เพียงแต่การระมัดระวังคนที่ไม่รู้จักมากเกินไป ทำให้คนต่างวัฒนธรรมเห็นว่าชาวรัสเซียเป็นคนที่ยึดมั่น ซึ่งก็เป็นจริงตามนั้น แต่เมื่อได้คบเป็นเพื่อนสนิทกันแล้วก็จะพบว่า เป็นอีกบุคลิกหนึ่งที่ตรงกันข้าม เพราะจะเห็นว่าชาวรัสเซียเป็นคนรักสนุก ยิ้มแย้มแจ่มใส ชี้แจงใจ จริงใจ และชอบช่วยเหลือ^{๕๒}

^{๕๒} รมย์ ภริมนตรี, มารูจักชาวรัสเซียกันเถอะ, สืบค้นจาก www.crs.chula.ac.th/web/data/person.doc

ส่วนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างรัสเซียและไทยนั้น รัสเซียมีความตกลงกับไทยว่าด้วยความร่วมมือด้านวัฒนธรรมระหว่างกัน โดยได้ลงนามเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันหลายครั้ง เช่น โรงละครอุปรากร คอนเสิร์ตซิมโฟนีออร์เคสตรา บัลเลต์ เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้ประพันธ์ทำนองเพลง สรรเสริญพระบารมาถวายเป็นราชกาลที่ ๕ ก็คือนาย โยตร์ ชูรอฟสกี นักดนตรีชาวรัสเซีย ซึ่งจากความสัมพันธ์ของประเทศไทยและรัสเซียในหลากหลายระดับ นับจากระดับราชวงศ์ ที่พระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์เสด็จเยือนรัสเซีย เพื่อกระชับความสัมพันธ์ รวมถึงในระดับรัฐบาล เศรษฐกิจ ซึ่งไทยควรให้ความสำคัญกับมิติอื่น ๆ พร้อมกันไปด้วย เช่น การส่งเสริมการค้าการลงทุนกับรัสเซียให้มากขึ้น เพื่อกระชับความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรมต่อไป

(๓) มิติการทหาร : ความสัมพันธ์ทางการทหารระหว่างไทยกับมหาอำนาจ^{๕๓}

กองทัพไทยและกองทัพสหพันธรัฐรัสเซีย มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน กองทัพสองประเทศมีการแลกเปลี่ยน ผชท.ทหารระหว่างกัน ส่วนความสัมพันธ์ทางทหารเริ่มต้นครั้งแรกจริงๆ จากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถฯ ไปเข้ารับการศึกษา ณ รร.นายร้อยมหาดเล็ก Corps de Pages ประเทศรัสเซีย ณ เมืองเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๑ โดยมี นายพุ่ม สากร ตามเสด็จไปเข้ารับการศึกษาด้วย และด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์ และนายพุ่มฯ ทรงสำเร็จการศึกษาออกเป็นนายทหาร ด้วยคะแนนลำดับที่ ๑ และนายพุ่มเป็นลำดับที่ ๒ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๕ โดยที่พระองค์ทรงทำคะแนนได้สูงที่สุดเป็นประวัติการณ์ หลังจากนั้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๘ พระองค์และนายพุ่ม ได้กลับเข้ารับการศึกษา รร.เสนาธิการทหารอีกครั้งเป็นเวลา ๒ ปี และทรงสอบได้ที่ ๑ อีกครั้ง พระเจ้าซาร์นิโคลัส ทรงพอพระทัยยิ่ง ได้ทรงแต่งตั้งให้เป็นนาย

^{๕๓} การสัมภาษณ์เชิงลึก พ.อ. คม วิริยเวชกุล, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

พันเอกพิเศษในกองทัพกรีซเซียและเป็นนายทหารพิเศษในกรมทหารม้า
ฮุสซาร์ของสมเด็จพระจักรพรรดิ อีกทั้งยังพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เซนต์อันเดรย์ชั้นสายสะพาย ซึ่งเป็นตราสูงสุดของประเทศกรีซเซียนั้น
รวมทั้ง ตราเซนต์วลาดีเมียร์อีกด้วย จากที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า
ความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างประเทศทั้งสองมีมาอย่างยาวนานถึง ๑๑๙ ปี
(หลังจากเริ่มความสัมพันธ์ทางการทูตเพียงแค่ ๑ ปี) ปัจจุบันความสัมพันธ์และ
ความร่วมมือมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี
ความสัมพันธ์ไทย - รัสเซีย ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ สองฝ่ายเห็นชอบร่วมกัน
ที่จะเสริมสร้างและยกระดับความเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ระหว่างกัน
ในทุกมิติให้มากยิ่งขึ้น โดยมีข้อตกลงความร่วมมือทางทหารที่สำคัญ ได้แก่
ความร่วมมือด้านส่งกำลังบำรุงทหาร (MOU on Military Logistics)
กองทัพไทยและกองทัพรัสเซียมีความร่วมมือด้านการส่งกำลังบำรุง มีการ
จัดการประชุมคณะกรรมการส่งกำลังบำรุงร่วม กท.ไทย - กท.รัสเซีย
เป็นประจำทุกปี ผลัดกันเป็นเจ้าภาพ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ
การส่งกำลังบำรุง การแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิค การสัมมนาและ
การประชุมร่วม การวิจัยพัฒนา การฝึกศึกษา และความร่วมมือรูปแบบอื่นๆ
ที่เกี่ยวข้องกับการส่งกำลังบำรุงทางทหาร, ข้อตกลงความร่วมมือด้านการทหาร
(Agreement on Military Cooperation) ประกอบด้วย (๑) การแลกเปลี่ยน
มุมมองและข้อมูลด้านการเมืองและการทหารในการเสริมสร้างความไว้วางใจ
เชื่อใจและความมั่นคงระหว่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาความร่วมมือ
ด้านการต่อต้านการก่อการร้าย (๒) พัฒนาความร่วมมือด้านการฝึก
ร่วม การศึกษาทางทหาร การแพทย์ทหาร การแผนที่ทหาร อุตุนิยมศาสตร์ และ
การกีฬาและวัฒนธรรม (๓) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการรักษา
สันติภาพภายใต้กรอบขององค์การสหประชาชาติ (๔) ความร่วมมือด้านการ
ค้นหาและกู้ภัยทางทะเล (๕) ความร่วมมือด้านการต่อต้านการกระทำอันเป็น
โจรสลัด และ (๖) ความร่วมมือด้านอื่นๆ ที่คู่ภาคีเห็นพ้องร่วมกัน ต่อมา กท.
ได้เป็นเจ้าภาพจัดการหารือระดับผู้เชี่ยวชาญระหว่าง กท. กับ กท.รัสเซีย เมื่อ

๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ เพื่อกำหนดแนวทางและพัฒนาความร่วมมือทางทหารระหว่าง ไทย - รัสเซีย ตามความตกลงดังกล่าว ในประเด็นที่สำคัญ เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการแพทย์ทหาร และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการทำแผนที่ทหาร เป็นต้น, ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านเทคนิคทหาร (Agreement on Military-Technical Cooperation), ความร่วมมือด้านการศึกษา กห.รัสเซีย ได้ส่งร่างสัญญาว่าด้วยการส่งกำลังพลไปศึกษา ณ รัสเซีย ให้ฝ่ายไทยพิจารณา เมื่อ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ผ่าน สน.ผชท.ทหาร ไทย/ มอสโก ซึ่ง สน.ผชท.ทหาร ไทย/ มอสโก ได้นำส่งร่างสัญญาดังกล่าว ให้ บก.ทท. (สปท.) เรียบร้อยแล้ว สำหรับความคืบหน้าล่าสุดขณะนี้ ร่างสัญญา ยังคงอยู่ระหว่างการพิจารณาของ บก.ทท., ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการปกป้องข้อมูลลับ (Agreement on Mutual Protection of Classified Information) ร่างความตกลงฯ ดังกล่าว ระบุถึงการกำหนดแนวทางการปฏิบัติสำหรับการคุ้มครองข้อมูลที่มีชั้นความลับครอบคลุมทั้งด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ ความร่วมมือทางเทคนิค หรือความร่วมมือในด้านอื่นๆ

ความร่วมมือด้านยุทธโศปกรณ์ นอกจากยุทธโศปกรณ์ที่จัดหาจากรัสเซียจำนวนหนึ่งแล้ว ฝ่ายไทยยังมีความสนใจในการจัดซื้อยุทธโศปกรณ์ในด้านบรรเทาภัยพิบัติที่มีความทันสมัย ของรัสเซียในโอกาสต่อไป และมีการประชุม Moscow Conference on International Security เป็นเวทีการประชุมในลักษณะพหุภาคี การประชุมจะเป็นไปในลักษณะแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ข้อคิดเห็น รวมทั้งประสบการณ์ต่างๆ, ความร่วมมือด้านแพทย์ทหารตามกรอบความร่วมมือในการประชุมรพว.กท.อาเซียน และ คู่เจรจา (ADMM+) ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านแพทย์ทหารไทยและรัสเซีย ในห้วงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙ โดยได้ร่วมกันการจัดตั้งและเปิดศูนย์แพทย์ทหารอาเซียน เมื่อ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ เพื่อสนองตอบต่อสถานการณ์วิกฤต และภัยคุกคามในภูมิภาค ทั้งนี้ ความคืบหน้า

เกี่ยวกับการจัดตั้งสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอากาศ ณ กรุงมอสโก การจัดตั้ง สน.ผชท.ทอ./ มอสโก ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการพิจารณาอนุมัติ และเตรียมสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้ง คาดว่าจะสามารถดำเนินการ และเปิดสำนักงานได้ใน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๑ ส่วนการแลกเปลี่ยน การเยือนอย่างเป็นทางการ เมื่อ ๑๔ - ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ พล.อ. โอเล็ก ซาลยูคอฟ ผบ.ทบ.รัสเซีย ได้เดินทางมาเยือนไทยอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของ ทบ. ถือเป็นครั้งแรกที่ผู้นำเหล่าทัพรัสเซียเดินทางมาเยือนไทย

(๔) มิติเศรษฐกิจ : เศรษฐกิจระหว่างประเทศ^{๕๔, ๕๕}

เนื่องจากที่ผ่านมา ระบบเศรษฐกิจของรัสเซียมักผูกโยงกับ เศรษฐกิจของยุโรปและชาติตะวันตกอื่นๆ อยู่มาก ทำให้เมื่อระบบเศรษฐกิจ ในยุโรปประสบภาวะชะงักงัน เศรษฐกิจของรัสเซียก็ประสบปัญหาตามไปด้วย ดังนั้น ประธานาธิบดีปูตินจึงมองว่า วิธีการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ การดำเนินนโยบาย “หันหน้าตะวันออก” (Turn to the East) โดยมุ่งไปที่เอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ เพราะเป็นกลุ่มประเทศที่มีความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และยังมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ก่อนหน้านั้นในช่วง ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ รัสเซียเคยพยายามหันมาให้ความสำคัญกับตะวันออก โดยมุ่ง ขยายความสัมพันธ์กับประเทศจีน ซึ่งนโยบายดังกล่าวมีส่วนช่วยส่งเสริม ความสัมพันธ์รัสเซีย - จีน ในด้านเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี กระทั่งในช่วงกลาง ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จีนประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้ปริมาณการค้าระหว่าง จีนกับรัสเซียลดลงถึงร้อยละ ๓๐ รัสเซียจึงทบทวนนโยบายดังกล่าว และ หันมาให้ความสนใจกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากยิ่งขึ้น แต่ถึงแม้จะมีนโยบาย หันกลับมาสนใจกลุ่มประเทศตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น แต่รัสเซียยังไม่ สามารถเข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มากนัก

^{๕๔} การสัมภาษณ์เชิงลึก พ.อ.คม วิริยเวชกุล, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๕๕} คุยกับทูต ศิริลต์ บาร์สกี ประวัติศาสตร์แห่งความทรงจำ ในความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย (๔), รายงานพิเศษ, มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับที่ ๒๑ - ๒๗ เมษายน ๒๕๖๐

จากสถิติในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ รัสเซียเป็นคู่ค้าลำดับที่ ๑๔ ของอาเซียน มีมูลค่าการค้าระหว่างกันอยู่ที่ ๒๒,๕๐๐ ล้านดอลลาร์ ขยายจากปีก่อนหน้าร้อยละ ๑๓ ซึ่งถึงแม้มูลค่าทางเศรษฐกิจจะระหว่างกันจะเพิ่มสูงขึ้น แต่ยังคงถือว่าเป็นอัตราส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับประเทศคู่ค้าอื่นๆ ของอาเซียนอย่างจีน สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น สหรัฐฯ และอินเดีย เนื่องจากเครือข่ายทางการค้าระหว่างรัสเซียกับอาเซียนยังจำกัดอยู่เฉพาะการค้าอาวุธยุทโธปกรณ์และเทคโนโลยีนิวเคลียร์เป็นหลัก^{๕๖}

ในภาพรวมนั้น หากพิจารณาความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างรัสเซียกับบางประเทศในอาเซียน จะพบว่ามีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปอย่างผิวเผินเท่านั้น ดังนั้น รัสเซียจึงมีความพยายามที่ต้องการเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจทั้งภายในและระหว่างประเทศให้มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น ผ่านการจัดการประชุมซึ่งผู้นำแต่ละประเทศได้ร่วมหารือในประเด็นต่างๆ ทั้งความมั่นคงในภูมิภาค การจัดการกับความท้าทายรูปแบบใหม่ ตลอดจนการพัฒนาความร่วมมือระหว่าง อาเซียน - รัสเซีย ในหลายมิติ อาทิ การศึกษา การคมนาคม ตลอดจนพลังงาน ซึ่งนำไปสู่การลงนามร่วมกันใน “ปฏิญญาโซชี” (Sochi Declaration) และรับรองแผนปฏิบัติการอย่างครอบคลุมเพื่อส่งเสริมความร่วมมือ อาเซียน - รัสเซีย ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓

รัสเซียเป็นคู่ค้าอันดับ ๑ ของไทยในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (CIS) และอันดับที่ ๒๔ ของไทยในตลาดโลก ในขณะที่ไทยเป็นคู่ค้าอันดับ ๒ ในอาเซียนของรัสเซีย (รองจากเวียดนาม) และอันดับที่ ๓๕ ของโลก แต่อย่างไรก็ตาม ถือว่าการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียไม่มากนักเมื่อเทียบกับการค้าไทยกับทั่วโลก คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ ๐.๖๖ ของการค้าระหว่างไทยกับทั่วโลก จากการค้ารวมระหว่างประเทศไทยและรัสเซียล่าสุดในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ประมาณ ๑,๙๖๔.๑๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะที่มูลค่าการส่งออกของไทย

^{๕๖} นโยบาย “หันหน้าตะวันออก” ของรัสเซียต่ออาเซียน, ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, สืบค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/637836>

ประมาณ ๕๗๗.๕๒ ดอลลาร์สหรัฐ มูลค่าการนำเข้าสินค้ารัสเซียมาสู่ไทย ประมาณ ๑,๓๘๖.๖๓ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ไทยขาดดุลการค้าประเทศรัสเซีย ประมาณ ๘๐๙.๑๑ ล้านดอลลาร์สหรัฐ และจากสถิติของกระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ มีนักท่องเที่ยว ชาวรัสเซียมากกว่า ๑,๐๘๙,๐๐๐ ราย เดินทางมายังประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ถึงร้อยละ ๒๓.๓ ของจำนวนนักท่องเที่ยวของรัสเซียในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ และ สำหรับในปีนี้ (พ.ศ. ๒๕๖๐) ตั้งแต่ มกราคม - พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ มีนักท่องเที่ยวแล้วกว่า ๖๓๐,๘๒๗ คน (มากกว่าปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ในช่วงเดียวกัน ถึงร้อยละ ๓๐) ซึ่งสถิตินี้แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยถือเป็นจุดหมายปลายทาง ของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงสุดแห่งหนึ่งของชาวรัสเซีย

และอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือด้านพลังงาน รัสเซียประสงค์ ที่จะให้ไทยเป็นศูนย์กลางด้านพลังงานของรัสเซียในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะสานต่อความร่วมมือด้านพลังงาน ต่อไป โดยกระทรวงพลังงาน และ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) กับ บริษัท Gazprom ได้มีการประชุมร่วมกันตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ เพื่อศึกษาช่องทาง ในการพัฒนาร่วมในด้านน้ำมันและก๊าซธรรมชาติระหว่างไทย รัสเซีย และ ประเทศที่สาม เพื่อการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ และ การใช้พลังงาน จากแหล่งพลังงานทดแทน เป็นต้น

รัฐบาลทั้งฝ่ายไทยและรัสเซียได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเศรษฐกิจ และความร่วมมือทางด้านการลงทุนอย่างมาก ไม่เพียงแต่ในระดับรัฐบาลต่อ รัฐบาล แต่ยังรวมถึงระดับสังคมทางธุรกิจระหว่างสองประเทศด้วย ข้อตกลง ที่สำคัญระหว่างรัฐบาลและระหว่างหน่วยงานต่างๆ ได้มีการลงนามกัน ยกตัวอย่างในระหว่างการประชุมประเทศไทยของนายกรัฐมนตรี ดมิทรี เมด เวเดฟ (Dmitry Medvedev) แห่งรัสเซียเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. ๒๐๑๕ มีการลงนามบันทึกความเข้าใจด้วยความร่วมมือด้านการใช้พลังงานนิวเคลียร์ เพื่อสันติ ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทยกับ

กระทรวงพัฒนาเศรษฐกิจของรัสเซีย, การวางแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับแผนการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับรัสเซียในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐, บันทึกความเข้าใจระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมแห่งราชอาณาจักรไทยกับกระทรวงวัฒนธรรมสหพันธรัฐรัสเซีย, บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านยาเสพติดระหว่างสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ของไทย กับสำนักงานกลางเพื่อการควบคุมยาเสพติดแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย และบันทึกความเข้าใจระหว่างสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทยกับกระทรวงพัฒนาเศรษฐกิจแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย นอกจากนี้แล้วยังมีการลงนามความตกลงระหว่างภาคเอกชนไทยกับภาคเอกชนรัสเซียอีก ๕ ฉบับ”และการพบปะกันระหว่างผู้นำ ในการประชุมสุดยอดผู้นำ อาเซียน-รัสเซีย สมัยพิเศษ ที่เมืองโซชี (Sochi) ตอนใต้ของประเทศรัสเซีย ระหว่างวันที่ ๑๙ – ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้พบหารือทวิภาคีกับประธานาธิบดี วลาดิเมียร์ ปูติน (Vladimir Putin) แห่งรัสเซีย นี่คือนจุดเริ่มต้นของการเจรจาทางการเมืองรอบใหม่ระหว่างสองผู้นำ ผลของการประชุมครั้งนี้ คือการตัดสินใจที่จะสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กันในอนาคต^{๕๗}

๔.๒.๔ สาธารณรัฐอินเดีย

(๑) มิติการเมืองและการทูต

บทบาทและความสัมพันธ์ของอินเดียต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและไทย อินเดียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และอาเซียนมากขึ้น ตามนโยบายปฏิบัติการตะวันออก (Act East Policy) ในการกระชับความสัมพันธ์กับอาเซียน และได้กระชับความสัมพันธ์กับรัสเซีย ญี่ปุ่น และเวียดนามผ่านทางความร่วมมือด้านการทหารที่

^{๕๗} คุยกับทูต คริสต์ บาร์สกี ประวัติศาสตร์แห่งความทรงจำ ในความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย (๔), รายงานพิเศษ, มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับที่ ๒๑ – ๒๗ เมษายน ๒๕๖๐

มีเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งอินเดียยังให้ความสำคัญกับความมั่นคงในช่องแคบมะละกา และทะเลจีนใต้อีกด้วย ซึ่งอินเดียเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสนใจทั้งด้าน เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา รวมถึงมีศักยภาพด้านทรัพยากรบุคคล การเมือง ระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ มีนโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) มีกำลังทหารที่เข้มแข็งผ่านการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากประเทศรัสเซีย เป็นหลัก ซึ่งถือว่าอินเดียและรัสเซียเป็นพันธมิตรที่แนบแน่น อินเดียมี ทรัพยากรที่น่าสนใจหลายด้าน เช่น องค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT), ด้านข่าวกรอง (Intelligence) มีสถาบันวิจัยชื่อดังที่น่าสนใจ คือ Institute for Defence Studies and Analysis (IDSA), ระบบการใช้ข้อมูลทางชีวภาพในการตรวจสิทธิหรือแสดงตน (biometrics) ที่สามารถตรวจจับผู้ก่อการร้ายได้ อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง เมื่อ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ รัฐบาลอินเดียยัง ให้ความเคารพและเชิดชูสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยได้ประกาศทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล “ปัทมา ภูชาน” แต่สมเด็จพระเทพรัตน ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นรางวัลที่มอบให้กับผู้ที่มีผลงานโดดเด่น และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ปัญหาความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างอินเดียและไทย นั้นเป็นปัญหาที่ไทยไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรง แต่หากไทยไม่ระมัดระวังในการ ดำเนินนโยบายกับอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่อินเดียอ้างว่าปากีสถาน เข้ามารุกรานแคชเมียร์ในเขตอินเดีย อาจจะกระทบกับความสัมพันธ์ของ ทั้งสองประเทศได้ ซึ่งที่ผ่านมา ไทยและอินเดียมีการแลกเปลี่ยนการเยือน ในระดับสูงทั้งการเยือนของราชวงศ์ ผู้นำฝ่ายบริหารนิติบัญญัติและตุลาการ อย่างต่อเนื่อง ไทยและอินเดียมีบันทึกความเข้าใจร่วมกันเพื่อยกระดับ การป้องกันประเทศและความร่วมมือทางยุทธศาสตร์ ซึ่งครอบคลุม ด้านอาชญากรรมข้ามชาติ การตอบโต้การก่อการร้าย การบริหารภัยพิบัติ และความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การนำเอากฎเกณฑ์ของกฎหมายมาใช้

ความมั่นคงทางเรือ ความมั่นคงทางทะเล และการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง และในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ไทยประกาศนโยบาย “Look West Policy” หรือนโยบาย ที่ให้ความสำคัญกับเอเชียใต้ และต่อมาได้มีการพบปะระหว่าง พล.อ. ธนศักดิ์ ปฐมาปกรณ์ (รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีต่างประเทศของไทย) และเจ้าหน้าที่อาวุโสของอินเดีย ณ กรุงนิวเดลี เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งเรียกว่า Delhi Dialogue VII แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยให้การสนับสนุนนโยบาย “Act East Policy” อย่างแข็งขัน ซึ่งนโยบายดังกล่าวจะนำไปสู่การ กระชับความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีระหว่างไทยและอินเดียให้เข้มแข็งมากขึ้น

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับอินเดีย และนโยบาย การต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและไทยมีมาไม่น้อยกว่า ๗๐๐ ปี ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ไทยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย และนำมาปรับให้เข้ากับความต้องการ ซึ่งมีทั้งพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับ พระมหากษัตริย์ เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีจรดพระนังคัล แรกนาขวัญ พระราชพิธีบรมภิเษก ด้านศาสนา ไทยรับทั้งศาสนาพราหมณ์ และพุทธมาจากอินเดีย และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น การโกนจุก การทำบุญอุทิศส่วนกุศล เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ ได้เริ่มขึ้นเมื่อทั้งสองฝ่ายสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับอัครทูต ต่อกัน เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๑๙๔๗ ซึ่งเป็นเดือนเดียวกับที่อินเดียได้รับเอกราช ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและอินเดียดำเนินมาอย่างราบรื่นเสมอมา ต่อมาอินเดียและไทยได้ลงนามในความตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างกัน เมื่อ ๒๙ เมษายน พ.ศ.๒๕๑๐ นับเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ นับตั้งแต่นั้นมา โดยไทยมีนโยบายกระชับความสัมพันธ์กับอินเดีย เรื่อยมาจนกระทั่งในปี พ.ศ.๒๕๒๓ ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะหลังการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของรา จีฟ คานธี นายกรัฐมนตรีของอินเดีย ในปี พ.ศ.๒๕๒๙ สืบเนื่องมาจากที่ปี

พ.ศ.๒๕๒๘ ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสหภาพโซเวียต เมื่อกอร์บาซอฟ
ขึ้นเป็นผู้นำประเทศ และได้ประกาศนโยบาย “กลาสโนสต์และเปอเรสตรอยก้า
(Glasnost and Perestroika)” ซึ่งเป็นนโยบายที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน
อย่างสันติกับประเทศต่างๆ ในเอเชียแปซิฟิก และต้องการมีบทบาทสร้างสรรค์
ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งต่างๆ ในภูมิภาคนี้ ส่งผลให้ พล.อ.ชาติชาย
ชุมชนะวัน นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นได้เยือนอินเดียเป็นการตอบแทนในปี
พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นการแลกเปลี่ยนภายหลังที่อินเดียมาเยือนไทยก่อนหน้า
การเปลี่ยนแปลงนี้ได้วางแนวทางสำหรับการขยายความร่วมมือทั้งสองฝ่ายมา
จนถึงปัจจุบัน^{๕๘}

การวางนโยบายการต่างประเทศของอินเดียจะให้การสนับสนุน
การต่อสู้ เพื่ออิสรภาพของประชาชนที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่าง
ประเทศ พร้อมกับให้ความร่วมมือกับผู้รักสันติภาพ ต่อต้านการเลือกปฏิบัติ
ทางเชื้อชาติและการถือสีผิว อินเดียยืนกรานมาตลอดที่จะต่อต้านลัทธิ
จักรวรรดินิยมและลัทธิอาณานิคมทั่วโลก ต่อต้านสงครามของนักล่าอาณานิคม
และทำงานเพื่อสันติภาพของโลก อินเดียมีความมุ่งมั่นอยู่กับโลกที่สันติและ
กำหนดแนวทางสันติภาพเอาไว้ในส่วนของรัฐธรรมนูญที่ให้รัฐแสวงหาการ
แก้ไขข้อพิพาทระหว่างประเทศอย่างสันติ^{๕๙} อินเดียยึดมั่นอยู่กับโลกวิถิ
(secularism) และยอมรับอุดมคติของความอดกลั้น ซึ่งแสดงให้เห็น
อย่างชัดเจนในคำประกาศว่าด้วยปรัชญาศีลที่มีชื่อเสียงและลงนามโดย เนห์รู และ
โจ้ว เอิน ไหล ซึ่งเป็นคู่เจรจาในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ อันเป็นความเข้าใจสองฝ่าย
ที่จะไม่แทรกแซงต่อกันและอยู่ร่วมกันโดยสันติ แม้ว่าจะมีจุดมุ่งหมาย
ทางอุดมการณ์ที่แตกต่างกันก็ตาม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติจึงเป็นทางนำไป
แก่นโยบายต่างประเทศของอินเดียซึ่งวางอยู่บนความอดกลั้นต่อทุกคณะ

^{๕๘-๕๙} จรัญ มะลูลีม, อินเดียศึกษา การเมืองการปกครอง การต่างประเทศ ศาสนา สังคมและ
วัฒนธรรม, ๒๕๕๙, หน้า ๒๑ - ๒๒, ๑๐๑ - ๑๐๓, ๑๘๕ - ๑๘๗, ๒๑๙ - ๒๒๑

ของผู้อื่น อย่างไรก็ตาม ความอดกลั้นหรือการยอมกันได้นี้มิได้หมายถึง การยินยอมในเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ ด้วยเหตุนี้หลังจากการโจมตีจากจีน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ อินเดียจึงก้าวไปข้างหน้าอย่างเป็นระบบด้วยการสร้างระบบ ป้องกันที่น่าประทับใจ และการทำการทดลองการใช้อุปกรณ์นิวเคลียร์ ๕ ครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ และประกาศตนเองเป็นรัฐที่มีนิวเคลียร์ในที่สุด จึงอาจกล่าว ได้ว่าหลักการพื้นฐานที่เน้นย้ำในนโยบายต่างประเทศของอินเดียเริ่มต้นขึ้น โดย บันดิตะยิวาหระลาล เนห์รู (Pt. Nehru) ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ในขณะที่ดำรง ตำแหน่งเป็นหัวหน้ารัฐบาลชั่วคราวของอินเดีย นโยบายต่างประเทศ ของอินเดียยังคงดำเนินอยู่บนแนวทางดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ การรักษา ไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงปลอดภัย ต่อต้านลัทธิอาณานิคม ลัทธิ อาณานิคมใหม่ และการแบ่งแยกเชื้อชาติ ความต้องการในการรักษาระยะห่าง จากอำนาจทางการเมืองและสงครามเย็น รวมทั้งความต้องการในการสร้างความ แข็งแกร่งให้กับสหประชาชาติ เป็นต้น สรุปได้ว่า นโยบายระหว่าง ประเทศของอินเดียยึดมั่นบนสันติภาพของโลก และยอมรับสหประชาชาติ ว่าเป็นดังเครื่องมือสำคัญและมีคุณค่าต่อสันติภาพโลก^{๖๐}

(๒) มิติสังคมจิตวิทยา : วัฒนธรรม ค่านิยม และแนวคิด ของมหาอำนาจ

ชาวอินเดียมีลักษณะทางพันธุกรรมที่หลากหลายและได้รับการ ชนนานนามว่าเป็นอีกแหล่งหนึ่งของการหล่อหลอมทางเชื้อชาติที่แตกต่างกัน อินเดียมีระบบวรรณะ และถือกฎอย่างเคร่งครัดว่าใครเกิดมาในวรรณะใดต้อง อยู่ในวรรณะนั้นตลอดไป รวมทั้งลูกหลานที่เกิดตามมา ประกอบกับประเทศ อินเดียถือเป็นมรดกทางอารยธรรมและวัฒนธรรมโบราณ ดังนั้น นโยบายที่ถูก ร่างขึ้นหลังจากอินเดียได้รับเอกราชจึงสะท้อนถึงวัฒนธรรมและประเพณี ทางการเมืองของอินเดีย ชาวอินเดียประทับใจต่อประเพณีชาวพุทธในสมัย พระเจ้าอโศกมหาราชที่สนับสนุนสันติภาพ เสรีภาพ และความเท่าเทียม ดัง

^{๖๐} จรัญ มะลูลีม, อินเดียศึกษา การเมืองการปกครอง การต่างประเทศ ศาสนา สังคมและ วัฒนธรรม, ๒๕๕๙, หน้า ๑๐๐, ๒๑๐ - ๒๑๓

นั้น เนห์รู จึงได้นำตัวแบบคำสอนในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชมาใช้เป็นหลัก
นำในนโยบายของรัฐที่ว่าด้วยอุดมการณ์สันติภาพระหว่างประเทศ และการ
แก้ไขข้อพิพาทระหว่างประเทศด้วยอุดมการณ์สันติวิธี^{๖๐} ประกอบกับ อินเดีย
ให้ความเคารพและรักใคร่ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เป็นอย่างมาก โดย
ล่าสุดเมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ รัฐบาลอินเดียได้ประกาศทูลเกล้าฯ
ถวายรางวัล “ปัทมา ภูชาน” แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ซึ่งทรงเป็น
บุคคลต่างชาติเพียงคนเดียวที่ได้รับรางวัลนี้ในปีนี้เป็นรางวัลที่มอบให้กับผู้ที่มี
ผลงานโดดเด่นและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สิ่งที่เรารับรู้มาตลอดนั้นคือ ไทยและอินเดียมีความสัมพันธ์
กันมายาวนานมากกว่า ๗๐ ปี โดยเฉพาะสังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลไม่น้อย
จากอินเดีย ซึ่งถือเป็นหนึ่งในอู่ของอารยธรรมโลก ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์
ในยุคสมัยใหม่ได้เริ่มต้นขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ หลังจากนั้น ความสัมพันธ์
ระหว่าง ไทย – อินเดีย ก็มีทั้งใกล้ชิด และห่างเหิน โดยเฉพาะในช่วงสงคราม
เย็นที่ทั้งสองประเทศมีพรรคชนะต่อประเด็นปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ
แตกต่างกัน จึงทำให้ความสัมพันธ์ในช่วงเวลาดังกล่าว ไม่มีความก้าวหน้า
มากนัก แต่ต่อมาความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกิดขึ้น หลังจากพลเอกชาติชาย
ชูนพวัณ นายกรัฐมนตรีของไทย ได้เดินทางไปเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการ
ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ซึ่งถือเป็นการให้ความสำคัญกับอินเดีย และมีการ
ปรับปรุงความสัมพันธ์ในระดับผู้นำอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน หลังจากการ
เยือน ได้เกิดความร่วมมือในด้านต่างๆ ตามมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน
เศรษฐกิจ นอกจากการเยือนครั้งนั้นจะมีนัยยะที่สำคัญต่อความสัมพันธ์
ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศแล้ว ยังส่งผลต่อบรรยากาศ
ทางการเมืองในภูมิภาคอีกด้วย อีกทั้ง ยังเป็นการริเริ่มแนวคิดการมองไปทาง
ฝั่งตะวันตก ซึ่งถือเป็นการริเริ่มทางนโยบายต่างประเทศที่น่าสนใจเป็น
อย่างยิ่ง และในเวลาต่อมาก็ได้กลายเป็นหนึ่งในนโยบายต่างประเทศของไทย

^{๖๐} จักรู มะลุติม, อินเดียศึกษา การเมืองการปกครอง การต่างประเทศ ศาสนา สังคมและ
วัฒนธรรม, ๒๕๕๙, หน้า ๑๐๐, ๒๑๐ – ๒๑๓

ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายมองตะวันออกของอินเดีย ณ วันนี้ รัฐบาลอินเดียชุดปัจจุบันมีนโยบายลงมือทำด้านตะวันออก (Act East policy) ฉะนั้น ถึงเวลาแล้วเช่นกันที่ไทยควรดำเนินนโยบายที่ให้ความสำคัญกับอินเดีย และภูมิภาคด้านตะวันตกโดยรวมมากขึ้น ความสัมพันธ์ไทย - อินเดีย ยังมีประเด็นความร่วมมือในมิติต่างๆ อีกมากมายที่มีศักยภาพและรอการลงมือทำจากความร่วมมือของทุกฝ่าย ซึ่งต้องอาศัยความมุ่งมั่นทางการเมือง (Political will) จากภาครัฐบาล ความเข้มแข็งของภาคเอกชน และการมีส่วนร่วมในระดับประชาชนกับประชาชนของทั้งสองประเทศ (People to people contact) เพื่อขับเคลื่อนในระดับนโยบายอย่างจริงจัง และทำให้ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น^{๖๒}

(๓) มิติการทหาร : ความสัมพันธ์ทางการทหารระหว่างไทยกับมหาอำนาจ^{๖๓}

ความสัมพันธ์ด้านการทหารระหว่างไทยและอินเดียมีความใกล้ชิดกัน โดยมีความร่วมมือที่สำคัญ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้บังคับบัญชาระดับสูงและเจ้าหน้าที่ การและเปลี่ยนผู้ช่วยทูตทหาร การแลกเปลี่ยนนายทหารเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมและการดูงานต่างๆ การแลกเปลี่ยนการเยือนเมืองท่าของเรือรบ และหมู่เอฟีกนักเรียนนายเรือ การฝึกร่วม และการลาดตระเวนทางทะเลร่วมกันในพื้นที่เขตติดต่อระหว่างไทย - อินเดียในทะเลอันดามัน เป็นต้น^{๖๔} แต่ยังไม่มีความร่วมมือแบบทวิภาคีด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเทศได้เป็นสมาชิกของกรอบความร่วมมือการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน และประเทศคู่เจรจา (ASEAN

^{๖๒} ครบรอบ ๗๐ ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-อินเดีย : ย้อนอดีตการเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการครั้งแรกของนายกรัฐมนตรีไทยเมื่อปี ค.ศ. 1989 ไฉนจึงสำคัญ?, ออนไลน์ผ่าน http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor/answer.php?question_id=1581, ๒๕๖๐

^{๖๓} การสัมภาษณ์เชิงลึก พ.อ.คม วิริยเวชกุล, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๖๔} จรัญ มะลูลีม, อินเดียศึกษา การเมืองการปกครอง การต่างประเทศ ศาสนา สังคมและวัฒนธรรม, ๒๕๕๙, หน้า ๒๐๖ - ๒๑๐, หน้า ๑๙๖ - ๑๙๗

Defence Ministerial Meeting Plus : ADMM – Plus) ว่าด้วยคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของอาเซียน (Expert Working Group on Peacekeeping Operation: EWG on PKOs) และถึงแม้ว่าอินเดียจะเป็นสมาชิก EWG on PKOs ของอาเซียน แต่ยังไม่ได้แสดงบทบาทที่ชัดเจนเท่าไรนัก โดยเมื่อเดือน กุมภาพันธ์ – มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ อินเดียได้เสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัดการฝึกร่วม/ ผสม ภาคสนามด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมและการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพของอาเซียน ณ เมืองพูเน่ ซึ่งเป็นการจัดการฝึกภาคสนามร่วมกันของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม (EWG on HMA) ซึ่งอินเดียเป็นประธานร่วมกับเวียดนาม และคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (EWG ON PKOs) ซึ่งมีเกาหลีใต้และกัมพูชาเป็นประธานร่วม^{๖๕}

(๔) มิติเศรษฐกิจ : เศรษฐกิจระหว่างประเทศ

มูลค่าทางการค้าระหว่างไทยและอินเดียขยายตัวอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง โดยในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จากมูลค่าการค้า ๔.๙๕ พันล้านเหรียญสหรัฐ ขยายตัวเป็น ๖.๖๔ พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ (เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๓๕) แต่ทั้งนี้ การค้าของทั้งสองประเทศยังมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับศักยภาพ^{๖๖} เนื่องจากยังพบปัญหาด้านเศรษฐกิจระหว่างอินเดียและไทยอีกหลายประการ^{๖๗} เช่น ๑) ทัศนคติของนักลงทุนไทยที่ไม่คุ้นเคยกับการลงทุนในประเทศอินเดีย เนื่องจากมีประสบการณ์ที่เคยทำการค้ากับประเทศที่พัฒนาแล้วมากกว่า ๒) นโยบายการค้าของอินเดียยังคงกีดกันสินค้าจากต่างประเทศ แม้ว่าอินเดียจะประกาศนโยบายการค้า

^{๖๕} ความร่วมมือไทย – อินเดีย ด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ, ขว.ทหาร, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

^{๖๖-๖๗} จริญญา มะลูลีม, อินเดียศึกษา การเมืองการปกครอง การต่างประเทศ ศาสนา สังคมและวัฒนธรรม, ๒๕๕๙, หน้า ๑๙๕ – ๑๙๖ , ๒๑๗ – ๒๑๙

ระหว่างประเทศเป็นแบบนโยบายการค้าเสรีก็ตาม แต่ในความเป็นจริงอินเดียยังคงมีข้อจำกัดในการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ โดยมีมาตรการด้านภาษี การนำเข้าสูง รวมถึงมาตรการที่มีใช้ภาษี เช่น การนำเข้าที่ต้องมีใบอนุญาต การใช้ระบบจำกัดปริมาณการนำเข้า เป็นต้น ๓) อินเดียอยู่ในฐานะที่เป็นคู่แข่งทางการค้าที่สำคัญของไทย เนื่องจากทั้งสองประเทศผลิตสินค้าที่มีความคล้ายคลึงกันมาก ทั้งในรูปแบบและลักษณะของสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม และ ๔) อินเดียส่งวนธุรกิจสำหรับคนอินเดียค่อนข้างมาก เช่น อุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และอุตสาหกรรมผลิตเครื่องอุปโภคบริโภค รวมถึงการจำกัดการถือหุ้นของนักลงทุนต่างชาติ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดที่กีดกันนักลงทุนไทย เป็นต้น ซึ่งภายหลังจากเศรษฐกิจโลกได้ฟื้นตัวในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับอินเดียจึงมีโอกาสสูงขึ้น โดยเฉพาะจากการลงนามความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย - อินเดีย และ อาเซียน - อินเดีย ประกอบกับไทยและอินเดียได้จัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ทั้งในกรอบทวิภาคี และพหุภาคี (อาเซียน อินเดีย และ BIMSTEC) ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการขยายการค้าการลงทุนต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาระหว่างอินเดียและไทยจะเน้นหนักไปที่ปัญหาเศรษฐกิจและการค้าการลงทุน โดยเมื่อวันที่ ๒๔ - ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ได้เดินทางเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการ ซึ่งหนึ่งในผลของการเยือนครั้งนั้น คือ ผู้นำของทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะยกระดับความร่วมมือระหว่างกัน และพัฒนาความสัมพันธ์ไปสู่ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) โดยไทยต้องการให้อินเดียมีบทบาทสร้างสรรค์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเน้นความร่วมมือในด้านการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างไทย อาเซียน และอินเดีย

๔.๒.๕ ญี่ปุ่น

(๑) มิติการเมืองและการทูต

บทบาทและความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และไทย ฐานการเมืองที่แข็งแกร่งของ นายคาชิ อินโซ อะเบะ แห่งญี่ปุ่นที่กำลังจะดำรงตำแหน่งผู้นำญี่ปุ่นในปีที่ ๕ ในปีนี้ ทำให้เส้นทางการเมืองของ นายอะเบะแทบจะไร้ขีดจำกัด แต่ทั้งนี้ ความท้าทายสำหรับรัฐบาลอะเบะ ในปีนี้ นายอาเบะจะสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ทวิภาคีกับสหรัฐฯ หลังจากที่ ปธน.Trump เป็นประธานาธิบดีคนใหม่ได้อย่างไร เนื่องจาก นโยบายด้านการต่างประเทศ ความมั่นคง และเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ยังมี ความไม่แน่นอน ประกอบกับ ปธน.Trump ได้ประกาศว่าสหรัฐฯ จะถอนตัว ออกจากความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership: TPP) ซึ่งเป็นข้อตกลงการค้าเสรีที่รัฐบาล อะเบะผลักดันมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนเรื่องหนึ่งของญี่ปุ่น นอกจากนี้ ในประเด็นความขัดแย้งในหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu ญี่ปุ่นต้อง หยั่งเชิงด้วยว่า ปธน.Trump จะเดินตามรอยรัฐบาลของ ปธน. โอบามา ซึ่งยืนยันว่าหมู่เกาะดังกล่าวอยู่ในขอบข่ายของสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่าง ญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ หรือไม่ ซึ่งในการพบกันครั้งที่สองของนายคาชิ อาเบะและ ปธน.Trump เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่ผ่านมา ทั้งสองได้ออก แถลงการณ์ร่วมกัน โดย ปธน.Trump ยืนยันว่าสหรัฐฯ จะปกป้องญี่ปุ่น ด้วยศักยภาพทางการทหารทั้งหมดของตน ซึ่งครอบคลุมไปถึงหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu และรวมถึงการใช้อาวุธนิวเคลียร์ และนายคาชิ อาเบะ ก็ได้ยืนยันว่าญี่ปุ่นจะสนับสนุนแผนการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างทางการทหาร ของสหรัฐฯ ในโอกินะวะเพื่อรองรับการดำรงอยู่ในระยะยาวของกองกำลัง สหรัฐฯ ในญี่ปุ่น รวมทั้ง ทั้งสองประเทศจะเข้าไปมีบทบาทด้านความมั่นคง ในเอเชียแปซิฟิกให้มากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีทะเลจีนตะวันออกและ ทะเลจีนใต้ แต่ในระยะยาวแล้ว นโยบาย “American First” ของ ปธน.Trump

อาจส่งผลให้ญี่ปุ่นต้องลดการพึ่งพาสหรัฐฯ และเพิ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงแบบพหุภาคีกับประเทศอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะกับเกาหลีใต้ เวียดนาม และฟิลิปปินส์ หรือแม้แต่รัสเซีย ควบคู่ไปกับการสร้างแสนยานุภาพทางการทหารและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ปธน.Trump ได้นำพาญี่ปุ่นให้ออกจาก “ยุคหลังสงคราม” ซึ่งทำให้ความฝันสูงสุดทางการเมืองของอาเบะเข้าใกล้ความเป็นจริงมากขึ้นเรื่อยๆ

ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในฐานะพันธมิตรหลักของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งญี่ปุ่นได้ออกนโยบายความมั่นคงล่าสุดเพื่อการยกระดับบทบาททางทหารภายใต้กฎหมายความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่เน้นการสร้างสันติภาพเชิงรุก (Proactive Contribution to Peace) เพื่อคงไว้ซึ่งเสถียรภาพความมั่นคงในภูมิภาค และส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงกับภูมิภาคให้มากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงร่วมซึ่งญี่ปุ่นต้องเผชิญโดยตรง ทั้งจากปัญหาเกาหลีเหนือ และความขัดแย้งกับจีนกรณีหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu ในทะเลจีนตะวันออก รวมถึงในทะเลจีนใต้ ที่ญี่ปุ่นเข้ามาให้การสนับสนุนยุทธโธปกรณ์ เช่น เรือตรวจการณ์ และ บ.ตรวจการณ์ให้กับเวียดนามและฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่นยังให้ความสำคัญอย่างมากกับความสัมพันธ์และการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ญี่ปุ่นได้ตีความรัฐธรรมนูญใหม่ เพื่อเร่งพัฒนาด้านการป้องกันประเทศ อีกทั้ง ญี่ปุ่นยังได้เข้ามาแทรกแซงปัญหาทะเลจีนใต้ด้วยการสนับสนุนยุทธโธปกรณ์และความช่วยเหลือแก่ประเทศที่เป็นคู่พิพาทของจีนในทะเลจีนใต้ รวมทั้งในห้วงเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ นายคา Shinzo Abe ของญี่ปุ่น ยังได้เดินสายกระชับความสัมพันธ์กับประเทศออสเตรเลีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ซึ่งถือว่าญี่ปุ่นเป็นหมากตัวสำคัญของสหรัฐฯ ในการเสริมสร้างบทบาทด้านความมั่นคงในภูมิภาคนี้

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับญี่ปุ่น และนโยบายการต่างประเทศ ไทยและญี่ปุ่นดำรงสัมพันธ์ภาพอย่างยาวนานกว่า ๖๐๐ ปี มิตรภาพ

ระหว่างประเทศทั้งสองแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นในระยะหลัง ในช่วงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งในปีนี้ประเทศญี่ปุ่นและไทยจะได้จัดงานฉลองครบรอบ ๑๓๐ ปี แห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ญี่ปุ่นและไทยดำรงความสัมพันธ์ฉันมิตรมาเป็นเวลายาวนานโดยประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นได้ลงนามในปฏิญญาทางพระราชไมตรีและการพาณิชย์ระหว่างญี่ปุ่นและไทย และได้เริ่มความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ ซึ่งจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็ได้พัฒนาก้าวหน้าขึ้นอย่างมากความร่วมมือของทั้งสองประเทศครอบคลุมทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีจำนวนบริษัทเอกชนของญี่ปุ่นตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้มีจำนวนประชากรชาวญี่ปุ่นพำนักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากแห่งหนึ่งในโลก โดยที่สำคัญผ่านมา ไทยและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างพระราชวงศ์ของทั้งสองประเทศเป็นพื้นฐาน ซึ่งญี่ปุ่นและไทยกำลังสร้างสรรค์ความเป็นหุ้นส่วนด้านการทูตทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก ตัวอย่างเช่น ในระดับภูมิภาค ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือแก่โครงการลุ่มแม่น้ำโขง ส่วนในระดับโลกยังให้การสนับสนุน ดร. ศุภชัย พานิชภักดิ์ อดีตรองนายกรัฐมนตรีเป็นผู้อำนวยการคนใหม่ในการเลือกตั้งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกหรือ WTO

ส่วนนโยบายการต่างประเทศของญี่ปุ่นเน้นการทูตวัฒนธรรม ตั้งแต่หลักการฟุคุตะ (พ.ศ. ๒๕๒๐) โครงการแลกเปลี่ยนต่างๆ อาทิ โครงการเรือเยาวชน, Asia Center เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับประเทศอาเซียนต่างๆ, การบรรเทาภัยพิบัติ, การต่อต้านโจรสลัด, ODA, FDI, NGOs, PKO และจากบทวิจารณ์หนังสือเรื่อง Japan's ASEAN Policy: In Search of Proactive Multilateralism^{๒๘} ซึ่งได้อธิบายถึงนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นว่ามี ๓ แบบ ได้แก่ แบบกระแสหลัก แบบทางเลือก และแบบสายกลาง

^{๒๘} ศิริพร วิชชวัลลค์, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง Japan's ASEAN Policy: In Search of Proactive Multilateralism, วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒

๑) แบบกระแสหลักหมายถึง กลุ่มที่อธิบายนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นว่ามีลักษณะพึ่งพิงสหรัฐฯ หรือให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ๒) แบบทางเลือกให้ความสำคัญแก่ “นโยบายเอเชีย” และการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ให้มีลักษณะเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันมากขึ้น ๓) แบบสายกลาง เป็นภาพของนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นในเรื่องนี้ ก็ถูกอธิบายเน้นหนักไปในเรื่องของการเปิดเสรีทางการค้าเสียมากกว่า “การเปิด” ในเชิงของความเป็นสมาชิกขององค์กระระดับภูมิภาค ซึ่งสรุปได้ว่า สหรัฐฯ มีบทบาทนำ และมีอิทธิพลอย่างเด่นชัดต่อนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น รวมถึงญี่ปุ่นมีเครื่องมือทางการต่างประเทศค่อนข้างเยอะ ประกอบกับ ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับประเทศอาเซียนมาก^{๒๙}

(๒) มิติสังคมจิตวิทยา : วัฒนธรรม ค่านิยม และแนวคิดของมหาอำนาจ

มีความเข้มแข็งมากทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิม (traditional Culture) และวัฒนธรรมสมัยนิยม (Pop Culture) โดยตัวอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น พิธีชงชา การจัดดอกไม้ ปรัชญาเซ็น ยูโด การ์ตูน ภาพยนตร์การ์ตูน เกมส์ คาราโอเกะ แฟชั่น ดารา นักร้อง อาหาร ชาเขียว ขนม นำเสนอผ่านความน่ารัก (kawaii) การที่วัฒนธรรมญี่ปุ่นเป็นที่นิยม สาเหตุที่ได้รับคามนิยมอาจเนื่องจากความเป็น “วัฒนธรรมสมัยนิยมแนวเสรี (liberal pop culture)” เช่น การ์ตูนเกย์ เป็นต้น

ส่วนค่านิยม แนวคิดของญี่ปุ่นนั้น มักมีนวัตกรรมใหม่ออกมาอยู่เรื่อยๆ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็น “รัฐพัฒนา (Development State)” เน้นการบริหารจัดการ อาทิ JIT, 5S, TQC, Kaizen, lean production ต่อมาใน

^{๒๙} กิตติ ประเสริฐสุข, สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สรุปผลการสัมมนา “ยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย” บทเรียนจากจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้สู่การประยุกต์ใช้ของไทย, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, ณ ห้องกมลทิพย์ ๑ โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ

ยุคปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เน้นความมั่นคงมนุษย์ โดยมีโครงการต่างๆ อาทิ ODA-GGP (Grant for Grassroot Projects) และให้ความสำคัญกับด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีโครงการ Cool Earth 50 และ Cool Biz ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีต้นทุนทางสังคมสูง แม้ในสถานการณ์ภัยพิบัติที่ญี่ปุ่นสามารถแสดงให้เห็นถึงความมีระเบียบของชาวญี่ปุ่นให้ประชาคมโลกรับรู้^{๗๐} ทั้งนี้ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นปีแห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและญี่ปุ่น ซึ่งได้ดำเนินมาครบรอบ ๑๓๐ ปี นับเป็นความสัมพันธ์ที่มีความหมายมาก ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และความร่วมมือที่เกิดขึ้นในทุกด้าน เป็นความสัมพันธ์ที่เปี่ยมด้วยมิตรไมตรีและความเข้าใจที่มีต่อกันมาเกินกว่าศตวรรษ ญี่ปุ่นเองให้ความสำคัญกับบทบาทของไทยในฐานะศูนย์กลางของอาเซียน เป็นพันธมิตรที่พร้อมจะสร้างความเจริญเติบโตในภูมิภาคนี้ไปด้วยกัน

(๓) มิติการทหาร : ความสัมพันธ์ทางการทหารระหว่างไทยกับมหาอำนาจ

ด้านความร่วมมือด้านการทหารของญี่ปุ่นนั้น กองทัพไทยมีความสัมพันธ์อันดีกับ กท.ญี่ปุ่น และ กกล.ป้องกันตนเองญี่ปุ่น ทั้งสองประเทศมีการแลกเปลี่ยน ผชท.ทหาร ระหว่างกัน โดยความร่วมมือทางทหารที่ผ่านมา มีทั้ง การศึกษา ได้แก่ กท.ญี่ปุ่น ให้ที่นั้งศึกษาแก่นักเรียนทหารไทยปีละ ๕ นาย ศึกษาใน รร.นายร้อยรวมเหล่า (National Defense Academy-NDA) หลักสูตร ๕ ปี ภายหลังจากการศึกษายังให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่นักเรียนทหารของกองทัพไทยจำนวน ๕ นาย ที่สำเร็จการศึกษาให้เข้ารับการศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาโท (ระยะเวลาศึกษา ๒ ปี) และศึกษาต่อหลักสูตรโรงเรียนทำการนายทหารสัญญาบัตรทหารอากาศญี่ปุ่น (ระยะเวลาการศึกษา ๖ เดือน) การแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างนักเรียนนายร้อยรวมเหล่าญี่ปุ่น

^{๗๐} กิตติ ประเสริฐสุข, สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สรุปผลการสัมมนา “ยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย” บทเรียนจากจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้สู่การประยุกต์ใช้ของไทย, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, ณ ห้องกมลทิพย์ ๑ โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ

การแลกเปลี่ยนทางวิชาการ/ การประชุม/ สัมมนา ความร่วมมือในระดับ ทท. และเหล่าทัพ ได้แก่ การจัดตั้งคณะทำงานความร่วมมือทางทหารระดับ ทบ. ไทย กับ กกล.ป้องกันตนเองทางบกญี่ปุ่น เพื่อให้มีการประชุมฝ่ายเสนาธิการ ระหว่างกองทัพสองประเทศ ครอบคลุม การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูง ผู้ปฏิบัติและระดับหน่วย การศึกษาอบรมและการวิจัย การพัฒนาขีดความสามารถทางทหาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความร่วมมือด้านการส่งกำลังบำรุง การรักษาสันติภาพ ด้านการฝึก อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ เนื่องจาก อุตสาหกรรมป้องกันประเทศของญี่ปุ่นมีศักยภาพในการออกแบบและผลิตรถถัง รถหุ้มเกราะ เรือรบ เรือดำน้ำ และระบบขีปนาวุธ ด้วยตัวเอง อีกทั้ง ญี่ปุ่น ให้การสนับสนุนของไทย โดยเฉพาะความร่วมมือระหว่าง วท.กท. กับสำนักนโยบายยุทธโธปกรณ์การจัดการจัดหาเทคโนโลยีและการส่งกำลังบำรุงญี่ปุ่น (ATLA) โดยได้จัดทำร่างข้อตกลง Term of Reference (TOR) การประชุมทวิภาคี ด้านการเมืองและความมั่นคงประจำปี ไทย – ญี่ปุ่น โดยไทยและญี่ปุ่นจัดให้มีการประชุมทวิภาคีด้านการเมืองและความมั่นคงเป็นประจำทุกปี โดยผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพ การแลกเปลี่ยนด้านการข่าว ซึ่ง ขว.ทบ. มีการแลกเปลี่ยนด้านการข่าวกับฝ่ายญี่ปุ่น ในของ บก.ทท. มีเพียงการหารืออย่างไม่เป็นทางการ ความร่วมมือในการรักษาความปลอดภัยทางทะเล การจัดตั้ง ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Sharing Center หรือ ReCAAP ISC) ที่สิงคโปร์ ซึ่งริเริ่มโดยญี่ปุ่น เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการปราบปรามโจรสลัด ปัจจุบัน ทท. ได้ส่งนายทหารชั้นยศ น.ท. ไปประจำที่ศูนย์นี้ รวมทั้ง จัด บ.ลาดตระเวนร่วมทางอากาศ ในบริเวณช่องแคบมะละกา ความช่วยเหลือ ในด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ และที่ผ่านมาผู้นำทางทหารของกองทัพไทยและญี่ปุ่น มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง โดยล่าสุด นาย Tetsuto Kuroe ผช.รมว.กท ฝ่ายกิจการบริหารญี่ปุ่น เข้าเยี่ยม ผบ.ทสส. หรือผู้แทน เมื่อ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ และ พล.ท. Kazuki SUMIDA รองประธานเสนาธิการร่วม กกล.ป้องกันตนเองญี่ปุ่น พร้อมคณะ เดินทางเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของ

ทท. ระหว่าง ๒๓ - ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อตรวจเยี่ยมการฝึกดำเนิน
กลยุทธ์ด้วยกระสุนจริงในขั้นตอนการฝึก Cobra Gold 2017

(๔) มิติเศรษฐกิจ : เศรษฐกิจระหว่างประเทศ^{๗๑}

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศญี่ปุ่นและ
ไทยเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วจากการขยายตัวของกิจการบริษัทญี่ปุ่น
ในประเทศไทยนับแต่ทศวรรษ ๖๐ และโดยเฉพาะ จากกระแสการลงทุน
โดยตรงจากประเทศญี่ปุ่นที่เข้ามา มากสืบเนื่องจากพื้นฐานอัตราแลกเปลี่ยน
ที่แข็งขึ้นในตอนปลายทศวรรษ ๘๐ ทั้งนี้ ก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจประเทศ
ญี่ปุ่นมียอดมูลค่าการค้า การลงทุน และความช่วยเหลือกับประเทศไทย
สูงเป็นอันดับแรก แม้ว่ามีวิกฤตทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น แต่ปัจจุบันปริมาณ
การค้าก็ยังคงอยู่ในอันดับที่ ๒ เป็นลำดับที่ ๓ ในด้านการส่งออก และลำดับที่ ๑
ในด้านการนำเข้า ญี่ปุ่นยังเป็นนักลงทุนต่างประเทศรายใหญ่ที่สุด
ของประเทศไทย มีจำนวนบริษัทซึ่งเป็นสมาชิกของหอการค้าญี่ปุ่นประจำ
กรุงเทพฯ มีมากกว่า ๑,๑๐๐ แห่ง และการลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นสูง
ถึงร้อยละ ๔๐ ของการลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมดในประเทศไทย
ตลอดจน ประมาณครึ่งหนึ่งของยอดเงินกู้ที่บริษัทต่างๆ ในประเทศไทย
กันั้นเป็นเงินกู้จากธนาคารของญี่ปุ่นทั้งหมด ซึ่งสรุปได้ว่าความสัมพันธ์
ด้านเศรษฐกิจก็มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย
ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจนั้น ทั้งฝ่ายญี่ปุ่นและไทยได้ตระหนักว่าทั้งสองประเทศ
มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันในด้านเศรษฐกิจ จากประสบการณ์วิกฤตการณ์
ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่ผ่านมา บริษัทญี่ปุ่นไม่ลดและถอยตัว
ท่ามกลางภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ แต่ในทางตรงกันข้าม บริษัทยุโรปหรือสหรัฐฯ

^{๗๑} ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย, สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำ
ประเทศไทย, สืบค้นจาก http://www.th.emb-japan.go.jp/itpr_th/relation_index.html

กลับถอยการลงทุนระยะสั้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้ง บริษัทญี่ปุ่นได้รักษาการให้กู้เงินและอัดฉีดเงินทุนให้บริษัทเครือข่ายหรือสาขาต่างๆ ในประเทศไทย ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนแก่ประเทศไทยซึ่งมีส่วนช่วยทำให้สถานะเศรษฐกิจฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง เช่น ความช่วยเหลือด้านการเงินจำนวน ๔ พันล้านดอลลาร์ผ่าน IMF การให้กู้เงินเอนรวมถึงโครงการมียะชะวะ การให้เงินสินเชื่อของธนาคารส่งออกและนำเข้าแห่งญี่ปุ่น การให้การรับประกันการค้า ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า และความร่วมมือด้านวิชาการ เป็นต้น ซึ่งถือว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศอันดับแรกในหมู่ประเทศต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย

ไทยและญี่ปุ่นมีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ ญี่ปุ่น - ไทย ที่มีผลบังคับใช้ ทำให้สามารถยกเลิกภาษีศุลกากรของสินค้านำเข้าและส่งออกมากกว่าร้อยละ ๙๐ ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือให้ยิ่งเข้มแข็งในสาขาต่างๆ เช่น การขยายการลงทุน การเปิดเสรีด้านบริการ และส่งเสริมความร่วมมือใน ๙ สาขา เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมธุรกิจสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และปัจจุบันมีการดำเนินความร่วมมือหลากหลายภายใต้ความเป็นหุ้นส่วนที่เข้มแข็ง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัย โดยการเปรียบเทียบสถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น) ดัง ตารางที่ ๔.๑ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น) ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น)

๕ ประเทศมหาอำนาจ					
ประเด็นสำคัญ	สหรัฐอเมริกา (United States of America)	สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China)	สหพันธรัฐรัสเซีย (Russian Federation)	สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India)	ญี่ปุ่น (Japan)
๑. มิติการเมืองและการทูต					
๑.๑ บทบาทและความสัมพันธ์ของมหาอำนาจต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและไทย	<ul style="list-style-type: none"> • สหรัฐฯ จะยังคงเป็นมหาอำนาจอันดับ ๑ และเป็นผู้นำในหลายเรื่องในทศวรรษหน้านี้ เนื่องด้วยสหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีทั้งแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนยุทธศาสตร์ระดับโลก • สหรัฐฯ พยายามเข้ามาเสริมสร้างบทบาทในภูมิภาคนี้ เพื่อยับยั้งการเติบโตของจีน • สหรัฐฯ มองไทยเป็นตัวกลางในการเสริมสร้างบทบาทในภูมิภาคนี้ 	<ul style="list-style-type: none"> • จีนใช้ soft power ด้านเศรษฐกิจเป็นตัวนำ และพัฒนาการทหารควบคู่กัน อย่างไรก็ตามกระโดด หนึ่งในเป้าหมายสำคัญของจีนคือการเสริมสร้างศักยภาพด้านอวกาศ • จีนพยายามเข้ามาเสริมสร้างบทบาทในภูมิภาคนี้ • จีนมองไทยเป็นตัวกลางในการเสริมสร้างบทบาทในภูมิภาคนี้ แต่ทั้งนี้ ไทยอาจได้ผลประโยชน์ทางด้านความมั่นคงที่มากกว่าโครงการเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟจากจีนไป สปป.ลาว ที่ผ่านไทยไปยังมาเลเซีย และสิงคโปร์ ทั้งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การหลังไหลของประชาชน ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> • รัสเซียเริ่มให้ความสำคัญกับภูมิภาคนี้ ในช่วงที่รัสเซียมีความขัดแย้งกับสหรัฐฯ และชาติตะวันตก กรณีที่รัสเซียสนับสนุนกลุ่มกบฏในยูเครน และบุกเข้ายึดครองไครเมียของยูเครน โดยรัสเซียได้พยายามโจมตีเคเนในเรื่องการเมืองที่มีเสถียรภาพ ผู้นำที่เข้มแข็ง มีทรัพยากรธรรมชาติที่ล้นเหลือมากมาย เช่น พลังงาน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และการส่งออกอาวุธยุทโธปกรณ์ มาเป็นเครื่องมือนโยบายบทบาทในภูมิภาคนี้ โดยรัสเซียถือเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีน 	<ul style="list-style-type: none"> • อินเดียกระชับความสัมพันธ์กับตะวันตกนอกปฏิบัติการตะวันออก (Act East Policy) อีกครั้ง อินเดียยังให้ความสำคัญกับความมั่นคงในของแควมและภาค และทะเลจีนใต้อีกด้วย • อินเดียและรัสเซียเป็นพันธมิตรที่แนบแน่น 	<ul style="list-style-type: none"> • ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในฐานะพันธมิตรหลักของสหรัฐฯ ญี่ปุ่นยกระดับบทบาททางทหารภายใต้กฎหมายความมั่นคงแห่งชาติดั้งเดิมปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่เน้นการสร้างสันติภาพเชิงรุก (Proactive Contribution to Peace) เพื่อคงไว้ซึ่งเสถียรภาพความมั่นคงในภูมิภาค

ตารางที่ ๔.๑ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น)

๕ ประเทศมหาอำนาจ					
ประเด็นสำคัญ	สหรัฐอเมริกา (United States of America)	สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China)	สหพันธรัฐรัสเซีย (Russian Federation)	สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India)	ญี่ปุ่น (Japan)
๑.๒ การเมือง การทูต : บทบาทและความสัมพันธ์ของมหาอำนาจต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและไทย/ความสัมพันธ์	<ul style="list-style-type: none"> ไทยมีความสัมพันธ์ในฐานะพันธมิตรเก่าแก่ของสหรัฐฯ และยังคงดำเนินความสัมพันธ์กันมาอย่างต่อเนื่อง ไทย - สหรัฐฯ มีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน โดยเริ่มต้นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๗๖ ซึ่งได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๓๙๔ นโยบายด้านการต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่มีต่อภูมิภาคนี้ยังไม่ชัดเจนเท่าไรนัก แต่เนื่องจากนโยบาย American First และ “Make America Great Again” ของปธน. Trump ประกอบกับแนวโน้มที่สหรัฐฯ มุ่งมั่นกับนโยบายที่พิถีพิถันของจีน ออกท่าทีให้ความชัดเจน 	<ul style="list-style-type: none"> จีน - ไทย มีความสัมพันธ์ทางทหารที่แน่นแฟ้นขึ้นเรื่อยๆ และเมื่อจีน - ไทย ได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยโครงการความร่วมมือระหว่าง ไทย - จีน ในศตวรรษที่ ๒๑ นำไปสู่การกำหนดกรอบการพัฒนา ด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร การศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป้าหมายทางด้านการเมืองของจีน คือ ยืนยันหยัดแฉกทางสังคมนิยมแบบจีน โดยเน้นย้ำว่าเป็นแนวทาง การพัฒนาที่แตกต่างจาก ระบบตะวันตก สร้างระบบประชาธิปไตยผ่านกลไกสากล ที่ปรึกษาการเมืองภายใต้ระบบสังคมนิยมให้สมบูรณ์ ส่งเสริมการเมืองภาคประชาชน ส่งเสริมให้ 	<ul style="list-style-type: none"> รัสเซียมีสภาพเป็น “รัฐคู่ขนาน (Dual State)” มีระบอบการเมืองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นทางการ มีการปกครองที่ยืดหยุ่น กฎหมาย และมีเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง สื่อมวลชนในรัสเซียมีเสรีภาพมาก แต่ผู้มีอำนาจของรัสเซียก็มีอิทธิพลใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเล่นงานฝ่ายตรงข้ามได้ รัฐบาลรัสเซียมีนโยบายการดำเนินงานที่อาศัยการสนับสนุนจากชาวรัสเซีย ไม่ใช่ผู้กำหนดจากต่างประเทศ “ประชาธิปไตย ที่อธิปไตย (Sovereign Democracy)” ปธน.ปูติน เคยกล่าวว่า รัสเซียจะเป็นผู้ตัดสินใจที่จะก้าวไปสู่การเป็นประชาธิปไตยด้วย 	<ul style="list-style-type: none"> ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่าง อินเดีย - ไทย ไม่ได้เกี่ยวข้องกับไทยโดยตรง แต่หากไทยมีระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์กับอินเดีย โดยเฉพาะกับอินเดีย โดยเฉพาะปัญหา อาชญากรรมในเขตอินเดีย และความสงบสุขของต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้ ไทย - อินเดีย มีความสัมพันธ์กันมาไม่น้อยกว่า ๗๐๐ ปี และไทยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้มีการลงนามในความตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างกัน ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ 	<ul style="list-style-type: none"> ความท้าทายสำหรับรัฐบาลอินเดียในปีนี้นายอาเบะจะสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ทวิภาคีกับสหรัฐฯ หลังจากที่ ปธน. Trump เป็นประธานาธิบดีคนใหม่ได้อย่างไร ไทย - ญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์กันมาประมาณ ๖๐๐ ปี ปีนี้ครบรอบ ๑๓๐ ปี แห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ความร่วมมือของทั้งสองประเทศจะมีแนวโน้มที่จะสูง ประเทศครอบครัวที่อยู่ในดินแดนเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม
ความสัมพันธ์ไทยกับมหาอำนาจ และนโยบายการต่างประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> นโยบายด้านการต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่มีต่อภูมิภาคนี้ยังไม่ชัดเจนเท่าไรนัก แต่เนื่องจากนโยบาย American First และ “Make America Great Again” ของปธน. Trump ประกอบกับแนวโน้มที่สหรัฐฯ มุ่งมั่นกับนโยบายที่พิถีพิถันของจีน ออกท่าทีให้ความชัดเจน 	<ul style="list-style-type: none"> เป้าหมายทางด้านการเมืองของจีน คือ ยืนยันหยัดแฉกทางสังคมนิยมแบบจีน โดยเน้นย้ำว่าเป็นแนวทาง การพัฒนาที่แตกต่างจาก ระบบตะวันตก สร้างระบบประชาธิปไตยผ่านกลไกสากล ที่ปรึกษาการเมืองภายใต้ระบบสังคมนิยมให้สมบูรณ์ ส่งเสริมการเมืองภาคประชาชน ส่งเสริมให้ 	<ul style="list-style-type: none"> รัสเซียมีสภาพเป็น “รัฐคู่ขนาน (Dual State)” มีระบอบการเมืองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นทางการ มีการปกครองที่ยืดหยุ่น กฎหมาย และมีเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง สื่อมวลชนในรัสเซียมีเสรีภาพมาก แต่ผู้มีอำนาจของรัสเซียก็มีอิทธิพลใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเล่นงานฝ่ายตรงข้ามได้ รัฐบาลรัสเซียมีนโยบายการดำเนินงานที่อาศัยการสนับสนุนจากชาวรัสเซีย ไม่ใช่ผู้กำหนดจากต่างประเทศ “ประชาธิปไตย ที่อธิปไตย (Sovereign Democracy)” ปธน.ปูติน เคยกล่าวว่า รัสเซียจะเป็นผู้ตัดสินใจที่จะก้าวไปสู่การเป็นประชาธิปไตยด้วย 	<ul style="list-style-type: none"> ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่าง อินเดีย - ไทย ไม่ได้เกี่ยวข้องกับไทยโดยตรง แต่หากไทยมีระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์กับอินเดีย โดยเฉพาะกับอินเดีย โดยเฉพาะปัญหา อาชญากรรมในเขตอินเดีย และความสงบสุขของต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้ ไทย - อินเดีย มีความสัมพันธ์กันมาไม่น้อยกว่า ๗๐๐ ปี และไทยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้มีการลงนามในความตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างกัน ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ทางการทูต ความร่วมมือของทั้งสองประเทศจะมีแนวโน้มที่จะสูง ประเทศครอบครัวที่อยู่ในดินแดนเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ความท้าทายสำหรับรัฐบาลอินเดียในปีนี้นายอาเบะจะสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ทวิภาคีกับสหรัฐฯ หลังจากที่ ปธน. Trump เป็นประธานาธิบดีคนใหม่ได้อย่างไร ไทย - ญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์กันมาประมาณ ๖๐๐ ปี ปีนี้ครบรอบ ๑๓๐ ปี แห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ความร่วมมือของทั้งสองประเทศจะมีแนวโน้มที่จะสูง ประเทศครอบครัวที่อยู่ในดินแดนเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม

ตารางที่ ๔.๑ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น)

๕ ประเทศมหาอำนาจ					
ประเด็นสำคัญ	สหรัฐอเมริกา (United States of America)	สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China)	สหพันธรัฐรัสเซีย (Russian Federation)	สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India)	ญี่ปุ่น (Japan)
ระหว่าง จีน - สหรัฐฯ ทวีปอเมริกาเริ่มแข่งขันในภูมิภาคนี้	ระหว่าง จีน - สหรัฐฯ ทวีปอเมริกาเริ่มแข่งขันในภูมิภาคนี้	ชนชั้นล่างมีส่วนร่วมกับทางการไทย ปฏิรูปการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์โดยเรียกร้องให้มีความโปร่งใสต่อต้านการคอร์รัปชันอย่างเข้มข้น <ul style="list-style-type: none"> ไทยยังคงแสดงบทบาทการเป็นศูนย์กลางทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและอาเซียน โดยเฉพาะกรณีปัญหาข้อพิพาททะเลจีนใต้ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน ไทย - จีน มีความสัมพันธ์ที่สนิทแนบแน่นกันมาอย่างยาวนาน คำหนึ่งที่ใช้แสดงถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างจีนและไทย มาโดยตลอด คือ “จุง ไท อี้ เจีย ซิน” หรือแปลเป็นไทยได้ว่า “ประเทศจีนและไทยมีความสนิทเหมือนญาติในครอบครัวเดียวกัน” 	ตนเอง เพระถ้าไม่มีเสรีภาพ ไม่มีประชาธิปไตย รัสเซียก็จะไม่มีเสรีภาพและนโยบายเศรษฐกิจที่ยั่งยืน <ul style="list-style-type: none"> ไทย - รัสเซีย มีความสัมพันธ์ทางการทูตกันมายาวนานครบ ๑๒๐ ปี (ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐) แต่ไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร โดยเริ่มความสัมพันธ์กันตั้งแต่สมัย ร.๕ โดยถือเอาการเสด็จประพาสรัสเซียของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นจุดเริ่มต้น แต่มีการยุติความสัมพันธ์กันไปช่วงหนึ่ง และได้เริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการอีกครั้งในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๓๐ <ul style="list-style-type: none"> รัสเซียให้ความสำคัญกับ 	รูปธรรม จินการะทั้งในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ความสัมพันธ์ของทั้งสองพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะหลังการเยือนของ นายกรัฐมนตรีของไทย นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ สืบเนื่องมาจากที่เกิดความเปลี่ยนแปลงในสหภาพโซเวียต เมื่อการปรับขอฟื้นเป็นผู้นำและประกาศนโยบาย “Glasnost and Perestroika” ที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศต่างๆ ในเอเชียเชิฟปัก <ul style="list-style-type: none"> นโยบายด้านการต่างประเทศของอินเดียสนับสนุนการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของประชาชนที่ตกอยู่ภายใต้การปกครอง 	นโยบายการต่างประเทศของญี่ปุ่นเน้นการพัฒนาเชิงสังคมหรือให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา และให้ความสัมพันธ์กับประเทศอาเซียนมาญี่ปุ่นมีเครือข่ายทางการค้าต่างประเทศค่อนข้างเยอะ และมีการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา ให้มีลักษณะเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันมากขึ้น

ตารางที่ ๔.๑ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น)

๕ ประเทศมหาอำนาจ					
ประเด็นสำคัญ	สหรัฐอเมริกา (United States of America)	สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China)	สหพันธรัฐรัสเซีย (Russian Federation)	สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India)	ญี่ปุ่น (Japan)
	<p>นโยบายด้านการต่างประเทศของจีนมีความเข้มแข็ง เน้นการแก้ไขปัญหาโดยสันติ มีนโยบายเพื่อนบ้านที่ดีให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> จีนก็มีความแข็งแกร่งในประเด็นข้อพิพาทดินแดน การเสริมสร้างแสนยานุภาพกำลังทางทหารขนาดใหญ่ สนับสนุนรัฐเผด็จการ เน้นผลประโยชน์ภายในประเทศเป็นหลัก เช่น การสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขง มีเงื่อนไขเชิงงวดในโครงการต่างๆ เช่น โครงการรถไฟ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> นโยบายด้านความสัมพันธ์กับมหาอำนาจอื่น ๆ จีนมีความแข็งแกร่งในประเด็นข้อพิพาทดินแดน การเสริมสร้างแสนยานุภาพกำลังทางทหารขนาดใหญ่ สนับสนุนรัฐเผด็จการ เน้นผลประโยชน์ภายในประเทศเป็นหลัก เช่น การสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขง มีเงื่อนไขเชิงงวดในโครงการต่างๆ เช่น โครงการรถไฟ เป็นต้น 	<p>ความสัมพันธ์ในระดับภูมิภาคมีเพิ่มขึ้น เช่น การที่รัสเซียไม่ได้ตั้งธนาคารแห่งชาติที่ทุกประเทศในอาเซียน แต่ตั้งธนาคารแห่งชาติที่ประเทศสิงคโปร์ เนื่องจากมองว่าสิงคโปร์เป็นประเทศที่โดดเด่นในเชิงการค้า และมีความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การแพทย์อาเซียนในประเทศไทยในการอบ ADMM-Plus</p>	<p>ของต่างประเทศ ทำงานเพื่อสันติภาพโลก กำหนดแนวทางการของรัฐธรรมนูญให้รัฐแสวงหาการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างประเทศอย่างสันติ มีอุดมคติความอดกลั้น ต่อต้านการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ สีมิว ลัทธิจักรวรรดินิยม และลัทธิอาณานิคมทั่วโลก</p>	

ตารางที่ ๔.๑ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธ์รัฐรัสเซีย และญี่ปุ่น)

๕ ประเทศมหาอำนาจ					
ประเด็นสำคัญ	สหรัฐอเมริกา (United States of America)	สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China)	สหพันธ์รัฐรัสเซีย (Russian Federation)	สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India)	ญี่ปุ่น (Japan)
๒. มิติสังคมจิตวิทยา	<ul style="list-style-type: none"> สหรัฐฯ เชิดชูอุดมการณ์เสรีภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และยอมรับในความเห็นที่แตกต่างตามแนวทางการนิยม (Pluralism) ซึ่งพัฒนาตั้งแต่การอพยพของคนเชื้อชาติต่าง ๆ มาตั้งดินแดนใหม่ เป็นที่ยอมรับว่าความหลากหลายเป็นจุดแข็งของประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> จีนมีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เข้มแข็ง แต่วัฒนธรรมสมัยนิยมยังไม่ค่อยเข้มแข็งเท่าที่ควร ชาวจีนไม่พอใจที่คนอื่นได้แย่งชิงวัฒนธรรมของตนไป 	<ul style="list-style-type: none"> รัสเซียมีวัฒนธรรมและอุดมการณ์ที่ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหลายแขนง อาทิ บทกวี บัลเลต์ โอเปร่า ฯลฯ ชาวรัสเซียชอบคนเพื่อนและใจดี เพียงแต่การระมัดระวังคนที่ไม่รู้จักมากเกินไป 	<ul style="list-style-type: none"> อินเดียมีการหล่อหลอมทางเชิ้อชาติที่แตกต่างกัน มีระบบวรรณะ เป็นมรดกทางอารยธรรมและวัฒนธรรมโบราณ ซึ่งสะท้อนออกมาทางนโยบายที่ถูกรังขึ้นและประเพณีทางการเมืองที่สนับสนุนสันติภาพ เสรีภาพ และความเท่าเทียม 	<ul style="list-style-type: none"> ญี่ปุ่นมีความเข้มแข็งมากทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิม และวัฒนธรรมสมัยนิยม ญี่ปุ่นมักผู้นำทางด้านนวัตกรรม และถือว่า มีต้นทุนทางสังคมสูง
๓. มิติการทหาร	<ul style="list-style-type: none"> กองทัพไทยกับกองทัพสหรัฐฯ มีความสัมพันธ์ทางการที่ติดกันมาอย่างยาวนาน มีการแลกเปลี่ยนเศษทหาร ทั้งสามเหล่าทัพ จากการผลิต Cobra Gold 	<ul style="list-style-type: none"> มุ่งเน้นการปฏิบัติของยุทธศาสตร์ทางทหารยุคใหม่ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางทะเล อากาศ ความมั่นคงทางไซเบอร์ เพิ่มศักยภาพในการบุกเบิกทรัพยากรทาง 	<ul style="list-style-type: none"> ความสัมพันธ์ด้านการทหารระหว่าง ไทย – รัสเซีย มีมาอย่างยาวนานกว่า ๑๑๙ ปี (หลังจากความสัมพันธ์ทางการทูตเพียง ๑ ปี) แต่ที่ผ่านมาเป็น 	<ul style="list-style-type: none"> ความสัมพันธ์ด้านการทหารระหว่าง ไทย – อินเดีย มีความใกล้ชิดกัน แต่ยังไม่มีความร่วมมือแบบทวีภาคีด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> ความสัมพันธ์ ๖๐ ปณ. Trump ยืนยันว่า สหรัฐฯ จะปกป้องญี่ปุ่น ด้วยศักยภาพทางการทหารที่ทรงพลังของตนเอง ซึ่งครอบคลุมไปถึงหมู่

ตารางที่ ๔.๑ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น)

๕ ประเทศมหาอำนาจ					
ประเด็นสำคัญ	สหรัฐอเมริกา (United States of America)	สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China)	สหพันธรัฐรัสเซีย (Russian Federation)	สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India)	ญี่ปุ่น (Japan)
	ระหว่างไทยและสหรัฐฯ ที่มีประจำทุกปี ถือเป็นสัญญาณของการเป็นพันธมิตรทางทหาร ซึ่งเป็นกรณีความร่วมมือที่ใหญ่ที่สุดที่สหรัฐฯ มีกับประเทศต่าง ๆ	ทะเล และการสร้างแสนยานุภาพทางทะเล	ลักษณะไม่ต่อเนื่อง เข้ากันเท่าไรนัก โดยปัจจุบันทั้งสองฝ่ายเห็นชอบร่วมกันที่จะยกระดับความเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะด้านความร่วมมือด้านการศึกษา ซึ่ง กท.รัสเซีย ได้ส่งร่างสัญญาว่าด้วยการส่งกำลังพลไปศึกษา ณ รัสเซีย ให้ฝ่ายไทยพิจารณาเมื่อ กรกฎาคม ๕๙ ขณะนี้ร่างสัญญาฯ ยังคงอยู่ระหว่างการพิจารณา		เกาะ Senkaku/Diaoyu และรวมไปถึงการใช้อาชญากรรมที่สนับสนุนโดยสหรัฐฯ จะสนับสนุนแผนการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างทางการทหารของสหรัฐฯ ในโอบิเกะวะ • ความร่วมมือด้านการทหารของกองทัพไทยกับ กท.ญี่ปุ่น และกท.ป้องกันตนเองญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์อันดี
๔. มิติเศรษฐกิจ					
๔.๑ เศรษฐกิจระหว่างประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> สหรัฐฯ กำลังเผชิญกับวิกฤตทางเศรษฐกิจ 	<ul style="list-style-type: none"> ปัจจุบันเงินได้ก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจที่มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ ๒ ของโลก มีปริมาณ 	<ul style="list-style-type: none"> ระบบเศรษฐกิจของรัสเซียมีคู่แข่งกับเศรษฐกิจยุโรปและชาติตะวันตกอื่นๆ ทำให้ 	<ul style="list-style-type: none"> เศรษฐกิจการค้าระหว่าง ไทย - อินเดีย ยังไม่มากนักเมื่อเทียบกับศักยภาพ เนื่องจาก 	<ul style="list-style-type: none"> ไทย - ญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจที่พัวพันกันและกันเป็นอย่างมาก ปัจจุบันปริมาณการค้า

ตารางที่ ๔.๑ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น)

๕ ประเทศมหาอำนาจ					
ประเด็นสำคัญ	สหรัฐอเมริกา (United States of America)	สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China)	สหพันธรัฐรัสเซีย (Russian Federation)	สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India)	ญี่ปุ่น (Japan)
	<p>ทุนสำรองต่างประเทศมหาศาล มีศักยภาพในการสนับสนุนปัจจัยด้านสินค้าสาธารณะต่างๆ ในฐานะมหาอำนาจระดับภูมิภาค และระดับโลก</p> <ul style="list-style-type: none"> จีนตั้งเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ เพื่อสร้างสังคมแบบกินกันอยู่ได้อย่างทั่วถึง เรียกว่า “เสี่ยวคัง” ภายในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ โดยเร่งปฏิรูปเศรษฐกิจ เปิดประเทศ ส่งเสริมการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน มุ่งเน้นกลยุทธ์ ส่งเสริมความต่อวงการภายในประเทศ การพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สร้างระบบความเท่าเทียมกันของสวัสดิการสังคมเมือง และชนบทอย่างทั่วถึง จีนเป็นตลาดส่งออกสินค้ารายใหญ่ที่สุดของไทย 	<p>เมื่อระบบเศรษฐกิจในยุโรปประสบภาวะชะงักงัน เศรษฐกิจของรัสเซียก็จะประสบปัญหาตามไปด้วย ดังนั้น ปรณ. บูติน จึงมองว่านโยบาย “หันหน้าตะวันออก (Turn to the East)” เป็นวิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหา โดยมุ่งไปที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะมีความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว</p> <ul style="list-style-type: none"> มีการลงนามร่วมกันใน “ปฏิญญาโซชี” (Sochi Declaration) และรับรองแผนปฏิบัติการอย่างครอบคลุมเพื่อส่งเสริมความร่วมมือ เอเชีย - รัสเซีย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ เสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจทั้งภายในและ 	<p>ปัญหาข้อจำกัดหลายประการ เช่น</p> <ol style="list-style-type: none"> ทัศนคติของนักลงทุนไทยไม่คุ้นเคยการลงทุนในอินเดีย ๒) นโยบายการค้าอินเดียยังจำกัด <p>สินค้าจากต่างประเทศ แม้ว่าอินเดียจะประกาศนโยบายการค้าเสรีก็ตาม เช่น มีข้อจำกัดการนำเข้าสินค้าจากมาตรการด้านภาษีก่อนนำเข้าสูง</p> <ol style="list-style-type: none"> อินเดียเป็นคู่แข่งทางการค้าที่สำคัญของประเทศไทย มีความเติบโตสูงมาก ทั้งสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม อินเดียส่งงานธุรกิจสำหรับอินเดียก่อน 	<p>ยังคงอยู่ในอันดับที่ ๒ และเป็นลำดับที่ ๓ ในด้านการส่งออก และลำดับที่ ๑ ในด้านการนำเข้า ญี่ปุ่นยังเป็นนักลงทุนต่างประเทศรายใหญ่ที่สุดของไทย มีจำนวนบริษัทซึ่งเป็นสมาชิกของหอการค้าญี่ปุ่นประจำกรุงเทพฯ มากกว่า ๑,๑๐๐ แห่ง และการลงทุนจากญี่ปุ่นสูงถึงร้อยละ ๔๐ ของการลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมดในประเทศไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ไทยและญี่ปุ่นมีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ ญี่ปุ่น - ไทย ที่มีผล 	

ตารางที่ ๔.๑ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น)
สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น)

๕ ประเทศมหาอำนาจ					
ประเด็นสำคัญ	สหรัฐอเมริกา (United States of America)	สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China)	สหพันธรัฐรัสเซีย (Russian Federation)	สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India)	ญี่ปุ่น (Japan)
	<p>และยังเป็นประเทศหลักที่บ่อนักท่องเที่ยวให้แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> • รัฐบาลไทย - จีน ได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางรถไฟของไทย <p>เมื่อธันวาคม ๕๙ ตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๕ และบันทึกความเข้าใจด้วยความร่วมมือด้านการค้าสินค้าเกษตร ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. ๒๕๕๘</p>	<p>และยังเป็นประเทศหลักที่บ่อนักท่องเที่ยวให้แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> • รัฐบาลไทย - จีน ได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางรถไฟของไทย <p>เมื่อธันวาคม ๕๙ ตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๕ และบันทึกความเข้าใจด้วยความร่วมมือด้านการค้าสินค้าเกษตร ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. ๒๕๕๘</p>	<p>ระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้นทุกทั้งในมิติการศึกษา การคมนาคม และพลังงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> • รัสเซียเป็นคู่ค้าอันดับ ๒ ของรัสเซียในอาเซียน (รองจากเวียดนาม) แต่ถือว่าการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียยังไม่มากนัก <p>เมื่อเทียบกับการค้าไทยกับทั่วโลก (คิดเป็นร้อยละ ๐.๖๖ ของการค้าระหว่างไทยกับทั่วโลก)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ไทยถือเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวที่ได้รับควมนิยมสูงสุดแห่งหนึ่งของชาวรัสเซีย ในเดือนมกราคม - พฤษภาคม ๖๐ มีนักท่องเที่ยวรัสเซียมากถึงร้อยละ ๓๐ เมื่อเทียบกับ พ.ศ. ๒๕๕๙ ในช่วงเดียวกันถึง 	<p>เข้ามา เช่น อุตสาหกรรมขนาดเล็กลูกขนาดกลาง และอุตสาหกรรมผลิตเครื่องอุปโภคบริโภค</p>	<p>บังคับใช้ ทำให้สามารถยกเลิกภาษีศุลกากรของสินค้านำเข้าและส่งออกมากกว่าร้อยละ ๙๐</p> <p>ร่วมมือให้เข้มแข็งในสาขาต่างๆ เช่น การขยายการลงทุน การเปิดเสรีด้านการบริการ และส่งเสริมความร่วมมือ</p>

๔.๓ แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า

๔.๓.๑ แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น) ในทศวรรษหน้า

ไทยควรใช้สถานะที่ได้เปรียบเชิงภูมิรัฐศาสตร์ในการเป็นประเทศศูนย์กลางการเชื่อมโยงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจากบทบาทของไทยในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างอาเซียนกับจีนจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ประกอบกับ ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ฉันท์มิตรกับประเทศต่างๆ โดยไม่มีประเด็นข้อขัดแย้งในทะเลจีนใต้ รวมทั้งมีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง จึงเป็นโอกาสที่สำคัญของไทยที่จะสามารถส่งเสริมความร่วมมือกับชาติมหาอำนาจได้ โดยหากพิจารณาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจแต่ละประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น ในทศวรรษหน้าสามารถสรุปแนวทางได้ ดังนี้

๔.๓.๑.๑ สหรัฐอเมริกา^{๗๒, ๗๓}

ถึงแม้ว่าบทบาทความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐฯ จะดูเหมือนกำลังลดต่ำลง แต่เนื่องด้วยสหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีทั้งแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนยุทธศาสตร์ระดับโลก ทำให้สหรัฐฯ ยังคงน่าจะมียุทธศาสตร์เป็นอันดับหนึ่งต่อไปในทศวรรษหน้า ซึ่งสหรัฐฯ น่าจะยังให้ความสำคัญกับประเทศพันธมิตรอย่างฟิลิปปินส์และไทยมากขึ้น หลังจากห้วงที่ผ่านมาที่ไทยได้เห็นห่างจากสหรัฐฯ ไป สังเกตได้จากกรณีที่ พล.ร.อ. Harry Harris ผบ.หน่วยบัญชาการสหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิกก็ยังได้เดินทางมา

^{๗๒} สรุปผลการประชุมวิชาการ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๐ เรื่อง “ภาพอนาคตทางยุทธศาสตร์ต่อทิศทางความมั่นคงของไทยในอีก ๒ ทศวรรษข้างหน้า”, ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๐, โรงแรมทาวน์ อิน ทาวน์ กรุงเทพฯ

^{๗๓} การสัมภาษณ์เชิงลึก, คุณวิชชุ เวชชาชีวะ, วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

เยือนไทย เพื่อเข้าร่วมพิธีเปิดการฝึก Cobra Gold 2017 ซึ่งน่าจะเป็นสัญญาณที่บ่งชี้ว่าความสัมพันธ์ไทยและสหรัฐฯ น่าจะสามารถฟื้นคืนได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น ไทยควรมีแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับสหรัฐฯ ดังนี้

(๑) ควรยกระดับความเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ให้แน่นแฟ้นขึ้น โดยผูกโยงผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างไทยและสหรัฐฯ เนื่องด้วย สหรัฐฯ จะยังคงเป็นเสาหลักของการรักษาเสถียรภาพในภูมิภาคเพื่อถ่วงดุลจีนต่อไป โดยเฉพาะ ในยุค ปธน.Trump ที่ค่อนข้างมองเรื่องผลประโยชน์มากกว่ายึดติดกับค่านิยมเช่นแนวคิดในสมัย ปธน.Obama โดยกำหนดแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงไปสู่มิติใหม่ๆ ที่สอดคล้องกันและอยู่ในความสนใจของสหรัฐฯ โดยเฉพาะการผูกโยงในเชิงโครงสร้าง ตัวอย่าง เช่น การฝึก Cobra gold ซึ่งสหรัฐฯ สามารถเพิ่มบทบาทของตนในภูมิภาคสร้างความคุ้นเคยด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ และวิธีปฏิบัติต่างๆ ให้กับประเทศอื่นอีกทั้ง เป็นการเตรียมความพร้อมของกองกำลังสหรัฐฯ ในการจัดการกับภัยคุกคามในมุมมองของสหรัฐฯ ในส่วนของไทยนั้นก็เป็นการเสริมสร้างทักษะด้านการทหาร และเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือที่มีต่อกัน

(๒) ควรสนับสนุนบทบาทสหรัฐฯ ผ่านกรอบอาเซียน เพื่อป้องกันไม่ให้สหรัฐฯ กัดดันไทยเช่นที่ผ่านมา และเนื่องด้วยสหรัฐฯ หวังผลประโยชน์จากไทยในฐานะที่ไทยมีบทบาทในอาเซียน ประกอบกับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างสหรัฐฯ และไทยที่มีกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่ในอดีต ทำให้สหรัฐฯ น่าจะลดแรงกดดันในด้านสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และสิ่งแวดล้อมลง เนื่องจากไม่ต้องการผลักดันให้ไทยหันไปหาจีนมากขึ้น ดังนั้น ไทยควรแสวงประโยชน์จากความสัมพันธ์ที่น่าจะดีขึ้นจนกระทั่งเข้าสู่สภาวะปกตินี้

(๓) ควรแสวงประโยชน์จากดุลความสัมพันธ์กับมหาอำนาจในประเด็นที่ทั้งสองมหาอำนาจยอมรับ โดยเสริมสร้างความร่วมมือและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น การเสริมสร้างความไว้วางใจ ทำความเข้าใจ แสวงประโยชน์ และแสวงหาแนวทางความร่วมมือระหว่างจีนและสหรัฐฯ

เพื่อสร้างสมดุลกับมหาอำนาจ โดยพิจารณาในมุมที่ไม่สร้างความขัดแย้งกับทั้งสหรัฐฯ และจีน เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวกรอง การต่อต้านการก่อการร้าย การโจมตีทางไซเบอร์ และการรักษาความมั่นคงทางทะเล โดยยุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่าง ไทย - สหรัฐฯ

(๔) ควรเสริมสร้างความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในประเด็นที่สอดคล้องกับอุดมคติและความเชื่อของทั้งสองฝ่าย โดยเสริมสร้างความร่วมมือที่สอดคล้องกับอุดมคติและความเชื่อของทั้งสองฝ่าย เช่น การให้ความช่วยเหลือผู้อพยพ ผู้พลัดถิ่น ซึ่งเป็นอุดมคติของสหรัฐฯ ที่ให้ความสำคัญกับด้านสิทธิมนุษยชน การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องโรคติดต่อ รวมถึงเรื่องสิทธิเสรีภาพ ในขณะที่ประเทศไทยก็เป็นชาติที่มีพื้นฐานอุดมการณ์ในเรื่องของความเมตตาอยู่แล้ว ประเด็นดังกล่าวจึงทำให้ไทยเสริมสร้างความร่วมมือกับสหรัฐฯ ได้

(๕) ควรเสริมสร้างความเข้าใจที่สหรัฐฯ มีต่อไทย เพื่อให้เกิดความไว้วางใจต่อกัน เนื่องด้วยความสนใจของสหรัฐฯ ที่มีต่อไทยเสื่อมถอยลงเรื่อยๆ จากสภาวะแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไปจากยุคสงครามเย็น โดยปัจจุบันสหรัฐฯ ให้ความสนใจในประเด็นปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบ อาทิ อาชญากรรมข้ามชาติ การต่อต้านการก่อการร้าย โดยให้ความสนใจไปที่ประเทศในตะวันออกกลาง ประเทศมุสลิม เช่น มาเลเซีย ดังนั้น ผู้สนใจหรือผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเทศไทยในประเทศสหรัฐฯ จึงลดน้อยลงไปด้วย ทำให้สหรัฐฯ ไม่ค่อยเข้าใจถึงวิถีคิดและพัฒนาการของไทยอย่างลึกซึ้งเท่าไรนัก ส่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการตัดสินใจ นโยบายการต่างประเทศ และการเสริมสร้างความร่วมมือของสหรัฐฯ ที่มีต่อไทยได้ ดังนั้น ไทยจึงควรส่งเสริมการสร้างผู้เชี่ยวชาญของสหรัฐฯ ที่มีความเข้าใจต่อวิถีคิดและพัฒนาการของประเทศไทยได้อย่างแท้จริง เพื่อเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดแนวคิด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางของนโยบายของสหรัฐฯ ที่มีต่อไทยได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

(๒) **ควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหารอย่างต่อเนื่องเช่นที่ผ่านมา** ซึ่งที่ผ่านมาไทยพยายามให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในประเด็นที่ไม่ส่งผลกระทบต่อมิติความมั่นคงอื่นๆ ตลอดจนดุลยภาพกับมหาอำนาจอื่นๆ โดยเฉพาะจีน เช่น การต่อต้านการก่อการร้าย การยับยั้งการแพร่กระจายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงตามที่สหรัฐฯ ร้องขอ ดังนั้น ในระยะต่อไปไทยจึงควรสนับสนุนการประชุมคณะทำงานหารือทางทหารระหว่างไทย - สหรัฐฯ (THAI – AMERICAN CONSULTATIONS : THAI-TAC) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อหารือเกี่ยวกับนโยบาย/ การวางแผน ความร่วมมือในการฝึกซ้อมและการปฏิบัติทางทหารระหว่างกองทัพไทยกับกองบัญชาการสหรัฐฯ ประจำภาคพื้นแปซิฟิก (The United States Pacific Command: USPACOM) ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินความร่วมมือในระยะต่อไป เช่น การฝึกซ้อม/ ผสม Cobra Gold และการฝึกกระดัดเหล่าทัพอื่น ๆ ทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี รวมถึง แม้ว่ากองทัพสหรัฐฯ จะประกาศระงับความช่วยเหลือทางทหารตามโครงการ IMET ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ แต่กองทัพสหรัฐฯ ยังไม่ระงับทุนดังกล่าว ดังนั้นกองทัพไทยจึงควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ การฝึกอบรมตามโครงการ IMET ต่อไป

๔.๓.๑.๒ สาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีนมีความสัมพันธ์กับไทยมาอย่างยาวนาน แต่ทั้งนี้ ความร่วมมือระหว่างไทยและจีนอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและผลประโยชน์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อไทย โดยในเชิงบวกได้ก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและทำให้สถานะของไทยในบทบาทการเป็นผู้นำกลุ่มอาเซียนมีความโดดเด่นมากขึ้น นอกจากนั้นความร่วมมือทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจได้มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดความร่วมมือด้านความมั่นคงจากการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น การรักษาเส้นทางเดินทะเลให้มีความปลอดภัยจากโจรสลัดและการกักกันทางทะเล ซึ่งกองทัพเรือไทยกับจีนได้ร่วมฝึกกักกันทางทะเลในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นต้น

ส่วนผลกระทบทางลบต่อไทย ได้แก่ ความหวาดระแวงของสหรัฐฯ และบางประเทศในเอเชียที่เห็นว่าไทยกำลังโน้มเอียงไปทางจีนมากขึ้นโดยเฉพาะความคลางแคลงใจว่าไทยกับจีนจะสร้างองค์การความร่วมมือทางทหารขึ้นในภูมิภาค ดังนั้น ไทยควรมีแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับจีน ดังนี้

(๑) **ควรระมัดระวังประเด็นอ่อนไหวที่จีนถือเป็นผลประโยชน์หลักซึ่งไม่อาจต่อรองได้** เช่น เรื่องปัญหาอาณาเขตของจีนในทะเลจีนใต้ ไต้หวัน ซินเจียง และทิเบต เป็นต้น

(๒) **ควรกระชับความสัมพันธ์กับจีน โดยผลักดันข้อเสนอให้มีการปรับปรุงและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง อาเซียน - จีน** ให้แน่นแฟ้นขึ้น เสริมสร้างความไว้วางใจกัน โดยแสวงหาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือจากยุทธศาสตร์ของจีน ส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่าง ๆ บนพื้นฐานของการแสวงประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะในห้วงเวลานี้ที่จีนกำลังต้องการแรงสนับสนุนจากไทยในฐานะประเทศผู้ประสานงาน ด้วยเหตุที่จีนกำลังเผชิญหน้ากับปัจจัยท้าทายทั้งจากภายในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งกำลังขัดขวางต่อการเจริญเติบโตของจีน อันได้แก่ การประคองเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน ปัญหาโครงสร้างอันไม่เป็นธรรมของสังคม และการรักษาอธิปไตยของจีนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทะเลจีนใต้และทะเลจีนตะวันออก เป็นต้น^{๗๔} เนื่องจาก พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้เข้าร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน - จีน ครั้งที่ ๑๘ ณ ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ร่วมกับผู้นำชาติอาเซียน เลขาธิการอาเซียน และนายหลี่ เค่อเฉียง นายกรัฐมนตรีจีน โดยนายกรัฐมนตรีไทยได้ร่วมกำหนดทิศทางความสัมพันธ์และความร่วมมือ อาเซียน - จีน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ

^{๗๔} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, การบูรณาการงานด้านความมั่นคงของจีน ภายใต้ผู้นำรุ่นที่ ๕, วารสารเสนาธิปัตน์, ปีที่ ๖๓, ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๗, ยุทธศาสตร์จีนบนเวทีโลก, หน้า ๒๑๖ - ๒๑๗

พร้อมร่วมรับรองแผนปฏิบัติการตามปฏิญญาร่วมว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ อาเซียน - จีน (ค.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓) ได้แก่ (๑) ไทยจะร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการพัฒนาความสัมพันธ์ อาเซียน - จีน ให้ใกล้ชิดแน่นแฟ้น และขอร่วมรับรองแผนปฏิบัติการตามปฏิญญาร่วมว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ อาเซียน - จีน เพื่อสันติภาพและความเจริญรุ่งเรือง พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ (๒) อาเซียนและจีนควรพัฒนาหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์บนพื้นฐานของความสมดุลและผลประโยชน์ร่วมกัน โดยนายกรัฐมนตรีไทยได้เสนอแนวทาง ๔ ประเด็น ที่ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืน เชื่อมโยงภูมิภาคในทุกมิติ ทั้งระบบโลจิสติกส์ ด้านวัฒนธรรม การศึกษา การส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง การสร้างความไว้วางใจต่อกัน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ ต้องร่วมมือกันส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ดังนั้น ไทยจึงควรริเริ่มผลักดันข้อเสนอที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง อาเซียน - จีน โดยสร้างความไว้วางใจและลดความระแวงระหว่างกันในมิติต่างๆ^{๗๕} ดังนี้

● ด้านการเมืองและความมั่นคง ไทยควรแสวงหาจุดร่วมในการหารือ และเจรจาตามกรอบอาเซียน - จีน และสนับสนุนการแก้ไขปัญหาโดยยึดหลักสันติวิธี เช่น การแก้ปัญหาคความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ โดยการเพิ่มการพบปะหารืออย่างไม่เป็นทางการในทุกระดับระหว่างอาเซียนกับจีน เพื่อปรับทัศนคติที่จะก่อให้เกิดการประนีประนอมมากขึ้น ในการจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea: COC) และการแปลงการปฏิบัติตามปฏิญญาร่วมว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea : DOC) ไปสู่การปฏิบัติ และการพัฒนาเขตทะเลจีนใต้ให้เป็นเขตพัฒนาร่วม หรือ

^{๗๕} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, โครงสร้างทางการเมืองของจีนและบทบาทหน่วยงานด้านคลังสมองต่อการกำหนดนโยบายความมั่นคง, วารสารเสรีปริทัศน์, ปีที่ ๖๔, ฉบับที่ ๑, มกราคม - เมษายน ๒๕๕๘, ยุทธศาสตร์จีนบนเวทีโลก, หน้า ๒๓๖

Joint Development Area โดยโน้มน้าวให้จีนปรับเปลี่ยนท่าทีทางการทูต เพื่อลดความแข็งแกร่งและเกรี้ยวกราดลง รวมทั้งมีท่าทีประนีประนอมกับ อาเซียนมากขึ้น

ทั้งนี้ การปรับปรุงความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทย กับจีนต้องอยู่บนแนวคิดความมั่นคงแบบร่วมมือกัน (Cooperative Security) ที่เน้นการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือ (Dialogue) ทั้งจากตัวแทนภาครัฐ และมิใช่ภาครัฐ เพื่อให้ครอบคลุมปัญหาในทุกมิติ ที่มีอาจแก้ไขได้ด้วย การดำเนินการฝ่ายเดียว อันจะนำไปสู่การความร่วมมือในการสร้างประชาคม ความมั่นคงในภูมิภาค (Security Community) ในอนาคตได้ดีที่สุด ส่วน

● **ด้านเศรษฐกิจ** ไทยควรจัดกิจกรรมสนับสนุนให้จีนได้มีโอกาส ในเวทีหารือระหว่างอาเซียนกับจีนที่มีอยู่หลายเวที ทั้งการประชุมเจ้าหน้าที่ อาวุโส อาเซียน - จีน การประชุมในระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ และการ ประชุมสุดยอด อาเซียน - จีน ซึ่งที่ผ่านมาจีนได้แสดงความพอใจและมีท่าที สนับสนุนบทบาทของไทยในการเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง อาเซียนกับจีนมาโดยตลอด โดยเฉพาะการใช้ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เพราะปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับจีนจะเป็นตัวช่วยทำให้ ลดความหวาดระแวงที่มีระหว่างกันลง เนื่องด้วยความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เป็นเรื่องที่ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์ ดังนั้น ทุกฝ่ายควรให้การสนับสนุน เพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจทั้งทางด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่อไป เช่น การสร้างเส้นทาง รถไฟเพื่อเชื่อมภูมิภาคโดยที่ไทยเป็นศูนย์กลางของการเชื่อมโยง อันจะทำให้ ไทยได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะจะส่งเสริมต่อการค้าชายแดน และเศรษฐกิจชายแดนของไทยให้เกิดผลในการเพิ่มมูลค่าทางการค้ายิ่งขึ้น^{๗๖}

^{๗๖} ไชยสิทธิ์ ดันตยกุล, บทบาทของไทยในการเสริมสร้างความร่วมมือแบบหุ้นส่วนทาง ยุทธศาสตร์ ระหว่างจีนกับอาเซียน, วารสารเสนาธิปัตน์, ปีที่ ๖๔, ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘, ยุทธศาสตร์จีนบนเวทีโลก, หน้า ๒๕๔

(๓) **ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนและมหาอำนาจอื่นๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ จีน - สหรัฐฯ จีน - ญี่ปุ่น และ จีน - อินเดีย** โดยควรเร่งเสริมสร้างปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับมหาอำนาจอื่นๆ ดีขึ้น เนื่องจากหากความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับมหาอำนาจเหล่านี้เป็นไปในทิศทางที่ดี ก็จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนดีขึ้นด้วย เช่น การฝึกและอบรมการบริหารจัดการในการปฏิบัติการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ ซึ่งนอกจากจะเป็นการยกระดับขีดความสามารถบุคลากรของไทยสู่ระดับสากลแล้ว ยังจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อการลงทุนของต่างชาติในประเทศไทย รวมทั้ง การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันจะสามารถลดความหวาดระแวงระหว่างประเทศลงได้ เป็นต้น

(๔) **กองทัพไทยควรเสริมสร้างความร่วมมือกับจีนอย่างต่อเนื่อง** โดยใช้ความร่วมมือที่มีอยู่อย่างการที่ไทยและจีนเป็นประธานร่วมในคณะทำงานด้านการต่อต้านการก่อการร้ายในกรอบ ADMM+ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาความสัมพันธ์กับกองทัพจีนต่อไปได้ เนื่องจากความร่วมมือในด้านการทหารระหว่างกองทัพไทยและจีนยังไม่สม่ำเสมอเท่าที่ควร โดยที่ผ่านมามีการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา การเยือนระหว่างกัน โดยมีการฝึกร่วมทวิภาคี ทั้งในส่วนของ ทบ. ทร. และ ทอ. จีนเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกพหุภาคี Cobra Gold และพยายามส่งกำลังพลเข้าร่วมการฝึก HADR และการรักษาสันติภาพ และยังมีความร่วมมือด้านการส่งกำลังบำรุงการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง และร่วมมือกันในด้านอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ และการต่อต้านการก่อการร้ายกับไทย

๔.๓.๑.๓ สหพันธรัฐรัสเซีย

มีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทยมาตั้งแต่อดีต ถึงแม้จะไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร แต่ปัจจุบันรัสเซียให้ความสนใจที่จะเข้ามาเสริมสร้างบทบาทในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมากขึ้น รัสเซียน่าจะเข้ามาเป็นทางเลือกที่หลากหลายในการปฏิสัมพันธ์และแสวงประโยชน์มากขึ้นให้กับประเทศในภูมิภาคนี้ อีกทั้ง

รัสเซียยังถือเป็นประเทศที่อาจจะเป็นทางเลือกในด้านการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหาร เทคโนโลยีด้านการป้องกันประเทศของไทยได้ในอนาคต ดังนั้น ในขณะที่ไทยอยู่ระหว่างการจัดดุลยภาพความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจต่างๆ ที่มีหลายขั้วอำนาจมากขึ้นนั้น รัสเซียจึงเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ไทยน่าจะเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อทำให้ภูมิภาคนี้เกิดเสถียรภาพมากขึ้น ดังนั้น ไทยจึงควรมีแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับรัสเซีย ดังนี้

(๑) ควรกระชับความสัมพันธ์กับรัสเซียให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเพื่อสร้างดุลยภาพความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ โดยควรส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่างๆ บนพื้นฐานของการแสวงประโยชน์จากการสร้างสมดุลความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ โดยเฉพาะควรแสวงประโยชน์จากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทางทหาร อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ รวมถึงด้านพลังงาน โดยใช้ความสัมพันธ์และประวัติศาสตร์ที่มีร่วมกันเป็นตัวนำ

(๒) ควรสนับสนุนการเข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองของรัสเซียที่สร้างสรรค์ในเวทีการเมืองความมั่นคงของอาเซียนและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เนื่องจากรัสเซียให้ความสำคัญกับไทยในฐานะที่ไทยเป็นสมาชิกอาเซียนที่มีความเป็นกลาง สามารถสนับสนุนบทบาทของรัสเซียได้ รวมถึงพร้อมที่จะร่วมมือกันในการแก้ปัญหาข้ามชาติต่างๆ อาทิ ปัญหาการลักลอบค้ายาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ และการต่อต้านการก่อการร้าย การร่วมมือจัดตั้งศูนย์แพทย์ทหารอาเซียน ซึ่งเป็นความร่วมมือด้านแพทย์ทหารตามกรอบความร่วมมือในการประชุม รมว.กท.อาเซียน และคู่เจรจา (ADMM+) ซึ่งได้มีการจัดตั้งคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านแพทย์ทหาร ไทยและรัสเซียในห้วงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ – ๒๕๕๙ โดยได้ร่วมกันการจัดตั้งและเปิดศูนย์แพทย์ เมื่อ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ เพื่อสนองตอบต่อสถานการณ์วิกฤต และภัยคุกคามในภูมิภาค รวมถึงศูนย์บรรเทาสาธารณภัย

(๓) **ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์กับรัสเซียแบบทวิภาคีในด้านเศรษฐกิจ ด้านพลังงาน ด้านการแพทย์ และด้านการท่องเที่ยว** เนื่องด้วยสมัย ปธน.ปูติน ซึ่งมีการเมืองที่แข็งแกร่งและมีเสถียรภาพ ซึ่งคาดว่าจะการเมืองน่าจะยังอยู่ในลักษณะนี้อีกยาวนาน ดังนั้น ไทยจึงควรเสริมสร้างความร่วมมือแบบพึ่งพาอาศัยกันด้านเศรษฐกิจ ด้านพลังงาน ด้านการแพทย์ และด้านการท่องเที่ยว จากที่ประธานาธิบดี ปูติน ได้สนับสนุนให้คนรัสเซียมาเที่ยวที่เมืองไทย เนื่องจากการใช้จ่ายเงินมีความคุ้มค่า และรัสเซียกับญี่ปุ่นมีความขัดแย้งกันในกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล^{๗๖}

(๔) **ควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหารระหว่างไทยกับรัสเซีย** โดยที่ผ่านมามีความร่วมมือด้านการทหารระหว่างกันยังมีไม่มากนัก แต่เนื่องจากรัสเซียน่าจะเป็นทางเลือกในการเสริมสร้างความร่วมมือทางทหารด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ ซึ่งไทยให้ความสนใจในยุทธโศปกรณ์ทางทหารของรัสเซีย เพื่อใช้ในการบรรเทาสาธารณภัยและการพัฒนาประเทศ และการจัดตั้งศูนย์อุตสาหกรรมป้องกันประเทศหรือศูนย์ซ่อมอากาศยานในไทย เพื่อใช้ในการผลิตอาวุธยุทธโศปกรณ์ของรัสเซียภายในประเทศไทย และพร้อมถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตให้กับไทยได้ นอกเหนือจากสหรัฐฯ และจีน ประกอบกับในห้วงที่ผ่านมา รัสเซียพยายามยกระดับความสัมพันธ์กับอาเซียนรวมถึงไทยให้แน่นแฟ้นขึ้น ดังนั้น ไทยจึงควรอาศัยโอกาสนี้เสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหารกับกองทัพรัสเซียให้มากยิ่งขึ้น เช่น การทำข้อตกลงแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาในหลักสูตรต่างๆ พร้อมกับการทำความร่วมมือด้านวิชาการ และส่งเสริมความร่วมมือด้านการแพทย์ทหารให้เป็นรูปธรรมในโอกาสที่พึงริเริ่มจากการเป็นเจ้าภาพร่วมในการฝึกแพทย์ทหารในกรอบ ADMM – Plus ซึ่งรัสเซียและไทยได้ร่วมกันจัดตั้งศูนย์แพทย์ทหารอาเซียนขึ้นเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๕๙ ทั้งนี้ ไทยและรัสเซีย

^{๗๖} การสัมภาษณ์เชิงลึก พล.ท. ชัชชัย ภัทรนาวิก, วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

ยังคงไม่มีความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง แต่มีความร่วมมือในด้านการส่งกำลังบำรุงแล้ว ซึ่งในขณะนี้ไทยมีความสนใจการจัดหาอาวุธจากรัสเซียมากขึ้น ดังนั้น จึงควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและพัฒนาความร่วมมือด้านเทคโนโลยีทางทหารและอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ โดยปัจจุบันได้มีข้อตกลงระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศเมื่อ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่จะพัฒนาความร่วมมือในประเด็นที่ได้กล่าวมาร่วมกัน

๔.๓.๑.๔ สาธารณรัฐอินเดีย

สาธารณรัฐอินเดียเป็นประเทศที่น่าสนใจทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการศึกษา ซึ่งถึงแม้ว่าอินเดียจะอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ แต่ก็มีบทบาทเชื่อมโยงกับอาเซียน โดยเฉพาะการที่อินเดียต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในช่องแคบมะละกา ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวที่ประเทศรัฐชายฝั่งช่องแคบมะละกาค่อนข้างระมัดระวังเกี่ยวกับท่าทีของอินเดียในเรื่องนี้ ทำให้อินเดียยังต้องการการสนับสนุนจากไทยในกรอบอาเซียน นอกจากนี้ การปรากฏตัวของอินเดียยังสามารถช่วยถ่วงดุลมหาอำนาจอย่างจีนได้อีกทางหนึ่งด้วย รวมถึงอินเดียเป็นประเทศที่ไทยไม่จำเป็นต้องอาศัยความพยายามในการถ่วงดุลมากเหมือนกับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ประกอบกับ อินเดียมีความสนใจในการเสริมสร้างความร่วมมือ และการให้ความช่วยเหลือไทยในด้านต่างๆ แต่ที่ผ่านมาไทยยังไม่ค่อยเสริมสร้างความร่วมมือกับอินเดียเท่าไรนัก ดังนั้น หากไทยจะหันมามองอินเดีย คงต้องมองรวมไปถึงประเทศบังคลาเทศ ศรีลังกา เมียนมาร์ เนปาล และภูฏานด้วย ทั้งนี้ ไทยควรเสริมสร้างความร่วมมือกับอินเดียซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่น่าสนใจ ดังนี้

(๑) ควรระมัดระวังการเสริมสร้างความร่วมมือหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ไทย - อินเดีย กับปากีสถาน และศรีลังกา เนื่องจากอินเดียมองว่าปากีสถานและศรีลังกาเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ชาติของอินเดียมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะในพื้นที่แคชเมียร์ ประกอบกับ จีนยังได้เข้าไป

ช่วยเหลือศรีลังกาพัฒนาโครงการเมืองท่าฮัมบันโตตา (Hambantota) และช่วยปากีสถานพัฒนาท่าเรือกวาดาร์ (Gwarda) ต่อเนื่องจากการพัฒนาโครงการ One Belt One Road (OBOR)

(๒) ควรกระชับความร่วมมือระหว่างไทยและอินเดียในกรอบอาเซียน เนื่องด้วยอินเดียได้ปรับนโยบายจาก Look East เป็น Act East เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับอาเซียนให้มากขึ้น และอินเดียมองไทยว่าเป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างอินเดียและอาเซียนได้ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลในมหาสมุทรอินเดีย ทั้งนี้ อินเดียยังต้องการให้ไทยสนับสนุนบทบาทของอินเดียในการร่วมรักษาความมั่นคงบริเวณช่องแคบมะละกา เนื่องจากเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญของอินเดีย

(๓) ควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงในเรื่องที่อินเดียมีความสนใจ และพร้อมให้ความช่วยเหลือไทย อาทิ ความร่วมมือด้านการศึกษเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT) Intelligent ของอินเดีย โดยสถาบันวิจัยชื่อดังของอินเดียที่น่าสนใจแห่งหนึ่งซึ่งเหมาะสำหรับการทำความตกลง (MOU) อย่างยิ่งคือ Institute for Defence Studies and Analysis (IDSA) รวมถึงการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การค้นคว้า และวิจัยในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระบบ biometrics ของอินเดีย ซึ่งสามารถตรวจจับผู้ก่อการร้ายได้ ในขณะที่ไทยยังไม่ชัดเจนในเรื่องนี้

(๔) ควรแสวงประโยชน์จากอินเดียให้สนับสนุนไทยในเวทีในภูมิภาคเอเชียใต้ ซึ่งไทยและอินเดียได้เคยจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ทั้งในกรอบทวิภาคี และพหุภาคี (อาเซียน อินเดีย และ ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and

Economic Cooperation: BIMSTEC^{๗๘})) ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญ สำหรับการขยายการค้าการลงทุนต่อไปในอนาคต

(๕) ควรส่งเสริมความร่วมมือทางทหารกับอินเดียให้มากขึ้น

สำหรับความร่วมมือด้านการทหารระหว่างไทยกับอินเดีย ได้เริ่มมีการ แลกเปลี่ยนด้านการศึกษากันแล้วแต่ยังคงไม่มากนัก มีการฝึกร่วมผสมในระดับ ทวิภาคี และการประชุมร่วมในทั้งสามเหล่าทัพแต่ยังขาดความต่อเนื่อง ยังไม่มี การแลกเปลี่ยนข่าวกรอง การต่อต้านการก่อการร้าย ความมั่นคงด้านไซเบอร์ และด้านอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ แต่การประชุมหารือด้านการป้องกัน ประเทศระหว่างกระทรวงกลาโหมไทยกับกระทรวงกลาโหมอินเดีย เมื่อ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้มีการหารือที่จะสร้างความร่วมมือ ในเรื่องดังกล่าว อันน่าจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความร่วมมือกันต่อไป ทั้งนี้ ควรดำเนินการภายใต้กรอบความร่วมมือว่าด้วยคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญ ด้านการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของอาเซียน (Expert Working Group on Peacekeeping Operation : EWG on PKOs) โดยสามารถดำเนินการ ในลักษณะเดียวกันกับที่ไทยมีกับประเทศอื่นๆ ภายใต้กรอบความร่วมมือ EWG on PKOs ซึ่งอินเดียได้เป็นสมาชิกอยู่แล้ว ได้แก่ การแลกเปลี่ยนการเยือน ระหว่างศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพของทั้ง ๒ ประเทศ เพื่อหารือและพัฒนา ความร่วมมือการฝึกอบรมระหว่างกันต่อไป, การแลกเปลี่ยนวิทยากร และผู้รับ

^{๗๘} BIMSTEC มีสมาชิกรวม ๗ ประเทศ คือ บังคลาเทศ ศรีลังกา อินเดีย ไทย พม่า เนปาล และภูฏาน โดยความร่วมมือภายใต้กรอบ BIMSTEC มีจุดเด่น คือ เป็นเวทีเชื่อมประสานนโยบาย Look East ของกลุ่มประเทศเอเชียใต้ กับนโยบาย Look West ของไทย และเป็นกลไกหนึ่ง ที่ส่งเสริมโอกาสด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับภูมิภาคเอเชียใต้ โดยมี วัตถุประสงค์หลัก คือ การสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของความเท่าเทียมกัน และส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และความช่วยเหลือระหว่างประเทศสมาชิก ในรูปของการฝึกอบรม รวมถึงการค้นคว้าวิจัย และการกระชับความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อใช้ประโยชน์จากภาคการศึกษาและอุตสาหกรรม การขยายการค้าและการลงทุน ตลอดจนปรับปรุงการสื่อสารและการคมนาคม เพื่อยกระดับ ความเป็นอยู่ของประชากรในภูมิภาค และส่งเสริมความร่วมมือที่ใกล้ชิดกับองค์การระหว่าง ประเทศ

การฝึกอบรมระหว่างกันในลักษณะต่างตอบแทน, การจัดการฝึกภาคสนามร่วมกันในอนาคต, การร่วมกันเป็นประธานร่วมของ EWG on PKOs วาระปี พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๖ ต่อจากอินโดนีเซีย และออสเตรเลีย เนื่องจากอินเดียเป็นประเทศที่สนับสนุนกำลังให้กับภารกิจรักษาสันติภาพเป็นอันดับที่ ๒ ของโลก มีกำลังพลที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพเป็นจำนวนมาก และศูนย์ฝึกด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ (Centre for UN Peacekeeping) ขนาดใหญ่ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสหประชาชาติ ดังนั้น ในการพัฒนาความร่วมมือด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพกับอินเดียนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการฝึกอบรมฯ ของไทย

๔.๓.๑.๕ ญี่ปุ่น

เป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจกับไทยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ไทยสามารถแสวงประโยชน์จากญี่ปุ่นได้โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ตาม ไทยอาจจะต้องเพิ่มความระมัดระวังในการเสริมสร้างความร่วมมือและการวางตัวกับมหาอำนาจฝ่ายต่าง ๆ ที่แข่งขันแย่งชิงอิทธิพลรุนแรงให้มากขึ้น โดยเฉพาะระหว่างจีนกับญี่ปุ่น เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและจีนในกรณีหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu ในทะเลจีนตะวันออก และกรณีปัญหาทะเลจีนใต้ รวมถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทย เช่น โครงการรถไฟ ซึ่งญี่ปุ่นอาจต้องการการสนับสนุนจากไทยในเวทีอาเซียนเพื่อถ่วงดุลจีน ซึ่งไทยอาจแสวงประโยชน์และเรียนรู้จากญี่ปุ่นได้ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

(๑) ควรสนับสนุนการแก้ปัญหาข้อพิพาททะเลจีนตะวันออก และทะเลจีนใต้ระหว่างจีนและญี่ปุ่น กรณีความขัดแย้งบริเวณหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu ในทะเลจีน ซึ่งไทยควรสนับสนุนการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีจุดยืนที่ชัดเจนในการสนับสนุนแนวทางสันติวิธี และยึดตามแนวทางฉันทามติของอาเซียน

(๒) ควรกระชับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นให้แน่นแฟ้นขึ้น โดยกำหนดท่าทีในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ จีน และญี่ปุ่น เพื่อสร้างดุลยภาพ และควรนำเสนอความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นและไทยในลักษณะประเทศไทย

บวกหนึ่ง บวกสอง บวกสาม (Thailand+1 +2 +3 ...) โดยหากญี่ปุ่นร่วมมือกับไทย ญี่ปุ่นก็จะได้รับความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านของไทยอีกด้วย เพื่อก้าวสู่ความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน

(๓) ควรเสริมสร้างความร่วมมือกับญี่ปุ่นในด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ และการรักษาสันติภาพให้มากขึ้น เนื่องจากญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงด้านการป้องกันประเทศจากการตีความรัฐธรรมนูญใหม่ ดังนั้น ญี่ปุ่นอาจเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของแหล่งอาวุธยุทโธปกรณ์แหล่งใหม่ของไทย และสำหรับความร่วมมือด้านการทหารนั้น ไทยกับญี่ปุ่นมีการแลกเปลี่ยน การศึกษา และการเยือน มีการประชุม สัมมนาร่วมกัน มีการช่วยเหลือกันด้านการส่งกำลังบำรุงอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่มีการฝึกซ้อมในกรอบทวิภาคี มีเพียงในกรอบพหุภาคี มีการแลกเปลี่ยนด้านการข่าวกรอง มีความร่วมมือในการรักษาความปลอดภัยทางทะเล และช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม และมีการประชุมทวิภาคีด้านการเมืองและความมั่นคงประจำปี ที่สามารถอาศัยเป็นฐานในการพัฒนาความสัมพันธ์ให้ดียิ่งขึ้น เช่น อาจพิจารณาให้มีการฝึกซ้อมทวิภาคีขึ้น เป็นต้น

(๔) ควรส่งเสริมความร่วมมือ ด้านการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และการบรรเทาภัยพิบัติ (Humanitarian Assistance and Disaster Relief) หรือ HADR ระหว่างกันให้มากขึ้น เนื่องด้วยญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีองค์ความรู้ และความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการกับปัญหาภัยพิบัติเป็นอย่างดี ดังนั้น ไทยจึงควรเสริมสร้างความร่วมมือในด้านการค้นหาช่วยเหลือผู้ประสบภัย การปฏิบัติการบรรเทาทุกข์ การช่วยเหลือด้านการแพทย์ การป้องกันการระบาดของโรคติดต่อ การขนส่งอุปกรณ์บรรเทาทุกข์ โดยนำการปฏิบัติของกองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่นมาเป็นกรณีศึกษา

จากที่กล่าวมาเบื้องต้น สามารถสรุปได้ดัง ตารางที่ ๔.๒ ข้อเสนอแนะการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจทั้ง ๕ ประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น) ในทศวรรษหน้า

ประเทศ	แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง
๑) สหรัฐอเมริกา	<ul style="list-style-type: none"> • ควรยกระดับความเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ให้แน่นแฟ้นขึ้น โดยผูกโยงผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างไทยและสหรัฐฯ โดยเฉพาะการผูกโยงในเชิงโครงสร้าง ตัวอย่างเช่น การฝึก Cobra gold • ควรสนับสนุนบทบาทสหรัฐฯ ผ่านกรอบอาเซียน เพื่อป้องกันไม่ให้สหรัฐฯ กัดดันไทยเช่นที่ผ่านมา และเนื่องด้วยสหรัฐฯ หวังผลประโยชน์จากไทยในฐานะที่ไทยมีบทบาทในอาเซียน • ควรแสวงประโยชน์จากดุลความสัมพันธ์กับมหาอำนาจในประเด็นที่ทั้งสองมหาอำนาจยอมรับ โดยพิจารณาในมุมที่ไม่สร้างความขัดแย้งกับทั้งสหรัฐฯ และจีน เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวกรอง การต่อต้านการก่อการร้าย การโจมตีทางไซเบอร์ และการรักษาความมั่นคงทางทะเล • ควรเสริมสร้างความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในประเด็นที่สอดคล้องกับอุดมคติและความเชื่อของทั้งสองฝ่าย เช่น การให้ความช่วยเหลือผู้อพยพ ผู้พลัดถิ่น ให้มีความสำคัญกับด้านสิทธิมนุษยชน ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องโรคติดต่อ รวมถึงเรื่องสิทธิเสรีภาพ • ควรเสริมสร้างความเข้าใจที่สหรัฐฯ มีต่อไทย เพื่อให้เกิดความไว้วางใจต่อกัน เนื่องด้วยความสนใจของสหรัฐฯ ที่มีต่อไทยเสื่อมถอยลงเรื่อยๆ จากสภาวะแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไปจากยุคสงครามเย็น ไทยจึงควรส่งเสริมการสร้างผู้เชี่ยวชาญของสหรัฐฯ ที่มีความเข้าใจต่อวิถีคิดและพัฒนาการของประเทศไทยได้อย่างแท้จริง • ควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหารอย่างต่อเนื่องเช่นที่ผ่านมา ในระยะต่อไปไทยจึงควรสนับสนุนการประชุมคณะทำงานหารือทางทหารระหว่างไทย - สหรัฐฯ (THAI-TAC) ความร่วมมือระหว่างกองทัพไทยกับกองบัญชาการสหรัฐฯ ประจำภาคพื้นแปซิฟิก (USPACOM) ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินความร่วมมือในระยะต่อไป

ประเทศ	แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง
๒) สาธารณรัฐประชาชนจีน	<ul style="list-style-type: none"> • <u>ควรระมัดระวังประเด็นอ่อนไหวที่จีนถือเป็นผลประโยชน์หลักซึ่งไม่อาจต่อรองได้</u> เช่น ปัญหาอาณาเขตของจีนในทะเลจีนใต้ ได้หวัน ซินเจียง ทิเบต เป็นต้น • <u>ควรกระชับความสัมพันธ์กับจีน โดยผลักดันข้อเสนอที่มีการปรับปรุงและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง อาเซียน – จีน ดังนี้</u> <ul style="list-style-type: none"> - <u>ด้านการเมืองและความมั่นคง</u> สนับสนุนการแก้ไขปัญหาโดยยึดหลักสันติวิธี เช่น การแก้ปัญหาความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ โดยเพิ่มการพบปะหารืออย่างไม่เป็นทางการในทุกระดับระหว่างอาเซียนกับจีน เพื่อปรับทัศนคติที่จะก่อให้เกิดการประนีประนอมมากขึ้น ในการจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC) และการแปลงการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (DOC) ไปสู่การปฏิบัติและพัฒนาเขตทะเลจีนใต้ให้เป็นเขตพัฒนาร่วม - <u>ด้านเศรษฐกิจ</u> ไทยควรจัดกิจกรรมสนับสนุนให้จีนได้มีโอกาสในเวทีหารือระหว่างอาเซียนกับจีนที่มีอยู่หลายเวที ทั้งการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส อาเซียน - จีน การประชุมในระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ และการประชุมสุดยอด อาเซียน - จีน ซึ่งที่ผ่านมามีจีนได้แสดงความพอใจและมีท่าทีสนับสนุนบทบาทของไทยในการเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับจีนมาโดยตลอด • <u>ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนและมหาอำนาจอื่นๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ จีน - สหรัฐฯ จีน - ญี่ปุ่น และ จีน – อินเดีย จะช่วยลดความหวาดระแวงระหว่างประเทศลงได้</u> เป็นต้น เช่น การฝึกอบรมการบริหารจัดการปฏิบัติการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ ฯลฯ • <u>กองทัพไทยควรเสริมสร้างความร่วมมือกับจีนอย่างต่อเนื่อง</u> เช่น คณะทำงานด้านการต่อต้านการก่อการร้ายในกรอบ ADMM-Plus ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๒ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาความสัมพันธ์กับกองทัพจีนต่อไปได้

ประเทศ	แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง
๓) สหพันธรัฐรัสเซีย	<ul style="list-style-type: none"> • ควรกระชับความสัมพันธ์กับรัสเซีย เพื่อสร้างคุณภาพความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะควรแสวงประโยชน์จากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทางทหาร อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ ด้านพลังงาน โดยใช้ความสัมพันธ์และประวัติศาสตร์ที่มีร่วมกันเป็นตัวนำ • ควรสนับสนุนการเข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองของรัสเซียที่สร้างสรรค์ในเวทีการเมืองความมั่นคงของอาเซียนและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เนื่องจากรัสเซียให้ความสำคัญกับไทยในฐานะที่ไทยเป็นสมาชิกอาเซียนที่มีความเป็นกลาง สามารถสนับสนุนบทบาทของรัสเซียได้ • ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์กับรัสเซียแบบทวิภาคีในด้านเศรษฐกิจ พลังงาน การแพทย์ และการท่องเที่ยว เนื่องด้วยสมัย • ควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหารระหว่างไทยกับรัสเซีย รัสเซีย น่าจะเป็นทางเลือกในการเสริมสร้างความร่วมมือทางทหาร และ อุตสาหกรรมป้องกันประเทศให้กับไทยได้ รวมถึงการทำข้อตกลงแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาในหลักสูตรต่างๆ พร้อมกับการทำความร่วมมือด้านวิชาการ และส่งเสริมความร่วมมือด้านการแพทย์ทหารให้เป็นรูปธรรม

ประเทศ	แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง
๔) สาธารณรัฐอินเดีย	<ul style="list-style-type: none"> • <u>ควรระมัดระวังการเสริมสร้างความร่วมมือหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างไทย - อินเดีย กับปากีสถาน และศรีลังกา โดยเฉพาะในพื้นที่แคชเมียร์</u> • <u>ควรกระชับความร่วมมือระหว่างไทยและอินเดียในกรอบอาเซียน</u> เนื่องด้วยอินเดียได้ปรับนโยบายจาก Look East เป็น Act East เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับอาเซียนให้มากขึ้น และอินเดียมองไทยว่าเป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างอินเดียและอาเซียนได้ • <u>ควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงในเรื่องที่อินเดียมีความสนใจและพร้อมให้ความช่วยเหลือไทย</u> เช่น ด้าน ICT Intelligent วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และระบบ biometrics ของอินเดีย • <u>ควรแสวงประโยชน์จากอินเดียให้สนับสนุนไทยในเวทีในภูมิภาคเอเชียใต้</u> ซึ่งไทยและอินเดียได้เคยจัดทำ FTA ทั้งในกรอบทวิภาคี และพหุภาคี (อาเซียน อินเดีย และ BIMSTEC) ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการขยายการค้าการลงทุนต่อไปในอนาคต • <u>ควรส่งเสริมความร่วมมือทางทหารกับอินเดียให้มากขึ้น</u> ทั้งการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา การฝึกผสมในระดับทวิภาคี และการประชุมร่วมในทั้งสามเหล่าทัพการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง การต่อต้านการก่อการร้าย ความมั่นคงด้านไซเบอร์ และด้านอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ รวมถึงกรอบความร่วมมือ EWG on PKOs ซึ่งอินเดียได้เป็นสมาชิกอยู่แล้ว ได้แก่ การแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพของทั้ง ๒ ประเทศ เพื่อหารือและพัฒนาความร่วมมือการฝึกอบรมระหว่างกันต่อไป การแลกเปลี่ยนวิทยากร และผู้รับการฝึกอบรมระหว่างกันในลักษณะต่างตอบแทน การจัดการฝึกภาคสนามร่วมกันในอนาคต เนื่องจากอินเดียเป็นประเทศที่สนับสนุนกำลังให้กับภารกิจการรักษาสันติภาพเป็นอันดับที่ ๒ ของโลก

ประเทศ	แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง
๕) ญี่ปุ่น	<ul style="list-style-type: none"> • <u>ควรสนับสนุนการแก้ไขปัญหาข้อพิพาททะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ระหว่างจีนและญี่ปุ่น</u> กรณีความขัดแย้งบริเวณหมู่เกาะ Senkaku/Diaoyu ในทะเลจีนตะวันออก ซึ่งไทยควรสนับสนุนการแก้ไขปัญหาโดยมีจุดยืนที่ชัดเจนในการสนับสนุนแนวทางสันติวิธี และยึดตามแนวทางฉันทามติของอาเซียน • <u>ควรกระชับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นให้แน่นแฟ้นขึ้น</u> โดยควรนำเสนอความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นและไทยในลักษณะ Thailand+1 +2 +3 ... ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านของไทย เพื่อก้าวสู่ความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียน • <u>ควรเสริมสร้างความร่วมมือกับญี่ปุ่นในด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและการรักษาสันติภาพให้มากขึ้น</u> เช่น อาจพิจารณาให้มีการฝึกร่วมทวิภาคีขึ้น เป็นต้น • <u>ควรส่งเสริมความร่วมมือด้าน HADR ระหว่างกันให้มากขึ้น</u> เนื่องจากญี่ปุ่นมีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการกับปัญหาภัยพิบัติเป็นอย่างดี ดังนั้น ไทยจึงควรเสริมสร้างความร่วมมือในด้านการค้นหาช่วยเหลือผู้ประสบภัย การปฏิบัติการบรรเทาทุกข์ การช่วยเหลือด้านการแพทย์ การป้องกันการระบาดของโรคติดต่อ การขนส่งอุปกรณ์บรรเทาทุกข์

๔.๓.๒ ภาพรวมแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า

ไทยควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับทุกชาติมหาอำนาจ โดยมีการกำหนดทำที่และเสริมสร้างความสัมพันธ์โดยพิจารณาให้น้ำหนักแต่ละมิติตามความเหมาะสม ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทางที่สำคัญได้ที่ไทยควรดำเนินการ ดังนี้

๔.๓.๒.๑ *เสริมสร้างความไว้นื้อเชื่อใจ* ซึ่งอาจเป็นประเด็นที่ทำให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ยาก ยกตัวอย่างเช่น การที่จีนสร้างสถาบันขงจื้อในประเทศไทยหลายแห่ง เป็นต้น ดังนั้นไทยอาจผลักดันกิจกรรมต่างๆ ใน Track 1.5 หรือ Track 2 ความร่วมมือด้านวิชาการ และวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดความไว้นื้อเชื่อใจ รวมถึง การเสริมสร้างความร่วมมือในโครงการด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอวกาศ อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรม ถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพื่อเป็นพื้นฐานในการขยายความร่วมมือในมิติอื่น ๆ ต่อไป โดยอาจเชื่อมความสัมพันธ์ในระดับประชาชนต่อประชาชน (People to People) โดยส่งเสริมให้มีการไปมาหาสู่กัน แลกเปลี่ยนทางการศึกษา วัฒนธรรม เยาวชน และผู้ประกอบการ เพื่อเสริมสร้างความผูกพันที่มีต่อกัน ตัวอย่างเช่น การที่ประชาชนในประเทศต่างๆ ของอาเซียนกำลังตื่นตัวในการเรียนภาษาจีน ซึ่งจะเป็นตัวช่วยทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับจีนดีขึ้น ลดความหวาดระแวงลงได้ นอกจากนี้ ควรมีมาตรการส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ร่วมด้วยการมุ่งสู่การจัดตั้งประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง โดยมีอาเซียน จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ แต่จะต้องเป็นไปในลักษณะของประชาคมที่รวมตัวกันหลวมๆ ทั้งนี้ ผลจากการจัดตั้งประชาคมนี้จะทำให้ไทยได้รับประโยชน์ทั้งในเชิงสังคมและในเชิงเศรษฐกิจจากสินค้าทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการสร้างอัตลักษณ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงดังกล่าว

อาจนำไปสู่การที่อาเซียนกับจีนจะมีอัตลักษณ์ร่วมกันในระยะยาว เป็นต้น อันจะเสริมสร้างความมั่นคงของภูมิภาคอย่างยั่งยืนในที่สุด^{๗๙}

๔.๓.๒.๒ ดำเนินความร่วมมือในลักษณะเปิด จุดยืนทางยุทธศาสตร์และบทบาทที่เหมาะสมของไทยในการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศต่างๆ ควรดำเนินการในลักษณะเปิด (Inclusive) เพื่อสร้างความสัมพันธ์อย่างสมดุลกับทุกประเทศมหาอำนาจโดยใช้กลไกความร่วมมือทั้งแบบทวิภาคีและแบบพหุภาคีภายในภูมิภาค โดยเฉพาะการขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงไปสู่ความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community)

๔.๓.๒.๓ ควรรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจ ถึงแม้การสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจอาจทำได้ยากยิ่งกว่า แต่หากไทยใช้กรอบ ASEAN หรือ ASEAN - Plus เป็นตัวนำก็อาจทำให้ประสบความสำเร็จมากกว่า การดำเนินการเพียงลำพัง ประกอบกับ ที่ผ่านมามีไทยวางตัวในฐานะประเทศที่เป็นกลางมาโดยตลอด อาจทำให้ประเทศมหาอำนาจต่างๆ โดยเฉพาะสหรัฐฯ และจีน ก็จะมุ่งความสนใจมายังประเทศไทย และประกอบกับโอกาสที่ภัยคุกคามอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ดังนั้น ไทยจึงควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงโดยให้ความสำคัญกับกรอบความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจแต่ละประเทศด้วยการรักษาดุลยภาพกับมหาอำนาจ วางบทบาทเป็นกลาง ดำเนินนโยบายไม่เลือกข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต่อไปด้วยการใช้วิธีการแบบชาวไทย เชื่อมความสัมพันธ์ให้ดีกับทุกประเทศมหาอำนาจแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และผลประโยชน์ที่ไทยจะได้รับอย่างแท้จริง

^{๗๙} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, บทบาทของไทยในการเสริมสร้างความร่วมมือแบบหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ระหว่างจีนกับอาเซียน, วารสารเสนาธิปัตน์, ปีที่ ๖๔, ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘, ยุทธศาสตร์จีนบนเวทีโลก, หน้า ๒๕๔

ในภาพรวม โดยไม่ทิ้งน้ำหนักไปด้านใดด้านหนึ่ง^{๔๐} ควรให้น้ำหนักแต่ละมิติ มากน้อยต่างกันในแต่ละประเทศตามความเหมาะสมด้วยความระมัดระวัง ซึ่งอาจเสริมสร้างบทบาทของตน เช่น เข้าไปเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยปัญหา ความขัดแย้งระหว่างประเทศ เช่น ปัญหาระหว่างสหรัฐฯ และจีน ตามช่องทาง และกลไกที่เน้นการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี รวมถึง ยึดตามแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงของไทยในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า ซึ่งไทยยึดตาม หลักการ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นประเทศที่พัฒนา โดยการพัฒนาตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันจะตอบสนองต่อผลประโยชน์ของชาติไทย ในอนาคต ตามวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙

๔.๓.๒.๔ หากดูร่วมของผลประโยชน์กับเหล่ามหาอำนาจ

เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันและขยายผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ให้มากขึ้น โดยให้ความสนับสนุนบทบาทและท่าทีของมหาอำนาจ และควรมองรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะการช่วยเหลือประชาชน ซึ่งจะได้รับความร่วมมือโดยไม่มี การแบ่งฝักแบ่งฝ่าย และทุกประเทศน่าจะเห็น ความสำคัญเช่นเดียวกัน อาทิ การต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรม ทางความมั่นคงทางไซเบอร์ เป็นต้น ดังนั้น ไทยจึงอาจเสริมสร้างความร่วมมือ ในประเด็นดังกล่าวในกรอบอาเซียน ซึ่งประเทศต่างๆ จะได้รับประโยชน์ ร่วมกัน และในขณะเดียวกันความร่วมมือดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ ของมหาอำนาจที่มีต่อกันให้มากขึ้นอีกด้วย ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกัน กับคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในการประชุม Shangri-La Dialogue ของสถาบันนานาชาติเพื่อการศึกษาด้านยุทธศาสตร์ (International Institute for Strategic Studies : IISS) เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน

^{๔๐} ปณิธาน วัฒนายากร, การสัมมนาเรื่อง “บทบาทของชาติมหาอำนาจที่มีอิทธิพลต่อการ กำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทย”, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, วิทยาลัยการทัพบกสัมพันธ์ ณ ห้องมีฆวานรังสรรค์ สโมสรทหารบก

พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งมีใจความสำคัญคือ “สร้างจุดยืนไปสู่เป้าหมายร่วมกัน แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง ทุกคนต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการเผชิญหน้าสู่ความร่วมมือ ภายใต้แนวคิดที่จะแข็งแกร่งไปด้วยกัน ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ก้าวจากความขัดแย้งสู่ความเชื่อมโยง และผลประโยชน์ร่วมสู่ค่านิยมร่วม จากแนวคิดการแพ้ชนะ (Zero Sum Game) สู่แนวคิดการชนะร่วมกัน (Everybody Win) บนพื้นฐาน 3 M ได้แก่ Mutual Trust (ความไว้วางใจกัน) Mutual Respect (ความเคารพซึ่งกันและกัน) Mutual Benefit (ความมีผลประโยชน์ร่วมกัน)”

๔.๓.๒.๕ ผลผสมผสานการใช้พลังอำนาจแบบแข็ง (Hard Power) และอำนาจแบบอ่อน (Soft Power) อย่างรอบคอบ ไทยควรเลือกใช้พลังอำนาจที่ชาญฉลาด ไม่เพียงการใช้อำนาจทางทหารเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ควบคู่ไปด้วยกัน เรียกว่า “Smart Power” เนื่องจากการใช้ smart power เป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยให้ดำรงขีดความสามารถในการเสริมสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ที่มีบทบาทสำคัญในปัจจุบันได้ โดยไทยต้องปรับสมดุลระหว่างประเทศมหาอำนาจ โดยอาศัยการติดตามและประเมินสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ก่อนที่จะตัดสินใจกระชับความสัมพันธ์ในทุกๆระดับเพื่อให้เกิดเสถียรภาพขึ้น^{๘๑}

๔.๓.๒.๖ พัฒนาจุดแข็งของตนเอง เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง โดยการปฏิสัมพันธ์กันในประเทศที่ไทยสามารถยื่นข้อเสนอ หรือเลือกรับข้อเสนอได้ ยกตัวอย่างเช่น การที่มาเลเซียเป็นประเทศที่สามารถสร้างจุดแข็งในด้านความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมทั้งสายอนุรักษนิยม สายกลาง เพื่อเป็น

^{๘๑} ปณิธาน วัฒนยากร, การสัมมนาเรื่อง “บทบาทของชาติมหาอำนาจที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทย”, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, วิทยาลัยการทัพบกสัมพันธ์ ณ ห้องมัฆวานรังสรรค์ สโมสรทหารบก

สะพานเชื่อมโยงโลกมุสลิมกับโลกตะวันตก ซึ่งทำให้มหาอำนาจเข้ามามากขึ้น รวมถึงควรเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านต่างๆ เช่น

- **พัฒนาขีดความสามารถด้านบุคลากรกำลังพล** เพื่อตอบสนองโลกยุคดิจิทัล โลกกำลังก้าวเข้าสู่โลกที่เรียกว่าโลกดิจิทัลที่มีบริบทความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างสลับซับซ้อนและรวดเร็ว ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดว่า ประเทศไทยจะสามารถผลิตบุคลากรเพื่อต่อสู้กับโลกในอนาคตได้ทันหรือไม่ ไทยจึงควรเตรียมบุคลากรเพื่อป้อนเข้าสู่ยุทธศาสตร์รูปแบบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการใช้งานระบบ Software, Biotechnology, Intelligent technology ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ต้องการพื้นที่ที่เป็นขนาด เวลา หรือระยะทาง และหากไทยไม่มีการเตรียมการในเรื่องนี้แล้ว ก็คงต้องยอมรับกับเสี่ยงต่อภัยคุกคามไม่ตามแบบที่มีพัฒนาการอย่างก้าวกระโดด รวมถึงการที่โลกตะวันตกจะเข้ามามีบทบาทในการกำหนดการผลิตสินค้าของไทยต่อไป เพราะฉะนั้น การวางแผนอนาคตของประเทศจึงควรคำนึงถึงการเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย รองรับกับโลกยุคใหม่ และการแข่งขันเพื่อขยายตลาดการค้า สินค้าและบริการ ให้ไปเกาะเกี่ยวกับโลกใหม่นี้ เช่น ในตลาดยุโรป โดยมุ่งสร้างสินค้า บริการ และการผลิตของไทยให้เข้าสู่มาตรฐานสากลมากขึ้น เพื่อรองรับมาตรการกีดกันทางการค้าทุกรูปแบบ ทั้งด้าน GSP/ IP และสิ่งแวดล้อม หรือการเชื่อมโยงโลกให้รู้จักประเทศไทยว่าเป็นที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ หรือมีทรัพยากรที่มีค่าแห่งหนึ่งอย่างไร^{๘๖}

- **เสริมสร้างหน่วยงานคลังสมองด้านความมั่นคง เพื่อศึกษาวิจัยเชิงลึกในงานด้านความมั่นคง** และควรมีคู่มือ (Booklet) ที่สามารถสรุป

^{๘๖} เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ, การสัมมนาเรื่อง “บทบาทของชาติมหาอำนาจที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทย”, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, วิทยาลัยการทัพบกสัมพันธ์ ณ ห้องมีฆวานรังสรรค์ สโมสรทหารบก

แนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงต่อประเทศมหาอำนาจ โดยพิจารณาความมั่นคงแบบสมบูรณ์แบบ (Comprehensive Security) และบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้นำประเทศนำไปใช้ประโยชน์ได้สูงสุด

● **เสริมสร้างความแข็งแกร่งในด้านศิลปวัฒนธรรม** โดยควรกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้าง Soft Power ให้ชัดเจน เช่น การปรับปรุงภาพลักษณ์และการลดทอนระยะในเชิงลบที่ต่างชาติมีต่อไทย หรือกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยควรกำหนดคำสำคัญและแนวคิด ซึ่งสามารถใช้เป็นแกนหลักของยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้ ควรส่งเสริมสินค้าวัฒนธรรมและแนวคิดที่มีศักยภาพในด้าน Soft Power ซึ่งอาจศึกษากรณีตัวอย่างจากประเทศเกาหลีใต้ที่ประสบความสำเร็จในการบูรณาการส่งเสริมสินค้า วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว อีกทั้ง ควรสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ และสนับสนุนให้เยาวชนศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ในเชิงลึก เพื่อนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์กับตนเอง มากกว่าการขึ้นชอวัฒนธรรมต่างชาติแบบฉาบฉวย

ทั้งนี้ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกันเป็นผลประโยชน์ที่สำคัญและถาวรกว่าการพึ่งพิงมหาอำนาจภายในภูมิภาค ดังนั้น จึงควรเร่งผลักดันการสร้างยุทธศาสตร์ใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็น “ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community)” อย่างมั่นคง โดยไทยและประเทศเพื่อนบ้านควรมุ่งสร้างความมั่นคงให้กับภูมิภาคและมีจุดยืนในการปฏิเสธที่จะใช้กำลังในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง อีกทั้งจะไม่แข่งขันในการสะสมกำลังหรืออาวุธยุทโธปกรณ์

๔.๓.๒.๗ ใช้อาเซียนเป็นเวทีเสริมสร้างความมั่นคงกับมหาอำนาจ
ด้วยเหตุผลที่ไทยต้องใช้ความระมัดระวัง ไม่ให้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกบีบ

ให้เลือกข้าง อีกทั้ง มหาอำนาจยังมองว่าอาเซียนเป็นพื้นที่ที่ตนสามารถเข้ามาขยายบทบาทได้อย่างต่อเนื่อง โดยมหาอำนาจได้ให้ความสำคัญกับการเจรจาภายใต้กรอบอาเซียน ดังนั้น ไทยจึงควรใช้อาเซียนเป็นเวทีการเสริมสร้างความร่วมมือและต่อยอดกับมหาอำนาจ โดยสนับสนุนบทบาทของมหาอำนาจในอาเซียน และเวทีการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) ซึ่งถือเป็น ๒ เวที ที่ไทยสามารถปฏิสัมพันธ์กับมหาอำนาจได้อย่างกว้างขวาง และยังรักษาคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคได้ เนื่องจากเป็นเวทีที่เปิดกว้างให้ประเทศคู่เจรจาที่อยู่นอกกลุ่ม ASEAN+3 เข้าร่วมด้วย ๑๘ ประเทศ ได้แก่ อาเซียน ๑๐ ประเทศ ออสเตรเลีย จีน อินเดีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี นิวซีแลนด์ รัสเซีย และสหรัฐฯ อีกทั้ง ไทยควรแสดงจุดยืนที่ชัดเจนที่จะเน้นการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี ภายใต้กรอบกฎกติกาสากลในสถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในอนาคตที่ความสัมพันธ์ระหว่าง สหรัฐฯ - จีน จะมีทั้งความสัมพันธ์เชิงลบจากปัญหาความขัดแย้งในการแข่งขันช่วงชิงอิทธิพลกันในภูมิภาค โดยเฉพาะปัญหาทะเลจีนใต้ และความสัมพันธ์ในเชิงบวกจากความร่วมมือเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจจากกรณีที่ตั้งสองประเทศยังต้องพึ่งพิงทางเศรษฐกิจต่อกัน อันจะทำให้สามารถลดปัญหาความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างกันลงไปได้ รวมถึงไทยควรเสริมสร้างบทบาทสามารถเพื่อเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในหลายด้าน เช่น medical hub ฯลฯ

๔.๓.๒.๘ เสริมสร้างบทบาทสะพานเชื่อมระหว่าง สหรัฐฯ - จีน

ไทยควรกำหนดท่าทีและจุดยืนทางยุทธศาสตร์ด้วยการรักษาทิศทาง และระยะของการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศมหาอำนาจอย่างสมดุล เพื่อดำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์ร่วมกัน ตัวอย่างเช่น การที่จีนมุ่งประสงค์จะประคับประคองบรรยากาศทางการเมืองในภูมิภาคให้มีความสงบและมีเสถียรภาพ เพื่อสนับสนุนต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกัน จีนจะดำรง

รักษาจุดยืนในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับไต้หวัน จีนเจียงและทิเบต ซึ่งจีนเห็นว่า เป็นปัญหาภายในของจีน ส่วนสหรัฐฯ ยังคงดำรงเป้าหมายในการรักษา สถานภาพของการเป็นอธิปไตยของจีนเพียงอย่างเดียวของโลกไว้ให้นานที่สุด ซึ่งควรพิจารณากำหนดแนวทางในการดำเนินการในรูปแบบลักษณะ ที่ผู้ประสานความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ อันจะทำให้ได้มา ซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่ายในภูมิภาค โดยไทยควรใช้จุดเด่นในการดำเนิน ความสัมพันธ์พิเศษกับจีนแบบ “ญาติสนิทเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน” และการดำเนินความสัมพันธ์พิเศษกับสหรัฐฯ แบบ “เพื่อนสนิท” ด้วยการ สร้างบทบาทเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่าง จีน - สหรัฐฯ โดยอาศัย ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีความเกื้อกูลต่อการเป็นศูนย์กลางการเชื่อมต่อทาง เศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งใช้จุดเด่นในเรื่องขีดความสามารถในการประนีประนอมต่อประเด็นปัญหาข้อพิพาทด้านความมั่นคง เพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาย่างสันติวิธี เช่น ปัญหาข้อพิพาท ในทะเลจีนใต้ เป็นต้น

สรุปคือรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ ที่จะก่อให้เกิดสันติภาพและการพัฒนาต่อโลกและภูมิภาคต่างๆ ทั้งสองประเทศ ควรให้การยอมรับในความแตกต่าง และให้ความเคารพต่อกันในบทบาท การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาด้วยกันภายใต้กรอบกติกา โดยเป็นที่ยอมรับ ของประชาคมโลก อันจะนำไปสู่การสร้างความไว้วางใจต่อกันและ การเพิ่มความร่วมมือกันมากขึ้น โดยเฉพาะความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ และความมั่นคงในรูปแบบใหม่ เช่น การช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยชนและ การบรรเทาสาธารณภัย เป็นต้น โดยจีนและสหรัฐฯ มีการฝึกทหารร่วมกัน ในเรื่อง HADR ที่เซี่ยงตู่ ๒ ครั้งและที่ฮาวาย ๑ ครั้ง ซึ่งไทยเปรียบเสมือนสะพาน เชื่อมให้สามารถผ่านพม่าไปมาเลเซีย ทั้งนี้ จากที่กล่าวมาจะเป็นพื้นฐาน นำไปสู่ความร่วมมือในด้านอื่นๆ โดยผ่านกลไกกรอบความร่วมมือต่างๆ

ซึ่งไทยสามารถสร้างบทบาทการเป็นประเทศผู้ประสานความร่วมมือได้กับ ทั้งจีนและสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากไทยมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับทั้งจีนและสหรัฐฯ เพื่อดำรงไว้ซึ่ง ผลประโยชน์ของไทย และผลประโยชน์ร่วมกันกับจีนและสหรัฐฯ อย่างสมดุล ตลอดจนนำมาซึ่งผลประโยชน์ของภูมิภาคและสันติภาพทั้งในระดับภูมิภาค และระดับโลกต่อไป^{๔๓}

๔.๓.๒.๙ *บูรณาการโครงสร้างกลไกการทำงานร่วมกันกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทย ให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ* ซึ่งจากกระบวนการกำหนดภาพ ยุทธศาสตร์ยังไม่เกิดการบูรณาการฐานข้อมูลจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างครอบคลุม ทำให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นลักษณะแยกส่วน ไม่สามารถ แก้ไขปัญหาได้อย่างเบ็ดเสร็จ แต่แท้จริงแล้วการแก้ไขปัญหาหรือการเสริมสร้าง ความร่วมมือด้านความมั่นคงนั้นควรพิจารณาความมั่นคงในทุกมิติ ไม่สามารถ แยกพิจารณาเพียงมิติใดมิติหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น ไทยจึงควรบูรณาการการทำงาน จากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ และทุกกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม ทั้งด้านการแลกเปลี่ยนแนวคิด ฐานข้อมูล และการทำงาน เนื่องจากปัจจุบัน การดำเนินงานของภาครัฐยังขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ทั้งเรื่องการ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ไทยยังไม่สามารถมองเห็นภาพรวมในการประสานความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจได้อย่าง ครอบคลุม จึงอาจส่งผลเสียต่อการกำหนดทิศทางของนโยบาย และยุทธศาสตร์ ของไทยให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ ดังนั้น หน่วยงานของไทยจึงควรตระหนัก

^{๔๓} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และบทบาทของไทย, วารสารเสนาธิปัตย์ ปีที่ ๖๒ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๖, ยุทธศาสตร์บทเวทีโลก, หน้า ๑๕๑

ถึงความสำคัญในการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม อาจศึกษาตัวอย่างจากประเทศญี่ปุ่นที่มีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจในด้าน Soft Power

๔.๓.๒.๑๐ เสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหาร มีข้อเสนอ

บทบาทของกองทัพไทยในการสนับสนุนการดำเนินยุทธศาสตร์ของรัฐบาลไทยที่เหมาะสมต่อประเทศมหาอำนาจทั้ง สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น ดังนี้

- **พิจารณากำหนดแผนงานแบบบูรณาการ** โดยมีทหารหรือการดำเนินกิจกรรมร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันเรื่องที่สำคัญจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศ เช่น การให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม การจัดการปัญหาภัยพิบัติ ความร่วมมือด้านความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน เป็นต้น

- **แสดงบทบาทนำในการเป็นเวทีกลางของการพบปะหารือระหว่างประเทศมหาอำนาจ** โดยไทยควรแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในทุกเวทีเกี่ยวกับพันธกรณีที่จะต้องร่วมมือกับนานาชาติในการรักษาสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงในภูมิภาค รวมทั้งร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงในภูมิภาค เช่น กรณีปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ โดยการจัดสัมมนาทางวิชาการระหว่างหน่วยงานคลังสมองของไทยและต่างประเทศ ในมิติเชิงประวัติศาสตร์ และกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นต้น

- **ดำเนินกิจกรรมตามกรอบความร่วมมือทางการทหาร** ตามกลไกการประชุมระดับรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (Asean Defence Minister's Meeting: ADMM) และการประชุมระหว่างรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (ADMM-Plus) ได้แก่ ๑) ความร่วมมือในการปฏิบัติการด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ ๒) ความร่วมมือด้านการแพทย์ทางทหาร ๓) ความร่วมมือในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ

๔) ความร่วมมือในการปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้าย และ ๕) ความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเล อันจะมีผลทำให้ประเทศในกลุ่มอาเซียนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้น

● เสริมสร้างบทบาทหน่วยงานองค์ความรู้ด้านความมั่นคง โดยกระทรวงกลาโหมควรพิจารณาให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างบทบาทของหน่วยงานด้านคลังสมอง พัฒนาหน่วยงานด้านการศึกษาวิจัย และศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงในทุกระดับ เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางของการระดมแนวคิดและการสร้างเครือข่ายองค์ความรู้ ตลอดจนเชื่อมต่อกับหน่วยงานการวางแผนกับหน่วยงานจัดการศึกษาและส่วนปฏิบัติต่างๆ เพื่อพัฒนาและบริหารจัดการองค์ความรู้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศ ซึ่งจะทำให้ผลงานการวิจัยองค์ความรู้ต่างๆ ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการเผยแพร่สู่สาธารณชน เพื่อประโยชน์ของประเทศโดยรวมอย่างต่อเนื่อง^{๘๔}

● พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา โดยควรปรับตัว พัฒนา ศึกษาองค์ความรู้ใหม่ๆ เฉพาะทางอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนองตอบต่อภัยคุกคามความมั่นคงไม่ตามแบบที่มีความรุนแรงและสลับซับซ้อนขึ้น โดยเฉพาะควรเตรียมความพร้อมด้านการป้องกันการโจมตีทางความมั่นคงไซเบอร์ (Cyber Security) ระบบ IT หรือ Cyber Attack ให้มากขึ้น เนื่องจากภัยคุกคามดังกล่าว เป็นภัยที่ไม่มีสนามรบ และมองไม่เห็นฝ่ายตรงข้ามได้อย่างชัดเจน แต่กลับเป็นภัยที่อาจสร้างความเสียหายที่รุนแรงกว่าการโจมตีที่สามารถมองเห็นได้ รวมถึง ควรพัฒนาขีดความสามารถบุคลากรและกำลังพลให้สามารถกำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์และสามารถ

^{๘๔} พ.อ.ดร.ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, กลไกการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศของจีน กับความมั่นคงในภูมิภาค, วารสารเสนารักษิตย์ ปีที่ ๖๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖, ยุทธศาสตร์บทเวทีโลก, หน้า ๑๖๕ - ๑๖๖

รับมือกับภัยคุกคามความมั่นคงได้อย่างทันท่วงที โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดทางยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีหรือความคิด และทุ่มเททรัพยากรต่างๆ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพเพียงพอ

จากที่กล่าวมาในเบื้องต้น สามารถสรุปข้อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจในภาพรวมได้ดัง **ตารางที่ ๔.๓** ข้อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจในทศวรรษหน้า ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ของไทยกับมหาอำนาจในทศวรรษหน้า

ภาพรวมแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ของไทยกับมหาอำนาจในทศวรรษหน้า	
ประเด็นสำคัญ	รายละเอียด
(๑) ไทยควรเสริมสร้างความไว้วางใจ	<ul style="list-style-type: none"> ซึ่งอาจเป็นประเด็นที่ทำให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ยาก ไทยอาจผลักดันกิจกรรมต่างๆ ใน Track 1.5 หรือ Track 2 ความร่วมมือด้านวิชาการและวัฒนธรรม รวมถึง การเสริมสร้างความร่วมมือในโครงการด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอวกาศ เป็นต้น
(๒) ไทยควรดำเนินความร่วมมือในลักษณะเปิด	<ul style="list-style-type: none"> เพื่อสร้างความสัมพันธ์อย่างสมดุล ทั้งกับสหรัฐฯ และกับจีน โดยใช้กลไกความร่วมมือทั้งที่เป็นแบบทวิภาคีและพหุภาคีภายในภูมิภาค โดยเฉพาะอาเซียน
(๓) ไทยควรรักษาคุณภาพแห่งอำนาจ	<ul style="list-style-type: none"> ไทยอาจจะใช้กรอบ ASEAN หรือ ASEAN-Plus เป็นตัวนำ ไม่ทิ้งน้ำหนักไปด้านใดด้านหนึ่ง ควรให้น้ำหนักแต่ละมิติมากน้อยต่างกันในแต่ละประเทศตามความเหมาะสมด้วยความระมัดระวัง ซึ่งอาจเสริมสร้างบทบาทของตน เช่น โดยเข้าไปเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งตามช่องทางและกลไกที่เน้นการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี
(๔) ไทยควรหาจุดร่วมของผลประโยชน์กับเหล่ามหาอำนาจ	<ul style="list-style-type: none"> โดยให้ความสนับสนุนบทบาทและทำที่ของมหาอำนาจและควรมองรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะการช่วยเหลือประชาชน ซึ่งจะได้รับความร่วมมือโดยไม่มี การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายและทุกประเทศน่าจะเห็นความสำคัญเช่นเดียวกัน อาทิ การต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมทางความมั่นคงทางไซเบอร์ เป็นต้น
(๕) ไทยควรผสมผสานการใช้พลังงานอำนาจทั้ง Hard Power และ Soft Power อย่างรอบคอบ	<ul style="list-style-type: none"> เลือกใช้พลังอำนาจที่ชาญฉลาด ไม่เพียงการใช้อำนาจทางทหารเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ควบคู่ไปด้วยกัน เรียกว่า “Smart Power”

ภาพรวมแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง
ของไทยกับมหาอำนาจในทศวรรษหน้า

ประเด็นสำคัญ	รายละเอียด
(๖) ไทยควรพัฒนาจุดแข็งของตนเอง เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง	<ul style="list-style-type: none"> ● โดยการปฏิสัมพันธ์กันในประเด็นที่ไทยสามารถยื่นข้อเสนอ หรือเลือกรับข้อเสนอได้ เช่น การพัฒนาขีดความสามารถด้านบุคลากรกำลังพลเพื่อตอบสนองโลกยุคดิจิทัลมุ่งสร้างสินค้า บริการ และการผลิตของไทยให้เข้าสู่มาตรฐานสากลมากขึ้น เพื่อรองรับมาตรการกีดกันทางการค้าทุกรูปแบบ รวมถึง ไทยควรมีหน่วยงานคลังสมองด้านความมั่นคง เพื่อศึกษาวิจัยเชิงลึกในงานด้านความมั่นคง และควรมีคู่มือสรุปแนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงต่อประเทศมหาอำนาจ ● ปรับปรุงภาพลักษณ์และการลดทตรศนะในเชิงลบที่ต่างชาตมีต่อไทย หรือกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน
(๗) ไทยควรรักษาอาเซียนเป็นเวทีเสริมสร้างความมั่นคงและต่อรองกับมหาอำนาจ	<ul style="list-style-type: none"> ● โดยสนับสนุนบทบาทของมหาอำนาจในอาเซียน และเวทีการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) ซึ่งไทยสามารถปฏิสัมพันธ์กับมหาอำนาจได้อย่างกว้างขวาง
(๘) ไทยควรเสริมสร้างบทบาทสะพานเชื่อมระหว่าง สหรัฐฯ – จีน	<ul style="list-style-type: none"> ● อันจะทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่ายในภูมิภาค โดยใช้จุดเด่นความสัมพันธ์พิเศษกับจีนแบบ “ญาติสนิทเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน” และการดำเนินความสัมพันธ์แบบ “เพื่อนสนิท” กับสหรัฐฯ
(๙) ไทยควรบูรณาการโครงสร้างกลไกการทำงานร่วมกันกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	<ul style="list-style-type: none"> ● อาทิ กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ ฯลฯ ทั้งด้านการแลกเปลี่ยนแนวคิด ฐานข้อมูล และการทำงาน เนื่องจาก ทำให้ไทยสามารถมองเห็นภาพรวมในการประสานความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจได้อย่างครอบคลุม

ภาพรวมแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง
ของไทยกับมหาอำนาจในทศวรรษหน้า

ประเด็นสำคัญ	รายละเอียด
<p>(๑๐) ไทยควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหาร</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● กองทัพอากาศควรพิจารณากำหนดแผนงานแบบบูรณาการ โดยมีการหารือการดำเนินกิจกรรมร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม การจัดการปัญหาภัยพิบัติ เป็นต้น ● กองทัพอากาศควรแสดงบทบาทนำในการเป็นเวทีกลางของการพบปะหารือระหว่างประเทศมหาอำนาจ โดยไทยควรแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในทุกเวที เกี่ยวกับพันธกรณีที่จะต้องร่วมมือกับนานาชาติในการรักษาสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงในภูมิภาค รวมทั้งร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงในภูมิภาค เช่น กรณีปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ ● ไทยควรดำเนินกิจกรรมตามกรอบความร่วมมือทางการทหาร ตามกลไกการประชุมระดับรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ADMM) และการประชุมระหว่างรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (ADMM-Plus) ● ไทยควรเสริมสร้างบทบาทหน่วยงานองค์ความรู้ด้านความมั่นคง กท. ควรพิจารณาให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างบทบาทของหน่วยงานด้านคลังสมอง พัฒนาหน่วยงานด้านการศึกษาวิจัย และศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงในทุกระดับ เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางของการระดมแนวคิดและการสร้างเครือข่ายองค์ความรู้ ตลอดจนเชื่อมต่อระหว่างหน่วยงานการวางแผนกับหน่วยงานจัดการศึกษาและส่วนปฏิบัติต่างๆ ● ไทยควรพัฒนาระบบของกองทัพให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ปรับตัว พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ เฉพาะทางอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนองตอบต่อภัยคุกคามความมั่นคงไม่ตามแบบที่รุนแรงและสลับซับซ้อนขึ้น โดยเฉพาะเตรียมความพร้อมด้านการป้องกันการโจมตีความมั่นคงไซเบอร์ ระบบ IT หรือ Cyber Attack ให้มากขึ้น

๔.๓.๓ ปัจจัย/เงื่อนไขของการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ของไทยกับประเทศมหาอำนาจ

จากสถานการณ์ที่ทั้งมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ จีน รัสเซีย กำลังแข่งขันกันทางยุทธศาสตร์อย่างเข้มข้นเพื่อครอบครองความเป็นเจ้า หรือแม้กระทั่ง อินเดีย และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจลำดับรองลงมา ที่มีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะการที่ประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ต่างมุ่งให้ความสนใจกับเอเชีย (pivot to Asian) เนื่องจากภูมิภาคนี้ มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก ทั้งการขยายระบบสาธารณูปโภค เส้นทางคมนาคม เส้นทางเดินเรือ และทรัพยากรที่มีอย่างมหาศาล อีกทั้ง เงินลงทุนที่จะหลั่งไหลเข้ามาจำนวนมาก แน่ใจว่าสถานการณ์ดังกล่าวต้องส่งผลกระทบต่อทั้งในเชิงบวกและเชิงลบกับไทยไม่มากก็น้อย อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์สถานะแวดล้อมด้านความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญ และความร่วมมือของไทยกับประเทศมหาอำนาจที่มีต่อกัน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับมหาอำนาจ และแน่นอนว่าปัจจัยที่ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจ นอกจากจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ ความร่วมมือระหว่างกันที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแล้ว ยังอาจต้องพิจารณาถึงความต้องการในการเสริมสร้างบทบาทของประเทศมหาอำนาจในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียน ปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงและหลักการในการกำหนดยุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านความมั่นคงได้ ดังนี้

๔.๓.๓.๑ ความต้องการของประเทศมหาอำนาจในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศอื่นๆ หากพิจารณาถึงความต้องการของประเทศมหาอำนาจ ซึ่งยังคงให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ และความร่วมมือ ความเป็นพันธมิตรกับประเทศอื่นๆ เนื่องด้วยปัจจุบันภัยคุกคามทั้งตามแบบและไม่ตามแบบมีความหลากหลาย สลับซับซ้อน และยากเกินกว่าจะใช้ความพยายามของประเทศมหาอำนาจเพียงประเทศใดประเทศหนึ่ง

ในการป้องกันปรามเท่า่นั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศต่างๆ ในการจัดการกับภัยคุกคามความมั่นคง เช่น ปัญหาในคาบสมุทรเกาหลีเหนือ โรคติดต่อ อาชญากรรมข้ามชาติ ความมั่นคงทางไซเบอร์ ฯลฯ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าไม่เพียงประเทศเล็กๆ เท่านั้นที่ต้องการเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ แต่มหาอำนาจเองก็มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากนานาประเทศในการแก้ไขปัญหาที่มีความเป็นพลวัตที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อีกทั้ง ประเทศมหาอำนาจยังต้องการที่จะป้องกันและปราบปรามการแผ่ขยายอิทธิพลของมหาอำนาจอื่นๆ จึงต้องอาศัยประเทศต่างๆ ช่วยกันติดตาม สอดส่องสถานการณ์เช่นกรณีปัญหาการก่อการร้าย เป็นต้น^{๔๕}

๔.๓.๓.๒ ความต้องการของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ^{๔๖}

ได้แก่ (๑) ไทยต้องการประเทศมหาอำนาจในการสร้างดุลยภาพมากกว่า ๑ ประเทศเสมอ เพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ อันจะนำมาซึ่งการถูกครอบงำ (Domination) (๒) ไทยต้องการสภาพแวดล้อมแบบหนึ่งที่ว่าอาศัยภูมิภาคโลก โดยมีประเทศมหาอำนาจต่างๆ เข้ามาสร้างดุลยภาพ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพของภูมิภาคในทุกมิติ ซึ่งจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ต่อไทยและต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น มหาอำนาจสามารถเข้ามามีบทบาทอย่างมากกับการจัดการกับปัญหาความมั่นคงทางทะเล โจรสลัด เพื่อความปลอดภัยในการเดินเรือ ส่งผลให้เกิดการสร้างสินค้าสาธารณะ (Public Goods) ซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมต่อทั้งมหาอำนาจและประเทศที่ไม่ใช่มหาอำนาจ และ (๓) จากความจริงที่ว่าประเทศมหาอำนาจในโลกมีมากกว่า ๑ ประเทศ ดังนั้น การเสริมสร้างความร่วมมือจึงจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเหล่าประเทศมหาอำนาจ โดยสหรัฐฯ ยังคงจะเป็นมหาอำนาจอันดับ ๑ ต่อไปในอนาคตอีกทศวรรษหน้า เนื่องจากเหตุผลหลายประการ ทั้งการกุมภคิตาด้านเศรษฐกิจ ชีตความสามารถทางทหาร เช่น สหรัฐฯ มีอาวุธที่เคลื่อนที่ได้ทั่วโลก เรือบรรทุกเครื่องบิน อากาศยาน ฯลฯ

^{๔๕-๔๖} การสัมภาษณ์เชิงลึก, คุณวิษุ เวชชาชีวะ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

๔.๓.๓.๓ ปัจจัยที่ที่เอื้อต่อการส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคง^{๘๗} จากบทเรียนยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศเพื่อนบ้านของจีน ซึ่งเอื้อประโยชน์อย่างยิ่งต่อการยกระดับความสัมพันธ์เชิงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ระหว่างไทยกับจีน ให้สามารถพัฒนาขึ้นไปอีกระดับและจะเอื้อประโยชน์ต่อทั้งสองประเทศ รวมถึงทั่วภูมิภาคได้ ทั้งนี้ สามารถสรุปเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยและประเทศมหาอำนาจได้ ดังนี้

- การร่วมมือกันระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน โดยเฉพาะความร่วมมือของประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันนั้น ถือเป็นผลประโยชน์ที่มีความสำคัญและถาวรกว่าการพึ่งพิงมหาอำนาจจากภายนอกภูมิภาค

- ผลประโยชน์ของประเทศอาจเปลี่ยนแปลงตามสภาวะแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกประเทศนั้นจะเป็นสาเหตุให้บทบาทความร่วมมือที่มีต่อกันเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

- ประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างกันในอดีตมีความสำคัญอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์อันดีจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาระหว่างไทยกับมหาอำนาจ ตลอดจนความใกล้ชิดกันทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ และทำให้การดำเนินความสัมพันธ์ในระยะต่อไปเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและราบรื่น นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเรียนรู้ร่วมกันจะนำไปสู่ความเข้าใจและไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น

- ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงของประเทศต่าง ๆ ในระยะยาว ซึ่งควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคโดยการส่งเสริมความร่วมมือและจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก เพื่อสามารถแข่งขันและต่อรองกับกลุ่มอื่น ๆ เช่น สหภาพยุโรป เป็นต้น

^{๘๗} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, สานสัมพันธ์แบบพิเศษระหว่างไทยกับจีน, วารสารเสนาธิปัตย์ ปีที่ ๖๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๗, ยุทธศาสตร์บทเวทีโลก, หน้า ๑๘๙ - ๑๙๐

๔.๓.๓.๔ หลักการในการกำหนดยุทธศาสตร์ความร่วมมือ
ด้านความมั่นคง^{๘๘} ดังนี้

● **ควรใช้ความพยายามให้มหาอำนาจเห็นถึงความสำคัญ**
ของไทย ไทยควรใช้ความพยายามทำให้ประเทศมหาอำนาจเห็นถึงความสำคัญ
ของไทยที่มีต่อประเทศเขา เพื่อให้เกิดความร่วมมือต่อกันอันจะนำมาซึ่ง
ผลประโยชน์ร่วมกันในอนาคต เช่น ไทยควรแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในการรักษา
ผลประโยชน์แห่งชาติต่อมหาอำนาจ โดยแสดงให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ
ของไทยต่อการมีบทบาทนำในเวทีระหว่างประเทศทั้งในระดับอนุภูมิภาค
และภูมิภาค เนื่องจากไทยมีลักษณะพิเศษคือเป็นประเทศที่ไม่มีพรมแดน
อย่างมีนัยสำคัญกับมหาอำนาจใด โดยเฉพาะจีนและสหรัฐฯ โดยเฉพาะไม่มี
ประเด็นความขัดแย้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลประโยชน์ของ สหรัฐฯ
และจีน โดยเฉพาะกรณีทะเลจีนใต้^{๘๙}

● **ควรใช้ความพยายามในการผูกโยงผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน**
กับมหาอำนาจ แน่แน่นอนว่าความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นร่วมกันนั้น ทั้งสองฝ่าย
ต่างต้องพิจารณาแล้วว่าจะทำให้เกิดประโยชน์กันตน ดังนั้น ไทยควรพิจารณา
ถึงความต้องการ ทรัพยากร ชีตความสามารถของประเทศมหาอำนาจและไทย
เพื่อหาจุดเชื่อมที่สามารถเอื้อให้ทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน การเสริม
สร้างความร่วมมือโดยการเป็นหุ้นส่วนที่มีคุณค่า เป็นความร่วมมือที่ทำให้ทั้ง
สองฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน และสามารถผลักดันให้เติบโตได้^{๙๐}

● **ควรใช้ความพยายามในการทำตามความคาดหวังของ**
ประเทศมหาอำนาจ แต่ทั้งนี้ ความคาดหวังของประเทศมหาอำนาจในสิ่งใด
สิ่งหนึ่งนั้น ต้องเป็นสิ่งที่ไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของไทย
ในภาพรวม หรือหากส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่งแล้ว

^{๘๘} การสัมภาษณ์เชิงลึก, คุณวิชชุ เวชชาชีวะ, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๘๙} ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และบทบาท
ของไทย, วารสารเสนาธิปไตย ปีที่ ๖๒ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๖, ยุทธศาสตร์
บทเวทีโลก, หน้า ๑๕๑

อาจพิจารณาต่อบรรทัดที่การเสียผลประโยชน์นั้นสามารถนำมาซึ่งการได้รับผลประโยชน์ในอีกด้านหนึ่ง ที่อาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อชาติในภาพรวมมากกว่าก็เป็นได้

● **ควรใช้ความพยายามในการปรับวิธีคิดของประเทศมหาอำนาจที่มีต่อไทย** เนื่องจากวิธีคิดของประเทศมหาอำนาจจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงความเป็นตัวตนอันแท้จริงของประเทศไทย และสุดท้ายจะนำมาซึ่งนโยบายด้านการต่างประเทศ และอื่นที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อไทย ดังนั้น ไทยควรใช้ความพยายามในการสร้างความเข้าใจ ทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสมต่อประเทศมหาอำนาจ โดยไทยควรแสดงจุดยืนที่เป็นตัวเองอย่างแท้จริง รวมทั้งแสดงจุดยืนร่วมกับมหาอำนาจต่างๆ ด้วยการใช้เหตุผลที่ชัดเจนในเชิงหลักการและกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อให้มหาอำนาจให้การสนับสนุนจุดยืนของไทยในแต่ละเรื่องด้วย

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ ๔ ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้ ๑) สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ ๒) สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจในปัจจุบัน และ ๓) ข้อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น) ในทศวรรษหน้า โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑.๑ สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ

ความเป็นไปของโลกในทศวรรษต่อจากนี้น่าจะเข้าสู่การเป็นโลกดิจิทัลที่มีบริบทความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีแนวโน้มชัดเจนว่าจะเกิดการต่อสู้กันระหว่างโลกตะวันตกกับประเทศมหาอำนาจในมิติที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาเกี่ยวพันเป็นอย่างมาก และถึงแม้สถานการณ์ในภูมิภาคและทั่วโลกจะแปรปรวน เนื่องจากภัยคุกคามและการแข่งขันกันของประเทศมหาอำนาจในหลายเรื่อง แต่ภาพรวมด้านความมั่นคงอีก ๑๐ ปีข้างหน้ากลับค่อนข้างมีแนวโน้มชัดเจนว่าจะเกิดการแข่งขันกันระหว่างสองขั้วมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และจีน ขณะที่จีนมีแนวโน้มเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สหรัฐฯ ก็ต้องพยายามลดบทบาทการขยายอิทธิพลจีน แต่อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ก็น่าจะยังคงเป็นมหาอำนาจอันดับ ๑ ในทศวรรษต่อไป โดยสหรัฐฯ เริ่มมองว่าจะนำรัสเซียมาช่วยในประเด็นการก่อการร้าย และจะนำรัสเซียและอินเดียมาใช้ในการสร้างสมดุลกับจีน

สถานการณ์ภัยคุกคามในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจะมีความขัดแย้งสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางเดินเรือ (Sea Lines of Communication : SLOC) พื้นที่ยุทธศาสตร์ แหล่งทรัพยากร และแหล่งพลังงานต่างๆ โดยจีนและสหรัฐฯ จะเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ความขัดแย้งมากขึ้น รวมถึงประเทศอื่นๆ อย่าง อินเดีย เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และอินโดนีเซีย ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวจะนำไปสู่การสะสมอาวุธในภูมิภาค ทั้งนี้ ในบริเวณที่เป็นพื้นที่การค้าจะเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจได้มากขึ้น โดยความร่วมมือทางในกรอบเศรษฐกิจของอาเซียน จะมีความก้าวหน้ามากที่สุด ในขณะที่กรอบประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนยังคงมีอุปสรรคอยู่บ้างจากด้านปัญหาเส้นเขตแดน เนื่องจากประเทศในอาเซียนยังมีแนวคิดด้านผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน โดยให้ความสำคัญกับประเทศที่มีพื้นที่ทางบกและทางทะเล รวมถึงประเทศมหาอำนาจจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประเทศต่างๆ มากขึ้น

สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกยังคงมีปัจจัยเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดการบั่นทอนเสถียรภาพและความมั่นคงจากหลายประเด็น ได้แก่ กรณีคาบสมุทรเกาหลี การใช้อาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ปัญหาพิพาทหมู่เกาะ Kuril ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น การปรับปรุงโครงสร้างกองทัพของจีน การขยายอิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้ ปัญหาความขัดแย้งในหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu ในทะเลจีนตะวันออก ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น การเข้ามามีอิทธิพลของจีนและรัสเซีย กรณีผู้นำได้หัวหน้าคนใหม่ (น.ส.ฉี อิงเหวิน) ไม่ยอมรับนโยบายจีนเดียว (One China Policy) และสถานการณ์โลกจะย้อนกลับไปสู่ความเป็นขั้วนิยม โดยเน้นการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ เช่น กรณี Brexit ของอังกฤษ การชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ของ Trump การก่อการร้ายมุ่งไปที่พื้นที่ตะวันออกกลาง แต่ในระยะยาวอาจมีแนวโน้มแพร่ขยายไปยังภูมิภาคอื่นๆ โลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ความมั่นคงทางไซเบอร์

การใช้อาวุธทำลายล้างรุนแรง ปัญหาการก่อการร้ายที่เครือข่ายของกลุ่ม IS ขยายตัวขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ โดยเฉพาะในฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ส่วนอาเซียนยังคงต้องเผชิญความท้าทายในหลาย ประการ ทั้งปัญหาการเมืองภายในของสมาชิกอาเซียนอย่างเมียนมา กัมพูชา มาเลเซีย และไทย นอกจากนี้ ยังมีความไม่เป็นเอกภาพของอาเซียนกรณี ข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ รวมถึงการแข่งขันอิทธิพลระหว่างมหาอำนาจ ในภูมิภาค อย่างสหรัฐฯ และจีน รวมทั้งญี่ปุ่น อินเดีย และรัสเซีย ต่างก็เข้ามา ขยายบทบาทในภูมิภาคอาเซียนมากขึ้น เป็นต้น

สภาวะแวดล้อมและภัยคุกคามด้านความมั่นคงมิติทางทะเล จะยังคงพบปัญหาข้อพิพาทในการอ้างสิทธิพื้นที่ทับซ้อน ปัญหาโจรสลัด บริเวณช่องแคบมะละกาที่เป็นเส้นทางเดินเรือสำคัญเชื่อมระหว่างคาบสมุทร อินเดียกับคาบสมุทรแปซิฟิก ภัยคุกคามบริเวณอ่าวไทย ได้แก่ การประมง รุกน่านน้ำ การหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย ลักลอบเป็นแรงงานประมง การลักลอบของสิ่งของผิดกฎหมาย สิ่งของหนีภาษี การก่อการร้ายบริเวณ แทนชูดเจาะ/แหล่งผลิตก๊าซธรรมชาติ เนื่องจากเป็นผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และมิตรประเทศ ส่วนสภาวะแวดล้อมและภัยคุกคามด้านความมั่นคง ทางอากาศ เห็นว่าภัยคุกคามมีนิยามไม่เปลี่ยนแปลง อาจพบทั้งการก่อการ ร้าย (Terrorist) ภัยพิบัติ (Disaster) โดยเฉพาะสงครามไซเบอร์ (Cyber warfare) ภายในขอบเขตมิติอากาศ (Air Domain) มิติไซเบอร์ (Cyber Domain) และมิติอวกาศ (Space Domain) ทั้งนี้ การคาดการณ์อนาคตบน หลักคิดและข้อมูลที่ครอบคลุมเชิงลึกในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

๕.๑.๒ สถานะความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ในปัจจุบัน

๕.๑.๒.๑ สหรัฐอเมริกา

(๑) **มติการเมืองและการทูต** : สหรัฐฯ จะยังคงเป็นมหาอำนาจ อันดับ ๑ และเป็นผู้นำในหลายเรื่องในทศวรรษหน้านี้ โดยสหรัฐฯ พยายาม

เข้ามาเสริมสร้างบทบาทในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เพื่อยับยั้งการเติบโตของจีน และมองประเทศไทยเป็นตัวกลางในการเสริมสร้างบทบาทในภูมิภาคนี้ เนื่องจากไทยมีความสัมพันธ์ในฐานะพันธมิตรเก่าแก่ของสหรัฐฯ และยังคงดำเนินความสัมพันธ์กันมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนด้านนโยบายการต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่มีต่อภูมิภาคนี้ถึงแม้ว่าจะยังไม่ชัดเจนเท่าไรนัก แต่มีแนวโน้มว่าสหรัฐฯ มุ่งกีดกันด้านการค้ากับจีน ทำให้ความขัดแย้งระหว่างจีนและสหรัฐฯ อาจทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประเทศไทยได้

(๒) *มิติสังคมจิตวิทยา* : สหรัฐฯ เชิดชูอุดมการณ์ เสรีภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และยอมรับในความเห็นที่แตกต่างตามแนวทางพหุนิยม ส่วนด้านวัฒนธรรม แม้่วาวิถีชีวิตและค่านิยมอเมริกันจะยังคงเป็นที่ยอมรับ แต่มีสัญญาณของการหยุดนิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ การดำเนินการของประเทศอื่นๆ กระแสวัฒนธรรมสหรัฐฯ ซึ่งเคยเป็นที่นิยมก็ต้องแข่งขันกับกระแสวัฒนธรรมอื่นๆ ดังนั้น ย่อมไม่เกิดผลดีต่อการแก้ไข และสร้างภาพลักษณ์ความเป็นผู้นำโลกที่รัฐบาลสหรัฐฯ พยายามเชิดชูในภูมิภาคต่างๆ อย่างแน่นอน ซึ่งอาจส่งผลให้ประเทศมหาอำนาจอื่นๆ เข้ามาเสริมสร้างบทบาทในประเทศไทย รวมถึงประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มมากขึ้นได้

(๓) *มิติการทหาร* : กองทัพไทยกับกองทัพสหรัฐฯ มีความสัมพันธ์ทางทหารที่ติดต่อกันมาอย่างยาวนาน มีการแลกเปลี่ยน ผชท.ทหาร ทั้งสามเหล่าทัพจากการฝึก Cobra Gold ระหว่างไทยและสหรัฐฯ ที่มีประจำทุกปี ซึ่งเป็นการฝึกร่วมผสมที่ใหญ่ที่สุดที่สหรัฐฯ มีกับประเทศต่างๆ ถือเป็นสัญญาณของการเป็นพันธมิตรทางทหาร

(๔) *มิติเศรษฐกิจ* : สหรัฐฯ กำลังเผชิญกับวิกฤตทางเศรษฐกิจ แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เศรษฐกิจสหรัฐฯ มีแนวโน้มดีขึ้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้การลงทุนโดยตรงจากสหรัฐฯ มาไทยเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ Economic Intelligence

Center หรือ EIC มองว่าผลกระทบของนโยบายสุดโต่งของ Trump อย่าง
มาตรการกีดกันทางการค้าและนโยบายรับคนเข้าเมืองจะส่งผลเพียงจำกัด

๕.๑.๒.๒ สาธารณรัฐประชาชนจีน

(๑) มิติการเมืองและการทูต : ไทย – จีน มีความสัมพันธ์ที่สนิท
แนบแน่นกันมาอย่างยาวนาน โดยมีคำหนึ่งที่จีนใช้แสดงถึงความสัมพันธ์
ที่แนบแน่นระหว่างจีนและไทยมาโดยตลอด คือ “จง ใต้ อี้ เจีย ชิน” หรือแปล
เป็นไทยได้ว่า “ประเทศจีนและไทยมีความสนิทเหมือนญาติในครอบครัว
เดียวกัน” และเมื่อจีน - ไทย ได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยโครงการ
ความร่วมมือระหว่าง ไทย - จีน ในศตวรรษที่ ๒๑ จึงนำไปสู่การกำหนด
กรอบการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร การศึกษา วิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่เป้าหมายทางด้าน
การเมืองของจีน คือ ยืนหยัดแนวทางสังคมนิยมแบบจีน โดยเน้นย้ำว่าเป็น
แนวทางการพัฒนาที่แตกต่างจากระบบตะวันตก โดยมีไทยซึ่งแสดงบทบาท
การเป็นศูนย์กลางทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและอาเซียน โดยเฉพาะกรณี
ปัญหาข้อพิพาททะเลจีนใต้ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน ส่วนนโยบายด้านการ
ต่างประเทศของจีนมีความเข้มแข็ง เน้นการแก้ไขปัญหาโดยสันติ มีนโยบาย
เพื่อนบ้านที่ดี ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่นๆ ในขณะที่จีน
ก็มีความแข็งแกร่งในประเด็นข้อพิพาทดินแดน การเสริมสร้างแสนยานุภาพ
กำลังทางทหารขนาดใหญ่ สนับสนุนรัฐเผด็จการ เน้นผลประโยชน์

(๒) มิติสังคมจิตวิทยา : จีนมีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เข้มแข็ง
แต่วัฒนธรรมสมัยนิยมยังไม่ค่อยเข้มแข็งเท่าที่ควร ชาวจีนโพ้นทะเลถือเป็น
ผู้เผยแพร่วัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนกลายเป็นส่วนหนึ่ง
ของวัฒนธรรมไทย ประกอบกับคนจีนที่ความนับถือสถาบันพระมหากษัตริย์
ของไทยอย่างมาก ซึ่งถือเป็นสายสัมพันธ์ที่แนบแน่น และต่อเนื่องมาอย่าง
ยาวนาน

(๓) *มติการทหาร* : โครงสร้างด้านกำลังทางทหารของจีนเติบโตขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากจีนต้องการปกป้องผลประโยชน์ของตนในเรื่องเขตแดน โดยกองทัพจีนมุ่งเน้นการปฏิบัติของยุทธศาสตร์ทางทหารยุคใหม่ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางทะเล อากาศ ความมั่นคงทางไซเบอร์ เพิ่มศักยภาพในการบุกเบิกทรัพยากรทางทะเล และการสร้างแสนยานุภาพทางทะเล

(๔) *มติเศรษฐกิจ* : ปัจจุบันจีนได้ก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจที่มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ ๒ ของโลก โดยจีนตั้งเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ เพื่อสร้างสังคมแบบกินดีอยู่ดีอย่างทั่วถึง เรียกว่า “เสี่ยวคัง” ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ เร่งปฏิรูปเชิงเศรษฐกิจ เปิดประเทศ ส่งเสริมการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน มุ่งเน้นกลยุทธ์ส่งเสริมความต้องการภายในประเทศ การพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สร้างระบบความเท่าเทียมกันของสวัสดิการสังคมเมืองและชนบทอย่างทั่วถึง ซึ่งจีนถือเป็นตลาดส่งออกสินค้ารายใหญ่ที่สุดของไทย และยังเป็นประเทศหลักที่ป้อนนักท่องเที่ยวให้แก่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย ประกอบกับ รัฐบาล ไทย - จีน ได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางรถไฟของไทย เมื่อ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๕ และบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการค้าสินค้าเกษตร ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. ๒๕๕๘

๕.๑.๒.๓ สหพันธรัฐรัสเซีย

(๑) *มติการเมืองและการทูต* : รัฐบาลรัสเซียมีนโยบายการดำเนินงานที่อาศัยการสนับสนุนจากชาวรัสเซียไม่ใช่ถูกกำหนดจากต่างประเทศ หรือที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยที่มีอธิปไตย (Sovereign Democracy)” โดยความสัมพันธ์ระหว่างไทยและรัสเซีย มีความสัมพันธ์ทางการทูตกันมายาวนานครบ ๑๒๐ ปี (ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐) แต่ความสัมพันธ์ระหว่างกันไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร แต่ในปัจจุบันรัสเซียเริ่มให้ความสำคัญ

กับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในช่วงที่รัสเซียมีความขัดแย้งกับสหรัฐฯ และชาติตะวันตก กรณีที่รัสเซียสนับสนุนกลุ่มกบฏในยูเครน และบุกเข้ายึดครองไครเมียของยูเครน โดยรัสเซียได้พยายามใช้จุดเด่นในเรื่องการเมืองที่มีเสถียรภาพ ผู้นำที่เข้มแข็ง มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญมากมาย เช่น พลังงาน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และการส่งออกอาวุธยุทโธปกรณ์ มาเป็นเครื่องมือในการขยายบทบาทในภูมิภาคนี้

(๒) *มิติสังคมจิตวิทยา* : รัสเซียมีวัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติของรัสเซียถูกถ่ายทอดออกมาผ่านศิลปะหลายแขนง อาทิ บทกวี บัลเลต์ โอเปร่า ภาพยนตร์ สถาปัตยกรรม ฯลฯ ชาวรัสเซียชอบคบเพื่อนและใจดี เพียงแต่การระมัดระวังคนที่ไม่รู้จักมากเกินไป ดังนั้น การที่ไทยจะเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชาวรัสเซียจึงต้องทำความเข้าใจถึงอุปนิสัย และวัฒนธรรมของชาวรัสเซีย

(๓) *มิติการทหาร* : ความสัมพันธ์ด้านการทหารระหว่างไทย - รัสเซีย มีมาอย่างยาวนาน แต่เป็นลักษณะไม่ต่อเนื่องเข้มข้นเท่าไรนัก โดยปัจจุบันทั้งสองฝ่ายเห็นชอบร่วมกันที่จะยกระดับความเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะด้านความร่วมมือด้านการศึกษา

(๔) *มิติเศรษฐกิจ* : ระบบเศรษฐกิจของรัสเซียมักผูกโยงกับเศรษฐกิจของยุโรปและชาติตะวันตกอื่นๆ ทำให้เมื่อระบบเศรษฐกิจในยุโรปประสบภาวะชะงักงัน เศรษฐกิจของรัสเซียก็จะประสบปัญหาตามไปด้วย ดังนั้น ปธน.ปูติน จึงมองว่านโยบาย “หันหน้าตะวันออก (Turn to the East)” เป็นวิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมุ่งไปที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะมีความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยมีการลงนามร่วมกันใน “ปฏิญญาโซชี” (Sochi Declaration) และรับรองแผนปฏิบัติการอย่างครอบคลุมเพื่อส่งเสริมความร่วมมือ อาเซียน - รัสเซีย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ เสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจทั้งภายในและระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้นทั้งในมิติการศึกษา การคมนาคม และพลังงาน

๕.๑.๒.๔ สาธารณรัฐอินเดีย

(๑) **มิติการเมืองและการทูต** : ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างอินเดียและไทยไม่ได้เกี่ยวข้องกับไทยโดยตรง แต่หากไทยไม่ระมัดระวังในการดำเนินนโยบายกับอินเดีย โดยเฉพาะปัญหาแคชเมียร์ในเขตอินเดีย อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้ อีกทั้ง อินเดีย ยังให้ความสำคัญกับความมั่นคงในช่องแคบมะละกาและทะเลจีนใต้อีกด้วย ส่วนนโยบายด้านการต่างประเทศของอินเดียสนับสนุนการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของประชาชนที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างประเทศ ทำงานเพื่อสันติภาพโลก กำหนดแนวทางสันติภาพไว้ในส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ ที่ให้รัฐแสวงหาการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างประเทศอย่างสันติ มีอุดมคติความอดกลั้น ต่อต้านการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ สีผิว ลัทธิจักรวรรดินิยม และลัทธิอาณานิคมทั่วโลก

(๒) **มิติสังคมจิตวิทยา** : อินเดียมีการหล่อหลอมทางเชื้อชาติที่แตกต่างกัน มีระบบวรรณะ เป็นมรดกทางอารยธรรมและวัฒนธรรมโบราณ ซึ่งสะท้อนออกมาทางนโยบายที่ถูกร่างขึ้นและประเด็นทางการเมืองที่สนับสนุนสันติภาพ เสรีภาพ และความเท่าเทียม โดยไทย - อินเดีย มีความสัมพันธ์กันมาไม่น้อยกว่า ๗๐๐ ปี และไทยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้มีการลงนามในความตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างกัน ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ

(๓) **มิติการทหาร** : ความสัมพันธ์ด้านการทหารระหว่างไทย - อินเดีย มีความใกล้ชิดกัน แต่ยังไม่มีความร่วมมือแบบทวิภาคีด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ

(๔) **มิติเศรษฐกิจ** : เศรษฐกิจการค้าระหว่างไทยและอินเดีย ยังมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับศักยภาพ เนื่องจากปัญหาข้อจำกัดหลายประการ เช่น ๑) ทักษะคตินักลงทุนไทยไม่คุ้นเคยการลงทุนในอินเดีย ๒) นโยบายการค้าอินเดียยังกีดกันสินค้าจากต่างประเทศ แม้ว่าอินเดียจะประกาศนโยบายการค้าเสรีก็ตาม เช่น มีข้อจำกัดการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศโดยมี

มาตรการด้านภาษีการนำเข้าสูง ๓) อินเดียเป็นคู่แข่งทางการค้าที่สำคัญของ ไทย เนื่องจากผลิตสินค้าที่มีความคล้ายคลึงกันมาก ทั้งสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม ๔) อินเดียส่งวนธุรกิจสำหรับคนอินเดียค่อนข้างมาก เช่น อุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และอุตสาหกรรมผลิตเครื่องอุปโภคบริโภค

๕.๑.๒.๕ ญี่ปุ่น

(๑) *มิติการเมืองและการทูต* : ไทย – ญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์กันมาประมาณ ๖๐๐ ปี ซึ่งความร่วมมือของทั้งสองประเทศครอบคลุมทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในฐานะพันธมิตรหลักของสหรัฐฯ ญี่ปุ่นยกระดับบทบาททางทหารภายใต้กฎหมายความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่เน้นการสร้างสันติภาพเชิงรุก (Proactive Contribution to Peace) เพื่อคงไว้ซึ่งเสถียรภาพความมั่นคงในภูมิภาคส่วนนโยบายด้านการต่างประเทศของญี่ปุ่นเน้นการทูตวัฒนธรรม มีลักษณะพึ่งพิงสหรัฐฯ หรือให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ และให้ความสำคัญกับประเทศอาเซียนมาก ญี่ปุ่นมีเครื่องมือทางการต่างประเทศค่อนข้างมาก และการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ให้มีลักษณะเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันมากขึ้น

(๒) *มิติสังคมจิตวิทยา* : ญี่ปุ่นมีความเข้มแข็งมากทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิม และวัฒนธรรมสมัยนิยม ญี่ปุ่นมักผู้นำทางด้านนวัตกรรม และถือว่ามีต้นทุนทางสังคมสูง

(๓) *มิติการทหาร* : สหรัฐฯ ยืนยันว่าจะปกป้องญี่ปุ่นด้วยศักยภาพทางการทหารทั้งหมดของตน ซึ่งครอบคลุมไปถึงหมู่เกาะ Senkaku/Diaoyu และรวมไปถึงการใช้อาวุธนิวเคลียร์ ส่วนนายกฯ ญี่ปุ่นก็ได้ยืนยันว่าญี่ปุ่นจะสนับสนุนแผนการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างทางการทหารของสหรัฐฯ ในไต้หวันนะ ส่วนความร่วมมือด้านการทหารของกองทัพไทยกับ กท.ญี่ปุ่น และ กกล.ป้องกันตนเองญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์อันดี

(๔) *มิติเศรษฐกิจ* : ไทย - ญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจที่พึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก ปัจจุบันปริมาณการค้ายังคงอยู่ในอันดับที่ ๒ และเป็นลำดับที่ ๓ ในด้านการส่งออก และลำดับที่ ๑ ในด้านการนำเข้า ญี่ปุ่นยังเป็นนักลงทุนต่างประเทศรายใหญ่ที่สุดของไทย ทั้งนี้ ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งปัจจุบันไทยและญี่ปุ่นมีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ ญี่ปุ่น - ไทย ที่มีผลบังคับใช้ ทำให้สามารถยกเลิกภาษีศุลกากรของสินค้านำเข้าและส่งออกมากกว่าร้อยละ ๙๐ ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือให้ยิ่งเข้มแข็งในสาขาต่างๆ เช่น การขยายการลงทุน การเปิดเสรีด้านบริการ และส่งเสริมความร่วมมือ

๕.๑.๓ ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจในทศวรรษหน้า

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ ๔ สามารถสรุปผลการวิจัยเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจ ๕ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย และญี่ปุ่น) ในทศวรรษหน้า (รายประเทศ) ๒) ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจในทศวรรษหน้า (ภาพรวม) และ ๓) ปัจจัย/เงื่อนไขของการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ ดังนี้

๕.๑.๓.๑ ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจในทศวรรษหน้า (รายประเทศ)

(๑) *สหรัฐอเมริกา* : ไทยควรกระชับความเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ให้แน่นแฟ้นขึ้น โดยผูกโยงผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างไทยและสหรัฐฯ ควรสนับสนุนบทบาทสหรัฐฯ ผ่านกรอบอาเซียน ควรแสวงหาประโยชน์จากความสัมพันธ์กับมหาอำนาจในประเด็นที่ทั้งสองมหาอำนาจยอมรับ ควรเสริมสร้างความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในประเด็นที่สอดคล้องกับอุดมคติและความเชื่อ

ของทั้งสองฝ่าย ควรเสริมสร้างความเข้าใจที่สหรัฐฯ มีต่อไทย เพื่อให้เกิดความไว้วางใจต่อกัน และควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหารอย่างต่อเนื่องเช่นที่ผ่านมา

(๒) *สาธารณรัฐประชาชนจีน* : ไทยควรระมัดระวังประเด็นอ่อนไหวที่จีนถือเป็นผลประโยชน์หลักซึ่งไม่อาจต่อรองได้ ควรกระชับความสัมพันธ์กับจีน โดยผลักดันข้อเสนอที่มีการปรับปรุงและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง อาเซียน – จีน ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนและมหาอำนาจอื่น ๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ จีน - สหรัฐฯ จีน - ญี่ปุ่น และจีน – อินเดีย กองทัพไทยควรเสริมสร้างความร่วมมือกับจีนอย่างต่อเนื่อง

(๓) *สหพันธรัฐรัสเซีย* : ไทยควรกระชับความสัมพันธ์กับรัสเซีย ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเพื่อสร้างดุลยภาพความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ ควรสนับสนุนการเข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองของรัสเซียที่สร้างสรรค์ ในเวทีการเมืองความมั่นคงของอาเซียนและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์กับรัสเซียแบบทวิภาคีในด้านเศรษฐกิจ ด้านพลังงาน ด้านการแพทย์ และด้านการท่องเที่ยว ควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหารระหว่างไทยกับรัสเซีย

(๔) *สาธารณรัฐอินเดีย* : ไทยควรระมัดระวังการเสริมสร้างความร่วมมือหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ไทย - อินเดีย กับปากีสถาน และศรีลังกา ควรกระชับความร่วมมือระหว่างไทยและอินเดียในกรอบอาเซียน ควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงในเรื่องที่อินเดียมีความสนใจ และพร้อมให้ความช่วยเหลือไทย ควรแสวงประโยชน์จากอินเดียให้สนับสนุนไทยในเวทีในภูมิภาคเอเชียใต้ ควรส่งเสริมความร่วมมือทางทหารกับอินเดียให้มากขึ้น

(๕) *ญี่ปุ่น* : ไทยควรสนับสนุนการแก้ปัญหาข้อพิพาททะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ระหว่างจีนและญี่ปุ่น ควรกระชับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นให้แน่นแฟ้นขึ้น ควรเสริมสร้างความร่วมมือกับญี่ปุ่นในด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ และการรักษาสันติภาพให้มากขึ้น ควรส่งเสริมความร่วมมือด้าน HADR ระหว่างกันให้มากขึ้น

๕.๑.๓.๒ ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยกับมหาอำนาจในทศวรรษหน้า (ภาพรวม) ดังนี้

(๑) **เสริมสร้างความไว้วางใจ** รวมถึง การเสริมสร้างความร่วมมือในโครงการด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอวกาศ อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพื่อเป็นพื้นฐานในการขยายความร่วมมือในมิติอื่นๆ ต่อไป โดยอาจเชื่อมความสัมพันธ์ในระดับประชาชนต่อประชาชน (People to People) โดยส่งเสริมให้มีการไปมาหาสู่กัน แลกเปลี่ยนทางการศึกษา วัฒนธรรม เยาวชน และผู้ประกอบการ เพื่อเสริมสร้างความผูกพันที่มีต่อกัน

(๒) **ดำเนินความร่วมมือในลักษณะเปิด (Inclusive)** เพื่อสร้างความสัมพันธ์อย่างสมดุลกับทุกประเทศมหาอำนาจ โดยใช้กลไกความร่วมมือทั้งแบบทวิภาคีและแบบพหุภาคีภายในภูมิภาค โดยเฉพาะการขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงไปสู่ความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community)

(๓) **ควรรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจ** อาจใช้กรอบ ASEAN หรือ ASEAN-Plus เป็นตัวนำซึ่งอาจทำให้ประสบความสำเร็จมากกว่า การดำเนินการเพียงลำพัง ดังนั้น ไทยจึงควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงโดยให้ความสำคัญกับกรอบความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจแต่ละประเทศด้วยการรักษาดุลยภาพกับมหาอำนาจ วางบทบาทเป็นกลาง ดำเนินนโยบายไม่เลือกข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต่อไปด้วยการใช้วิธีการแบบชาวไทย เชื่อมความสัมพันธ์ให้ดีกับทุกประเทศมหาอำนาจแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และผลประโยชน์ที่ไทยจะได้รับอย่างแท้จริงในภาพรวม โดยไม่ทิ้งน้ำหนักไปด้านใดด้านหนึ่ง

(๔) **หาจุดร่วมของผลประโยชน์กับเหล่ามหาอำนาจ** ให้ความสำคัญสนับสนุนบทบาทและท่าทีของมหาอำนาจ และควรมองรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะการช่วยเหลือประชาชน ซึ่งจะได้รับความร่วมมือ

โดยไม่มี การแบ่งฝักแบ่งฝ่าย และทุกประเทศน่าจะเห็นความสำคัญเช่นเดียวกัน อาทิ การต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมทางความมั่นคงทางไซเบอร์ เป็นต้น

(๕) ผลผสมผสานการใช้พลังอำนาจแบบแข็ง (Hard Power) และอำนาจแบบอ่อน (Soft Power) อย่างรอบคอบ ไม่เพียงการใช้อำนาจทางทหารเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ควบคู่ไปด้วยกัน เรียกว่า “Smart Power”

(๖) พัฒนาจุดแข็งของตนเอง เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง โดยการปฏิสัมพันธ์กันในประเทศที่ไทยสามารถยื่นข้อเสนอ หรือเลือกรับข้อเสนอได้ ยกตัวอย่างเช่น การที่มาเลเซียเป็นประเทศที่สามารถสร้างจุดแข็งในด้านความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมทั้งสายอนุรักษนิยม สายกลาง เพื่อเป็นสะพานเชื่อมโยงโลกมุสลิมกับโลกตะวันตก ซึ่งทำให้มหาอำนาจเข้ามามากขึ้น รวมถึงควรเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านต่างๆ เช่น พัฒนาขีดความสามารถด้านบุคลากรกำลังพล, เสริมสร้างหน่วยงานคลังสมองด้านความมั่นคง เพื่อศึกษาวิจัยเชิงลึกในงานด้านความมั่นคงม เสริมสร้างความแข็งแกร่งในด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

(๗) ใช้อาเซียนเป็นเวทีเสริมสร้างความมั่นคงกับมหาอำนาจ ไทยควรแสดงจุดยืนที่ชัดเจนที่จะเน้นการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี ภายใต้กรอบกฎกติกาสากลในสถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

(๘) เสริมสร้างบทบาทสะพานเชื่อมระหว่าง สหรัฐฯ - จีน ไทยควรกำหนดท่าทีและจุดยืนทางยุทธศาสตร์ด้วยการรักษาทิศทาง และระยะของการดำเนินความสัมพันธ์ต่อประเทศมหาอำนาจอย่างสมดุล เพื่อดำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์ร่วมกัน

(๙) บูรณาการโครงสร้างกลไกการทำงานร่วมกันกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทย ให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาหรือการเสริมสร้าง

ความร่วมมือด้านความมั่นคงนั้นควรพิจารณาความมั่นคงในทุกมิติ ไม่สามารถแยกพิจารณาเพียงมิติใดมิติหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น ไทยจึงควรบูรณาการการทำงานจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ และทุกกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมทั้งด้านการแลกเปลี่ยนแนวคิด ฐานข้อมูล และการทำงาน เป็นต้น

(๑๐) เสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหาร มีข้อเสนอบทบาทของกองทัพไทยในการสนับสนุนการดำเนินยุทธศาสตร์ของรัฐบาลไทยที่เหมาะสมต่อประเทศมหาอำนาจทั้ง สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น ดังนี้ พิจารณากำหนดแผนงานแบบบูรณาการ โดยมีการหารือการดำเนินกิจกรรมร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันเรื่องที่สำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศ, แสดงบทบาทนำในการเป็นเวทีกลางของการพบปะหารือระหว่างประเทศมหาอำนาจ โดยไทยควรแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในทุกเวทีเกี่ยวกับพันธกรณีที่จะต้องร่วมมือกับนานาชาติในการรักษาสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงในภูมิภาค, ดำเนินกิจกรรมตามกรอบความร่วมมือทางการทหาร ตามกลไกการประชุมระดับรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (Asean Defence Minister's Meeting: ADMM) และการประชุมระหว่างรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (ADMM - Plus), เสริมสร้างบทบาทหน่วยงานองค์ความรู้ด้านความมั่นคง โดยกระทรวงกลาโหมควรพิจารณาให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างบทบาทของหน่วยงานด้านคลังสมอง พัฒนาหน่วยงานด้านการศึกษาวิจัย และศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงในทุกระดับ เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางของการระดมแนวคิดและการสร้างเครือข่ายองค์ความรู้ ตลอดจนเชื่อมต่อระหว่างหน่วยงานการวางแผนกับหน่วยงานจัดการศึกษาและส่วนปฏิบัติต่างๆ เพื่อพัฒนาและบริหารจัดการองค์ความรู้, พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา โดยควรปรับตัว พัฒนา ศึกษาองค์ความรู้ใหม่ๆ เฉพาะทางอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนองตอบต่อภัยคุกคามความมั่นคงไม่ตามแบบที่มีความรุนแรงและสลับซับซ้อนขึ้น

๕.๑.๓.๓ ปัจจัย/ เงื่อนไขของการเสริมสร้างความร่วมมือ
ด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจ ได้แก่

(๑) **ความต้องการของประเทศมหาอำนาจในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศอื่นๆ** เนื่องด้วยปัจจุบันภัยคุกคาม ทั้งตามแบบและไม่ตามแบบมีความหลากหลาย สลับซับซ้อน และยากเกินกว่า จะใช้ความพยายามของประเทศมหาอำนาจเพียงประเทศใดประเทศหนึ่ง ในการป้องกันภัยคุกคามเหล่านั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศต่างๆ ในการ จัดการกับภัยคุกคามความมั่นคง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าไม่เพียงประเทศ เล็กๆ เท่านั้นที่ต้องการเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ แต่มหาอำนาจเองก็มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากนานา ประเทศในการแก้ไขปัญหาที่มีความเป็นพลวัตที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

(๒) **ความต้องการของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ** ได้แก่

๑) ไทยต้องการประเทศมหาอำนาจในการสร้างดุลยภาพมากกว่า ๑ ประเทศ เสมอ เพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ อันจะนำมาซึ่งการถูกครอบงำ (Domination) ๒) ไทยต้องการสภาพแวดล้อมแบบหนึ่งที่อยู่อาศัยกฎกติกา ของประชาคมโลก โดยมีประเทศมหาอำนาจต่างๆ เข้ามาสร้างดุลยภาพ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพของภูมิภาคในทุกมิติ และ ๓) จากความจริงที่ว่าประเทศ มหาอำนาจในโลกมีมากกว่า ๑ ประเทศ ดังนั้น การเสริมสร้างความร่วมมือ จึงจำเป็นต้องเกี่ยวพันกับเหล่าประเทศมหาอำนาจ

(๓) **ปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมความร่วมมือด้าน ความมั่นคง** ดังนี้

 การร่วมมือกันระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน โดยเฉพาะการร่วมมือของประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันนั้น ถือเป็น ผลประโยชน์ที่มีความสำคัญและถาวรกว่าการพึ่งพิงมหาอำนาจจากภายนอก ภูมิภาค

 ผลประโยชน์ของประเทศอาจเปลี่ยนแปลงตามสภาวะ แวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกประเทศนั้น จะเป็นสาเหตุให้บทบาทความร่วมมือที่มีต่อกันเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

 ประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างกันในอดีตมีความสำคัญอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์อันดีจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาระหว่างไทยกับมหาอำนาจ ตลอดจนความใกล้ชิดกันทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ และการดำเนินความสัมพันธ์ในระยะต่อไปเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและราบรื่น

 ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงของประเทศต่างๆ ในระยะยาว ซึ่งควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาค

(๔) หลักการในการกำหนดยุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านความมั่นคง ดังนี้

 ควรใช้ความพยายามให้มหาอำนาจเห็นถึงความสำคัญของไทย ไทยควรใช้ความพยายามทำให้ประเทศมหาอำนาจเห็นถึงความสำคัญของไทยที่มีต่อประเทศเขา เพื่อให้เกิดความร่วมมือต่อกันอันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันในอนาคต

 ควรใช้ความพยายามในการผูกโยงผลประโยชน์ที่มีร่วมกันกับมหาอำนาจ แน่ใจว่าความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นร่วมกันนั้น ทั้งสองฝ่ายต่างต้องพิจารณาแล้วว่าทำให้เกิดประโยชน์กันตน

 ควรใช้ความพยายามในการทำตามความคาดหวังของประเทศมหาอำนาจ โดยต้องเป็นสิ่งที่ไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของไทยในภาพรวม หรือหากส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่งแล้ว อาจพิจารณาตอบรับได้กรณีที่เกิดประโยชน์นั้นสามารถนำมาซึ่งการได้รับผลประโยชน์ในอีกด้านหนึ่ง ที่อาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อชาติในภาพรวมมากกว่าก็เป็นได้

 ควรใช้ความพยายามในการปรับวิถีคิดของประเทศมหาอำนาจที่มีต่อไทย ไทยควรใช้ความพยายามในการสร้างความเข้าใจทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสมต่อประเทศมหาอำนาจ โดยไทยควรแสดงจุดยืนที่เป็นตัวเองอย่างแท้จริง รวมทั้งแสดงจุดยืนร่วมกับมหาอำนาจต่างๆ ด้วยการ

ใช้เหตุผลที่ชัดเจนในเชิงหลักการและกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อให้
มหาอำนาจให้การสนับสนุนจุดยืนของไทยในแต่ละเรื่อง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ การนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

แนวทางการร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับ
ประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้าที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็น
ประโยชน์ทั้งในเชิงทฤษฎี นโยบาย และเชิงการปฏิบัติ ดังนี้

๕.๒.๑.๑ เชิงทฤษฎี แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือ
ด้านความมั่นคงของไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้าที่ได้มา
ถือเป็นการศึกษาอย่างมีระเบียบวิธีที่สามารถอธิบายได้ด้วยหลักฐาน
เชิงประจักษ์และข้อมูลรอบด้าน เพื่อให้ได้ตัวแบบแนวทางที่เหมาะสมต่อบริบท
แวดล้อมของไทย รวมทั้งครอบคลุมแนวทางการร่วมมือด้านความมั่นคง
ได้อย่างแท้จริง

๕.๒.๑.๒ เชิงนโยบาย แนวทางฯ ที่ถูกพัฒนาขึ้นจากการ
ศึกษานี้ สามารถนำไปใช้เป็นกรอบการกำหนดนโยบาย นับตั้งแต่ขั้นการร่าง/
กำหนดแนวนโยบาย ขั้นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องมีกรอบการดำเนินการวางแผน และประยุกต์ใช้กับความร่วมมือ
ด้านความมั่นคงได้อย่างครอบคลุม

๕.๒.๑.๓ เชิงปฏิบัติ แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือ
ด้านความมั่นคงที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงาน
และผู้ปฏิบัติทุกระดับ ในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับแนวนโยบาย
ที่ได้รับ การเตรียมการและพัฒนาทักษะขีดความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินการ
ไปจนถึงการปรับปรุงและแก้ไขปัญหา/ อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ
เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๕.๒.๒ การพิจารณาปรับปรุงการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยต่อประเทศมหาอำนาจที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น จึงควรศึกษาวิจัยต่อยอดโดยเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลสำคัญของหน่วยงานต่างๆ เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นต้น รวมถึงอาจศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจแต่ละประเทศ โดยเก็บรวบรวมข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือปฏิบัติงานในส่วนงานที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และเป็นองค์ความรู้ที่กว้างขวางมากขึ้น

เอกสารวิชาการ

- กองทัพกับภัยคุกคามรูปแบบต่างๆ. (๒๕๕๘). ศูนย์พัฒนาหลักนิยมและยุทธศาสตร์ กรมยุทธศึกษาทหารบก
- คม วิริยเวชกุล. ความสัมพันธ์ (ทางทหาร) ไทย - รัสเซีย ความก้าวหน้าและการพัฒนา. (๒๕๖๐) (เอกสารอัดสำเนา)
- ความร่วมมือไทย - อินเดีย ด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ. (๒๕๕๕). ขว.ทหาร. ๓๐ พฤศจิกายน. (เอกสารอัดสำเนา)
- ความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพสหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น. (๒๕๖๐). กษย.สนข.ขว.ทหาร
- คุยกับทูต คีริลล์ บาร์สกี ประวัติศาสตร์แห่งความทรงจำ ในความสัมพันธ์ไทย - รัสเซีย (๔). (๒๕๖๐) รายงานพิเศษ. มติชนสุดสัปดาห์. ฉบับที่ ๒๑ - ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐
- จรัญ มะลูลีม. อินเดียศึกษา การเมืองการปกครอง การต่างประเทศ ศาสนาสังคมและวัฒนธรรม. (๒๕๕๙), (น. ๒๑ - ๒๒. ๑๐๐ - ๑๐๓. ๑๒๔. ๑๘๒. ๑๘๕ - ๑๘๗. ๑๙๕ - ๑๙๗. ๒๐๖ - ๒๑๓. ๒๑๗ - ๒๒๑)
- จาง ซีเจิ้น. กรอบยุทธศาสตร์ใหม่ว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูตประเทศเพื่อนบ้าน โดยประธานาธิบดี สี จิ้นผิง กับความสัมพันธ์ไทย - จีน. วิทยาลัยนานาชาติปริดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมและคณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยปักกิ่ง. หนังสือรวบรวมบทความการประชุมวิชาการนานาชาติ “มิติใหม่ความสัมพันธ์ทางการทูต ไทย - จีน ๔๐ ปี”. (น. ๑ - ๘, ๑๑, ๑๓)
- จุลชีพ ชินวรรณโณ. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (๒๕๓๐). น. ๒.๑ - ๒.๓

- ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล. รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา และ
บทบาทของไทย. (๒๕๕๓). วารสารเสนาธิปไตย. ปีที่ ๕๙. (น. ๖๒ – ๖๕)
- ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล. ศูนย์พัฒนาหลักนิยม และยุทธศาสตร์กรมยุทธศึกษาทหารบก.
(น. ๔)
- ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล. อนาคตความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียน. ศูนย์ศึกษา
ยุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (น. ๑๑ – ๑๓)
- นงนุช เพ็ชรรัตน์, ทิศทางความสัมพันธ์ – สหรัฐฯ ในศตวรรษที่ ๒๑ จาก
พันธมิตรสู่หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์. (๑๕๕๑). โครงการสหรัฐอเมริกา
ศึกษา สถาบันความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. (น. ๒๕ – ๒๖)
- นงนุช เพ็ชรรัตน์. ทิศทางความสัมพันธ์ – สหรัฐฯ ในศตวรรษที่ ๒๑ จาก
พันธมิตรสู่หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์. (๑๕๕๑). โครงการสหรัฐอเมริกา
ศึกษา สถาบันความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. (น. ๓๔ – ๓๕)
- นโยบาย ผบ.ทสส./ ผบ.ศบท. ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐. (น. ๓, ๑๖)
- แนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศในกลุ่ม
อาเซียน ประเทศมหาอำนาจ และมิตรประเทศ (พ.ศ. ๒๕๕๘ –
พ.ศ. ๒๕๖๒). (๒๕๕๗). กองบัญชาการกองทัพไทย
- พิทยา มาศมินทร์ไชนนรา. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเบื้องต้น.
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. (น. ๒๕)
- มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก บทบาท ผลกระทบ กับการเสริมสร้าง
ความร่วมมือด้านความมั่นคง. (๒๕๖๐). กชย.สนข.ขว.ทหาร.
๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐
- รศ.สุกัญญา เออมอัมธรรม. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมสมัย
(Contemporary International Relations), (๒๕๕๙). สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น. (น. ๗ – ๙)

ร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙
ศาสตราจารย์ จู เจิ้นเหมิง, ระลึก ๔๐ ปีแห่งความสัมพันธ์ทางการทูต จีน - ไทย
จากคู่มือไปสู่อุณหภูมิความสัมพันธ์หุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์รอบด้าน.
สถาบันวิจัยสังคมศาสตร์แห่งมณฑลยูนนาน. หนังสือรวบรวมบทความ
การประชุมวิชาการนานาชาติ “มิติใหม่ความสัมพันธ์ทางการทูต
ไทย - จีน ๔๐ ปี”. (น. ๘๒ – ๘๔)

ศิริพร วัชวัลคุ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. บทวิจารณ์หนังสือ
เรื่อง Japan’s ASEAN Policy: In Search of Proactive
Multilateralism. วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒
สมพงศ์ ชูมาก. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ ๑๙๙๐
และแนวโน้ม). (๒๕๔๒). (น. ๔๑ – ๔๒)

หลิวิ ขางหมิง และเกาซิน. ก้าวใหม่พัฒนาความสัมพันธ์จีน - ไทยและบทบาท
ของไทยในการเป็นแกนหลักของสัมพันธ์ภาพระหว่างจีน - อาเซียน.
(๒๕๕๙). คณะรัฐศาสตร์และรัฐศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยชานตง.
หนังสือรวบรวมบทความการประชุมวิชาการนานาชาติ “มิติใหม่ความสัมพันธ์
ทางการทูต ไทย - จีน ๔๐ ปี”. (น. ๑๐๓ – ๑๐๔, ๑๐๗ – ๑๐๘)
หัสไชยญ มั่งคั่ง. ยุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจกับความมั่นคงภูมิภาค
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ภาควิชาพื้นฐานทฤษฎี. นาวิกานุบัญญัติสาร.
(น. ๘๓ – ๘๔)

ธรมย์ ภริมนตรี, มารัฐจักขารัสเซียกันเถอะ. วารสารรัสเซียศึกษา ๑, ๑ - ๒ (๒๕๕๕).
(น. ๓๙-๓๘). สืบค้นจาก www.crs.chula.ac.th/web/data/person.doc..

Hedley Bull. The Anarchical Society : A Study of Order in World
Politics (London : Macmillan Press, 1978), pp.200-202
“What America might want from Russia, but is unlikely to get”,
The Economist, 11 February 2017

ข้อมูลจากการประชุมวิชาการ

- การสัมมนาเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในยุค Donald Trump”.
๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐. ห้องประชุมประกอบ หุตะสิงห์
ชั้น ๓ อาคารอเนกประสงค์ ๑ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์
- การสัมมนาเรื่อง “บทบาทของชาติมหาอำนาจที่มีอิทธิพลต่อการกำหนด
ยุทธศาสตร์ของประเทศไทย”, ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐. วิทยาลัย
การทัพสัมพันธ์ ห้องมั่งมวนรังสรรค์ สโมสรทหารบก
- การสัมมนาเรื่อง “ยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย” บทเรียนจากจีน ญี่ปุ่น และ
เกาหลีใต้สู่การประยุกต์ใช้ของไทย. สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษ.
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.
ห้องกมลทิพย์ ๑ โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ
- สรุปผลการประชุมวิชาการ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๐ เรื่อง
“ภาพอนาคตทางยุทธศาสตร์ต่อทิศทางความมั่นคงของไทยในอีก
๒ ทศวรรษข้างหน้า”. ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐. โรงแรมทาวน์
อิน ทาวน์ กรุงเทพฯ
- สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐ เรื่อง “การเสริมสร้าง
ความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”.
๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐. ห้องประชุม ศศย.สปท.

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

- วัฒน์ คุ้มวงศ์, (๒๕๖๐, ๒๙ กรกฎาคม). รองอธิบดีกรมยุโรป กระทรวงการ
ต่างประเทศ. สัมภาษณ์
- วิษณุ เวชชาชีวะ (๒๕๖๐, ๓๐ มิถุนายน). รองอธิบดีกรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้
กระทรวงการต่างประเทศ. สัมภาษณ์
- คม วิริยเวชกุล, (๒๕๖๐, ๒๑ มิถุนายน). ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกและรักษาการ
ผู้ช่วยทูตทหาร ประจำกรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย. สัมภาษณ์

ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล. (๒๕๖๐, ๖ กุมภาพันธ์). นายทหารปฏิบัติการ ประจำ
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. สัมภาษณ์
วิระ เจริญโรจน์ปัจจัย. (๒๕๖๐, ๑๒ กรกฎาคม). ผู้อำนวยการ กขย.สนข.
กรมข่าวทหาร. สัมภาษณ์
ซัชชัย ภัทรนาวิก. (๒๕๖๐, ๒๑ กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการ ศูนย์ต่อต้าน
การก่อการร้าย. สัมภาษณ์
จรัญ มะลูลีม, (๒๕๖๐, ๒๑ มิถุนายน). กิตติยาจารย์แห่งมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์

ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ครบรอบ ๗๐ ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - อินเดีย : ย้อนอดีตการเยือน
อินเดียอย่างเป็นทางการครั้งแรกของนายกรัฐมนตรีไทยเมื่อ
ปี ค.ศ. ๑๙๘๙ ไฉนจึงสำคัญ?. (๒๕๖๐). สืบค้นจาก http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor/answer.php?question_id=1581. (วันที่ค้นข้อมูล : ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย. สถานเอกอัครราชทูต
ญี่ปุ่นประจำประเทศไทย. (๒๕๖๐). สืบค้นจาก http://www.th.emb-japan.go.jp/itpr_th/relation_index.html. (วันที่ค้นข้อมูล :
๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐)

นโยบาย “หันหาตะวันออก” ของรัสเซียต่ออาเซียน. (๒๕๕๙). สืบค้นจาก
<http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/637836>.
(วันที่ค้นข้อมูล : ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๐)

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๔. สำนักงานสภาความมั่นคง
แห่งชาติ. สืบค้นจาก <http://www.nsc.go.th/Download1/policy58.pdf>. (วันที่ค้นข้อมูล : ๖ มีนาคม ๒๕๖๐)

ประวัติความสัมพันธ์ ไทย - สหรัฐฯ. สืบค้นจาก<http://uswatch.mfa.go.th/uswatch/th/relationship/history/>. (วันที่ค้นข้อมูล : ๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐)

ปรีดี บุญซื่อ. ประธานาธิบดี วลาดิเมียร์ ปูติน ผู้นำที่มีอิทธิพลมากที่สุดของโลก. (๒๕๖๐). สืบค้นจาก <http://thaipublica.org/2017/03/pridi39/>. (วันที่ค้นข้อมูล : ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐)

ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๗๙). (๒๕๕๙). สืบค้นจาก <http://www.thaigov.go.th/uploads/document/66/2017/01/pdf/20year-may59.pdf>. (วันที่ค้นข้อมูล : ๖ มีนาคม ๒๕๖๐)

เศรษฐกิจสหรัฐฯ: เติบโตได้ดี แม้จะมีความไม่แน่นอนเชิงนโยบาย, เผยแพร่ใน EIC Outlook ฉบับไตรมาส ๑/๒๐๑๗. (๒๕๖๐). สืบค้นจาก <https://www.scbeic.com/th/detail/product/3155>. (วันที่ค้นข้อมูล : ๑๖ เมษายน ๒๕๖๐)

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. โลกทรยศ. มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ ๒๔ - ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๐. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_30020. (วันที่ค้นข้อมูล : ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๐)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/ ๒๕๖๐

เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจ
ในทศวรรษหน้า”

ภาคผนวก ข

ภาพการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/ ๒๕๖๐

เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจ
ในทศวรรษหน้า”

ภาคผนวก ค

ภาพการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกงานวิจัย

เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของ
กองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”

ภาคผนวก ง

ภาพการประชุมวิชาการ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐

เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทยกับ
ประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”

ภาคผนวก ก

สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐
เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจ
ในทศวรรษหน้า”

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐
เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจ
ในทศวรรษหน้า”

วันพุธที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๓๓๐ - ๑๖๐๐
ณ ห้องประชุม ศสย.สปท.

สรุปสาระสำคัญ

๑. การทบทวนสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

๑.๑ สถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก : ปัจจุบันยังคงมีปัจจัยเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความบั่นทอนเสถียรภาพหลายประเด็น ได้แก่ ปัญหาพิพาทหมู่เกาะ Kuril ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น, ปัญหาพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ซึ่งประเด็นผู้นำเกาหลีเหนือทำให้ประชาคมโลกเกิดความหวาดระแวง, สหรัฐฯ มีแผนติดตั้งระบบป้องกันขีปนาวุธภายในปีนี้ในเกาหลีใต้, ความขัดแย้งในหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu ในทะเลจีนตะวันออกกระหว่างจีนกับญี่ปุ่น, นโยบายจีนเดียว (One-China Policy) อาจกระทบต่อความสัมพันธ์จีนและสหรัฐฯ, ปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองบางประเทศในภูมิภาคเอเชีย อาทิ เมียนมา กัมพูชา และมาเลเซีย, ปัญหาการร้ายที่เริ่มทวีความรุนแรงและกระจายตัวจากตะวันออกกลางมายังยุโรปและอาเซียน, ภัยพิบัติทางธรรมชาติ, ยาเสพติด, อาชญากรรมข้ามชาติ แม้กระทั่งปัญหาความไม่เป็นเอกภาพของอาเซียน เป็นต้น ซึ่งภัยคุกคามที่ได้กล่าวมานี้ ล้วนเป็นปัจจัยที่ดึงให้ประเทศมหาอำนาจเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคมากขึ้น

๑.๒ สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงในมุมมองกระทรวงกลาโหม : ความมั่นคงในประชาคมโลกในปัจจุบันเป็นลักษณะหลายชั่วอำนาจมากขึ้น ในระยะสั้นถึงระยะกลางประเทศมหาอำนาจทั้ง ๕ ประเทศนี้จะยังคงมุ่งใช้ ศักยภาพและอำนาจของตนในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ ดังนี้

๑.๒.๑ สหรัฐฯ ถึงแม้ว่าบทบาทความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐฯ กำลังลดลง เนื่องจากประเทศมหาอำนาจอื่นอย่างจีนกำลังก้าวขึ้นเป็น มหาอำนาจ ประกอบกับ วิกฤตเศรษฐกิจที่สหรัฐฯ ต้องเผชิญ การเสียเปรียบ ดุลการค้ากับหลายประเทศทั่วโลก การทุ่มงบประมาณด้านการทหาร เพื่อ แก้ปัญหาการก่อการร้ายในประเทศต่างๆ สหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีการใช้ การเมืองนำเศรษฐกิจมาตลอด ซึ่งในขณะที่ประธานาธิบดีทรัมป์ที่เดิมเป็น นักธุรกิจ ทำให้อาจจะยังมองไม่เห็นภาพรวมผลประโยชน์แห่งชาติอย่างชัดเจน การแสดงออกต่างๆ จึงเป็นไปเพื่อการตอบสนองต่อฐานเสียง แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยสหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีทั้งแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนยุทธศาสตร์ ระดับโลก ทำให้สหรัฐฯ ยังคงมีบทบาทนำเป็นอันดับหนึ่ง

๑.๒.๒ จีน มีการพัฒนาเศรษฐกิจ และด้านการทหารอย่างมาก และมีบทบาทในภูมิภาคเอเชียผ่าน ๒ ช่องทาง ได้แก่ การสร้างกรอบ ความร่วมมือ โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค กลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-Regional - GMS) และขยายอิทธิพล มาทางทะเลจีนใต้ จีนใช้ Soft Power ด้านเศรษฐกิจเป็นตัวนำ ควบคู่ไปกับการพัฒนาพลังอำนาจทางทหาร ซึ่งอาจจะก้าวเข้าสู่การเป็นมหาอำนาจได้ ต่อไปในอนาคต ท้นสหรัฐฯ ในอีกทศวรรษข้างหน้า และการที่จีนมองว่าจะขึ้นมาเป็นมหาอำนาจเช่นเดียวกับสหรัฐฯ จึงทำให้จีนตั้งเป้าหมายไว้หลาย ประการ อาทิ การเสริมสร้างศักยภาพด้านอวกาศ เป็นต้น ทั้งนี้ สังเกตได้ว่า จีนมักจะมีการเสนอทางเลือกที่แตกต่างจากสหรัฐฯ อาทิ สหรัฐฯ มีธนาคารโลก (World Bank) ส่วนจีนก็มีการตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน แห่งเอเชีย (The Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) สหรัฐฯ เสนอข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (The Trans-

Pacific Partnership : TPP) จึงก็เสนอความตกลงพันธมิตรทางการค้าระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) อีกทั้ง จีนให้ความสำคัญในเรื่องศักดิ์ศรี และยึดถือ Core Interest อย่างแรงกล้า แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศตะวันตกก็ยังคงมี Soft Power ต่อไปอีกระยะหนึ่ง ทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งจีนต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการที่จะสามารถส่งออกภาษาและวัฒนธรรมได้เช่นเดียวกับมหาอำนาจตะวันตก

๑.๒.๓ รัสเซีย มีการเมืองที่มีเสถียรภาพ ผู้นำที่เข้มแข็ง และมีทรัพยากรที่สำคัญ อาทิ พลังงาน น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น ทำให้สามารถเพิ่มบทบาทของตนเองได้ในเวทีการเมืองโลก สังเกตได้จากรัสเซียสามารถผนวกดินแดนไครเมีย มีอิทธิพลในยูเครน และมีบทบาทสำคัญในการเจรจานิเวศลิยร์ในอิหร่าน จึงถือว่ารัสเซียก้าวมาเป็นหนึ่งในมหาอำนาจแล้ว

๑.๒.๔ อินเดีย เป็นประเทศที่สนใจทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา รวมถึงมีศักยภาพด้านทรัพยากรบุคคล การเมือง ระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ มีนโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) มีกำลังทหารที่เข้มแข็งผ่านการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากรัสเซียเป็นหลัก ซึ่งถือว่าอินเดียและรัสเซียเป็นพันธมิตรที่แนบแน่น อินเดียมีทรัพยากรที่น่าสนใจหลายด้าน อาทิ องค์กรความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT), ด้านข่าวกรอง (Intelligence) สถาบันวิจัยชื่อดังที่น่าสนใจ คือ Institute for Defence Studies and Analysis (IDSA), ระบบการใช้ข้อมูลทางชีวภาพในการตรวจสิทธิหรือแสดงตน (biometrics) ที่สามารถตรวจจับผู้ก่อการร้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ, นอกจากนี้ อินเดียยังให้ความสำคัญและเชิดชูสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยรัฐบาลอินเดียได้ประกาศทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล “ปัทมา ภูชาน” แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นรางวัลที่มอบให้กับผู้ที่มีผลงานโดดเด่นและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๑.๒.๕ ญี่ปุ่น เป็นประเทศที่มีความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งญี่ปุ่นได้ตีความรัฐธรรมนูญใหม่ เพื่อเร่งพัฒนาด้านการป้องกันประเทศ ถือว่าญี่ปุ่นมีความสำคัญต่อสหรัฐฯ ในการเสริมสร้างบทบาทด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย

๑.๓ พลังอำนาจของชาติทุกด้านมีลักษณะเชื่อมโยง ไม่สามารถแยกมิติต่างๆ ออกจากกันได้ : ทั้งมิติการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีฯ หากจะเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงต้องพิจารณาพลังอำนาจในทุกมิติของชาติมหาอำนาจ โดยปัจจุบันลักษณะของความสัมพันธ์ของมหาอำนาจมีความสลับซับซ้อน ซึ่งมีทั้งความขัดแย้ง การแข่งขัน การพึ่งพาและความร่วมมือ ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

ภาพรวมด้านความมั่นคงอีก ๑๐ ปีข้างหน้า : ค่อนข้างแน่นอนว่าจะเกิดการแข่งขันระหว่างสองมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และจีน ในขณะที่จีนมีแนวโน้มเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สหรัฐฯ ก็คงต้องพยายามกีดกันจีน นอกจากนี้ยังมีประเทศรัสเซีย ญี่ปุ่น อินเดีย ซึ่งสหรัฐฯ เริ่มมองว่าจะนำรัสเซียมาช่วยในประเด็นการก่อการร้าย และจะใช้รัสเซียและอินเดียในการสร้างสมดุลกับจีน ทั้งนี้ บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจที่เป็นทั้งคู่ขัดแย้ง คู่แข่งขัน และพันธมิตรกัน มีดังนี้

๒.๑ จีน-สหรัฐฯ มีความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะภัยคุกคาม คู่ขัดแย้ง และพันธมิตรต่อกัน เนื่องจากจีนที่กำลังผงาดขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของโลกจากการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งจีนเริ่มแพร่อิทธิพลไปในหลายภูมิภาค ทำให้สหรัฐฯ พยายามจะสกัดกั้นจีนให้เจริญเติบโตช้าที่สุด หรือทำให้การเติบโตของจีนไม่กระทบต่อความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐฯ โดยใช้ความพยายามในการสร้างสมดุลกับจีนในประเด็นต่างๆ อาทิ นโยบายจีนเดียว ความขัดแย้งในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ เป็นต้น

๒.๒ จีน-อินเดีย มีความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะคู่ขัดแย้งและคู่แข่งกัน จากความสัมพันธ์ตั้งแต่ในอดีตที่เคยรบกันมา ซึ่งจนกระทั่งปัจจุบันจีนได้สร้าง (One Belt One Road : OBOR) พัฒนาท่าเรือที่ศรีลังกาและปากีสถาน ทำให้อินเดียมองว่าการกระทำของจีนเป็นการตีกรอบจำกัดอิทธิพลของอินเดีย ดังนั้น จึงอาจทำให้สหรัฐฯ และญี่ปุ่นใช้ช่องว่างของความสัมพันธ์ลักษณะนี้ เพิ่มบทบาทของตนเองได้

๒.๓ จีน-รัสเซีย มีความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะพันธมิตร และคู่แข่งกัน เนื่องจากที่ผ่านมาถึงแม้ว่าจะมีปัญหากันบ้าง แต่ด้วยการเป็นประเทศที่ปกครองในระบอบสังคมนิยมเหมือนกัน จึงถือว่าความสัมพันธ์ระหว่างกัน อยู่ในเกณฑ์ดี รวมถึงมีความสัมพันธ์ในแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นจากการสร้างท่อส่งน้ำมันของรัสเซียที่ผ่านทางประเทศจีน

๒.๔ จีน-ญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะคู่ขัดแย้ง และคู่แข่งกัน เนื่องจากความขัดแย้งหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu ในทะเลจีนตะวันออก ซึ่งญี่ปุ่นเล่นบทบาทเชิงรุก (Proactive) ต่อประเด็นปัญหานี้โดยการให้อาวุธยุทโธปกรณ์แก่ฟิลิปปินส์เพื่อสร้างสมดุลกับจีน

๒.๕ จีน-อาเซียน ความสัมพันธ์ของอาเซียนถือว่ามียบทบาทความสำคัญอย่างมากต่อจีน เนื่องจากเป็นเส้นทางผ่านที่สำคัญ และจีนมองไทยว่าเป็น ศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่ายในภูมิภาค และต้องการขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงกับไทย จึงนับว่าเป็นจุดแข็งที่ไทยควรนำมาใช้ประโยชน์

๒.๖ สหรัฐฯ-อินเดีย มีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นพันธมิตรกัน สหรัฐฯ ถือว่าเป็นมิตรแท้และเป็นหุ้นส่วนกับอินเดีย ซึ่งเป็นการสร้างสมดุลกับจีน

๒.๗ สหรัฐฯ-รัสเซีย มีความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะภัยคุกคาม คู่แข่งกัน และพันธมิตรในเวลาเดียวกัน รัสเซียเป็นภัยคุกคามสหรัฐฯ ในประเด็นยูเครน และไครเมีย สหรัฐฯ ในยุคประธานาธิบดีโอบามาจะดึงรัสเซียเข้ามา มีบทบาทแก้ปัญหาซีเรีย เพื่อแก้ปัญหาการก่อการร้าย IS และลดภาระด้านการทหารที่สหรัฐฯ แบกรับอยู่ รวมถึงป้องกันการก่อการร้ายจากประเทศรอบบ้าน

๒.๘ สหรัฐ-ญี่ปุ่น มีความสัมพันธ์เป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกันเช่นเดิม ถึงแม้ว่าประธานาธิบดีทรัมป์จะสร้างความไม่แน่ใจในการให้ความช่วยเหลือแก่ญี่ปุ่นก่อนหน้านี้

๒.๙ สหรัฐฯ-ไทย มีความสัมพันธ์เป็นพันธมิตรกัน โดยสหรัฐฯ ยังคงต้องการดำรงความเป็นพันธมิตรกับไทย แต่ถูกชะลอลงจากเสถียรภาพทางการเมืองไทย โดยกระทรวงการต่างประเทศมองว่าควรชะลอการปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ที่มีต่อไทยลง แต่ในขณะเดียวกันกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ กลับยังเห็นความสำคัญของไทยอยู่ ประกอบกับ ในยุทธวิสัยที่ให้ความสำคัญลดลงในประเด็นมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และประชาธิปไตย ดังนั้น ไทย-สหรัฐฯ น่าจะสามารถฟื้นความสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็ว

๒.๑๐ ญี่ปุ่น-อินเดีย ญี่ปุ่นสร้างความสัมพันธ์กับอินเดียเพื่อสร้างสมดุลกับจีน และในขณะเดียวกันก็แสวงหาความร่วมมือด้านเทคโนโลยีของอินเดียไปด้วย

๒.๑๑ ญี่ปุ่น-อาเซียน-ไทย ญี่ปุ่นพยายามขยายบทบาทในอาเซียนและไทย เพื่อสร้างสมดุลกับจีน

๒.๑๒ รัสเซีย-อาเซียน รัสเซียพยายามเพิ่มบทบาทของตนเองในอาเซียน ซึ่งรัสเซียถือว่าเป็นอาเซียนเป็นตลาดค้าอาวุธที่สำคัญแห่งหนึ่ง

๓. แนวทางการดำเนินงานของกระทรวงกลาโหมไทยต่อประเทศมหาอำนาจ

แนวทางการดำเนินงานของกระทรวงกลาโหมไทยอ้างอิงจากยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศปี ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙ ซึ่งมี ๓ แนวคิด หนึ่งในสามแนวคิดนั้น ได้แก่ การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศ ประกอบกับ มีเอกสารแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศปี ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐ ซึ่งสรุปได้ว่า จะดำเนินการโดยเน้นการทูตเชิงป้องกัน การแก้ปัญหาเชิงรุก การจำกัดปัญหาไม่ให้ลุกลาม และใช้ช่องทางการพบปะพูดคุยในช่องทางต่าง ๆ การพัฒนาพื้นที่ชายแดน การพัฒนาสันติภาพในกรอบสหประชาชาติ เป็นต้น รวมถึง

ได้กำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจและประเทศคู่เจรจาของอาเซียน ๘ ประเทศ ตามลำดับความสำคัญ คือ สหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น อินเดีย รัสเซีย ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ และนิวซีแลนด์ โดยกิจกรรมต่างๆ เช่น การเยี่ยมคำนับของผู้นำประเทศ การพบปะหารือระหว่างรัฐมนตรีกลาโหม การแลกเปลี่ยนหลักสูตรทางทหาร อุตสาหกรรม ป้องกันประเทศ เป็นต้น

๔. ข้อเสนอแนะแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ

๔.๑ ไทยควรพิจารณานำคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในการประชุม Shangri-La Dialogue ของสถาบันนานาชาติเพื่อการศึกษาด้านยุทธศาสตร์ (International Institute for Strategic Studies : IISS) เมื่อวันที่ ๓ มิ.ย.๕๙ ซึ่งมีใจความสำคัญคือ “สร้างจุดยืนไปสู่เป้าหมายร่วมกัน แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง ทุกคนต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการเผชิญหน้าสู่ความร่วมมือ ภายใต้แนวคิดที่จะแข็งแกร่งไปด้วยกัน ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ก้าวจากความขัดแย้งสู่ความเชื่อมโยง และผลประโยชน์ร่วมสู่ค่านิยมร่วม จากแนวคิดการแพ้ชนะ (Zero Sum Game) สู่แนวคิดการชนะร่วมกัน (Everybody Win) บนพื้นฐาน 3M ได้แก่ Mutual Trust (ความไว้วางใจกัน) Mutual Respect (ความเคารพซึ่งกันและกัน) Mutual Benefit (ความมีผลประโยชน์ร่วมกัน)”

๔.๒ มหาอำนาจยังมองว่าภูมิภาคอาเซียนเป็นพื้นที่ที่สามารถเข้ามาขยายบทบาทอย่างต่อเนื่องได้ โดยประเทศมหาอำนาจให้ความสำคัญกับการเจรจาภายใต้กรอบอาเซียน ดังนั้น การดำเนินการต่างๆ ของไทยจึงควรดำเนินการผ่านกรอบอาเซียนอาจจะสามารถต่อรองกับประเทศมหาอำนาจได้มากขึ้น

๔.๓ เนื่องจากกระบวนการกำหนดภาพยุทธศาสตร์ยังไม่เกิดการบูรณาการฐานข้อมูลจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม ทำให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นลักษณะแยกส่วน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเบ็ดเสร็จ

ซึ่งแท้จริงแล้ว การแก้ไขปัญหาหรือการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงนั้น ควรพิจารณาความมั่นคงในทุกมิติ ไม่สามารถแยกพิจารณาเพียงมิติใดมิติหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น ไทยควรบูรณาการการทำงานจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศฯ เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม อีกทั้ง ยุทธศาสตร์ของไทยควรมีความยืดหยุ่นสูง เพื่อให้ไทยสามารถเดินหน้าต่อไปได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเกิดภัยคุกคามอย่างไรก็ตาม

๔.๔ ประเด็นหลักที่สามารถนำมาซึ่งการใช้กำลังทหาร ๓ ประการ : ได้แก่ ๑) คาบสมุทรเกาหลี ๒) ไต้หวัน และ ๓) ทะเลจีนตะวันออก ดังนั้น จากภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ไทยจึงควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมหาอำนาจทุกประเทศ แต่ควรให้น้ำหนักแต่ละเรื่องมากน้อยตามความเหมาะสมด้วยความระมัดระวัง โดยยึดหลักการรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจ วางตัวเป็นกลาง แก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี บนพื้นฐานการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ รวมถึง ยึดตามแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงของไทยในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า ซึ่งไทยยึดตามหลักการ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” นั้น ควรพิจารณาความต้องการของประเทศมหาอำนาจแต่ละประเทศที่ไทยต้องการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง โดยเน้นประเด็นที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่

๔.๔.๑ สหรัฐฯ ต้องการเสริมสร้างบทบาทในภูมิภาคเอเชีย ดังนั้น ไทยควรฟื้นฟูความสัมพันธ์ให้เข้าสู่ภาวะปกติ โดยควรพิจารณาเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับสหรัฐฯ ในมุมที่ไม่สร้างความขัดแย้งกับจีน และขยายความร่วมมือไปสู่มิติต่างๆ รวมถึงการแสวงหาแนวทางความร่วมมือระหว่างจีนและสหรัฐฯ เพื่อสร้างสมดุลกับจีน

๔.๔.๒ จีน เริ่มนำข้อบังคับใช้ กฎหมายที่เข้มงวดมากขึ้นมาบังคับใช้อาติ กรณิโครงการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงของจีน เพราะฉะนั้น การดำเนินการต่างๆ ของไทยควรพิจารณาอย่างรอบคอบ และควรเสริมสร้างความสัมพันธ์กับจีนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยแสวงหาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือจากยุทธศาสตร์ของจีน

๔.๔.๓ รัสเซีย มีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทยมาตั้งแต่อดีต ประกอบกับเป็นทางเลือกด้านการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหาร เทคโนโลยีทางทหารในอนาคต ดังนั้น ไทยควรยกระดับความสัมพันธ์กับรัสเซีย ทั้งด้านพลังงาน เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ โดยใช้ความสัมพันธ์และประวัติศาสตร์ที่มีร่วมกันเป็นตัวนำ เพื่อสร้างสมดุลกับจีน และสหรัฐฯ

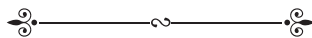
๔.๔.๔ อินเดีย เป็นประเทศที่ไทยไม่จำเป็นต้องอาศัยความพยายามในการสร้างสมดุลกับมากเหมือนกับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ อีกทั้ง อินเดีย ยังมีความสนใจในการเสริมสร้างความร่วมมือ และการให้ความช่วยเหลือไทยในด้านต่างๆ อาทิ การมีส่วนร่วมกับไทยในเรื่องช่องแคบมะละกา ซึ่งไทยอาจพิจารณาความร่วมมือนี้ในอนาคต รวมถึง ไทยควรยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยใช้ด้านวัฒนธรรม และการทำความตกลงความร่วมมือ (MOU) ด้านวิชาการ เป็นตัวนำ เพื่อสร้างสมดุลกับจีน รวมถึง ไม่ควรละเลยการเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศบังคลาเทศ ศรีลังกา เมียนมาร์ เนปาล และภูฏานร่วมด้วย

๔.๔.๕ ญี่ปุ่น เป็นประโยชน์กับประเทศไทยในด้านเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ตาม ไทยต้องระมัดระวังในการเสริมสร้างความร่วมมือต่างๆ เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและจีนในหมู่เกาะ Senkaku/ Diaoyu ในทะเลจีนตะวันออก แต่ทั้งนี้ ญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงด้านการป้องกันประเทศจากการตีความรัฐธรรมนูญใหม่ ดังนั้น ญี่ปุ่นอาจเป็นแหล่งอาวุธยุทโธปกรณ์ แหล่งใหม่ของไทย อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นต้องการสภาพวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในอนาคต เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือกับไทย ดังนั้น ไทยควรบริหารจัดการความสัมพันธ์ โดยวางบทบาทเป็นตัวกลางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างจีนและญี่ปุ่น เพื่อสร้างสมดุลกับจีน และควรนำเสนอความร่วมมือกับไทยในลักษณะประเทศไทยบวกหนึ่ง บวกสอง บวกสาม (Thailand+1 +2 +3 ...) นั่นคือหากญี่ปุ่นร่วมมือกับไทยประเทศก็จะได้ร่วมมือกับเพื่อนบ้านของไทยอีกด้วย เพื่อก้าวสู่ความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียน

๔.๕ ไทยควรเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับทุกชาติมหาอำนาจ โดยมีการกำหนดท่าทีและเสริมสร้างความสัมพันธ์อย่างเหมาะสมตามหลักการ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) การเสริมสร้างความร่วมมือโดยการเป็นหุ้นส่วนที่มีคุณค่า เป็นความร่วมมือที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน และสามารถผลักดันให้เติบโตได้ (๒) การสร้างดุลยภาพ ซึ่งอาจทำโดยลำพังค่อนข้างยาก แต่ไทยอาจจะใช้กรอบ ASEAN หรือ ASEAN+ เป็นตัวนำ ซึ่งอาจจะทำให้ประสบความสำเร็จมากกว่า (๓) การสร้างอำนาจต่อรอง โดยการปฏิสัมพันธ์กันในประเด็นที่ไทยสามารถยื่นข้อเสนอ หรือเลือกรับข้อเสนอได้ และ (๔) การสร้างความไว้วางใจ ซึ่งอาจเป็นประเด็นที่ทำให้เห็นเป็นรูปธรรมได้มาก ยกตัวอย่างจีนสร้างสถาบันขงจื้อในประเทศไทยหลายแห่ง ซึ่งไทยอาจจะผลักดันกิจกรรมต่างๆ ใน Track 1.5 หรือ Track 2 ความร่วมมือด้านวิชาการและวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดความไว้วางใจได้ รวมถึง การเสริมสร้างความร่วมมือในโครงการด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอวกาศ เป็นต้น

๔.๖ ไทยควรมีคู่มือ (Booklet) ที่สามารถสรุปแนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงต่อประเทศมหาอำนาจ โดยพิจารณาความมั่นคงแบบสมบูรณ์แบบ (Comprehensive Security) และบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้นำประเทศนำไปใช้ประโยชน์ได้สูงสุด

ปิดการประชุมเวลา ๑๖๐๐

กศย.ศศย.สปท.

๒๑ ก.พ.๖๐

ภาคผนวก ข

ภาพการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐

เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจ
ในทศวรรษหน้า”

วันพุธที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

ภาพการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐
เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศมหาอำนาจ
ในทศวรรษหน้า”
วันพุธที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

ภาคผนวก ก

ภาพการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกงานวิจัย
เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง
ของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”

ภาพการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ
งานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความ
มั่นคงของกองทัพไทยกับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”
ในห้วงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ - ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๐

ภาคผนวก ง

ภาพการประชุมวิชาการ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐
เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทย
กับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”
วันพุธที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

ภาพการประชุมวิชาการ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๒/๖๐
เรื่อง “การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงของกองทัพไทย
กับประเทศมหาอำนาจในทศวรรษหน้า”
วันพุธที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

๖๒ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทร. ๐ ๒๒๗๔ ๕๗๑๕

เว็บไซต์ <http://ssc.rtarf.mi.th>, <http://sscthailand.org>